

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА У СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

*Збірник наукових праць
Випуск 4*

Полтава – 2020

УДК 373.2 «712»(08)
Д55

*Рекомендовано до друку вченою радою
Полтавського національного педагогічного університету
імені В.Г. Короленка (протокол № 7 від 17.12.2020 р.)*

Рецензенти:

- С. В. Королюк** – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри менеджменту освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М.В. Остроградського
- Є. А. Починок** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкового навчання, природничих і математичних дисциплін та методики їх викладання Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Д55 Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі : зб. наук. праць. Вип. 4./ за заг. ред. О. А. Гнізділової, відпов. ред. Н. В. Ковалевська. – Полтава: ФОП Цьома С.П., 2020. – 210 с.

ISBN 978-617-7487-82-0

У збірнику вміщені статті з актуальних проблем дошкільної освіти, професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку. Автори ознайомлюють читачів з положеннями та висновками дослідження актуальних проблем навчання та виховання дітей дошкільного віку у сучасних умовах.

Видання адресоване науковцям, викладачам закладів вищої освіти, аспірантам, вихователям, магістрантам, студентам.

УДК 373.2 «712» (08)

Відповідальність за автентичність цитат, правильність фактів та посилань несуть автори статей.

ISBN 978-617-7487-82-0

© Колектив авторів, 2020
© ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2020
© ФОП Цьома С.П., 2020

Передмова

У четвертому випуску збірника наукових праць «Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі» кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка традиційно розкриваються актуальні проблеми освітньої діяльності закладів дошкільної освіти та професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку.

Визначаючи теоретичні засади організації дошкільної освіти в Україні, автори характеризують етапи розвитку системи дошкільної освіти, звертають увагу на становлення системи розвивального навчання, торкаються проблем розумового, духовно-морального виховання дітей дошкільного віку, зосереджують фокус своїх досліджень на проблемі якості дошкільної освіти.

У низці досліджень розкрито досвід професійної підготовки майбутніх вихователів дітей дошкільного віку у сучасних закладах вищої освіти. Автори дають характеристику сучасних форм і методів навчання та виховання майбутніх педагогів.

Науковці не залишають поза увагою проблему впровадження інноваційних технологій в освітній процес сучасного ЗДО. У доробках дослідників-практиків висвітлюються особливості впровадження педагогічних технологій, серед яких: інформаційно-комунікаційні, нетрадиційні здоров'язберігаючі, ігрові, раннього розвитку дітей, зокрема, навчання грамоти М. Зайцева, Г. Домана, фізичного виховання дітей М. Єфименка «Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей» та інші.

Дослідники вказують на особливості інтелектуального розвитку вихованців закладів дошкільної освіти у процесі формування математичних уявлень, розкривають значення і роль використання блоків Дьенеша, паличок Кюїзенера для здійснення логіко-математичного розвитку, наголошують на важливості використання елементів народної математики, народних іграшок у роботі з дітьми дошкільного віку.

Розкриваючи значення екологічного виховання, науковці висвітлюють шляхи формування у дошкільників екологічно безпечної поведінки в природному довкіллі, визначають основні форми, методи та засоби прищеплення дошкільникам любові до природи, наголошують на важливості використання експериментально-дослідницької та проектної діяльності, які дають можливість дошкільникам експериментувати, синтезувати отримані знання, розвивати творчі здібності та комунікативні навички.

Серед актуальних проблем мовленнєвого розвитку, які

розглядаються у збірнику, можна виокремити: використання сучасних медіазасобів для розвитку мовлення дітей дошкільного віку, організація художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників, використання мультиплікації у збагаченні, активізації та уточненні словника дитини старшого дошкільного віку.

Важливе місце у дослідженнях займає проблема організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми у закладах дошкільної освіти, реалізації традиційних та нетрадиційних форм роботи.

Значна увага авторами збірника приділяється питанням психічного розвитку дитини раннього та дошкільного віку. Розглядаються проблеми батьківського виховання на різних етапах життя дитини, гендерної соціалізації; подаються результати теоретичного аналізу підходів до вивчення лідерства та лідерських якостей дошкільника; проаналізовано особливості прояву дитячої агресивності як негативної якості особистості, розкрито причини її виникнення; розкривається сутність поняття «дитяча субкультура», проаналізовано її основні компоненти і функції; розглянуто сутність феномену «дитячий колектив».

Збірник наукових праць буде надзвичайно корисний науковцям, викладачам закладів вищої освіти, аспірантам, вихователям, магістрантам, студентам спеціальності 012 Дошкільна освіта.

Гнізділова О.А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Коваль В.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

**ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ ФОРМ І ІНТЕРАКТИВНИХ
ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ
(НА ПРИКЛАДІ КУРСУ «СІМЕЙНЕ І СУСПІЛЬНЕ
ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ
У ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВАХ»)**

У статті презентовано досвід викладання студентам дошкільного профілю вибіркової навчальної дисципліни «Сімейне і суспільне виховання дошкільників у зарубіжних державах», висвітлено можливості використання активних форм організації освітнього процесу в ЗВО і специфіку застосування інтерактивних засобів навчання, Інтернет-ресурсів у процесі фахової підготовки бакалаврів спеціальності «Дошкільна освіта».

***Ключові слова:** професійна підготовка, майбутній вихователь, активні форми організації освітнього процесу, інтерактивні засоби навчання, лекція-візуалізація, лекція з мультимедійним супроводом, аудіовізуальні матеріали, самотійна робота.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Соціально-економічний розвиток суспільства, зміна вектора державної політики в галузі освіти на розвиток і творчу самореалізацію кожної дитини зумовлюють підвищення вимог до педагога, його особистісних якостей, рівня професійної підготовки і загальнопедагогічних умінь і здібностей. У такому контексті постає особливо вагомим такий аспект професійної освіти, як підготовка майбутніх вихователів дітей раннього і дошкільного віку, оскільки базис життєво необхідних компетентностей закладається саме у дошкільному дитинстві. Це детермінує вимогу підготовки таких педагогів для закладів дошкільної освіти, які не тільки спроможні виконувати покладені на них обов'язки на високому професійному рівні, всебічно формувати особистість дитини дошкільного віку, але й знаходити нестандартний і найбільш ефективний спосіб вирішення освітніх завдань, черпаючи новації в зарубіжній педагогічній думці та практиці.

Метою статті є аналіз змісту навчальної дисципліни «Сімейне і суспільне виховання дошкільників у зарубіжних державах» з позиції застосування нових засобів педагогічної комунікації, інтерактивних форм організації освітнього процесу в ЗВО, розкриття впливу специфіки

авторської методики викладання курсу на якість підготовки фахівців дошкільної галузі.

Виклад основного матеріалу. Один із шляхів удосконалення професійної підготовки педагогів для дошкільної галузі у світлі сучасних вимог і новітніх соціально-культурних потреб суспільства вбачаємо в оновленні змісту навчальних компонентів освітньої програми, індивідуалізації процесу професійного становлення, пошуку нових форм, методів і засобів організації освітнього процесу в закладах вищої освіти. Важливе місце у професійній підготовці майбутніх вихователів займають дисципліни вільного вибору (25% від загальної кількості), що забезпечує індивідуальну професійно-освітню траєкторію становлення фахівця дошкільного профілю, моделювання власного педагогічного простору кожним сьогоднішнім студентом на майбутнє.

З метою задоволення освітніх і кваліфікаційних потреб щодо підвищення якісного рівня підготовки фахівців дошкільної освіти освітнього ступеня «бакалавр» з питань створення національного освітнього простору шляхом інтегрування зарубіжного досвіду та інноваційних технологій було розроблено та впроваджено в освітній процес Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка вибірково навчальну дисципліну «Сімейне і суспільне виховання дошкільників у зарубіжних державах». На вивчення дисципліни відводиться 120 годин 4 кредити ECTS, завершується опанування дисципліни заліком.

Розроблена навчальна дисципліна самостійного вибору студента зорієнтована на конкретну практичну діяльність, тобто розгляд не лише науково-теоретичної інформації, а головним чином, на формування у майбутніх вихователів ЗДО здатності до аналітичної і креативно-інноваційної діяльності. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні вміти: аналізувати стан розвитку дошкільної освіти в Україні та в зарубіжних державах, порівнювати надбання світової педагогічної думки та практики з вітчизняними, виявляти позитивні і негативні тенденції, запозичувати міжнародний педагогічний досвід, формувати готовність до запровадження інновацій і здатність творити власний особистісно-орієнтований стиль освітньої діяльності, використовувати здобутки зарубіжної педагогічної теорії та освітньої практики для удосконалення вітчизняної дошкільної освіти.

Робоча навчальна програма з цього предмету є досить насиченою і містить історію розвитку суспільного дошкільного виховання у світі; детальний аналіз розвитку систем дошкільної освіти у провідних зарубіжних державах; можливості оновлення структури та змісту

дошкільної освіти у провідних країнах світу і в країнах, що розвиваються. До робочої навчальної програми включено також теми, присвячені специфіці сімейного і суспільного дошкільного виховання в умовах різних політичних і соціально-економічних систем, проблемам підготовки педагогічних кадрів для дошкільних установ. Студенти набувають знань про моделі дошкільної освіти, концепції, на яких ґрунтуються системи зарубіжного суспільного дошкільного виховання, специфіку організації освітнього процесу в дошкільних закладах зарубіжжя.

Навчальна дисципліна «Сімейне і суспільне виховання дошкільників у зарубіжних державах» є платформою для ознайомлення з інноваціями, що мають місце у царині педагогічної компаративістики, у світі та в Україні, запорукою популяризації напрацювань не лише в кордонах країни, а й у зарубіжжі. Студенти вивчають компаративну дошкільну педагогіку через призму сприйняття життя і творчої діяльності зарубіжних педагогів (П. Кергомар, М. Монтессорі, Р. Оуена, Ж.-Ж. Піаже, Ф. Фрьобеля, Р. Штейнера та ін.), які стояли у витоків зародження суспільного дошкільного виховання у світі, сприяли становленню системи дошкільної освіти в кожній з держав, вплинули на формування законодавчої бази у галузі освіти та появу традицій та інновацій (Г. Доман, З. Дьенеш, М. Ібука, Д. Кюїзенер, С. Лупан, К. Орф, Ш. Сузукі, М. Шичида тощо). Значна увага приділена сучасним авторським методикам провідних країн світу, тим педагогічним аспектам творчості зарубіжних педагогів, які співзвучні ідеям вітчизняної особистісно-орієнтованої парадигми виховання.

Опанування цієї дисципліни відбувається у таких формах організації навчальної діяльності, як лекції, практичні заняття і самостійна робота. Загальний обсяг лекційних годин становить 24 год. і передбачає використання як традиційних, так і інтерактивних форм, методів і засобів навчання.

В основу лекційного викладу матеріалу покладена впорядкована системна інформація, що спонукає студентів до самостійного мислення і пошуку додаткових джерел інформації, поглиблення і систематизації наявних наукових уявлень, допомагає усвідомити об'єктивні закономірності процесу підготовки до впровадження зарубіжних ідей і технологій в сучасному ЗДО.

Для більш ефективного викладення навчального матеріалу ми пропонуємо одну з інтерактивних форм навчання у закладі вищої освіти – візуальну лекцію. Кожна лекція має сталу побудову. Проведення лекцій супроводжується розробленими мультимедійними презентаціями, демонстрацією наочності за допомогою теле- і відео-фрагментів, в яких

розкрито вузлові моменти тем і які коментує лектор. Ефективність використання лекцій-візуалізацій під час вивчення навчальної дисципліни забезпечується раціональним поєднанням кількох інформаційних середовищ: текст, відео, фотографії, високоякісний звуковий супровід. Візуальна форма подачі лекційного матеріалу (низка взаємозалежних відео-фрагментів, фотографій, схем, таблиць, слайдів) не лише доповнює аудіальну інформацію, а й виступає носієм нового змісту.

Використання відео-фрагментів під час лекційних занять удосконалює організацію викладання, урізноманітнює способи подачі нового навчального матеріалу, забезпечує гнучкість процесу навчання, стимулює до самостійного пошуку інформації, активізаціє процес самонавчання. Наприклад, перегляд відео-фрагментів випусків новин телевізійного каналу 1+1 Істрії ТСН «Рецепти росту» під час лекційного заняття на тему «Дошкільна освіта у країнах Північно-Західної Європи» є засобом отримання нової інформації про дошкільні заклади Швеції і Данії. Візуальна форма подачі навчального матеріалу, що використовується під час лекційного заняття, нагадує віртуальні подорожі, в ході якої студенти отримують нову, інколи навіть суперечливу інформацію, що потребує ретельної переробки, аналізу, порівняння.

Компаративний аналіз дозволяє майбутнім вихователям виокремити спільні виховні стратегії й пріоритети у дошкільній освіті шведських і данських дітей: довіра і повага між суб'єктами освітнього процесу, співдружність і рівність, самостійність і керована свобода, емоційне благополуччя дитини, акцент на фізичному розвитку, загартування, педоцентризм. Поряд з цим, студенти виявляють суто специфічні для кожної держави характеристики. Як от, гендерно-нейтральне виховання дітлахів у дошкільних закладах Швеції, декретні відпуски для татусів і активна участь вихователів-чоловіків у освітньому процесі дитячих садків Данії.

Викладання лекційного матеріалу здійснюється шляхом надання викладачем нової інформації про специфіку виховання маленьких громадян у різних державах світу (Німеччина, Японія, США, Велика Британія, Франція, Фінляндія, Китай, Корея тощо), про методики виховання і навчання дітей дошкільного віку у дошкільних установах зарубіжжя, формування пізнавального інтересу до змісту тем навчального предмета для майбутнього самостійного осмислення візуальної інформації, доопрацювання, інтерпретації та привласнення знань і подальшого їх використання в професійній діяльності. За допомогою Історій ТСН на 1+1 студенти порівнюють особливості дошкільного виховання у Польщі, Франції, Північній Кореї.

Сприймання аудіально-візуального лекційного матеріалу активізує всі психічні процеси майбутніх фахівців дошкільної освіти, допомагає встановлювати логічні зв'язки між слайдом та науково-методичним словесним коментарем, спонукає їх до самостійного мислення і пошуку додаткових джерел інформації, а також має на меті налагодження діалогової комунікації в системі «студент – викладач» і підвищення мотивації до педагогічної діяльності.

Вагоме місце у структурі навчальної дисципліни посідають практичні заняття. Джерелами інформації для студентів при підготовці до практичних занять на сучасному етапі виступають, перш за все, наукові статті в Інтернет-мережі, відеоролики з популярного відеохостингу YouTube, наукові статті у педагогічних періодичних виданнях, підручники. Так, авторська пізнавальна передача про фінські дитячі садки за участю лікаря Є. Комаровського на телеканалі «Інтер» була дієвим приводом для проведення практичного заняття про специфіку організації освітнього процесу в дошкільних закладах Фінляндії державної і приватної форм власності, сприяла кращому розумінню й засвоєнню навчального матеріалу.

Досить корисними є аудіовізуальні матеріали тревел-проєкту «Інше життя» на телеканалі «Інтер», які активно використовують студенти при підготовці до практичних занять. Телеведуча Жанна Бадоева веде розповідь про повсякденне життя місцевих жителів у різних містах, знайомить із сімейним життям людей (від зачаткування шлюб, народження дітей, допологових і післяпологових традицій, умов виховання дітей в родині з різним соціальним і майновим статусом, з відвідуванням ясел і садків різної форми власності тощо) у різних куточках світу (Німеччина, Швеція, Данія, Марокко, Швейцарія, Хорватія, Куба тощо). Аудіовізуальний матеріал цього авторського проєкту можна ефективно відтворювати як на лекційному занятті у певному дидактичному режимі, так і з іншою дидактичною метою на практичному занятті. Студенти отримують можливість порівнювати економічну ефективність дошкільної освіти в розвинених державах і країнах, що розвиваються, виявляють пропозиції і соціальний попит на сімейне чи суспільне дошкільне виховання в столичних і провінційних містах, формулюють й переконливо відстоюють свою позицію й толерантно ставляться до інших поглядів, якщо вони підкріплені достатньо аргументованими відеоматеріалами.

Компаративний аналіз дозволяє студентам дійти висновку, що домінуючими компонентами систем дошкільної освіти у розвинених державах світу є принципи дитиноцентризму і педоцентризму, які у

сукупності їх застосування дозволяють дитині пізнати себе і світ без регламентованого навчання за заздалегідь розробленими навчальними програмами, встановлювати довірливу партнерську взаємодію дітей і дорослих, розвиватися на основі власних бажань та інтересів, задатків і здібностей, максимально самореалізуватися, що є неодмінною умовою особистого щастя кожного малюка та суспільного прогресу.

Під час зіставлення систем дошкільної освіти у зарубіжжі та характеристики стратегії освітньої політики ряду країн у сфері дошкільної освіти студенти поглиблюють свої знання та вдосконалюють навички порівняння, вміння виділяти головне та суттєве, загальне та специфічне, виявляти позитивні й негативні аспекти зарубіжного педагогічного досвіду в галузі дошкільної освіти. Майбутніх вихователів вражає відсутність стандартних будівель, інтер'єрна простота, багатофункціональність приміщень, нетиповість планування території зарубіжних дошкільних закладів, відсутність гарячого харчування, необов'язковість денного сну та інші специфічні для зарубіжної системи освіти ознаки. Аналіз освітнього середовища дошкільних закладів доводить, що часто не вишуканий, але практичний і функціональний розвивально-ігровий простір, сприяє невимушеному навчанню малюків, привертає їхню увагу і викликає у дітей інтерес і цікавість, тим самим спонукаючи їх до експериментування і до здобуття усвідомленого досвіду. У результаті такої роботи студенти з'ясовують специфічні для тієї чи тієї держави світу особливості, виявляють спільне і відмінне, розкривають національні особливості різних освітніх систем.

Дієвими мультимедійними засобами підготовки майбутніх вихователів до практичних занять з навчальної дисципліни є інтернет-сервіси (блоги; форуми; чати; фото-, відеохостинги, відеоконференції тощо). Сервіси комунікацій дозволяють отримати достовірну інформацію про специфіку організації освітнього процесу в державних і приватних дошкільних закладах Європи. Інформаційно-комунікаційні технології стають хорошим помічником та підтримкою для студентів, допомагають цікаво та доступно підготувати цікаві матеріали для проведення практичного заняття. До кожного семінару студенти опрацьовують декілька джерел, їх переосмислюють, узагальнюють, систематизують власні знання з подальшою презентацією у вигляді усної доповіді, унаочнення за допомогою слайд-презентації та відео-фрагментів.

Невід'ємною складовою змісту навчальної дисципліни є самостійна робота (72 год.), яка спрямована на розвиток активного та творчого навчання, стимулює бажання студентів до накопичення інформації, отримання нових знань, досвіду та формування гнучких навичок. У

фокусі самостійного пошуку майбутніх вихователів є система дошкільної освіти однієї держави (за вибором студента). Це завдання дає змогу студентам усвідомлено засвоїти знання про загальні і специфічні особливості сімейного і суспільного виховання дітей тієї країни, яка за рядом обставин, причин, мотивів їх зацікавила. Систематичний, плано-мірний збір розрізненої інформації, окремих фактів, їх екстраполяція, узагальнення, систематизація і створення власного презентаційного матеріалу, в якому розкриваються всі складові елементи системи дошкільної освіти обраної держави (сім'я, старші члени родини, які часто не беруть участі у вихованні дітей, дошкільні заклади різного типу, підпорядкування і форми власності, бебісітери чи денні мами, неформальні організації, заклади, де ведеться підготовка дошкільних педагогів тощо) підкреслює унікальність проробленої кожним здобувачем вищої освіти пошукової роботи і являє ґрунтовний доробок про регіональні й неповторні особливості виховання малюків у різних куточках світу.

Самостійний пошук студентів спрямовує викладач. Аналіз відеозаписів, кінострічок сприяє розвитку вміння самостійного мислення у майбутніх вихователів шляхом індивідуальних спостережень, умовисновків, появи внутрішньої потреби у знаннях, захопленості навчальним предметом, бажанням відтворювати побачене, осмислене у власній професійній діяльності. З цією метою для перегляду студентам було запропоновано зарубіжний документальний фільм «Малюки» (2010, режисер Томас Бельмас). Аналіз фільму допоміг їм скласти порівняльну характеристику умов життя і розвитку чотирьох дітей від народження до півтора року, народжених в один час, але в різних державах світу (Марі з Японії, Байяра з Монголії, Хетті з США і Поніхао з Намібії). Студенти отримують багато нової інформації про специфіку виховання малюків у Африці, Азії та Європі відповідно до традицій їхнього соціуму, у них виникає бажання переосмислити побачене. Цей аудіовізуальний матеріал створює передумови для проведення узагальнюючого практичного заняття на тему «Специфіка організації сімейного виховання дітей в зарубіжних державах», стає підґрунтям для живих дискусій між суб'єктами навчальної діяльності про спільні та відмінні особливості сімейного виховання малюків азіатів, європейців, африканців. Студенти доходять висновку, що успіх сімейного виховання значною мірою залежить від організації домашнього побуту, традицій сімейного життя, сформованих сімейних цінностей, а стиль життя родини, що включає в себе внутрішньосімейний етикет і традиції, взаємопов'язаний з культурою тієї чи іншої нації. Важливим є підведення студентів до висновку про те, що щастя дітей не залежать від добробуту сім'ї, рівня освіти її

членів, для щастя малюкам потрібна материнська любов і турбота.

Візуальна інформація впливає на різні органи чуття й на інтелектуальну сферу того, хто навчається, сприяє найбільшому ефекту сприйняття, переробці і запам'ятовуванню цієї інформації. Чим більше аналізаторів беруть участь у сприйнятті інформації, тим успішніше виконується діяльність; аудіовізуальні матеріали сприяють мимовільному запам'ятовуванню матеріалу, зумовленого емоційним співпереживанням від того, що відбувається на екрані.

Висновки. Отже, освітній компонент «Сімейне і суспільне виховання дошкільників у зарубіжних державах» є інтегрованим доповненням до обов'язкових дисциплін загальної, професійної й практичної підготовки майбутніх вихователів. Опанування змісту цієї вибіркової навчальної дисципліни сприяє оволодінню студентами інформацією про специфіку зарубіжної виховної практики у галузі дошкільної освіти, формуванню відкритого педагогічного мислення, завдяки якому засвоюється все, що є кращим у сфері освіти. Майбутній вихователь вчиться на основі зіставлення виявляти кращі здобутки світової культури і досягнення в освітній сфері цивілізованих країнах світу, використовувати передовий педагогічний досвід для удосконалення національної системи освіти і власного майбутнього професійного саморозвитку. Вивчення змісту курсу забезпечує усвідомлення професійної значущості здобутих знань, обрання їх за орієнтир у власній педагогічній діяльності, прогресивний поступ у обраній професії вихователя, що дозволяє повною мірою реалізувати власні професійні можливості на основі наявних фахових знань, умінь, навичок, особистісних якостей та супроводжується безперервним саморозвитком педагога для задоволення існуючих освітніх суспільних та особистісних запитів і потреб і самоактуалізацією кожного здобувача вищої освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гнізділова О. А. «Порівняльна дошкільна педагогіка» у системі професійної підготовки майбутнього вихователя. *Scientific horizons-2016. Pedagogical sciences : materials of the XII International scientific and practical conference, September 30- October 7, 2016 on. С. 68-70. 79.*
2. Гнізділова О.А. Порівняльна дошкільна педагогіка як інтердисциплінарна галузь наукового знання. Педагогічна освіта: теорія і практика : зб. наук. пр. / Кам'янець-Подільський нац. ун-т імені Івана Огієнка, Інститут педагогіки НАПН України ; гол. ред. В. М. Лабунець. Кам'янець-Подільський, 2016. Вип. 21 (2-2016), ч. 2. С. 173-179.
3. Гнізділова О.А., Коваль В.М. «Сімейне і суспільне виховання дошкільників у зарубіжних державах»: робоча навчальна програма вибіркової дисципліни для студентів спеціальності 012 Дошкільна освіта. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2020. 19 с.

4. Gnizdilova Elena Comparative preschool pedagogy as an interdisciplinary branch of science. In the Sphere of Education and Artistic Work / edited by Marija Chepil, Anna Marta Zukowska, Oresta Karpenko. Drohobych : publishing department of Drohobych State Pedagogical Ivan Franko University, 2016. P.11-17.

УДК 37.015.31:271.2-42

Сулаєва Н.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Фазан Т. П.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ НА ОСНОВІ СПАДЩИНИ ВЕЛИКИХ ПОДВИЖНИКІВ ПРАВОСЛАВ'Я

У статті розкриті й проаналізовані погляди великих подвижників православ'я на духовно-моральне виховання дітей. Здійснено науково-теоретичне обґрунтування змісту і принципів духовно-морального виховання у спадщині святих отців Церкви.

Ключові слова: *подвижники православ'я, святі отці і вчителі Церкви, духовно-моральне виховання дітей, педагогічні погляди, християнська педагогіка.*

Постановка проблеми. У пошуках виховного джерела моралі сучасні освітяни все частіше звертаються до істини Святого Письма. Зараз актуальним є звернення до надбань християнської педагогіки минулого. Хоча педагогіка, як наука про виховання, з'явилася відносно недавно, однак проблему виховання дітей порушували ще в перші століття існування християнства. Тому, дослідження духовної спадщини великих подвижників Церкви, як засобу духовно-морального виховання дітей, допоможе у розв'язанні проблеми формування духовно-моральної особистості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досить обширно та ґрунтовно цим питанням цікавилися А. Бойко, Ф. Павловський, Н. Синицина, Т. Твердохліб, Т. Тхоржевська, В. Фазан, А. Хоменко та ін. Вони ставили за мету долучити українську молодь до духовних надбань української культури, одним із яких є християнська мораль. Однак, у спробах наповнити навчальний процес виховними ідеями Нового Заповіту, вихователі нерідко відчують проблему нестачі знань із теоретичного і практичного здійснення такого впливу. Практичне застосування повчань святителів у виховному процесі дасть змогу переосмислити навколишню дійсність.

Мета даної статті полягає у здійсненні науково-теоретичного обґрунтування змісту, принципів, засобів, форм та методів духовно-морального виховання у спадщині святих Отців Церкви та розкриття можливостей використання їхніх педагогічних поглядів у сучасній практиці виховання і навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Був час, коли елементи педагогічної науки представляли багато інших наук, які зупинялися на різних питаннях фізичного, розумового й морального виховання, а також брали на себе турботу про виховання. У IV столітті на необхідності виховання наголошують Отці Церкви: св. Василій Великий, св. Григорій Богослов, св. Іоанн Златоуст та ін. Погляди святих Отців і Вчителів Церкви на філософію виховання являли собою явище нове, зовсім невідоме тогочасному язичницькому світу; пояснюється це різницею поглядів на людину і її призначення. У язичництві людина вважалася тільки засобом для задоволення інтересів держави. У християнстві погляд на людину зовсім інший: людина – це подоба Божа. Отже, за християнським ученням, головна ціль життя кожної людини на землі полягає в богоподібному вдосконаленні та прагненні до богоподібної святості. Людина створена за образом і подобою Божою. Виражає в собі саму сутність Божу, тому кожній людині притаманно за своєю природою вдосконалюватися до подоби свого творця. Бог є найвища святість, істина, добро і блаженство, тому – кожній людині характерно прагнути до Богоподібної святості, істини, добра і блаженства.

Педагогічні погляди великих подвижників і Вчителів Церкви формувалися на основі особистого досвіду, оскільки більшість із них довгий час працювала на педагогічній ниві. Все, що так або інакше впливало на розвиток характеру людини, повною мірою відобразилося на них. «У своїх твореннях они не раз вспоминают о своих детстве и юности, причем точно отмечают, что имело благоприятное влияние на их воспитание ... Здесь уяснен святейший долг родителей в отношении воспитания детей, указаны отличительные черты правильного воспитания и образования, отчасти намечены самые способы, какими нужно вести то и другое, здесь есть предложенные меры, как направит воспитание и образование на истинный путь, если только стало заметно в чем либо уклонение от него» [1, с. 11]. Християнство, яке внесло у світ нову істину, нову науку, звичайно, повинно було увійти - в єднання з тим запасом знань, якими володів тогочасний язичницький світ. Із самого початку християни жили більш безпосереднім життям і не вдавалися в теоретичні розмірковування про виховання. Справедливо те, що Пальмер називає цю епоху християнською педагогічною практикою.

До числа найперших спроб розкрити сутність виховання потрібно віднести твір Климента Олександрійського «Педагог», де він зображує Христа як «Педагога – Логоса» і розмірковує про божественне одкровення як божественний засіб людського виховання, через це порівняння проливається вище світло на людське виховання. «Наш педагог, – говорить Климент, – подібний Богу, своєму Отцю, безгрішному і бездоганному, душа якого вільна від пристрастей. Ім'я йому (педагогу) – Ісус». «Практика, а не теорія область педагога, не обучение, а нравственное улучшение, вот его цель, жизнь мудреца, а не ученого, – продовжує Климент, – Педагог укрепляет душу короткими законами, как смягчающими лекарствами, и подготавливает больных к полному выздоровлению для истины ... Как при телесной болезни требуется врач, так и душевная немощь требует педагога, дабы он наши страсти укротил, только уже позже требуется учитель, который мог бы душу ввести в чистый гнозис, с принятием которого она могла бы проникнуть в тайны христианского учения» [2, с. 27-28].

Називаючи Христа загальнолюдським педагогом, Климент вихованцями вважає всіх людей незалежно від статі, віку і стану. Крім того, ми діти, бо в нас один учитель – Христос, один Бог – Отець і одна мати – Церква, тому педагог – Христос, а вихованці – ми всі. Головним інститутом виховання є сім'я. Те, що дитина в дитячі роки набуває в сім'ї, вона зберігає впродовж усього життя. Важливість сім'ї як інституту виховання зумовлена тим, що в ній дитина знаходиться протягом значної частини свого життя, за силою впливу на особистість жоден із інститутів виховання не може порівнятися з родиною. У ній закладаються основи особистості дитини.

«Педагог не позволяет, чтобы его питомец влиянием мирских нравов увлечен был к жизни животной и беспутной, а внушает ему, чтобы он твердо держался единственного ветра истины ... Потому что так называемые у язычников «отеческие нравы» – это вещь переходящая, божественное же воспитание есть сокровище вечно ценное» [2, с. 29]. Педагог – дивиться на всіх людей, як на дітей, подібно тому і будь-який вихователь повинен уважати своїх вихованців за своїх власних дітей. Тільки при такому погляді можна встановити міцні зв'язки між вихователем і вихованцем і досягти головної мети виховання, а також морального покращення і вічного спасіння.

Важливим елементом релігійності є ставлення дитини до інших людей: Бо хто не любить брата свого, якого бачить, той не може любити Бога, якого він не бачить (1 Йова 4, 20). Навчитися любити можна лише через досвід. Любов батьків між собою, батьків та дітей, братів і

сестер дає змогу якнайбільше наблизитися до Господа, який є любов'ю, вводить його в сім'ю. Бога ніхто ніколи не бачив. Коли ми любимо одне одного, то Бог у нас перебуває, і Його любов у нас досконала (1 Йова 4, 12) [5, с. 927].

Святитель Василій Великий головним принципом виховання ставить моральний принцип християнства, а метою – кінцеву мету людського життя – «вічне спасіння». «Ми повинні, – говорить він, – мати мету досягти в майбутньому житті безсмертя, уникнути гніву Божого, стати достойними вічного життя і царства небесного, яке обіцяв Господь «всем хранящим завет его и помнящим заповеди его творити я» (Пс. 102, с. 18) [3, с. 398].

Вихователь, за словами св. Василя Великого, повинен уважати своїх вихованців за дітей і себе ставити на місце батьків. Вихователі мають побатьківському ставитися до вихованців, і навіть покарання їх повинні відображати батьківську любов. Наставник мудрим словом має виправляти погрішності дітей: «Пока душа еще способна к образованию, нежна и, подобно воску, уступчива, удобно напечатлевет в себе налагаемые образы, надобно немедленно и с самого начала возбуждать ее ко всяким упражнениям в добре, чтобы, когда раскроется разум и придет в действие рассудок, начать течение с положенных первоначально оснований и преподанных образов благочестия, между тем как разум будет внушать полезное...» [4, с. 5].

Святитель Григорій Богослов в основу християнського виховання також покладає релігійно-моральний початок: «Каждый разумный человек, я полагаю, согласится, что ученость есть первое из благ, каким мы можем владеть. Я говорю также о той внешней учености, которую большинство христиан отвергает, потому что в невежестве своем считает ее исполненною сетей и опасностей и думает, что она удаляет от Бога» [2, с. 46]. Святитель Григорій Богослов прямо вказав на важливе значення освіти для благочестя і спасіння душі: тільки ті, хто поєднує в собі розумовий розвиток із моральним, можуть судити і діяти як істинно зрячі, всі ж інші судять, як косооки.

З такої ж точки зору розглядає питання про виховання і святий Амфілохій Іконійський, сучасник святителів Василя Великого і Григорія Богослова, який перш за все рекомендує виховувати в собі страх до Бога і цим прямо вказує на релігійно-моральну основу виховання. Переслідуючи у вихованні моральну мету рекомендує уникати дурного товариства. Вчення святого Іоанна Златоуста багато чим відрізнялося від вчення інших отців, тому що у своїх педагогічних поглядах він зупинявся здебільшого на вирішенні питання про виховання в особистому сенсі.

Іоанн Златоуст з'ясував значення релігійно-морального принципу у християнському вихованні, зауважив, що й наукова освіта буде мати сенс і значення тільки тоді, коли вона буде проникнута релігійно-моральним характером. Він намагався об'єднати і привести в гармонію моральне виховання з науковою освітою. Немає нічого важчого за мистецтво виховання. Але батьки звертають увагу тільки на те, щоб їхні діти одержали добру освіту. Чи не безглуздо вчити дітей мистецтва, посилати їх для цього в училища, нічого не шкодуючи для того, а про виховання християнське не дбати? Ми ж самі першими й пожинаємо плоди такого виховання наших дітей, бачачи їх зухвалими, нестриманими, розбещеними [4, с. 6-33]. Святитель Іоанн Златоуст рекомендує батькам дивитися не на те, щоб зробити дітей багатими сріблом та золотом, а щоб вони були багатші всіх благочестям, любомудрістю та іншими доброчесностями, бо тільки через таке виховання можна підготувати їх до життя: «Если бы отцы тщательно воспитывали своих детей, то не нужно было бы ни законов, ни судилищ, ни наказаний, ни мучений и публичных убийств праведнику» (1 Тим., 1, 9). Батьки повинні навчати дітей прикладом власного життя, силою своєї віри і своїм живим словом. У його «любомудрості», у якій він визначає мету виховання, поєднуються у прекрасній гармонії закон Божий та свобода особистості, суворатверезість духу та полум'яна суть, безумовний послух Церкві та невтомне бажання істини: «...Те отцы, которые не заботятся о благопристойности и скромности детей, бывают детоубийцами, и жесточе детоубийц, поскольку здесь дело идет о погибели и смерти души.» [4, с. 8].

«Не саме народження, – говорить святитель Іоанн Златоуст, – робить батьком, а гарна освіта дітей, і не одне носіння в лоні робить матір'ю, а гідне виховання» [4, с. 15]. Виховання дітей – це потреба природного закону, вкладена Богом у людей, – зазначає святий Іоанн Златоуст. На його думку, моральний елемент становить істинну основу християнського виховання. Святі Отці і Вчителі Церкви виразили основну ідею християнства – людина як істота духовно-розумна, має прагнути до моральної досконалості, важливу роль у цьому відіграє саме релігійно-моральне виховання. Праці святих отців – це джерело педагогічної мудрості як для християнської педагогіки, так і для світської освіти. Проблема духовно-морального виховання, питання про місце сім'ї, вчителя в житті дитини, побудова педагогічного процесу в багатьох аспектах розгляду, у трактуванні святителів цілком прийнятні і в нехристиянській педагогіці.

Висновки. Цей досвід може бути використаний при побудові сучасної школи, сім'ї на засадах духовності та моральності. Педагог

знайде тут усе необхідне, близьке за духом, яке зберегло традиції, християнське розуміння завдань виховання, підстави побудови педагогічної теорії. Найголовніше, що необхідно зрозуміти кожному з батьків, – це те, що істинна моральність неможлива без релігійної основи. Призначення людини не обмежується одним земним життям. Тому і виховання дитини повинне допомогти йому мати цю головну мету перед очима і знати, як досягти її.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воспитание и обучение по учению древних отцов и учителей церкви. – 1894. – 239 с. (ІР НБВ. – Ф. 304. – Дис. 1361).
2. Педагогическое воззрение древних отцов и учителей. 1897. – 438 с. (ІР НБВ. – Ф. 304. – Дис. 149).
3. Псалтир. – Житомир : НІКА, 2005. – 592 с.
4. Воспитание детей. – М. : Сестричество во имя Преподобномуч. Вел. Княг. Елизаветы. – М., 2000. – 96 с.
5. Біблія. Книги Священного Писання Старого та Нового Завіту в українському перекладі з паралельними місцями та додатками / Переклад Патріарха Філарета (Денисенка). – К. : Видання Київської Патріархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2004. – 1407 с.

УДК 373.2.015.31:688.7

Білан Ю.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г.Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. Манжелій Н. М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО

У статті автор розглядає народну іграшку як засіб ознайомлення дошкільників з культурно-історичною спадщиною свого народу. Висвітлено особливості роботи з нею у різних вікових групах закладу дошкільної освіти

Ключові слова: народна іграшка, культурні цінності, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Виховання підростаючого покоління для кожної нації є найважливішим складником національної культури. Передача всіх культурно-історичних традицій батьків, дідів і прадідів завжди гарантувала вічність життя нації. Справжнє виховання не може існувати в «чистому вигляді», тобто поза традиційною культурою певної нації. Всі найвидатніші педагоги світу визнавали, що виховання дитини завжди має ґрунтуватися, насамперед на культурно-історичних

цінностях своєї Батьківщини, а вже пізніше відбувається знайомство з традиціями інших народів.

Залучати дітей до культурних цінностей народу необхідно з дошкільного віку. Відомо, що світогляд українця, розвиток у нього високої духовності, творчого розуму й моральних якостей формується на основі почуттів та емоцій. Тому особливого значення у вихованні дошкільників на основі народної творчості набуває народна іграшка – найдоступніший емоційний засіб народної педагогіки.

Метою статті – висвітлити особливості роботи з народною іграшкою з дітьми різних вікових груп закладу дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження переконливо доводять, що залучення дитини до культури рідного народу сприяє найповнішому розкриттю природних схильностей, розвитку її здібностей, духовному збагаченню. Проблемі функціонування народної іграшки присвятили свої праці О. Авдєєв, М. Бахтін, П. Богатирьов, Б. Смірнов; етапи розвитку народної іграшки знаходять своє відображення у працях Г. Блінова, М. Бахмана, М. Грушевського, І. Макарової, О. Найдена, Т. Перевезенцевої та ін.; на необхідності ознайомлення з народною іграшкою дошкільників наголошують А. Богуш, Н. Дзюбина-Мельник, Н. Лисенко, Т. Поніманська, М. Стельмахович та багато інших науковців. Сучасні дослідники Т. Коваленко, А. Шапран, Г. Кільова, О. Стаєнна, Н. Омеляненко, Н. Курочка та ін. вбачають народну іграшку одним з основних засобів виховання підростаючого покоління.

Виклад основного матеріалу. Вивчаючи місце та роль народної іграшки у вихованні дошкільників, можна стверджувати наступне: народна іграшка – невід’ємна частина народної педагогіки. Іграшка не тільки супровід гри, а й засіб навчання, розважання та, навіть, лікування. Народна іграшка є важливим фактором психічного розвитку і позитивно впливає на розвиток пізнавальної, емоційної сфер особистості, її творчих здібностей, активізує продуктивну діяльність, сприяє формуванню самостійності у дітей.

Українська народна «іграшкова культура» складна й розмаїта. Для того, щоб її вивчати, потрібно якимось чином класифікувати, тобто розділити іграшки на групи, орієнтуючись на спорідненість певних істотних ознак. Найбільш простою та прямолінійною класифікацією О. Найдена вважає поділ на дві групи: іграшки, у яких основною рисою є пластичні, художньо-естетичні фактори (ляльки, коники, баранці, олені, цапки, вершники, птахи, «барині», «куми» тощо) та іграшки, основною функцією яких є результат здійснення певної механічної

Їдії (деркачі, фуркала, калатала, свистки, луки зі стрілами, брязкальця, хихички та ін.) [2, с.7].

Аналіз програм та педагогічні дослідження відомих вчених і дослідників проблеми використання народної іграшки у закладах дошкільної освіти орієнтували нас на те, що народна іграшка має виступати в освітньому процесі як тип художньої творчості, який поєднує в собі матеріальні і духовні здобутки. Формування знань про неї повинно здійснюватися на основі сприйняття дітьми пізнавального, естетичного, морального, емоційного змісту, адекватного розуміння її культурно-історичного значення.

Ознайомлювати з народною іграшкою слід вже дітей з *молодшої групи*. Діти четвертого року життя з цікавістю розглядають народні іграшки, забавляються свищиками, грають на сопілці. Вихователь у доступній формі може знайомити їх із найпростішими іграшками різних регіонів України. Так, ознайомлюючи дітей з петриківською народною іграшкою, вихователь має не тільки розповісти про неї, а й залучити дітей до зображення окремих елементів розпису: мазків, крапочок, рисок. Такі заняття добре супроводжувати читанням творів українського фольклору, народними хороводними іграми з використанням таких іграшок [1;3].

Дітей *середньої групи* вихователь може познайомити з більшою кількістю іграшок, залучаючи їх до ігор, використовуючи іграшки на заняттях. Діти цього віку охоче малюють нескладні візерунки, якими прикрашені українські народні іграшки площинного зображення. Ознайомлення з народною іграшкою педагог планує і в повсякденному житті, коли звертає увагу дітей на ту чи іншу іграшку, яка є в групі закладу дошкільної освіти, пропонує уважно її розглянути, сам розповідає і спонукає дошкільників до висловлювання своїх вражень та роздумів про іграшку [1;3].

У *старшому дошкільному віці* дітей ознайомлюють з особливостями пропорцій, кольорів та зображень на іграшках. На заняттях вихователь спонукає дітей до самостійного створення окремих візерунків, орнаментів, характерних тільки для іграшок певного регіону; знайомить з процесом виготовлення іграшок, їх історією, розповідає про долі майстрів. Діти ліплять і розфарбовують глиняні іграшки, самостійно добирають характерні кольори для іграшок з різних регіонів; ширше ознайомлюються з їх різними видами, дізнаються про історичний і регіональний аспекти виготовлення, їхні традиційні особливості [1;3].

Висновки. Таким чином, українська народна іграшка, як засіб навчання і виховання, займає особливе місце у світі дитинства. Вона вчить розуміти мову символів та алегорій, збуджували інтерес до

традицій, звичаїв українців, до національних культурних цінностей, закладає емоційно-культурний резерв, який стане дитині у нагоді в її дорослому житті. За допомогою іграшки відбувається передача, засвоєння та творче відтворення матеріальної та духовної культури народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Каплуновська О., Кичата І., Палець Ю. «Україна – моя Батьківщина». Парціальна програма національно-патріотичного виховання дітей дошкільного віку / за наук.ред. О. Рейпольської. Тернопіль :Мандрівець, 2016. 72с.
2. Найден О. Українська народна іграшка в житті сучасної дитини. *Палітра педагога: Ефективні технології освіти дошкільнят і молодших школярів*. 2017. Вип. 1. С. 6-8.
3. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (нова редакція). У 2ч. Ч. II. Від трьох до шести (семи) років /Аксьонова О. П., Аніщук А. М., Артемова Л. В. [та ін.]; наук.кер.О. Л. Кононко. Київ : ТОВ «МЦФЕР Україна», 2014. 452с.

УДК 373.2.015.31:502/504]:39(477)

Білокін А.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Вашак О.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті здійснено аналіз педагогічних досліджень з проблеми екологічного виховання дошкільників. Теоретично обґрунтовано ефективність українських народних традицій як засобу виховання екологічної культури дітей дошкільного віку. Наголошується на важливості реалізації принципу природовідповідності в освітньому просторі закладів дошкільної освіти.

Ключові слова: екологічна культура, екологічне виховання, традиція, народні традиції, українські народні традиції.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку нашої держави, національна стратегія освіти не може не враховувати тисячолітній педагогічний досвід українського народу. Уявити народ без його історичної спадщини майже не можливо. Тому надзвичайно важливо дослідити взаємозв'язок екологічного виховання, екологічної культури дошкільників з педагогічним потенціалом українських народних традицій, звичаїв та обрядів.

У Концепції екологічної освіти України наголошується на важливості формування у дошкільників основ екологічної культури та морально-ціннісних орієнтацій. Численні наукові дослідження доводять,

що цінності є необхідною передумовою розуміння сутності природи, переосмислення власної поведінки в межах гуманістично-спрямованих орієнтирів щодо природи. Тому важливо формувати у дошкільників суб'єктивні уявлення універсальної цінності природи через українські народні традиції, звичаї, обряди та культуру.

Враховуючи особливості та специфіку дошкільного віку, емоційно-почуттєву сферу, активність до пізнавальної діяльності українські народні традиції, звичаї та обряди повинні стати дієвим засобом виховання у них екологічної культури.

Аналіз останніх досліджень. Проблему використання народних традицій в екологічному вихованні дітей та формування у них екологічної культури досліджували класики педагогічної думки: Я. Коменський, О. Духнович, К. Ушинський, С. Русова, Г. Ващенко, В. Сухомлинський та інші. Із сучасних науковців та педагогів-практиків присвятили свої дослідження Т. Байбара, О. Біда, Г. Беленька, Н. Глухова, Н. Кондратьєва, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій, В. Скребець, В. Фокіна, Н. Яришева та інші.

Мета статті полягає у вивченні особливостей педагогічного потенціалу традицій українського народу у формуванні екологічної культури дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Проблема виховання любові та шанобливого ставлення до природи розглядалась педагогом Я. Коменським. Особливу роль він відводив принципу природовідповідності виховання і навчання, який має бути заснованим на «власне людській природі». Ідея природовідповідності у Я. Коменського – це методологічний принцип, за яким виховання повинно здійснюватися за закономірностями, що об'єктивно існують у природі, частинкою якої є людина. Прагнення «йти за природою» зробило переворот у педагогічних уявленнях сучасників [5, 25].

Видатний педагог К. Ушинський наголошував на необхідності розвивати в дітей «інстинкт місцевості», тобто розуміння взаємозумовленості природних процесів, уміння бачити місцевість в цілому, з усіма особливостями її природи, життя населення, господарського розвитку. [6, 169]. Основою й головним методом народного виховання виступають народні традиції.

Перлини виховної мудрості народу, невичерпна своєрідна скарбниця форм і засобів народного виховання становлять золотий фонд народної педагогіки, одного з чинників колективної народної творчості [1, с.4].

Роль природовідповідності як виховного процесу та роль природи в народній педагогіці величезні. Адже перенесення спостережених законів

і взаємозалежностей у природі на людину та її буття базувалось на активній співпраці з природою, глибокому проникненні в її сутність. Довершена система виховання дитини, входження її в життя і працю, стосунки з навколишнім світом, запрограмовані цією системою, здійснювали постійний вплив на педагогічну науку за весь час її існування в Україні. Використання цих безцінних здобутків народної педагогіки є назрілою проблемою сьогодення. Отже, принцип природовідповідності, який вимагає будувати процес виховання на основі врахування вікових і індивідуальних особливостей дитини, є домінантою народної педагогіки.

У межах нашого дослідження визначимося з основними поняттями «екологічне виховання», «традиція», «українські народні традиції».

У наш час проблема екологічного виховання та проблема використання народних здобутків у навчанні дітей залишається актуальною. Численні праці присвячені саме цим питанням. Так, проблему екологічного виховання дошкільників засобами українських народних традицій висвітлено у багатьох наукових працях різних педагогів та науковців: Ф. Афанасьєв, Н. Волков, Ш. Гашимов, Є. Лозинська, М. Філонов, Н. Рижова, З. Плохій, Н. Лисенко, М. Стельмахович та інших.

У педагогічному словнику зазначено, що екологічне виховання – це психолого-педагогічний процес, спрямований на засвоєння людиною наукових основ природокористування, формування відповідних переконань і практичних навичок, вироблення певних ціннісних орієнтацій, активної життєвої позиції в галузі охорони природи [2, с.58].

У психолого-педагогічних джерелах, «екологічне виховання» визначається як цілеспрямоване формування у людей різного віку екологічного мислення, екологічних, моральних, правових поглядів на природу і місце в ній людини [3, 8].

У педагогічному словнику М. Ярмаченка зазначається, що традиція (від лат. *traditio* – передача, оповідання, переказ) – це те, що передається від покоління до покоління як загальноприйняте, загальнообов'язкове, перевірене минулим досвідом, визнане необхідним для забезпечення подальшого існування й розвитку індивіда, колективу, держави, суспільства. Мета традиції полягає в тому, щоб закріплювати й відтворювати в нових поколіннях уставлені способи життєдіяльності, типи мислення і поведінки.

Українські народні традиції – це досвід, звичаї, обряди, свята, погляди, смаки, норми поведінки українського народу, що передаються з покоління в покоління. Це давно прийнятий людьми порядок, правило в

громадському чи родинному житті [4, 42].

Досвід багатьох вітчизняних та зарубіжних педагогів й науковців доводить значущість проблеми екологічного виховання дітей дошкільного віку. Це можемо спостерігати у розробленій теорії і методиці екологічно-естетичного виховання С. Русової; системі роботи закарпатської «Школи під дубом»; української народної школи-родини; школи під голубим небом В. Сухомлинського; природо-оздоровчої школи П. Іванова; «природо-образотворчої школи» З. Баконія і багатьох інших, які заклали підвалини для розвитку культурно-екологічного типу освіти в Україні, що вбирає в себе кращі надбання народних і наукових поглядів на природу та людину.

Н. Лисенко обґрунтувала і апробувала модель процесу екологічного виховання, в основу якої повинні бути покладені систематизовані знання про закономірні явища життя рослин і тварин, з якими спілкується дитина. Педагог розкриває красназавчий та народознавчий принципи, які успішно можуть бути реалізовані у навчально-виховному процесі під час ознайомлення дітей з природою. Науковцем Н. Лисенко представлена організаційна робота щодо дослідницької діяльності дітей у природі, використання народної творчості у навчально-виховному процесі, українського обрядового фольклору.

Сьогодні назріла потреба для всього суспільства вивчати досвід минулих поколінь. Адже саме народ завжди виступає вихователем дітей, а виховання при цьому набуває народного характеру. У цьому контексті визначаємо такі особливості використання українських народних традицій в екологічному вихованні дошкільників: народна педагогіка буде процесом розвитку та виховання дитини, враховуючи принцип природовідповідності; екологічне виховання здійснюється через українські народні традиції, врахування регіональних особливостей в екологічному вихованні дошкільників.

Висновки і перспективи останніх досліджень. Аналіз педагогічних досліджень з проблеми екологічного виховання дошкільників переконує нас, що екологічне виховання тісно пов'язане з народними традиціями, а отже ми можемо сказати, що «педагогічний потенціал традицій українського народу у формуванні екологічної культури дошкільників» – це цілеспрямоване формування у дітей дошкільного віку екологічного мислення, моральних, правових поглядів на природу через досвід, звичаї, обряди, свята та норми поведінки українського народу, що передаються з покоління в покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова Л. В. Актуальні проблеми українського національного дошкілля / Л. М. Артемова, А. М. Богущ, Н. В. Лисенко, М. Г. Стельмахович. – Івано-

Франківськ: Плай, 2010. – 242 с.

2. Беленька Г. Казка в екологічному вихованні дітей. *Дитячий садок*. 2006. С. 10.
3. Богуш А. М. Принципи народознавчої педагогіки. *Педагогіка і психологія*. 2014. № 2. С. 35.
4. Богуш А. М. Українське народознавство в дошкільному навчальному закладі: навч. посіб. К.: Вища школа. 2014. 398 с.
5. Видолуб Н. О. Педагогіка та екологія. Природовідповідність у народній педагогіці та екологія як наука, як проблема і як предмет викладання у сучасній школі. *Практична психологія та соціальна робота*. 2009. № 8. С. 40.
6. Дмитренко М. К. Українська фольклористика: історія, теорія, практика. К.: Народознавство, 2001. 576 с.

УДК 373.2.016:51]:82-343

Білокін А.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Гришко О.І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

КАЗКА ЯК ЗАСІБ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКА

У статті схарактеризовано казку як ефективний засіб навчання. Теоретично обґрунтовано доцільність використання казки як засобу логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. Доведено ефективність її застосування на заняттях з розвитку елементарних математичних уявлень.

Ключові слова: казка, логіко-математичний розвиток, діти дошкільного віку, формування елементарних математичних уявлень.

Постановка проблеми. Дошкільний вік – це важливий період для становлення і розвитку особистості дитини. В цей період формуються уявлення, моральні погляди, ідеали та почуття малюка. Саме на цьому етапі важливу роль відіграє казка як джерело невичерпної народної мудрості.

Казка є одним з найпопулярніших жанрів словесності, втіленням мудрості і досвіду багатьох поколінь наших предків. Роль казки в житті дитини важко переоцінити. Казки є невід’ємною частиною дитинства, вони допомагають дітям у доступній формі пізнавати світ, формують уявлення про об’єкти живої і не живої природи, про особливості взаємин між людьми. Казка сприяє розвитку пізнавальних психічних процесів дошкільників, формуванню логічного мислення та розвитку мовлення, вихованню активного ставлення до здобуття знань, навчає дітей мислити, розвиває їх інтелектуальні і творчі здібності. На думку педагога В. Сухомлинського, казка – це активне естетичне мистецтво, яке охоплює

усі сфери духовного життя дитини: розум, почуття, уяву, волю [3,189]. Вона навчає дітей розрізняти такі поняття, як «добро» і «зло», відокремлювати правду від брехні. З казок діти засвоюють уявлення про час та простір, зв'язки людини з предметним світом та природою [5, 7].

Казковий жанр розвиває мислення кожної дитини, сприяє створенню інтелектуальної атмосфери в дитячому колективі – «діти розуміють ідею лише тоді, коли вона втілена у яскравих образах» [4, 308].

В період становлення інтелектуальної сфери особистості дитини дошкільного віку важливе значення має розвиток логічного мислення і тому особливу увагу потрібно звернути саме на формування логіко-математичних здібностей дітей. Це є одним із важливих завдань дошкільної освіти.

Ефективним засобом для цього є використання вихователем казки на заняттях з логіко-математичного розвитку, що є цікавим і ефективним методом роботи і створює ігровий характер заняття, урізноманітнюючи його.

Аналіз останніх досліджень. Механізми здійснення логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку вивчали такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Н. Баглаєва, Г. Белошиста, Л. Зайцева, К. Крутій, Л. Плетенецька, Ф. Халецька, К. Щербакова та ін.

Наукові розвідки таких відомих педагогів, як К. Ушинський, Є. Фльорина, С. Русова, В. Сухомлинський та ін., дозволили визначити роль казки у вихованні та розвитку особистості дитини.

Мета статті – проаналізувати значення казки при здійсненні логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Метою сучасної дошкільної освіти є не лише навчити дітей вимірювати, розрізняти геометричні фігури, обчислювати, орієнтуватися в часі та просторі, а й те, щоб навчити дошкільника логічно мислити, розвивати пізнавальні інтереси та творчі здібності.

Логіко-математичний розвиток дошкільника – один з найважливіших аспектів його підготовки до школи, стверджує науковець Т. Пагута, оскільки він сприяє формуванню у майбутнього школяра вміння розв'язувати інтелектуальні та практичні завдання в різних видах діяльності, оперувати моделями розв'язку [2, 132].

Математичний розвиток дитини складається з двох взаємопов'язаних основних ліній: логічної (тобто підготовки мислення до способів міркування) і математичної (тобто формування математичних уявлень) [2, 129].

На заняттях з логіко-математичного розвитку в значно більшій мірі, ніж на інших, інтенсивно розвивається кмітливність, здатність до абстрагування, виробляється лаконічна і точна мова [7]. Методист Н. Большунова говорить про те, що процес навчання дошкільників слід здійснювати у формі сюжетно-рольової гри, використовуючи при цьому казку, в ході діалогу дітей з дорослим, а також під час спілкування дітей між собою.

Казка дозволяє зробити математичний зміст матеріалом сюжетно-рольової гри, зумовивши тим самим його творче освоєння. Театралізована діяльність та сюжетно-рольові ігри, що створюються на основі казок, мають особливе значення для логіко-математичного розвитку дошкільників [1, 40]. Науковець Ф. Халецька зазначає, що при організації театралізованої діяльності на заняттях з розвитку елементарних математичних уявлень, вихователь має виконати такі завдання:

- визначити, які логіко-математичні вміння і навички будуть формуватися в дітей у процесі театралізованої діяльності або під час сюжетно-рольової гри;
- чітко сформулювати виховні завдання гри (виховання вольових якостей, почуття довіри, взаємодопомоги, дружби, уміння підкорювати свої власні інтереси інтересам дітей групи);
- дібрати доцільний дидактичний матеріал [7].

Заняття з дітьми вихователь може організовувати, беручи за основу сюжет народної казки або використовувати фрагменти різних казок.

Сформувати у дітей уявлення про простір та час, частини доби, величину предметів, порядкову та кількісну лічбу допоможуть українські народні казки «Котик і Півник», «Коза Дереза», «Солом'яний бичок», «Колобок», «Круть і Верть», «Лисичка і Журавель», «Пан Коцький», «Ріпка», «Гуси-лебеді» та ін. Використовуючи дані казки і їх героїв, діти виконують завдання і дають чітку та впевнену відповідь на запитання: «Назви, яка кількість героїв казки?», «Підкажи, хто стоїть справа від зайчика?», «Хто стоїть посередині між мишкою та зайчиком?», «Скільки героїв у казці?»; засвоюють поняття «попереду», «позаду», «між», «за» та ін.

Для закріплення понять рівності та нерівності («більше», «менше» «порівну») можна використовувати казку «Двоє жадібних ведмежат».

Знайомлячи та закріплюючи знання дітей про числа та цифри, згадуємо такі казки: «Троє поросят», «Вовк і семеро козенят», «Білосніжка і сім гномів», «Двоє жадібних ведмежат», «Три ведмеді» [6].

Методист Н. Большунова зазначає, що математичний розвиток дошкільників може здійснюватися шляхом розв'язання суперечливих

ситуацій, що потребують дослідження і перевірки – це називається дитячим експериментуванням. Такі проблемні завдання ставить перед дітьми педагог на казковому занятті. Наприклад, для ознайомлення дітей молодшої групи з поняттям висоти і ширини науковець пропонує використати таке завдання: потрібно здогадатися, чому вузька машинка зі звірями-мандрівниками не може проїхати у широкі, але низькі ворота. Завдання такого типу дозволяють здійснювати розумовий експеримент з опорою на наочність. Також математичний зміст включається в казку в формі особливого роду пізнавальних завдань-загадок, виконання яких стає мірою значущості героя і його помічників – дітей: чарівник покаже дорогу, якщо герой казки разом з дітьми вирішить ті чи інші завдання (загадки) [1, 42].

Висновки і перспективи останніх досліджень. Отже, казка є ефективним засобом логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. Вона дозволяє зацікавити дошкільнят, зробити процес навчання легким і захопливим. Казка активізує мислення дошкільників, сприяє розвитку у них здібностей до аналізу та синтезу, навчає систематизувати, узагальнювати, виокремлювати головне. Використання казок на заняттях з логіко-математичного розвитку дітей дозволяє зробити заняття емоційно-забарвленим, сприяє результативності навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Большунова Н. Я. Место сказки в дошкольном образовании. Вопросы психологии. 1993. № 5. С. 39–42.
2. Пагута Т.І. Роль казки в логіко-математичному розвитку дітей дошкільного віку. Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ. 2019. Вип. 1. С. 124-134
3. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори: в 5 т. – Київ: Рад. шк. 1977. С. 7–279
4. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. Вибрані твори: в 5 т. Київ: Рад. шк. 1977. С. 281–582.
5. Фесюкова Л.Б. Воспитание сказкой: Для работы с детьми дошкольного возраста. М.:ООО «Фирма «Издательство АСТ»; Харьков: Фолио,2000. С. 3-9.
6. Мариніна Г. З. Народні казки та «математичні казочки». URL: <https://vseosvita.ua/library/konsultacii-dla-vihovateliv-na-temu-narodni-kazki-ta-matematichni-kazocki-68214.html> (дата звернення 25.10.2020).
7. Халецька Ф. Л. Засоби забезпечення логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку.URL: <http://klasnaocinka.com.ua/uk/article/zasobi-zabezpechennya-logiko-matematichnogo-rozvit.html> (дата звернення 25.10.2020).

Білуха М.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Гришко О.І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ЗНАЧЕННЯ НАРОДНОЇ МАТЕМАТИКИ ПРИ ФОРМУВАННІ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті розкрито значення елементів народної математики для дітей дошкільного віку при формуванні у них математичних уявлень. Схарактеризовано особливості використання надбань народної математики на заняттях у закладах дошкільної освіти. Доведено ефективність їх застосування у роботі з дошкільниками.

Ключові слова: народна математика, математичний розвиток, елементарні математичні уявлення дошкільників, народна задача, лічба, задача-жарт.

Постановка проблеми. Український народ упродовж багатьох століть накопичував педагогічний досвід виховання підростаючого покоління. Особливу галузь народознавства становить народна математика. На сучасному етапі у нашій державі в дошкільній практиці спостерігається відчутний інтерес до педагогічного досвіду українського народу, що пояснюється багатьма чинниками: доступністю народно-педагогічного матеріалу для широкого загалу в суспільстві, зокрема й для дошкільників; його прикладним спрямуванням; співзвучністю з повсякденними духовними потребами та інтересами батьків і дітей; невичерпним виховним потенціалом. Використання надбань народної математики в роботі з дітьми дошкільного віку поки що не знайшло широкого впровадження. Це і обумовило вибір теми нашої статті.

Мета. Дослідити значення народної математики у формуванні елементарних математичних уявлень дошкільників.

Аналіз останніх досліджень. У дослідженнях, присвячених проблемі математичного розвитку дошкільників, увага акцентується на формуванні у дітей математичних знань про кількісні відношення, форму, величину предметів, орієнтування в просторі і часі (Р. Березіна, Л. Гайдаржийська, В. Колечко, З. Лебедева, Г. Леушина, К. Назаренко, А. Столяр, К. Щербакова та ін.), формуванні логіко-математичної компетенції (Л. Зайцева, Т. Степанова).

Позитивний вплив на розвиток дитини дошкільного віку народних ігор, пісень і танців та інших елементів української культури відмічали:

Г. Ващенко, О. Духнович, А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші дослідники. Сучасні науковці – О. Богініч, А. Богуш, Е. Вільчковський, А. Вольчинський, Л. Граціанська, К. Крутій, Н. Лисенко, Л. Плетеницька також досліджували проблему математичного розвитку дошкільників.

Виклад основного матеріалу. На сьогодні спостерігається розрив зв'язків між поколіннями, тому пріоритетними визначаються напрямки виховання національної самосвідомості, любові до Батьківщини, усвідомлення дитиною своєї етнічної спільності з народом. Елементарні математичні уявлення у дітей формуються у дошкільному віці, у цей віковий період застосування елементів народознавства сприяє підвищенню інтересу до математичної діяльності. Саме тому народна математика як елемент культурно-розвиваючого середовища закладу дошкільної освіти набуває особливого значення [6, с.157].

Під народною математикою розуміють систему народних математичних знань про старовинне математичне письмо, народні одиниці та прийоми вимірювання, народні вимірювальні прилади, народні способи лічби, обчислення.

Дослідниця Л. Плетеницька наголошує на поетапності ознайомлення дітей з математичними поняттями за допомогою народної математики. Спочатку відбувається пояснення поняття, потім відображення його у різних жанрах усної народної творчості, останній етап – ознайомлення з цим поняттям під час розповідей, дидактичних ігор [2, с.5].

Цікавими для дітей є й історичні відомості про розвиток математики. Л. Плетеницька у авторській програмі «Бабусина математика» пропонує ознайомлювати дітей дошкільного віку з основами народної математики через навчання їх способам обчислення, старовинним математичним письмом та його носіями, приладдям для вимірювання. Це відбувається за допомогою народного календаря як засобу опанування часу і простору; шляхом обстеження народних виробів, що містять зображення геометричних фігур, тощо [3, с.5].

Ознайомлення зі способами лічби, вимірюванням, математичним письмом має відбуватися у зв'язку з вивченням історії свого народу. Це ознайомлення дітей зі своєрідними народними способами лічби та вимірювання, наприклад, довжини за допомогою частин людського тіла (лікоть, палець, долоня, рука), відстані кроками та переходами (поки чути вола, за добу, за місяць, від сходу до сходу), об'єму рідких (кварта, гранець, відро) та сипучих (пуд, пучка) речовин, площі за кількістю висіяного зерна чи часу обробки землі однією людиною тощо [5].

Важливим кроком використання елементів народної математики під час навчально-виховного процесу закладу дошкільної освіти є формування науково обґрунтованих знань з історії математики та їх практичне застосування, які сприяли б удосконаленню освіти дошкільнят, забезпечували більш високу обізнаність дітей та якість їхньої підготовки до школи. Формуючи світогляд, систему поглядів на природу й суспільні явища, які ґрунтуються на даних науки та історії розвитку людства загалом, педагог ознайомлює дітей з народною математикою та практичним її застосуванням.

Упродовж дошкільного віку діти навчаються вимірювати об'єм, масу, час та оволодівають лінійним вимірюванням. Крім того, діти дізнаються, що в давні часи люди використовували для вимірювання довжини предметів окремі частини тіла. Так, одиницею довжини може бути палиця, смужка паперу, стрічка, долоня, стопа. Отже, поряд з умовними мірками діти ознайомлюються із старовинними одиницями вимірювання.

Український народний фольклор також доцільно використовувати для збагачення елементарних математичних уявлень дошкільників. До фольклору відносять: народні казки, народні пісні (обрядові, колискові, побутові, історичні) та малі фольклорні жанри (забавлянки, лічилки, дражнилки, потішки, мирилки, примовки, загадки, прислів'я, приказки, побажання, чистомовки) [1, с.124].

Наприклад, засвоєнню математичної лексики у дітей сприяє використання приказок. На відміну від прислів'їв, вони позбавлені описовості та висновків, можуть бути незвичайними за змістом та звучанням. Проте у доступній дітям формі дозволяють закріпити уявлення про числа («Де просто, там живуть роки зо сто»), простір («Летів горобець через безверхий хлівець та вгору пурх!») та час («Не попередить четвер середи»).

При використанні у роботі з дітьми дошкільного віку скоромовок, які містять слова-числівники, заняття сприятиме засвоєнню ними математичних термінів та формуванню орієнтації в кількісних відношеннях між предметами та явищами. Наприклад: «Хитру сороку піймати морока, а на сорок сорок – сорок морок» [4, с.334].

Діти постійно чують невідомі їм слова, зокрема у казках. Тому методика ознайомлення дошкільників з термінами народної математики передбачає пояснення понять; відображення їх у різних жанрах усної народної творчості; ознайомлення з ними у бесідах та розповідях.

Важливим аспектом є залучення дошкільників до народних задач. Адже цілеспрямоване ознайомлення дітей з народними задачами збагачує

пізнавальну та розумову діяльність, формує здатність відгукуватися на яскраву образну мову. Зародження математичних розваг у вигляді жартівливих і цікавих задач, головоломок, відгадування чисел та інших різноманітних завдань на кмітливість сягають глибокої давнини. Ця форма залишалася чи не єдиною навіть і тоді, коли накопичився вже достатній запас знань з математики.

У народній математиці безліч задач-жартів, задач-загадок. Їх використання підвищує інтерес до математики, дає змогу внести елементи змагання. Задачі-жарти – це цікаві ігрові задачі з математичним змістом. Для їх розв’язання потрібно більше винахідливості, кмітливості, почуття гумору, ніж вміння виконувати обчислювальні дії. Побудова, зміст, запитання в цих задачах незвичні. Вони лише нагадують математичну задачу. Основне, завдяки чому можна здогадатися про розв’язання, замасковано другорядними умовами. Для правильного їх вирішення дитина не намагається виконувати арифметичні дії, а опирається на здогадки та кмітливість [7, с.143].

Різноманітні за формою і змістом задачі-жарти можуть бути використані для підвищення активності на заняттях, концентрації та переключення уваги, при переході від однієї частини заняття до іншої. Вони повинні створити у дітей позитивний емоційний стан, інтерес до наступного виду діяльності на занятті. Успіх у роботі залежить від того, наскільки діти розуміють жарт, вміють послідовно мислити, акумулювати власні розумові зусилля [4, с.331].

Під час народних, рухливих ігор та вправ діти можуть вимірювати кроками довжину доріжки. У той же час можна полічити кількість кроків, з’ясувати в яку сторону повертає доріжка, знаходиться вона попереду дитини, або позаду. За допомогою пісочного годинника дошкільники можуть зрозуміти, скільки часу потрібно, щоб пройти цю доріжку від початку до кінця.

Таким чином, при використанні надбань народної математики у закладах дошкільної освіти, діти закріплюють знання з декількох розділів формування елементарних математичних уявлень: ознайомлення з лічбою і кількістю, величиною, простором і часом. Правильно підібрані ігри, скоромовки, задачі, загадки, казки та вправи народної математики допомагають закріпити елементарні математичні уявлення дошкільників.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, формування елементарних математичних уявлень – одна з найскладніших методик для засвоєння дітьми дошкільного віку. Це зумовлено абстрактністю матеріалу та особливістю засвоєння математичних знань дітьми. Вивчення народної математики, ознайомлення із способами лічби, народними мірами – складова частина історії народу. Різноманітні за

формою і змістом задачі-жарту, бесіди про вимірювання, рухливі ігри з математичним підтекстом, можуть бути використані для поживлення заняття, зняття втоми, посилення або переключення уваги, при переході від однієї частини заняття до іншої. Вони створюють у дітей позитивний емоційний стан, інтерес до заняття, підвищують активність. Отже, ми вбачаємо необхідність у детальнішому вивченні питання використання у закладах дошкільної освіти народної математики, адже це сприятиме ефективному формуванню елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій І. Засоби народної педагогіки та шляхи їх використання у моральному вихованні старших дошкільників. *Імідж сучасного педагога*. 2010. № 6–7 (105–106). С. 124–126.
2. Плетеницька Л. С., Крутій К. Л. Логіко-математичний розвиток дошкільників. Запоріжжя : ЛПКС, 2002. 156 с.
3. Плетеницька Л. Мандрівка у народну математику. *Палітра педагога*. 1999. № 1. С. 3–8.
4. Савченко М. Використання фольклору як засобу логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2014. Ч. 2. С. 329–336.
5. Стельмахович М. Теорія і практика українського національного виховання. Івано-Франківськ : Либідь, 1996. 180 с.
6. Шаталова Є. В. Використання математичних загадок в дитячому садку. Белгород : Наука, 1997. С. 157.
7. Щербакова К. Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників: навч. посібник. К. : Вища школа, 1996. 240 с.
8. Щербина К. М. Народна математика і школа. Х. : Основа, 1992. 190 с.

УДК 373.2.015.31:17

Буйволенко Т. Л.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. Зімакова Л.В.

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ СУДЖЕНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО МЕДІАПРОСТОРУ

У статті розглянуто особливості використання сучасних медіазасобів для розвитку мовлення дітей дошкільного віку, зокрема процесу формування морально-етичних суджень старших дошкільників. Визначено методи медіаосвіти та подано результати експериментального дослідження.

Ключові слова: дитина дошкільного віку, медіаосвіта, медіапростір, засоби медіаосвіти, медіасередовище

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства важливим засобом впливу на дитину дошкільного віку став медіапростір. Медіасередовище сприяє розвитку дітей дошкільного віку через перенесення і відображення інформації про оточуючий світ у доступному для дітей форматі. Це означає, що сприйняття світу дитиною значною мірою залежить від того, як його подають медіа. Сучасні діти зростають у медіасередовищі, яке є альтернативною можливістю організації діяльності дітей в умовах дошкільного закладу. Воно може бути допоміжним засобом роботи з дошкільниками. Медіа презентують різнобічну інформацію про світ та практичні наочні зразки певного стилю життя і діяльності людини, формують життєві цінності дитини дошкільного віку, впливають на розвиток мовлення. Виходячи з цього, особливим аспектом формування медіаграмотної особистості дитини стає медіаосвіта.

Дошкільна освіта в Україні одним із пріоритетних напрямків розвитку дитини розглядає глибоке засвоєння моральних норм, розвиток духовності шляхом використання сучасних медійних засобів, формування мовленнєвих умінь та оцінно-етичних суджень, підвищення рівня культури мовлення. Реалізація завдань із удосконалення якості дошкільної освіти неможлива без роботи над систематичним і цілеспрямованим збагаченням словникового запасу рідної мови оцінно-етичними категоріями, вихованням у дітей дошкільного віку позитивних морально-етичних якостей, умінням оцінювати і висловлювати своє ставлення до довкілля і подій у сучасному медійному просторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема художньо-мовленнєвої діяльності розглядалася науковцями різнопланово: в лінгводидактичному (А. Богуш, С. Чемортан та ін.), педагогічному (І. Зимня, Н. Карпинська, Л. Славина та ін.), психологічному (Л. Виготський, П. Гальперин, В. Давидов, Д. Ельконін, О. Запорожець, О. Леонтєв, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Л. Щерба та ін.), філософському (М. Каган) аспектах. Сучасні науковці з'ясовують проблеми сутності художньо-мовленнєвої діяльності, її види і специфіку на етапі дошкільного дитинства, спираючись на особливості сприймання дітьми медіатворів; доводячи позитивний чи негативний вплив медіатворів на формування особистості дитини. Натомість результати педагогічних спостережень засвідчили, що медійні засоби ще не мають належного місця у практиці дошкільної освіти і зокрема у формуванні оцінної діяльності дітей. Медіаосвіта дітей дошкільного віку не набула ще свого значення у вітчизняній дошкільній освіті, застосовується епізодично. Розвиток дитини дошкільного віку в умовах медіасередовища

представлено в роботах О. Петрунко, К. Ворснюк, В. Лях. Уплив медіа-середовища на дітей дошкільного віку розкриває серія експериментів, проведених відомим американським психологом Джоном Флейвеллом, які довели, що саме в середньому дошкільному віці (діти 4-5 років) формується здатність дитини розрізняти медіа від реальності. Уплив, наприклад, мультиплікаційних фільмів на мовленнєвий розвиток та формування моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку досліджували Л. Зімакова, К. Крутій, Н. Манжелій [1; 2; 3].

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально апробувати методику і педагогічні умови формування морально-етичних суджень в умовах сучасного медіапростору дітей старшого дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Важливе місце в системі засобів формування морально-етичних суджень у дітей належить медійним засобам.

Специфіка медіаосвіти з точки зору педагогіки полягає в тому, що вона зосереджена на формуванні сприйняття й інтерпретації інформації. Головним завданням медіаосвіти є «сприяння формуванню рефлексії і критичного мислення як психологічних механізмів, які забезпечують свідоме споживання медіапродукції та саморегуляцію взаємодії з медіа на основі осмислення власних медіапотреб, адекватного та різнобічного оцінювання наданої інформації» [3].

Дослідивши процес формування морально-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку, ми переконалися, що ефективність буде найвищою, якщо забезпечити такі педагогічні умови: спрямованість сучасних медійних засобів на формування у дітей морально-етичних суджень; тематичне наскрізне планування в різних видах діяльності; розуміння й усвідомлення дітьми сутності моральної позиції; забезпечення взаємозв'язку навчально-мовленнєвої, художньо-мовленнєвої та театральної-ігрової діяльності у відтворенні і закріпленні дітьми змісту їхньої медіадіяльності; створення мотивовано-спонукального та аналітико-оцінного характеру медіаосвіти дошкільників; використання набутого морально-етичного досвіду в повсякденному спілкуванні з однолітками і дорослими.

Ми провели науково-педагогічне дослідження, спрямоване на визначення стану сформованості морально-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку в процесі мовленнєвої діяльності на заняттях із медіаосвіти. Була розроблена й апробована експериментальна методика формування морально-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку; визначено та реалізовано провідні принципи і педагогічні умови

ефективності формування морально-етичних суджень у дошкільників у процесі мовленнєвої діяльності на основі медіатекстів.

Існує багато методів роботи з медіа, але для роботи з дітьми дошкільного віку обираємо декілька основних: 1) заморожування кадру; 2) звук й зображення; 3) місце і кадр; 4) початок і кінець; 5) залучення аудиторії; 6) видові трансформації; 7) порівняння медіа текстів; 8) імітації [2]. Ми використовували такі методи медіаосвіти: творчі завдання з розвитку умінь аналізувати медіатексти; імітаційні завдання, коли дошкільники створюють сценарії або варіанти медіа текстів; театралізовано-ситуативні творчі завдання (інтерв'ю, презентація, реклама тощо).

Для вивчення мови медіа ми використовували навчальні ігри практичного змісту: кадрування зображень; зйомка відеокамерою чи фотоапаратом під різними кутами; обговорення зображення типових характеристик та ситуацій (світло, колір, форма, розмір, план).

У ході науково-педагогічного експерименту нами було визначено три критерії та показники сформованості морально-етичних суджень у дітей старшого дошкільного віку. Когнітивний критерій із показниками: обізнаність дітей із творами морально-етичної спрямованості; розуміння дітьми сутності морально-етичних категорій; розуміння дітьми моралі; уміння відтворення змісту медіаторів морально-етичної спрямованості. Ціннісно-етичний критерій з показниками: уміння співчувати і співпереживати героям медіаторів; уміння виокремлювати позитивне і негативне в поведінці героїв творів і своїй власній поведінці; уміння порівнювати поведінку героїв. Мовленнєво-оцінний критерій із показниками: кількісна і якісна характеристика словника морально-етичної спрямованості у дітей; знання дітьми прислів'їв і приказок морально-етичної спрямованості; адекватність оцінно-етичних суджень.

За результатами констатувального експерименту було визначено вихідні рівні сформованості морально-етичних суджень у дошкільників: високий, середній і низький. З'ясувалось, що лише 6 (30%) дітей з обох груп перебували на високому рівні сформованості морально-етичних суджень. Середнього рівня сформованості морально-етичних суджень досягли 30% дітей ЕГ і 30% – КГ. На низькому рівні перебували 60% дітей ЕГ і 20 % дітей КГ.

Відповідно до визначених педагогічних умов було розроблено й науково обґрунтовано лінгводидактичну модель експериментального навчання, яка обіймала три етапи: когнітивно-інформаційний, репродуктивно-оцінний і оцінно-творчий. На кожному етапі було розроблено систему завдань, спрямованих на формування морально-

етичних суджень.

Порівняльний аналіз рівнів сформованості морально-етичних суджень у дітей ЕГ і КГ засвідчив відчутні позитивні зміни, що відбулися під впливом медіанавчання. Так, на контрольному етапі експерименту високого рівня сформованості досягли вже 40% ЕГ, середнього – 50% дітей ЕГ. На низькому рівні залишилося лише 10% дітей ЕГ.

Медіасередовище є невід’ємним фактором впливу на дитину дошкільного віку, а оволодіння дитиною вмінням використовувати пізнавальний, соціокультурний потенціал медіа має величезне значення. Однією з форм впливу медіа матеріалом на розвиток дітей дошкільного віку є перенесення і відображення інформації про оточуючий світ та унаочнення її в доступному форматі для дітей. Це означає, що сприйняття світу дитиною значною мірою залежить від того, як його подають медіа. У такому медіаматеріалі зростають сучасні діти, тому він є альтернативною можливістю організації діяльності дітей в умовах дошкільного закладу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Процес формування медіаторчості у дітей дошкільного віку є довготривалим, проходить певні етапи навчання та опанування медіазасобами.

Досвід показує, що однією з найбільш важливих умов успішного розвитку дитячої медіаторчості та медійних навичок є різноманітність і варіативність форм роботи дошкільнят із медіаматеріалом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зімакова Л. Комунікативно-мовленнєвий розвиток старших дошкільників засобами мультиплікації: технологічний підхід. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*. Полтава. 2019. №74. С. 17-20.
2. Зімакова Л.В., Манжелій Н.М. Формування моральних якостей у дітей дошкільного віку в організованій комунікативно-мовленнєвій діяльності. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Випуск 28, Кам’янець-Подільський, 2020. С.126-136.
3. Крутій К. Л. Медіадидактичні особливості використання мультфільмів як засобу навчання мови і розвитку зв’язного мовлення дошкільників. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка. 2013. № 3. С.85-90.
4. Смерека О. Аналіз медіатекстів. – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/lesjas/ss-43780576>
5. Чашка Т. Формування медіаторчості у дітей середнього дошкільного віку шляхом залучення їх до медіа діяльності. – Режим доступу: <https://medialiteracy.org.ua/formuvannya-mediatorchosti-u-ditej-serednogo-doshkilnogo-viku-shlyahom-zaluchennya-ih-do-mediadiyalnosti/>

Бурда О. О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. **Зімакова Л.В.**

ВПЛИВ ДИТЯЧОЇ ЙОГИ НА ЗДОРОВ'Я СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті висвітлено вплив дитячої йоги як інноваційної технології на фізичне та психологічне здоров'я старших дошкільників, зокрема ефективне зниження рівня тривожності та корекцію відхилень постави.

Ключові слова: дитяча йога, рівень тривожності, постава у дошкільників.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день все більш широкого розповсюдження отримує точка зору, відповідно до якої потенціал фізичного виховання повинен бути використаний не тільки з метою впливу на рухову сферу дитини, а й на духовну, особистісну та соціальну. Напруженість економічної та культурної ситуації в суспільстві потребує формування такого підходу в процесі фізичного виховання дітей, який брав би за основу викори-стання внутрішніх сил організму, дозволив би активно керувати розвитком його адаптаційних можливостей, забезпечити стійкість до впливів різноманітних джерел стресу. Саме тому використання нових ефективних методів, що підвищують резервні можливості організму дитини, є досить актуальним. Йога для дітей – це саме такий інноваційний комплекс вправ, який дозволяє дитині розвиватись в гармонії з собою, досягти легкості, енергійності, витривалості, душевного спокою та рівноваги.

Аналіз наукових друкованих джерел вказує на недостатнє застосування йоги як інноваційної технології у процесі фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку, що свідчить про доцільність наукових пошуків у цій сфері. Вплив занять з йоги на стан здоров'я дошкільників досліджували такі видатні науковці як Я.К. Вітос, Л.С. Михно, К.О. Лістау [3, 9, 11]. Результати їхніх досліджень свідчать про те, що включення вправ йоги до фізкультурних занять сприяють покращенню показників фізичного і психологічного стану дошкільників. С.П. Рябінін зазначив, що дітям дошкільного віку доступні такі сходинокки йоги як асана та пранаяма [13]. Але даних щодо ефективності використання дитячої йоги як інноваційної технології у практиці дошкільного фізичного виховання в умовах ЗДО, на наш погляд, недостатньо.

Мета статті – привернути увагу керівників дошкільних навчальних закладів до дитячої йоги як інноваційної та ефективної технології фізичного розвитку, сприяти її впровадженню в закладах дошкільної освіти України.

Виклад основного матеріалу. Найзначнішими проблемами фізико-психологічного здоров'я сучасних українських дошкільнят вважаємо стан підвищеної тривожності, порушення постави, синдром гіперактивності. Розглянемо перелічені вади детальніше.

Тривожність – це індивідуальна психологічна особливість, яка визначається в схильності людини до частих та інтенсивних переживань стану тривоги. Доведено, що тривожність негативно впливає на емоційний розвиток та самопочуття дитини, вона починає сумніватись у своїх здібностях і силах [6, 8]. Тривожність є основою цілого ряду психологічних труднощів дитинства, порушень розвитку та поведінки дитини. Відповідно до дослідження, проведеного Н.С. Дітріюк у 2015 році, 43% старших дошкільників мають високий рівень тривожності, 53% – середній. Дошкільники з високим рівнем тривожності характеризуються яскравими зовнішніми проявами суму та агресії, підвищеною збудливістю, яка веде до швидкої втомлюваності та поганого самопочуття [6].

Активність сьгоднішніх дошкільників залишає бажати кращого – «комп'ютерний синдром», малоактивний спосіб життя, неправильне харчування, вимушена поза під час навчання, невідповідність меблів розвитку та зростанню дитини – все це призводить до порушення постави та негативних наслідків. За даними Центру медичної статистики МОЗ України за 2019 рік порушення постави мають 250061 дитина, з них 18285 дошкільників. Порушення формування правильної постави може призвести до серйозних наслідків: сколіози, кіфози, гіперлордозу тощо, які своєю чергою викликать симптоми болю у спині, дискомфорт та порушення з боку внутрішніх органів і систем.

Актуальним проблемним фактором розвитку сучасної дитини є синдром гіперактивності, який, за даними Міністерства охорони здоров'я України, притаманний сьогодні від 50 до 150 тис. дітей дошкільного віку. Такі діти провокують конфліктну, напружену обстановку в родині й у дитячих колективах, можуть стати причиною травмування себе або своїх однолітків. Вони погіршують соціально-психологічний клімат у групах, стають активним джерелом нервовості, викликають глибоке занепокоєння батьків та вихователів [13]. Відомо, що заняття йогою допомагали зменшити симптоми депресії, епілепсії і тривожність. Численні дослідження цієї проблеми в різних країнах (роботи Дж. Хопкінс, Н. Фоллбер, дослідження школи медицини Бостонського

університету, університету Аліанте Сан-Франциско, Центру інтегративної психіатрії у Нідерландах) свідчать про те, що заняття йогою можуть використовуватися як допоміжний засіб при терапії депресивних і тривожних розладів у дорослих та дітей. В 2017 році на базі однієї з загальноосвітніх шкіл України К.О. Лістау та Л.Г. Доцюк провели дослідження щодо впливу методики фізичної реабілітації з елементами гімнастики хатха-йога на морфологічні, функціональні, фізичні показники та працездатність у дітей молодшого шкільного віку з порушенням постави. Дослідники дійшли висновку, що включення в комплекс лікувальної фізкультури вправ з елементами оздоровчої гімнастики йогов дозволяє цілеспрямовано усунути відхилення від правильного формування постави у дітей молодшого шкільного віку [9].

Ще одна важлива функція вправ з йоги – нормалізація роботи внутрішніх органів дитини і, зокрема, травного тракту, а отже – зміцнення імунітету та підвищення опору до інфекційних захворювань. Дуже важливий ефект від занять йогою – вона допомагає подолати гіперактивність сучасних дошкільників. Плавність рухів, статичність в асанах, вправи на розслаблення роблять дітей спокійнішими, допомагають зняти фізичне й емоційне напруження. Йога для дітей вперше з'явилась як самостійна методика наприкінці 80-х років ХХ ст.. На той час багато з відомих йогогичних шкіл розробили власні програми занять для дітей. Тому на сьогодні існує чимало диференційованих методик для дітей різного віку та фізичних можливостей.

Дослідження впливу йоги як інноваційної технології фізичного розвитку проводилося на базі ДНЗ «Плосківський ясла-садок «Дзвіночок» Плосківської сільської ради Решетилівського району Полтавської області. У ході експерименту було проведено дослідження впливу вправ йоги на рівень тривожності та стан опорно-рухового апарату дітей 5-6 років. Обстеження проводилося штатним психологом та медпрацівником в умовах дошкільного закладу. Початкове обстеження дітей було проведене у квітні, а кінцеве – у серпні 2020 р. у старшій групі вказаного ЗДО. На початку дослідження високий рівень тривожності було виявлено у 18,75% дітей, середній – у 28,13% та низький – у 53,12% відповідно. В результаті експерименту кількість дітей з високим рівнем тривожності знизилась на 6,25%, з середнім рівнем – на 15,63 %. Відхилення від норми стану опорно-рухового апарату спостерігалось у 31,25% дітей шестирічного віку. Більшість з них мали сколіотичну поставу – 15,6%, 3,1% – кіфотичну поставу і 12,5% – плоскостопість. Після експерименту кількість дітей зі сколіотичною поставою і плоскостопістю зменшилась на 12,5%.

Висновки і перспектива подальших досліджень. 1. Методика використання вправ хатха-йоги у дошкільному фізичному вихованні дозволяє розвивати фізичні здібності, здійснювати профілактику і корекцію порушень опорно-рухового апарату; виконувати дихальні вправи та асани йоги, що сприяє функціональному вдосконаленню організму, формувати позитивне ставлення до навколишнього світу, регулювати емоційний стан дитини під час споглядання та релаксації.

2. Проведений аналіз результатів формувального експерименту свідчить, що використання дитячої йоги у фізичному вихованні дітей старшого дошкільного віку сприяло покращенню стану опорно-рухового апарату та значному зниженню рівня тривожності. Отже, отримані результати свідчать про ефективність застосування йоги як інноваційної технології фізичного виховання старших дошкільників і доцільність її використання у закладах дошкільної освіти. Перспективою подальших досліджень може бути перевірка ефективності технології під час масового впровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бокатов А., Сергеев С. Детская йога. К.: Ника-Центр, 2009. 408 с.
2. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: навч. посібник. Суми: ВТД «Університет книг», 2004. 428 с.
3. Вітос Я.К. Розвиток психомоторики дітей 5-6 років засобами східних единоборств: автореф. дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02. Львів, 2015. 21с.
4. Гозак С.В., Єлізарова О.Т., Калиниченко І. О. Особливості функціонального стану організму школярів залежно від організації фізичного виховання. *Довкілля і здоров'я*. 2012. №1. С.62.
5. Давыдов В.Ю. Скрининг-тесты и организация медико-педагогического контроля за физическим развитием дошкольников. Самара, 2012. 148 с.
6. Дмитріюк Н.С. Проблема тривожності у старших дошкільників: деякі емпіричні кореляти та індикатори. *Актуальні проблеми психології*. 2015. Т. 10, Вип. 27. С. 133-143.
7. Ільчишина,Т.Ю., Головач І.І. Сучасні тенденції стану здоров'я школярів. Науковий часопис національного педагогічного університету ім. Драгоманова. Серія 15: *Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*. Вип. 12 (53) 14. С. 48-53.
8. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві). К., 1998. 255 с.
9. Лістау К.О., Доцюк Л.Г. Використання елементів оздоровчої гімнастики хатха-йога для корекції порушень постави у дітей молодшого шкільного віку. *Молодий вчений*. 2018, №3. (березень).
10. Михно Л. Дослідження проблеми поширеності порушень постави в дітей молодшого шкільного віку. *Молода спортивна наука України*. 2014. Вип. 18, т. 3. С. 133-138.
11. Михно Л. Здоров'яформуюча технологія фізичного виховання молодших школярів з використанням засобів йога-аеробіки. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2014. № 2. С. 102-107.

12. Москаленко Н. В. Теоретико-методичні засади інноваційних технологій в системі фізичного виховання молодших школярів : дис. д-ра наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.02. Д., 2009. – 461с.
13. Рябинин С.П. Особенности методики использования гимнастики хатхайога в физическом воспитании дошкольников: автореф. дис. ...канд. пед. наук. – 13.00.04. Красноярск, 2005. – 165 с.
14. Чиркова Ю.В. Проективные методы в диагностике нарушений развития личности в детском возрасте. Учебное пособие для вузов. М.: Юрайт. 2016. 218 с.

УДК 373.24; 372.881.1

Василенко Ю.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц.Зімакова Л.В.

РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДІВ ТА ПРИЙОМІВ МНЕМОТЕХНІКИ В МОВЛЕННЄВОМУ РОЗВИТКУ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА

У статті наголошується на важливості мовленнєвого розвитку з періоду дошкільного дитинства, висвітлюється ефективність методів та прийомів мнемотехніки у навчально-мовленнєвій діяльності закладу дошкільної освіти.

Ключові слова: *розвиток мовлення, мнемотехніка, старший дошкільник.*

Постановка проблеми. Одним із важливих принципів сучасної освіти є оптимізація навчання шляхом застосування новітніх освітніх педагогічних технологій і, зокрема, мнемотехнічних методів запам'ятовування, як одного з найбільш ефективних методів засвоєння інформації та запобігання інформаційного перевантаження. Адже створені за допомогою мнемотехнічних прийомів штучні асоціації засвоюються легше і швидше. Застосування мнемотехніки покращує показники обсягу і точності пам'яті, підвищує тривалість зберігання і якість відтворення засвоєної інформації. У дошкільному віці дитина починає усвідомлювати факт свого існування, є активним суб'єктом життєдіяльності, що встановлює шлях вирішення проблем у її мовленнєвому розвитку. Під час різних видів діяльності, у процесі комунікації пробуджується інтерес до навчання мови, проявляються здібності, можливості дитини та відбувається максимально ефективно засвоєння мовленнєвих умінь і навичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогічній літературі, як у вітчизняній, так і зарубіжній формуванню мовленнєвої

компетенції дошкільника приділено велику увагу. Проблема розвитку мовлення дитини дошкільного віку вивчали такі науковці – О. Біляєв, А. Богуш, Л. Виготський, Н. Гавриш, Т. Донченко, М. Жинкін, І. Зимняя, О. Леонтєв, Г. Леушина, М. Лісіна, О. Лурія, Т. Піроженко, С. Рубінштейн, О. Шахнарович та ін.

Мовленнєва компетентність є базисною характеристикою особистості, яка формується на етапі дошкільного дитинства. На думку вченого С. Рубінштейна, процес оволодіння мовою – це процес вираження думок, почуттів, емоцій засобами мови у спілкуванні. О. Леонтєв вважає, що опанування мовою є не що інше, як процес говоріння, М. Жинкін та М. Лісіна – процес слухання і говоріння, «двостороннє взаємне спілкування».

Дослідження, проведені під керівництвом А. Богуш, Ф. Сохіна, О. Ушакової, показали, що оволодіння мовою не є інтуїтивним процесом, а розвитком мовних узагальнень та елементарне усвідомлення мовних та мовленнєвих явищ.

Спираючись на результати досліджень зарубіжних учених Е. Йенша, О. Лурії, В. Урбанчича, Й. Фейгенберга, Г. Феймана, Р. Хабера, М. Хершенсона, потрібно враховувати, що формування мнемотехнічних здібностей сприяє формуванню гармонійно розвиненої особистості, яка володіє мовленнєвими вміннями на високому рівні.

Проте, особливості застосування отриманих результатів досліджень в мовленнєвому розвитку дошкільника вивчені не достатньо. Враховуючи важливість та актуальність даного питання, було обрано тему науково-педагогічного дослідження «Реалізація методів та прийомів мнемотехніки в мовленнєвому розвитку старшого дошкільника».

Мета даної статті полягає у висвітленні засобів мнемотехніки у мовленнєвому розвитку дошкільників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оволодіння мовою дошкільниками передбачає систематичну роботу з усвідомлення дітьми мовних одиниць, певне ставлення до власного мовлення, опанування системи операцій щодо його предметного аналізу. На матеріалі звукового аналізу слів дитина вперше навчається виконувати свідомі операції з одиницями мови, осмислює й усвідомлює мовні поняття. Якщо навіть цього не відбувається, то в 6–7 років у першому класі початкової школи дитина, вивчаючи грамоту й граматику рідної мови, опосередковує спонтанне мовлення свідомим оволодінням мовною нормою і системою розвитку мовленнєвої діяльності.

Пропедевтична робота з мовленнєвого розвитку особистості починається у закладі дошкільної освіти, зокрема велика увага

навчально-мовленнєвій діяльності приділяється у старшій віковій групі. Етап навчання грамоти дітей потребує формування в них умінь управляти своїми мовленнєвими процесами на основі рефлексії мовлення й об'єктивації мови, усвідомлювати своє мовлення, довільно й осмислено оперувати мовленнєвими діями, користуватися знаннями про мову як основою усного мовлення. Звукову, лексичну і граматичну сторони свого мовлення робити предметом цілеспрямованої уваги, об'єктом актуального усвідомлення. На думку С.Д. Дем'яненко, вихователі ЗДО спонтанно утворені емпіричні мовні знання дітей мають підлаштовувати для становлення метамовних на шляху до засвоєння справжніх – теоретичних знань про мову в перспективі в створенні розвивальної психо-лінгвометодичної програми метамовного розвитку дітей старшого дошкільного віку [1, с.124].

Для дослідження особливостей впливу засобів мнемотехніки було проведено дослідження, метою якого було визначення стану розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку. В ньому взяло участь 25 дітей п'яти-шести років групи «Квітка» ДНЗ №1.

Для досягнення мети даного дослідження ефективними вважали використання наступних практичних методів: основний метод – спостереження за особливостями діяльності дітей під час занять та у повсякденній діяльності, допоміжний – бесіда, виконання дидактичних вправ. Науково-педагогічне дослідження передбачало проходження наступних етапів: 1. Визначити критерії оцінювання розвитку мовлення дитини старшого дошкільного віку. 2. Підібрати діагностичний матеріал. 3. Провести діагностику стану мовлення дітей старшого дошкільного віку. Критерії та показники мовленнєвої компетентності дитини старшого дошкільного віку: звукова культура, словник, граматики, зв'язне мовлення. Результати проведеного дослідження показали, що у 5 дітей показники рівня сформованості мовлення відповідають високому рівню, достатньому – 14, середньому – 2, низькому – 4.

Для покращення мовленнєвого розвитку старших дошкільників ми використали методи і прийоми мнемотехніки. Мнемотехніка – це способи запам'ятовування, в основі яких є вербально-логічне мислення. Мнемотехніка розглядає процес навчання як невимушений та легкий час ігор, що відповідає провідному виду діяльності дитини дошкільного віку. Методи та прийоми мнемотехніки ми використовували під час навчання дітей переказу, вивчення ними віршів, скоромовок, загадок, формуванні звуковимови, зокрема, використовували основні методи запам'ятовування: за допомогою кінестетичної пам'яті, тобто пам'яті на відчуття та рухи; піктограм, тобто за допомогою малюнків замість слів; за

допомогою листівок; за допомогою уяви.

Ми пересвідчилися, що діти швидко запам'ятовують послідовність сюжетних подій, коли бачать мнемотаблицю. Так їм значно простіше переказувати текст казки. Використання казки-зв'язки дає змогу зосередити дітей на автоматизації вимови певних звуків у зв'язному мовленні, які попередньо протягом корекційної роботи опрацьовували з дошкільниками ізольовано. Слова для тексту казки-зв'язки обирали відповідно до звуків, над автоматизацією вимови яких працювали. Формулювали з цими словами прості речення, щоб дітям їх було нескладно «перекодувати» в мнемотаблицю. Для кожного слова добирали максимально доступні розумінню дітей картинки.

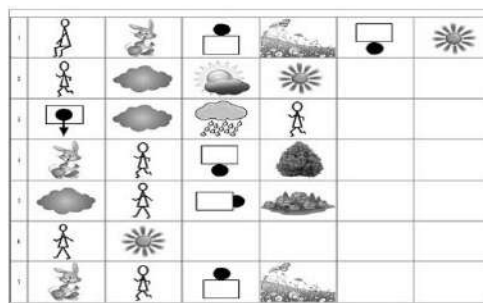
У певний момент опрацювання казки, коли дітям стає нескладно переповідати сюжет, користуючись мнемотаблицею або без неї, змінювали сюжет. До зміни сюжету залучали самих дітей і спільно створювати нову мнемотаблицю вже для оновленої казки. У такому разі використання мнемотехніки впливає на розвиток не лише пам'яті й мовлення дітей, а й фантазії, образного мислення, креативності тощо.

При зміні сюжету казки використовували такі способи: калькування – обрання персонажів певної казки і створення нової історії за їхньою участю.

Наведемо приклад казки-зв'язки з використанням мнемотаблиць для автоматизації вимови звуків у дітей дошкільного віку [2].

Зайчик і дощик (звуки [з], [ш], [ж], [ч], [щ])

1. Сидів зайчик на галявині під сонечком.
2. Набігла хмаринка й закрила сонечко.
3. Із хмаринки дощик пішов.
4. Зайчик утік під кущ.
5. Хмаринка пішла за ліс.
6. Вийшло сонечко.
7. Зайчик вибіг на галявину [2].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, оволодіння старшим дошкільником мовленнєвими навичками має першочергове завдання ЗДО. Усвідомлення звукової структури слова, робота зі звукового аналізу, збагачення словника, формування граматичної будови та розвиток зв'язного мовлення є необхідною передумовою до навчання грамоти дошкільників, читання та письму першокласників.

Наведені методи та прийоми мнемотехніки дозволили нам у доступній формі розвивати й удосконалювати фонематичні процеси дітей

старшого дошкільного віку, засвоювати ними звукової, складової сторони слова, розвивали логічність та зв'язність висловлювань. У подальшому необхідно добирати мнемотехнічні ігри на формування граматичної будови мовлення, активізацію та уточнення словника у дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дем'яненко С.Д. Емпіричне дослідження мовленнєвого розвитку старших дошкільників у зв'язку з підготовкою до навчання грамоти. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 2, 2020. С.119-125.
2. Як застосовувати мнемотехніку в роботі з дошкільниками [Електронний ресурс: 29.10.2020] <https://www.pedrada.com.ua/article/2203-yak-zastosovuvati-mnemotehniku-v-robot-z-doshklnikami>

УДК 373.2.091.33-027.22:796]:502/504

Велика О. Б.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Гарагуля К. П.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – д.п.н., проф. Гнізділова О. А.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті висвітлюється проблема формування гендерної толерантності у дітей дошкільного віку. Виділені принципи та ознаки гендерної толерантності. З'ясовані педагогічні умови формування толерантних взаємин дошкільників в процесі гендерної соціалізації. Наголошено на необхідності формування толерантності до особи іншої статі у дітей дошкільного віку. Запропоновано форми і методи виховної роботи в ЗДО, які впливають на ефективність формування толерантних взаємин між представниками різних статей.

Ключові слова: гендер, гендерна толерантність, діти дошкільного віку, статі.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного суспільства характеризується інтенсивністю та швидкістю суспільних, політичних і економічних змін, трансформацією соціальних ролей, врівноваженням прав жінок та чоловіків. Саме тому, гостро постає питання необхідності наявності в людей певних якостей та рис особистості, що сприятимуть їхній успішній та продуктивній життєдіяльності. Однією з яких має бути гендерна толерантність. Зважаючи на те, що в дошкільні роки формуються основи культури особистості, відбувається становлення механізмів поваги до людини, сприйняття представників іншої статі, цей вік можна вважати сензитивним для формування гендерної толерантності.

Аналіз останніх досліджень. Застосування гендерного підходу в освіті не є новим. До нього у своїх працях звертаються С. Вихор, Т. Говорун, Т. Голованова, П. Горностаї, Т. Дороніна, В. Кравець, О. Луценко, Т. Мельник, Л. Міщик, Л. Смоляр, О. Цокур та ін.

Гендерна толерантність є об'єктом дослідження багатьох науковців. Зокрема, до проблеми її формування звертаються Є. Вольфовська, В. Каган, В. Маралів, А. Мудрик, С. Микільська, С. Риков, В. Ситаров, С. Столярчук та ін. Формування у дітей дошкільного віку толерантних взаємин у різностатевому колективі досліджували О. Кікінежді, Т. Говорун, О. Міщенко.

Мета статті – розкрити особливості виховання гендерної толерантності у дітей дошкільного віку, визначити форми та методи роботи з дітьми, які впливають на ефективність формування толерантних взаємин між представниками різних статей.

Виклад основного матеріалу. Гендер – один із базових вимірів соціальної структури суспільства, який разом з іншими соціально-демографічними та культурними характеристиками (раса, клас, вік тощо) організує соціальну систему [6, с. 361].

Гендерний підхід в дошкільній освіті передбачає створення умов для максимальної самореалізації і розкриття здібностей дівчаток і хлопчиків у процесі взаємодії з дорослими. У своїх дослідженнях педагоги підтверджують сформованість вторинної статевої ідентифікації у більшості дітей до кінця дошкільного віку, а успішність цього процесу залежить від компетентності батьків, їхніх емоційних стосунків з дітьми та формуванням Я-концепції дитини.

Усвідомлення дитиною своєї статі починається з раннього віку, адже вона вже може усвідомлено говорити про свою приналежність до певної статі «Я дівчинка (хлопчик)!». У 4-5 років дошкільники спроможні чітко класифікувати інших дітей (Маша – дівчинка, а Михась – хлопчик) та дорослих (мама – жінка, а тато – чоловік) за статтю. Діти 4-5 років надають перевагу предметам, що належать до їхньої статі (ляльки для дівчат, а машинки для хлопців), мають чіткі гендерні очікування (у хлопчиків коротке волосся, а в дівчаток довге) та сформовану статево-рольову поведінку (жінки готують, прибирають, няньчать діток, а чоловіки ремонтують, рятують, заробляють гроші). Саме в цьому віці дошкільники порівнюють себе з дорослими тотожної статі («хочу бути такою ж гарною, як мама», «хочу бути таким же сильним, як тато»).

Вже у 5-6 років хлопчики і дівчатка починають усвідомлювати, що їхня стать не змінна. Дитина починає демонструвати власну ідентичність, коли розуміє, що граючи з машинками чи вправно володіти м'ячем в

футболі, дівчинка не перетворюється в хлопчика, а чоловік в рожевій сорочці продовжує залишатися представником чоловічої статі [4, с.17]. У старшому дошкільному віці діти вже здатні виявляти повагу до представників іншої статі, приймати їх унікальність та «інакшість». Саме тому виникає необхідність впровадження гендерного виховання в освітній процес ЗДО, під час якого у дітей формується толерантне ставлення до представників іншої статі.

Погоджуємося з думкою О. Морозової, яка визначає гендерну толерантність, як готовність до прийняття на рівні індивідуальної і суспільної свідомості гендерних відмінностей на принципах рівності прав, можливостей і особистісного самовираження чоловіків і жінок через систему всіх суспільних символів, цінностей, норм та організацію соціальних інститутів у цілому [5, с. 13].

Гендерна толерантність характеризується як розуміння та здатність особистості поглянути на світ під іншим кутом зору та спирається на модель «людини, яка розуміє», зацікавлена в «іншому», в його унікальності як в необхідній ланці самопізнання і формування власного «Я». Прийняття інтерпретується як позитивне ставлення до проявів відмінностей, як емоційна категорія, що супроводжується переживанням цінності «іншого» [1, с. 24].

Основними ознаками толерантних взаємин між дітьми різних статей є гуманне ставлення дітей одне до одного, прояв ввічливості, дотримання умовних і загальноприйнятих способів виявлення доброго ставлення, форми звертання, вираження вдячності, правила поведінки тощо. Дошкільники мають виявляти тактовність, вміння співпереживати, ставити себе на місце іншого, уявити можливі наслідки власних учинків [2, с. 38].

Також науковці виділяють основні принципами толерантності [6] у відносинах між статями:

- Співпраця, дух партнерства між представниками статей, групами (хлопчики і дівчатка злагоджено та з цікавістю грають, виконують трудові доручення, працюють на городі чи майданчику тощо);
- Готовність приймати думку (під час спірних ситуацій без заперечень приймають думку того хто правий, не зважаючи на приналежність до певної статі);
- Пошана людської гідності (не принижують представника іншої статі, не проходять повз чужу біду);
- Прийняття іншого таким, яким він є, без апріорного наділення його стереотипними недоліками (розуміння дітьми того, що хлопчики можуть разом з дівчатками грати в ляльки, а дівчата

будувати будинки з конструктору);

- Здатність поставити себе на місце іншого (дівчинка може зрозуміти чому хлопчик посварився з своїм товаришем, який зламав його іграшку, адже вона теж любить свої іграшки);
- Визнання рівності (в процесі гри чи іншої діяльності діти виявляють рівність, не ділять іграшки чи знаряддя на дівчачі та хлоп'ячі);
- Терпимість до іншої поведінки (прийняття особливостей поведінки представника іншої статі, не засуджуючи її);
- Відмова від домінування (розуміння дітьми того, що лідером в грі чи під час прибирання майданчику може бути як хлопчик, так і дівчинка, без виявлення суперечностей).

Уявлення про стать перш за все формуються в сім'ї, діти переймають манери, стиль поведінки. Саме від вміння батьків подати правильний зразок, залежить як дитина буде діяти в соціумі. Основи гендерної толерантності також закладаються в родині, якщо тато з повагою ставиться до мами, радиться з нею, приймає її думку, то й син у своїх взаєминах з представниками протилежної статі притримуватиметься такої поведінки. У сім'ї, в якій мама не бере на себе відповідальності, погоджується з думкою інших, навіть коли вона з нею не згодна, без заперечень слухає образи від тата, дівчинці з таким прикладом поведінки буде важко будувати правильні взаємини з хлопчиками. Також важливим середовищем, в якому діти вчаться спілкуватися з представниками іншої статі, налагоджувати стосунки та виявляти гендерну толерантність є заклад дошкільної освіти.

До ефективних педагогічних умов формування толерантних взаємин дошкільників в процесі гендерної соціалізації можна віднести:

- збагачення та розширення уявлень дітей дошкільного віку щодо соціально прийнятних форм гендерної поведінки;
- гуманізація ціннісних орієнтацій хлопчиків і дівчаток;
- оволодіння дітьми конструктивними способами розв'язання проблемних ситуацій у спільній діяльності; оптимізація змісту і методів гендерної соціалізації старших дошкільників [2, с. 37].

Для підвищення ефективності процесу формування толерантних гендерних взаємин між дітьми дошкільного віку пропонуємо такі форми роботи:

- *тематичні заняття* («Зростаємо дружними», «Добре бути дівчинкою, добре бути хлопчиком», «Засвоєння культури поведінки», «Дерево дружби, «У світі дівчаток та хлопчиків» та інші);
- *екскурсії* («На будівництво», «До поліцейського відділку», «До

- перукарні та барбершопу», «До військової частини» тощо);
- *розваги та свята* («Тато, мама, я – дружня сім'я», «Ким я буду коли виросту»);
 - *сумісна діяльність хлопчиків і дівчаток* (ігрова, навчальна, трудова).

Методи формування толерантних взаємин в контексті гендерної соціалізації дошкільників можна запропонувати такі:

- *бесіди* («Хлопчики (дівчатка), які вони?», «Що тобі подобається в (дівчатках, хлопчиках)?» та ін.),
- *розповідь* («Всі ми особливі та рівні», «У світі сучасних професій», «Моя дружня сім'я» та ін.);
- *читання художніх творів*: (С. Баруздин «За обідом», Платон Воронько «Друзяки», Л. Кравченко «Таємниця справжньої дружби. Пригоди зайченятка Косі», В. Катаев «Квітка семицвітка» тощо);
- *демонстрування мультфільм* («Пригоди у світі ПЛЮСПЛЮС. Про дружбу, що долає стіни», «Про всіх на світі», «Ким бути», «Мудрі казки. Образливі слова», «Три коти. Збірка про дружбу» тощо);
- *дидактичні ігри* («Перетворення», «Компліменти», «Знайди пару», «Добре чи погано», «Назви пестливо» та ін.);
- *сюжетно-рольові ігри* («Сім'я», «Готуємося до свята», «Будівництво», «Перукарня», «Лікарня» тощо).

О. Кікінеджи стверджує, що у дітей дошкільного віку необхідно формувати уявлення про те, що немає статево відповідних видів людської діяльності, освоєння будь-якого виду занять залежить від індивідуальних інтересів, здібностей, мотивації діяльності. Діти мають розуміти, що хлопчики і дівчатка, чоловіки і жінки мають однакові можливості для оволодіння трудовими вміннями та навичками, різними професіями та видами діяльності [3, с. 4].

Педагоги мають сприяти появі у дітей толерантних взаємин в дитячому колективі, кожен член якою має рівні права, може висловлювати свою думку та втілювати бажання. Завдання вихователів при організації освітнього процесу створити ідентичні умови для розвитку дітей різної статі, підтримувати їхнє дружнє співіснування, дати уявлення про те, що хлопчики та дівчатка можуть бути друзями, які поважають та підтримують один одного.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, гендерна толерантність є необхідною у міжособистісних взаєминах дітей в сім'ї та в дитячому колективі. Перед закладами дошкільної освіти постає

необхідність сформувати у дітей бажання проявляти гендерну толерантності до інших, бути відкритими, уважними один до одного та виявляти почуття солідарності. Для ефективності процесу формування толерантних взаємин є підбір ефективних форм та методів роботи з дітьми, та необхідне систематичне їх впровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гендерні дослідження : прикладні аспекти : монографія. В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді та ін.; за наук. ред. В. П. Кравця. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2013. 448 с.
2. Карнаух Л. Етнічні особливості формування толерантних взаємин старших дошкільників у контексті гендерної соціалізації. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2014. № 9 (Ч. 2), С. 36-42.
3. Кікінежді О. Гендерне виховання змалку. *Дошкільне виховання*. 2006. № 2. С. 3-6.
4. Кікінежді О.М., Говорун Т.В., Міщенко О.О. Гендерне виховання дошкільнят: Навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2011. 192 с.
5. Морозова О. Е. Толерантность как принцип регуляции гендерных отношений : дисс. кандидата философских наук : 09.00.1. Москва. 2008. 186 с.
6. Мотуз Т. В. Гендерна толерантність: соціально-педагогічний аспект. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2015. № 8 (52) С. 361-372.

УДК 373.2.015.31:51

Вільхова О. Г.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

У статті схарактеризовано особливості інтелектуального розвитку вихованців закладів дошкільної освіти у процесі формування математичних уявлень. Зроблено акцент на виняткове значення у цьому процесі систематичної планомірної роботи батьків та вихователів. Подано приклади елементарних математичних вправ для розвитку інтелекту дошкільників.

Ключові слова: *інтелектуальний розвиток, діти дошкільного віку, математичні уявлення, конкурентноздатна особистість, ігрові вправи.*

Постановка проблеми. Навчання дошкільників математики – це передусім не накопичення у них математичних знань та елементарних уявлень про число, множину, геометричні фігури, лічбу, класифікацію, серіацію, вимірювання, орієнтування у просторі і часі, а формування логіко-математичної компетентності, тобто уміння застосовувати ці знання у повсякденному житті. Цей процес повинен бути неперервним,

цілісним і наскрізним, здійснюватися на відповідних заняттях у закладах дошкільної освіти, а також закріплюватися вдома. Розвиток дошкільної освітньої сфери на сучасному етапі багато в чому визначається соціально-економічною ситуацією, тенденціями розвитку сучасної педагогіки і характеризується зміною цілей і задач дошкільної освіти, відновленням її змісту і впровадженням особистісно-орієнтованих технологій її реалізації. Значні зміни у сферу дошкільної освіти вносять різноманітні епідемії, поширення яких спостерігається не тільки в Україні, а в цілому світі. Це змушує педагогічну спільноту розробляти різноманітні дистанційні підходи до вирішення поставлених освітньо-виховних завдань.

Така система перетворень, визначивши нові концептуальні підходи до даної області, забезпечила виникнення дошкільних закладів різного типу, що мають різну освітню спрямованість і орієнтовані на задоволення потреб соціуму в освіті і розвитку підростаючого покоління. У зв'язку з цим, на наш погляд, педагогам необхідно посилити дослідження у сфері інтелектуальних можливостей дітей дошкільного віку у процесі формування математичних уявлень. Це дозволить навчальний простір закладу дошкільної освіти зробити динамічною, конкурентноздатною та інтегративною платформою, здатною до задоволення інтелектуальних потреб підростаючого покоління. Розвиток математичних уявлень дошкільників посідає важливе місце у навчально-виховному процесі і вирішує проблеми формування особистості, залучення дітей до дослідницької діяльності, розвиток їх інтелектуальних здібностей, вироблення здатності до самостійних суджень, навичок критичного мислення тощо. Значну роль у залученні малюків до світу математики мають спостереження, індивідуальна робота, екскурсії, дидактичні та сюжетно-рольові ігри, які кардинальним чином впливають на інтелектуальний розвиток дітей дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень. Проблема інтелектуального розвитку дитини давно і плідно розробляється в психології і педагогіці. Теоретичні основи вирішення проблеми формування інтелектуальних умінь широко представлені в цілому ряді психолого-педагогічних досліджень (Л. Виготський, Ж. Піаже, П. Гальперін, К. Кабанова-Меллер, Н. Менчинська, В. Паламарчук, С. Рубінштейн, Т. Шамова, І. Якиманська та ін.). При цьому особлива увага звертається на з'ясування психологічних закономірностей інтелектуального розвитку особистості та способів його стимулювання з урахуванням вікових особливостей дітей і можливостей змісту навчального матеріалу.

Методику навчання дітей дошкільного віку математики обґрунтовано в працях педагогів-практиків (Ф. Блехер, Л. Глаголева, К. Лебединцев, Н. Лежава, Г. Леушина, З. Пігулевська, Є. Тихєєва, Л. Шлегер, К. Щербакова). Авторами створені програми навчання дітей математиці, визначені найбільш ефективні методи і форми навчання. Доведено необхідність спеціальної підготовки дітей дошкільного віку до засвоєння математики в Новій українській школі, зібрано арсенал дидактичних ігор та ігрових вправ математичного змісту, описано особливості формування логіко-математичної компетентності, виокремлено лічбу як засіб розумового розвитку дитини.

Недооцінюються, на наш погляд, на практиці такі питання інтелектуального розвитку як формування в дошкільників допитливості, активності, зацікавленості, самостійності, а ці якості є необхідними дитині для майбутньої навчальної діяльності. Саме вони є запорукою пізнавальної активності дітей, інтересу до навчання, здатності до самостійного пошуку. Як показує практика, діти недостатньо готові до діалогу, до інтелектуально-пізнавального спілкування з дорослими й однолітками, а вихователі не володіють віртуозною майстерністю, щоб направляти пошукову діяльність дітей, уникаючи авторитарного тиску на них. Тому проблема інтелектуального розвитку дошкільників у процесі формування математичних уявлень сьогодні набуває особливої гостроти.

Метою статті є здійснення комплексної характеристики особливостей інтелектуального розвитку вихованців закладів дошкільної освіти у процесі формування математичних уявлень.

Виклад основного матеріалу. Математична освіта у сучасних ЗДО спрямована на засвоєння дошкільниками уявлень, які є передумовою формування математичних понять (число, величина, геометричні фігури тощо). Математичні уявлення, що опановує дитиною на емпіричному, чуттєвому рівні, називають елементарними. Формування елементарних математичних уявлень – це цілеспрямований процес передачі і засвоєння знань, прийомів і способів розумової діяльності, передбачених програмними вимогами [4, с. 7]. Основна його мета полягає не тільки у підготовці дитини до успішного навчання в Новій українській школі, але і у розвитку інтелектуальних можливостей кожного вихованця. Це дасть йому можливість у майбутньому бути конкурентноспроможною, виваженою, організованою особистістю.

Варто відзначити завдання, які стоять перед батьками і педагогами у процесі формування математичних уявлень дошкільників, що сприяє їх ефективному інтелектуальному розвитку:

- Формування у дітей знань про множину, число, величину, форму, простір і час;
- Оволодіння математичною термінологією, розвиток пізнавальних інтересів і здібностей, логічного мислення;
- Орієнтація у кількісних, просторових та часових відношеннях навколишньої дійсності [4, с. 8]

Інтелект – це своєрідний спосіб мислення, унікальний і винятковий для кожної людини [3]. Він характеризується здатністю особистості зосереджуватися на пізнавальному завданні, аналізувати, критично мислити, формувати самостійні судження і оцінки в процесі дослідницької діяльності, порівнювати та робити висновки.

Як зазначають дослідники О. Гришко та Л. Клевака, значна роль у процесі розвитку інтелекту належить педагогові. Спілкуючись з дитиною, треба надавати їй волю у виборі діяльності, створювати відповідний емоційний підйом, атмосферу фантазії, казки. При необхідності варто ненав'язливо надавати дитині допомогу, яка надихає її, для впевненості у своїх силах і можливостях. При цьому необхідно пам'ятати, що ніколи нічого не потрібно щось робити за дитину. Основне завдання вихователя у роботі з дітьми полягає в тому, щоб допомогти кожній дитині поставити перед собою посильні задачі, опанувати прийоми їхнього вирішення і допомогти знайти застосування результатам своєї діяльності [2, с. 39].

На думку В. Голобородько, ефективним засобом розвитку інтелекту дошкільників у процесі формування математичних уявлень є конструювання. Це не лише цікаве, а й досить корисне заняття. Під час конструювання діти навчаються аналізувати предмети, виділяти характерні ознаки, порівнювати за цими ознаками. Розвивається здібність встановлювати різноманітні залежності між окремими явищами, вдосконалюється вміння планувати свою діяльність, працювати ціле-спрямовано, проявляючи самостійність, ініціативність, вигадку [1, с. 7].

Для батьків і вихователів рекомендуємо виконувати щоденно з дошкільниками елементарні математичні вправи для розвитку інтелекту:

- Перераховуйте разом з дитиною все, чим користуєтеся у повсякденному житті (посуд, горщики з квітами, стільці, іграшки, одяг тощо);
- Вимірюйте різні речі своїми ступнями або долоньками (для цього необхідно ще раз з дитиною переглянути мультимедію «38 папуг»);
- Наклеюйте цифри від 0 до 10 на папір;
- Збирайте різноманітні предмети, описуючи їх: два великі стільці («Давай разом складемо казку про них»), три маленьких мишки,

одна маленька машинка;

- Вивчайте геометричні фігури, знаходячи для цього у кімнаті речі з прямокутною формою, квадратною, овальною тощо [3].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, сучасний стан вирішення проблеми інтелектуального розвитку дошкільників у процесі формування математичних уявлень можна характеризувати як етап пошуку шляхів і методів, які б давали змогу краще розкрити математичний потенціал кожного вихованця, розвинути його інтелектуальні здібності, сформувати критичне мислення. У подальшому, на наш погляд, доцільно удосконалювати та розширювати науково-дослідницьку діяльність щодо формування інтересу дошкільників до опанування елементарними математичними уявленнями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голобородько В. Пізнавальний та інтелектуальний розвиток особистості через впровадження авторських програм. Харків, 2008. 48 с.
2. Гришко О., Клевака Л. Діагностика інтелектуального розвитку старших дошкільників. URL: <http://reposit.nupr.edu.ua> (дата звернення: 17.09.2020).
3. Розвиток математичних здібностей у дошкільника. URL: <https://sites.google.com/site/primposdzn> (дата звернення: 21.09.2020).
4. Щербакова К.Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільнят. К.: Вища школа, 1996. 240 с.

УДК 373.2.091.39:004

Гезет О.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. Ковалевська Н.В.

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРАКТИКУ РОБОТИ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано особливості впровадження сучасних освітніх технологій в практику роботи сучасних закладів дошкільної освіти. Автором здійснено аналіз використання інформаційно-комунікаційних технологій у галузі дошкільної освіти.

Ключові слова: педагогічні технології, інформаційно-комунікаційні технології, мультимедійні технології, заклад дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у галузь дошкіль ссмної освіти – одна з найновіших актуальних науково-педагогічних проблем сучасності.

Розвиток перспективних технологій, таких як мережні технології, хмарні сервіси, адаптивні інформаційно-комунікаційні мережі, віртуальні й мобільні технології та ін. здійснює вплив на усі сфери життєдіяльності, сприяє якісному оновленню способів роботи з даними, професійної взаємодії [7].

У зв'язку з цим набуває актуальності проблема впровадження нових інноваційних та інформаційних засобів і методів навчання, які забезпечать подальше удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку дошкільників до життєдіяльності в інформаційному суспільстві. Використання комп'ютера в дошкільній освіті досліджували Ю. Горвиц, В. Корень, О. Кореганова, Г. Лаврентьєва, Ж. Матюх, Т. Соколовська, які стверджують, що його використання в навчально-виховному процесі позитивно впливає на загальний розвиток дітей.

Мета даної статті – проаналізувати тенденції впровадження інформаційно-комунікаційних технологій в практику роботи сучасних закладів дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день не підлягає сумніву, що до вступу до школи в дітей мають бути сформовані основи комп'ютерної та інформаційної грамотності – це вимога життя в сучасному інформаційному суспільстві. В дошкільних навчальних закладах створюються інтегровані навчально-розвивальні предметно-ігрові середовища, в яких комп'ютер як засіб найбільш природно поєднується з іншими дидактичними засобами та методами.

Готувати дітей до цього необхідно з дошкільного віку. Відтак, нові завдання стоять і перед дошкільцями. Варіативна складова Базового компоненту дошкільної освіти пропонує одну з освітніх ліній - «Комп'ютерна грамотність», в якій окреслено, що дитина володіє елементарними прийомами роботи з комп'ютером у процесі виконання ігрових та навчально-розвивальних програм, створених для дітей дошкільного віку, обізнана із комп'ютером, способами керування ним.

Інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) відносяться до інноваційних процесів, головне завдання яких є створення нового, що сприятиме підвищенню ефективності навчально-виховного процесу, забезпечить доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві, сприятиме розв'язанню проблеми щодо їх якісного впливу на зміст, методи та організаційні форми навчання [2, с. 9-10].

У своєму дослідженні Л. Зімнухова, розглядає основні педагогічні цілі використання комп'ютерних технологій у роботі з дітьми, а саме:

розвиток особистості дитини, підготовка її до самостійної продуктивної діяльності; розвиток мислення; розвиток комунікативних здібностей; формування вміння приймати оптимальні рішення в складних ситуаціях; розвиток навичок пошукової діяльності [1].

Серед причин, що стримують використання інформаційно-комунікаційних технологій в ЗДО, в першу чергу називаються організаційні та технічні – відсутність вільного доступу до комп'ютерного обладнання, труднощі із своєчасним ремонтом та інші. Однак, головні проблеми – це проблеми психолого-педагогічні. Вони полягають у низькому рівні готовності керівників ЗДО до використання ІКТ, в управлінні закладом, відсутності науково обґрунтованої методики використання ІКТ при проведенні занять.

Мультимедійні технології – одні з найбільш розвинутих напрямків нових інформаційних технологій, що використовуються в навчальному процесі. Однією з особливостей якої є інтерактивна комп'ютерна графіка. Мультимедіа визначається в різних галузях науки як: технологія, що описує порядок розробки, функціонування і застосування засобів обробки інформації різних типів; інформаційний ресурс, комп'ютерне програмне забезпечення, особливий узагальнюючий вид інформації.

Мультимедіа розглядаються як поєднання спеціальних апаратних засобів і програмного забезпечення, що дозволяє на якісно новому рівні сприймати, переробляти і надавати різноманітну інформацію: текстову, графічну, звукову, анімаційну.

На думку Т. Соколовської [6, с. 120], мультимедійні засоби – це сукупність візуальних аудіо, відео, анімації, флеш та онлайн-ігор, мультимедійних презентацій та інших засобів відображення інформації, що інтегровані в інтерактивному програмному середовищі. Таким чином, під поняттям «мультимедійні технології» розумітимемо технологію, яка дозволяє з використанням цифрових засобів (ПК, планшету, мультимедійної дошки, смартфонів тощо) інтегрувати, обробляти та відтворювати різноманітні типи сигналів, засоби і способи обміну даними, відомостями.

Серед основних переваг використання МТ у навчанні дошкільнят визначаємо такі: полісенсорність сприйняття матеріалу (можливість впливу на різні сенсорні зони, органи чуття); сприяння розвитку основних психічних процесів (мислення, пам'яті, уваги, уяви, мовлення та ін.); можливість демонстрації об'єктів, явищ і процесів, які недоступні в повсякденному житті (космічні об'єкти, явища природи, об'єкти мікросвіту та ін.); можливість візуалізації абстрактної інформації; унаочнення й емоційне забарвлення демонстраційного

матеріалу тощо [3].

Безсумнівною перевагою і особливістю медійної технології для дошкільної ланки освіти є наступні можливості мультимедіа, які активно використовуються у поданні інформації: можливість збільшення (деталізації) на екрані зображення; можливість порівняння зображення і його; можливість виділення «гарячих слів» педагога в супроводі зображення; можливість здійснення безперервного музичного або будь-якого іншого аудіосупроводу; можливість використання відеофрагментів з фільмів, відеозаписів, функції «стоп-кадру», покадрового «гортання» відеозапису; можливість автоматичного перегляду всього вмісту продукту («слайдшоу») або створення анімованого і озвученого «путівника-гіда» по продукту («говорить і показує інструкції користувача»); включення до складу продукту ігрових компонентів з інформаційними складовими.

Важливо відзначити, що інформаційно–комунікаційні технології можна успішно використовувати як в освітній діяльності педагогів, так і в управлінській, методичній роботі, роботі психолога, комірника, завгоспа, медичної сестри. Використання ІКТ в управлінській діяльності ЗДО передбачає роботу в міській освітній мережі; розрахунок стажу роботи працівників; співпрацю з дошкільними закладами інших міст України тощо; створення бази даних працівників ЗДО, дітей та батьків; робота з документацією (звіти, накази, довідки тощо) ;участь у форумах, чатах, конференціях; опрацювання нормативно-правової документації шляхом використання Інтернет; створення портфоліо педагогічних працівників; оформлення внутрішнього контролю.

Висновки. Відтак зазначимо, що інформаційно-комунікаційні технології можливо використовувати у педагогічному процесі дошкільного навчального закладу, наочний спосіб подання інформації сприяє активізації дитячого пізнання, бажанню самостійно відшукувати відповіді на цікаві запитання, творчо підходити до вирішення різноманітних завдань. Але для цього необхідно створити у дошкільному навчальному закладі відповідні умови і насамперед здійснити спеціальну підготовку педагогів з дошкільної освіти. Подальше дослідження вбачаємо в описі методики підготовки педагогів дошкільної освіти до використання ІКТ у професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зімнухова Л. О. Використання ІКТ в освітньо-виховному процесі в ДНЗ URL: http://static.klasnaocinka.com.ua/uploads/editor/6564/443009/sitepage_53/files/zimnuhova_dosvid1.pdf
2. Корень В. А. Організація методичного супроводу впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у дошкільній освіті .Рівне : РОІППО, 2015. С. 9–13.

3. Матюх Ж. Проблеми та перспективи впровадження мультимедійних технологій в інклюзивну дошкільну освіту. URL: http://lib.iitta.gov.ua/705440/1/stattia_Matiukh.pdf
4. Мотурнак Є. Упровадження інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному закладі. *Практика управління закладом освіти*. 2012. № 2. С. 9
5. Педагогічні системи, технології. Досвід. *Практика* / за заг. редакцією П. Матвієнко, С. Клепко, Н. Білик. К., 2005.
6. Соколовська Т. П. Електронні засоби навчання: позитивні й негативні фактори використання їх у навчанні: зб. наук. праць. Вип. 10. К. : Ін-т педагогіки НАПН України, 2010. С. 120–124.
7. Шишкіна М.П. Проблеми інформатизації освіти України в контексті розвитку досліджень оцінювання якості засобів ІКТ URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/632/483>

УДК 373.2.016:51(477)

Гришко О. І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

РОЗВИТОК СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ

У статті схарактеризовано розвиток системи дошкільної математичної освіти в Україні. Звертається увага на генетичні корені засвоєння дітьми елементарних математичних уявлень. Проведено детальний аналіз досліджень науковців К. Щербакової, Л. Зайцовой, О. Брежнєвої.

Ключові слова: *система дошкільної освіти, Українська школа математичного розвитку, діти дошкільного віку, структура математичного розвитку, заняття пізнавального спрямування.*

Постановка проблеми. З початку 90-х років минулого століття й дотепер відбувається безперервне реформування дошкільної освіти. Реалії сьогодення, процес оновлення змісту, форм і методів організації виховання дошкільників потребують удосконалення системи математичного розвитку дітей дошкільного віку й актуалізують проблему ретроспективного осмислення, становлення та розвитку системи математичної освіти на теренах України. Нині, в умовах розбудови національної системи освіти, поза сумнівом вбачається необхідність глибокого вивчення й урахування минулого педагогічного досвіду, що сприятиме більш виваженим підходам до вироблення сучасних освітніх концепцій. Адже протягом останніх десятиліть система математичної освіти дошкільників перебуває на розпутьті: з одного боку, вона прагне до відновлення, з іншого, намагається зберегти свої кращі традиції, оскільки все нове в науці не буває безапеляційним запереченням старого.

Минулий досвід потребує узагальнення, критичного аналізу в контексті нових соціальних, культурних та ідеологічних реалій.

Незважаючи на значну кількість досліджень з теорії та методики формування математичних уявлень у дітей дошкільного віку в Україні, проблема становлення системи математичної освіти сьогодні залишається недостатньо розробленою науковцями. Це і обумовило вибір теми нашої статті.

Мета. Дослідити розвиток дошкільної математичної освіти на теренах України.

Аналіз останніх досліджень. Математика в системі людських знань – це розділ, що займається такими поняттями, як кількість, структура, співвідношення. Розвиток математики спирається на писемність і вміння записувати числа та вміння людини використовувати абстракції високого рівня.

Історію розвитку математики, як науки, свого часу вивчали Б. Беліков, Е. Белл, Б. Болгарський, М. Вигодський, Е. Кольман, А. Колмогоров, К. Рибніков, О. Свечніков, Р. Сімонов, Д. Стройк та ін. [4; 8; 11].

Проблему розвитку математичної освіти вивчало чимало відомих учених. Ці питання знайшли відображення в історико-педагогічних дослідженнях Г. Дорофєєва, О. Мельничука, К. Рибнікова, А. Столяра, Л. Фрідмана, М. Шабаєвої, частково в дисертаційних роботах Н. Баглаєвої, О. Брежневої, Л. Гайдаржійської та ін.

Дошкільна математична освіта розвивалась у тісному взаємозв'язку з реформуванням цієї галузі у загальноосвітній школі. Проблема формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку цікавила і психологів (Л. Виготський, П. Блонський, П. Гальперін, Л. Георгієв, Г. Костюк, М. Макляк, Н. Менчинська, П. Ерднієв та ін.), і педагогів (Я. Коменський, М. Монтессорі, М. Морозова, Є. Тихєєва, К. Ушинський, Ф. Фребель, К. Шлегер та ін.), і математиків (Г. Дикопольська, А. Конфорович, З. Лебедева, В. Силков), і методистів (Є. Агаєва, Ф. Блехер, Л. Глаголева, Є. Горбунов-Посадов, Г. Грибанова, С. Зинкевич, Р. Кисельова, К. Лебединцева, Г. Леушина, Н. Непомняца, Є. Проскура, К. Щербакова та ін.).

Природно і закономірно науковців цікавило питання про генетичні корені засвоєння дітьми елементарних математичних уявлень; про вік, з якого дитина починає розуміти і засвоювати перші кількісні відношення між реальними предметами і явищами; про психічні процеси, що супроводжують це засвоєння. Відповіді на ці запитання ми знаходимо в ряді психолого-педагогічних праць.

Загалом історія формування математичних уявлень у дітей повторює розвиток математичної науки. Схожість процесів розвитку знань у філогенезі та онтогенезі дитини відзначали більшість дослідників (Л. Виготський, Ж. Піаже, І. Сеченов та ін.) У сучасній методиці формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку використовується генетичний принцип розвитку математичних знань у дитини, який базується на вивченні розвитку математики з давніх часів.

Українська школа математичного розвитку дітей з'явилася у 60-70 роки. У цей період в Україні було проведено ряд досліджень з різних проблем методики формування елементарних математичних уявлень (О. Грибанова, С. Зинкевич, В. Котирло, К. Назаренко, З. Лебедева, М. Макляк, Є. Проскура, К. Щербакова), що значно доповнили методику навчання дошкільників елементарної математики. Протягом 70-их років ХХ століття українські науковці розробили свої експериментальні методики в руслі концепції Г. Костюка і П. Гальперіна [6; 9; 10; 14].

Незважаючи на проведені дослідження, розроблені методики і практичний матеріал, у кінці 70-х, на початку 80-х років намітився розрив між теорією і практикою, який помітно відбився на розумовому розвитку дітей, зниженні їх пізнавальної активності. Невідповідність змісту навчання дошкільників, орієнтованого на розвиток у дітей предметних способів дії, вузьких навичок лічби і найпростіших обчислювань, вимогам розвитку суспільства та інтелектуальним можливостям дітей обумовило сплеск нової хвилі психолого-педагогічних досліджень цієї проблеми. В Україні до них долучилася К. Щербакова.

Виклад основного матеріалу. К. Щербакова вважається фундатором сучасної вітчизняної школи математичного розвитку дітей дошкільного віку. Вона – автор понад 150 наукових праць, ряду навчальних посібників та підручників з грифом МОН для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» [14; 15].

Дослідження К. Щербакової здійснили переворот у методиці математичного розвитку дітей. Зокрема, це стосується змін в організованому навчанні і вихованні та плануванні навчально-виховної роботи на заняттях і поза ними.

Сьогодні під керівництвом К. Щербакової в Україні проводяться плідні дослідження особливостей математичного розвитку дітей дошкільного віку.

Зокрема, її учениця, Ольга Олександрівна Фунтікова працює над проблемою формування знань про час у дітей середнього та старшого дошкільного віку на основі методу моделювання [13]. Наступна учениця К. Щербакової – Тетяна Михайлівна Степанова працює над проблемою

індивідуалізації навчально-пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку на математичних заняттях [12]. До математичної школи К. Щербакової належать дослідження Любові Петрівни Гайдаржійської, котра дослідила процес формування математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку [5]. Над проблемою формування математичної компетентності у дітей старшого дошкільного віку в умовах дошкільного закладу працює Лариса Іванівна Зайцева. Її дослідження збагатили теорію дошкільної педагогіки модернізованим змістом елементарної математичної компетентності, системою поетапного формування цієї інтегральної здібності в дітей старшого дошкільного віку [7]. Вперше науково обґрунтовано й експериментально перевірено модель та методику формування елементарної математичної компетентності старших дошкільників, визначено педагогічні умови формування елементарної математичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку в умовах дошкільного навчального закладу.

Методист Н. Баглаєва зазначає, що розвиток у дошкільників узагальнених способів розумової діяльності, засобів побудови ними своєї пізнавальної діяльності – важлива засада формування у них життєвої компетентності, вміння орієнтуватися у змінному навколишньому світі, пристосовуватися до нових умов життя, продуктивно та гармонійно взаємодіяти з довкіллям. З огляду на це у змісті дошкільної освіти, окресленому Базовим компонентом, виділено як традиційний математичний, так і логічний аспекти [1].

Попри широку палітру досліджень математичної підготовки дошкільників, у них переважно розглядаються лише окремі аспекти математичного розвитку дітей. Створенню цілісної системи математичного розвитку дошкільників присвячено докторське дослідження Олени Геннадіївни Брежнєвої «Теорія і практика математичного розвитку дітей 3-6 років у системі дошкільної освіти», викладача Маріупольського державного університету, яка була захищена в Інституті проблем виховання НАПН України 2019 році [2].

Олени Геннадіївни висуває положення, що основою нової філософії дошкільної математичної підготовки повинна стати ідея сходження від стратегії інформування до стратегії розуміння, що за своїм змістом і технологічними характеристиками відповідає суспільноекономічним запитам держави [2, с. 32]. Автор наголошує що знання формалізовані, не задіяні, не реалізовані дитиною у життєвій практиці – марні. І, навпаки, усвідомлені знання слугують основою для діяльності та дій у пізнавальних ситуаціях. Суть математики – це логічне розуміння і краса розумового руху, а не «знання». Вчити дітей необхідно не знанням, а

розумінню, що робити з цими знаннями.

Автор перевіряє гіпотезу про те, що математичний розвиток дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти буде успішним за таких педагогічних умов:

- створення сенсорно-пізнавального простору для дитини на основі трилінійної функціональної моделі математичного розвитку, заснованої на розумінні та інтерпретації математичного змісту;
- упровадження в освітній процес закладів дошкільної освіти технології «Інтегрованих дидактичних модулів»;
- забезпечення готовності педагогів до реалізації завдань математичного розвитку дошкільників.

Студіювання ключового поняття дослідження дало змогу О. Брежнєвої визначити компонентну структуру математичного розвитку дошкільників, що складається з когнітивного, емоційно-ціннісного й операційного компонентів. Когнітивний – визначається якістю й кількістю математичних знань, глибиною, повнотою розуміння дитиною математичного матеріалу; емоційно-ціннісний компонент засвідчує наявність мотивів вибору діяльності дитиною; емоційної реакції на математичні завдання; місце математичного матеріалу в уподобаннях дітей; операційний компонент характеризується розвитком практичних операцій і пошукових дій, ступенем володіння тезаурусом, кількістю ментальних образів, відтворюваних дитиною. Аналіз концепцій дитинства (Ш. Амонашвілі, А. Богуш, Д. Ельконін, В. Кудрявцев, О. Орлов, Д. Фельдштейн та ін.) дав змогу схарактеризувати специфічні риси сучасної дитини, пов'язані з еволюційним саморозвитком сучасної людини, і дитини зокрема, в нових соціокультурних умовах. У сучасного покоління дітей помічені глибинні зміни їхнього сприйняття, уваги, пам'яті, мислення, характеру їхньої орієнтації, які слід ураховувати [2, с. 349].

Автор дослідження пропонує таблицю, у якій порівнюються структури традиційних математичних занять і занять пізнавальної спрямованості (табл. 1).

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, вітчизняні дослідники не лише розвинули ідеї попередніх методистів, але й значно доповнили сучасну методику формування елементарних математичних уявлень як у теоретичному, так і в методичному аспектах. Подальшого вивчення потребує проблематика, пов'язана з відстеженням інтеграційних зв'язків математичного розвитку з аспектами духовно-морального виховання дітей; перспективними є дослідження особливостей математичного розвитку дітей в умовах груп з різновіковим складом, у групах з інклюзивної освіти дітей.

Таблиця 1.

**Порівняння структури традиційних математичних занять
і занять пізнавальної спрямованості**

Логіка проведення математичного заняття за традиційною методикою	Логіка проведення заняття пізнавальної спрямованості
1. Вступ. Пояснення нового матеріалу, показ способів дій, деталізація послідовності їх виконання. 2. Практична діяльність дітей із математичним матеріалом; відтворення зразків вихователя. 3. Закріплення в ігровій діяльності (дидактична гра, вправа). 4. Підбиття підсумків заняття.	1. Постановка цілі – створення несподіваної ситуації-проблеми. 2. Актуалізація знань – тематичні ігри та ігрові вправи. 3. Розмірковування дітей. 4. Проведення міні-експериментів (індивідуальних, групових). 5. Умовисновки дітей за результатами проведених експериментів. 6. Закріплення висновків у продуктивній діяльності (аплікація, ліплення, малювання, створення моделей)

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Баглаєва Н. Розвиток логіко-математичного мислення у дошкільників. *Шлях освіти*. 1999. №3. С. 34–36.
- Брежнева О. Г. Теорія і практика математичного розвитку дітей 3-6 років у системі дошкільної освіти: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.08 – дошкільна педагогіка. Інститут проблем виховання Національної академії педагогічних наук України. Київ, 2019. 454 с.
- Брежнева О. Г., Щербакова К. Й. Формування елементів математики у дітей дошкільного віку: методичний посібник. Маріуполь: МДУ, 2006. 66 с.
- Выготский Л. С. Психология развития ребенка. Москва : Эксмо, 2003. 512 с.
- Гайдаржийська Л. П. Формування елементів математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку: монографія. Бердянськ, 2010. 167 с.
- Гальперин П. Я. Методы обучения и умственное развитие ребенка. Москва : Наука, 1985. 45 с.
- Зайцева Л. І. Формування елементарної математичної компетентності в дітей старшого дошкільного віку: дисертація на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.08 – дошкільна педагогіка. Інститут проблем виховання НАПН України. Київ. 2005. 215 с.
- Колмогоров А. Н. О профессии математика. Москва : МГУ, 1988. 32 с.
- Костюк Г. С. Про психологію розуміння. *Наукові записки НДІ психології*. Т 2. Київ, 1950. С. 7–57.
- Лебедева З. С. Заняття з математики в дитячому садку. Київ : Радянська школа, 1974. 175 с.
- Рыбников К. А. История математики. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1994. 495 с.
- Степанова Т. М. Індивідуалізація і диференціація навчання математики дітей старшого дошкільного віку: монографія. Київ : Видавничий дім «Слово», 2006. 208 с.
- Фунтикова О. А. Использование моделей в формировании знаний о времени у дошкольников 5-7 лет : автореферат дис. ... кандидата педагогических наук : 13.00.01. Киев. 1993. 25 с.
- Щербакова К. Й. Методика формування елементів математики в дошкільників. Київ : Вид-во Європейського університету, 2011. 261 с.

15. Щербакова К. Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників: навч. посібник. К. : Вища школа, 1996. 240 с.

УДК 373.2:001.895

Дарійчук Н.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н, доц. **Ковалевська Н.В.**

РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовані особливості реалізації інноваційних технологій у системі дошкільної освіти. Автором здійснено аналіз проблем впровадження освітньої інноватики.

Ключові слова: *інновації, інноваційні процеси, інноваційні технології, галузь дошкільної освіти, заклади дошкільної освіти.*

Постановка проблеми. Вагомою складовою державної освітньої політики в Україні є модернізація системи дошкільної освіти з урахуванням принципів демократизації, гуманізації, індивідуалізації педагогічного процесу. Саме тому, одним із завдань забезпечення оновлення змісту та якості дошкільної освіти є переведення системи дошкільної освіти у режим інноваційного розвитку, трансформування наукових ідей, сучасних інноваційних технологій у практику, забезпечення інноваційної діяльності дошкільних навчальних закладів. Інновації визначають нові методи, форми, технології, що застосовуються в педагогічній практиці, спрямовані на всебічний розвиток особистості дитини, формування її компетентностей.

Мета даної статті – проаналізувати сучасний стан впровадження інновацій у простір сучасного ЗДО, їх чинники, завдання та напрями реалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У працях таких дослідників, як Б. Ліхачов, В. Беспалько, І. Волков, В. Монахов, М. Кларін, Д. Левітес відображено різноманітні підходи до розуміння інноваційних технологій в освітянському контексті.

В Україні дослідженням та впровадженням інноваційних педагогічних технологій у навчально-виховний процес займаються провідні педагоги: К. Бондарева, Л. Буркова, Р. Гуревич, І. Дичківська, М. Єменко, І. Зязюн, О. Іонова, О. Козлова, Г. Лаврентьєва, Л. Макрідіна, В. Паламарчук, А. Підласий, І. Підласий, С. Сисоєва, Є. Чернихович та інші.

Інновації – це зміни всередині системи. У педагогічній інтерпретації і в найзагальнішому сенсі інновації означають нововведення в педагогічній системі, що поліпшують розвиток (перебіг) і результати освітнього процесу.

У сучасних вітчизняних дослідженнях існують різні підходи щодо класифікації інновацій. Так, Л. І. Даниленко дає таку класифікацію:

- 1) Психолого-педагогічні інновації: нововведення у авчальному, виховному та управлінському процесах;
- 2) Науково-виробничі: комп'ютеризація, телекомунікація, матеріально-технічне оснащення;
- 3) Соціально-економічні: сучасні технології розвитку особистості, нововведення у правове забезпечення системи освіти, нововведення в економіку освіти [3].

Цілеспрямованість інноваційної діяльності обумовлюється об'єктивними потребами суспільства в оновленні роботи закладу; соціальним замовленням, виявленим органами управління освіти в результаті наукового прогнозу; реальними умовами і можливостями в даний період її розвитку; інтересами керівників, педагогів – тих, хто буде організовувати і проводити інноваційну діяльність.

Результатом інноваційних процесів в освіті є використання теоретичних, практичних нововведень. Освітні інновації передбачають оновлення змісту освіти, методів, форм навчання і виховання, розроблення, впровадження нових і поширення наявних педагогічних систем, розуміння й підтримку педагогічними колективами змін, які спрямовуються на оновлення всіх компонентів освіти і мають системний характер [2, с. 35].

Аналіз великої кількості інноваційних проектів за критерієм відповідності рівневі розробленості ідей, що пропонуються в педагогічній науці, а також використання в педагогічній практиці дозволив віднести до загальних педагогічних інновацій:

1. Не нову, але постійно актуальну ідею практичної оптимізації навчально-виховного процесу в усьому комплексі її завдань, що ще далеко не вичерпала себе, незважаючи на тривалі пошуки в цьому напрямі.
2. Гуманістичну педагогіку в усій сукупності її теоретичних положень і практичних технологій.
3. Основані на наукових ідеях підходи до організації і управління педагогічними процесами.
4. Технології, що ґрунтуються на застосуванні нових ідей і засобів інформатизації, масової комунікації.

Інноваційна діяльність у закладах освіти, в тому числі і в закладах дошкільної освіти здійснюється у відповідності з «Положенням про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності». В документі зазначено, що інноваційною освітньою діяльністю у системі освіти є діяльність, що спрямована на розроблення й використання у сфері освіти результатів наукових досліджень та розробок. До освітніх інновацій віднесено вперше створені, вдосконалені освітні, навчальні, виховні, управлінські системи, їх компоненти, що мають істотно поліпшити результати освітньої діяльності.

В умовах сьогодення ЗДО створені умови для впровадження інновацій. Одним із шляхів є реалізація інноваційних педагогічних технологій.

І. Підласий стверджує, що педагогічна технологія – це пов'язані в єдине ціле методи, засоби, способи, матеріальні ресурси, що забезпечують досягнення мети [5, с. 2].

Г. Селевко вважає, що педагогічна технологія означає «системну сукупність і порядок функціонування всіх особистісних, інструментальних і методологічних засобів, використовуваних для досягнення педагогічних цілей» [6, с. 21-22]

Інноваційні педагогічні технології, за І. Дичківською, – це «цілеспрямоване, систематичне і послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний освітній процес від визначення його мети до очікуваних. Інноваційні педагогічні технології в системі освіти засвідчують якісно новий етап взаємодії й розвитку науково-педагогічної та педагогічної творчості і процесів застосування її результатів [1, с. 234].

Інноваційна діяльність у дошкільному навчальному закладі здійснюється за такими основними напрямками: - апробація вітчизняних і світових освітніх та педагогічних інновацій; - апробація інновацій, розроблених у ході експериментальної роботи регіонального рівня; - розробка й експериментальна перевірка продуктивності й можливості застосування освітніх і педагогічних інновацій; - застосування освітніх і педагогічних інновацій.

Пріоритетними завданнями педагогічних колективів дошкільних навчальних закладів, які здійснюють інноваційну діяльність, є:

- вивчення освітніх інновацій, визнаних ефективними вітчизняною та світовою педагогічною наукою, а також ефективність їхнього упровадження в інших дошкільних навчальних закладах;
- моніторинг ефективності впровадження інновацій, розроблених

- педагогічними колективами дошкільних навчальних закладів;
- створення бази даних щодо впровадження освітніх і педагогічних інновацій у дошкільних навчальних закладах;
 - розробка методичних рекомендацій щодо організації роботи дошкільних навчальних закладів, які здійснюють, інноваційну діяльність.

Успішне здійснення інноваційної діяльності обумовлено наявністю інноваційного потенціалу. Чинниками, які визначають інноваційний потенціал освітнього закладу є: - матеріальна база; - рівень професійної кваліфікації, освіти, стаж роботи, вік педагогів; - можливості впровадження нововведень, та контролю за процесом упровадження; - готовність керівника до нововведень [4, с. 94-98]

Висновки. Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про те, що об'єктивне прискорення науково-технічного і соціального прогресу, кризові економічні, екологічні, демографічні, політичні та інші явища, що виникли у сучасному світі, неминуче позначаються на системі освіти. Традиційні педагогічні засоби виховання, змісту й організації навчально-виховного процесу все частіше не спрацьовують. Інноваційні процеси мають охоплювати зміст дошкільної освіти, організацію всього процесу життєдіяльності дітей, проблеми менеджменту дошкільного закладу і передбачити істотні зміни у методиках, технологіях, засобах педагогічного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології. К.: «Академвидав». 2012. 352 с.
2. Любченко Н.В. Формування інноваційного простору дошкільної освіти: наук.-метод. посіб. К.: 2012. Ч. 1. 112 с.
3. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом. Х.: Основа, 2004. 240 с
4. Мохно В. П. Проблеми застосування інноваційних технологій у сучасному дошкільному навчальному закладі. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. 6 (37). С. 94-98.
5. Підласий І. Педагогічні інновації. Рідна школа. 1998. № 12. С. 2-4.
6. Селевко Г.К. Энциклопедия образовательных технологий. В 2 т. М.: НИИ школьных технологий, 2014. Т.1. 816 с.

Даурбекова Л.А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – д.п.н., проф. Гнізділова О. А.

РОЛЬ БАТЬКІВСЬКОЇ ЛЮБОВІ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкрито значення батьківської любові у вихованні дітей дошкільного віку. Виділені особливості батьківського виховання на різних етапах життя дитини. Встановлено винятковість виховного впливу батька на формування особистості дівчаток та хлопчиків. Виділено та охарактеризовано типи батьків у родині. Доведено своєрідність та важливість батьківського впливу на виховання особистості дитини дошкільного віку.

Ключові слова: батько, батьківство, батьківська любов, сім'я, діти дошкільного віку, особистість.

Постановка проблеми. Провідну роль у формуванні особистості, особливо у дитячі роки, відіграє сім'я. У ній відбувається первинна соціалізація дитини, усвідомлення різниці між добрим та поганим, формування морального фундаменту. Дорослі надають дітям необхідні життєві настанови і ціннісні орієнтації, допомагають у визначенні кола інтересів, життєвої стратегії тощо. Дослідження сучасних учених вказують на те, що сьогоденне суспільство характеризується тотальною зайнятістю чоловіка професійною діяльністю, трансформацією гендерних ролей в сім'ї, втратою батьківського авторитету, наділення матері домінуючого становища в сім'ї. Родина потрібна дитині як середовище для повноцінного розвитку, саме тому дуже важливо, щоб у вихованні дитини брали участь обоє батьків. Слід пам'ятати, що саме тато відіграє важливу роль у формуванні в дитини відповідальності, самостійності, ініціативності, впевненості в собі. Взаємовідносини з батьком впливають на становлення статево-рольової ідентичності та формування вміння встановлювати соціальні контакти.

Аналіз останніх досліджень. Питання визначення ролі чоловіка у вихованні дітей дошкільного віку в своїх наукових працях висвітлили Ю. Корчагіна, Ю. Борисенковська, М. Бурмістрова; на значущість батьківської любові в розвитку і вихованні дітей вказують О. Карабанова, А. Співаковська, Л. Шнейдerta ін. Зокрема, О. Тюптя, Н. Харламенкова, Т. Шкуратенюк, Ю. Гладкова звертаються до проблеми впливу батька на виховання хлопчика. У дослідженнях Т. Архіреєва, О. Вовчик-Блакитна, О. Кляпець розкрито значення батька у вихованні дівчинки.

Мета статті – розкрити роль батьківського впливу на становлення особистості дитини дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Сім'я має величезний вплив на розвиток та становлення особистісних якостей дошкільника. Ще до свого народження малюк відчуває свій фізичний, психологічний, соціальний зв'язок з мамою. Через ніжні погладження животика, теплі розмови татка з мамою, дитина також чує і його присутність. Саме ці перші контакти позитивно впливають на стан дитини, а також формують тісний зв'язок між нею та татом. Чим старшою стає дитина тим більшого впливу мають її взаємовідносини з батьком.

І синові, і донці необхідне виховання обох батьків. Мама і тато мають спільну мету, обоє схиляються до схожих методів виховання, в них одна точка зору на перспективи своєї дитини [2, с.9]. Але кожен має свій стиль спілкування, вони по-різному розповідають одні і ті ж казки, мають різні ігри та історії, кожен по-особливому гладить по голівці перед сном та дмухає на забите коліно. Незважаючи на те, що обоє батьків спрямовані на виховання щасливої та успішної особистості, кожен має свої особливості та неповторності.

Перші дослідження батьківства та батьківського впливу на розвиток особистості дитини розпочалися на початку ХХ ст. в рамках досліджень, проведених на базі психоаналітичної методологічної школи. З. Фрейд акцентував увагу на ролі батька в становленні статево-рольової ідентичності. На думку З. Фрейда, батько є центральною ланкою у житті дитини, він визначає жорсткі кордони для хлопчика та формує відношення дівчинки до чоловічої статі.

Дослідження батьківського впливу також було проведено Є. Фромом. Аналізуючи традиційну сім'ю, він протиставив материнську й батьківську любов як безумовну і вимогливу. Материнська любов дається дитині спочатку як дар, вона є основою формування у дитини базової довіри до світу, відкритості і готовності з ним взаємодіяти. Батько, на думку Є. Фромма, виконує функцію соціального контролю і є джерелом вимог, норм поведінки, санкцій [5, с. 46].

Погоджуємося з поглядами Ш. Барта, що батько відіграє найважливішу роль в засвоєнні дітьми моральних норм. Батьки через слова і поведінку так чи інакше висловлюють своє ставлення до певних подій чи вчинків людей, надаючи таким чином моделі поведінки і моральну оцінку. Крім того, батьки, особливо тато, дисциплінують дітей, висуваючи певні рамки поведінки, схвалюючи одні вчинки і караючи за інші.

Батько має особливий вплив на виховання дітей різних статей. У своїх дослідженнях Ш. Барт наголошував, що найважливішими

детермінантами статево-рольової ідентифікації для хлопчика є: 1) ступінь домінантності батька в сім'ї; 2) турбота батька; 3) бажання бути таким же «мужнім», як батько. Зазвичай до хлопчиків чоловіки більш вимогливі, суворі, тим самим формуючи у них якості, які будуть їм необхідні у дорослому житті. Батько вчить сина поводженню з представниками іншої статі, вміти брати на себе відповідальність, виявляти мужність, силу, стійкість.

У вихованні дівчаток чоловік значно терплячіший, чуйніший, ніжніший, але водночас висуває певні вимоги та рамки. Саме тато у більшості випадків є еталоном представника чоловічої статі. Теплі відносини з ним допомагають дівчинці відчувати себе жіночною (коли тато хвалить її новеньку сукенку чи зачіску), бути впевненою (коли під час гри чи виступу підтримує її), самостійною (коли під час одягання на прогулянку говорить, а ти й сама можеш), ніжною (коли дозволяє прилаштуватись до нього на коліна і розповідає цікаві історії). Крім того, він може впливати і на життєві пріоритети доньки – сімейне життя або обрання професії.

Є. Ільїн підтверджує, що діти, які близькі з батьком мають значно вищу самооцінку і стабільність «образу Я», в порівнянні з тими, хто описує свої відносини з батьком як відчужені. Діти, батьки яких беруть активну участь у їхньому вихованні, виростають більш чуйними у соціальному плані [1, с.70].

Слід зазначити, що виховання різних батьків має суттєві відмінності і різниться стилями стосунків з дітьми. Педагоги виділяють різні варіанти типів тат, які так чи інакше впливають на розвиток дитини [4, с. 106]:

1. «Тато-мама». Це турботливий, уважний тато, який виявляє ніжність та доброту до дітей. Але у випадках коли погляди дітей різняться з його, стає роздратованим, запальним та нестриманим. Дитині з таким батьком буває складно порозумітися і спрогнозувати його настрій.
2. «Мама-тато». Дуже схожий та попередній тип, але має свої особливості. Цей тато намагається в усьому догодити малюкові, в результаті чого дитина стає неконтрольованою та непідвладною батькові. Він прагне бути з дитиною дуже обережним, не висуває правил та заборон. Саме ця вседозволеність та ніжність у вихованні завдає великої шкоди.
3. «Карабас-Барабас». Цього батька в сім'ї всі побоюються, він жорсткий, суворий, та контролює всіх членів родини. Діти з таким татом постійно перебувають в напруженні та очікують покарання за будь-яку справу. Вони відчують себе неначе ляльки маріонетки в руках суворого ляльководи. Часто підростаючи діти починають

проявляти ненависть до батька, протестують будь-яким його діям та бажають швидше покинути родинне гніздо.

4. Близький до типу тата «Карабаса-Барабаса» є тато «Міцний горішок». Він виявляє жорстокість, необґрунтований авторитаризм, ніколи не згоджується піти на компроміс. Його принцип – непорушність у своїх намірах і діях. Як і з татом «Карабасом» діти в такій родині перебувають в страхі, напрузі та не мають тісних зв'язків з батьком.
5. «Стрибунець-бабка». Такого тата можна назвати гостем, він не має будь-яких обов'язків та турбот. Це тип тата, який живе в родині, але не відчуває себе поки що батьком. Зазвичай всі турботи та виховання дитини він перекладає на плечі дружини і може тішити дітей лише подарунками. Діти відчуваючи прохолоду батька з часом перестають чекати на спілкування з ним.
6. «Хлопець-друга». Цього тата можна описати як старшого брата або товариша. Він любить спілкування із сусідами, знайомими, співробітниками, але йому бракує часу на систематичне спілкування з дитиною, що призводить до сварок та конфліктів у родині. Дитина залишається в ізоляції, відчуває психологічний дискомфорт.
7. «Ні риба, ні м'ясо». «Під каблуком». Такий тато не має права голосу в родині, головою якої виступає дружина. У такій родині страждають всі члени родини, а найбільше дитина.
8. «Гармонійний тато». Зрілий чоловік, який усвідомлює себе батьком. Хоч би який зайнятий не був, він завжди знаходить час на спілкування з дітьми. Звертає увагу на індивідуальність та особливість своїх сина та дочки, підтримує дисципліну в родині, але водночас не пригнічує творчість та ініціативність. Хвалить і підтримує, коли потрібно. Цей батько не очікує, що дитина в усьому буде схожа на нього, а допомагає малюкові стати самим собою [3, с.13].

Тато повинен передусім бути найкращим для своєї дитини: добрим, справедливим, розумним, сильним, хоробрим, працьовитим, турботливим. А головне – люблячим.

Для кожної дитини її тато найкращий. Тільки з віком діти помічають недоліки, можуть критикувати і засуджувати якості й окремі риси характеру батька, його поведінку. Із часом може поступово розхитуватись стійкий образ. Але те, первинне, сприйняття велетня, красеня, чарівника назавжди залишиться, якщо тато збереже щире серце, то ще довго буде взірцем не тільки для своїх дітей, а й онуків та правнуків. І така людина не народжується, не з'являється сама по собі, а стає, створює себе [2, с.9]. Татове виховання завжди необхідне, бажане, у міру суворе і сповнене міцної батьківської любові. Для когось він батько, для когось

тато, таточко, татусь, але для всіх такий необхідний та важливий.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Батько має безпосередній вплив на розвиток особистості дитини, формування її рис характеру, моральних навичок. Саме тато є джерелом знань про світ, побут, вчить адекватно оцінювати себе, сприймати інших людей і комфортно відчувати себе в соціумі. Тато для дитини виступає товаришем, наставником та захисником. Є еталоном чоловіка та зразком для наслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисенко Ю.В. Психологія отцовства. *Психолог в детском саду*. 2008. №2. С.64-77.
2. Гончаренко Т. З чого починається тато? *Психолог*. 2009. №18. С.9-17.
3. Гнатюк Р. Татусі бувають різні... Татусі усім потрібні... *Полтавська думка*. 2010. № 8. С 13.
4. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка родинного виховання: Навч. посіб. К.: Знання, 2006. 324 с.
5. Фромм Е. Мистецтво любові / пер. з англ. В. Кучменко. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2017. 192 с.

УДК 373.2.035:316.614

Жигалко С.Г.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. **Пасічніченко А.В.**

ДИТЯЧА СУБКУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКА

У статті розкривається сутність, основні компоненти і функції дитячої субкультури. Визначається роль дитячої субкультури у процесі соціалізації дитини дошкільного віку.

Ключові слова: дитяча субкультура, соціалізація, дошкільник.

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямком дошкільної освіти є соціалізація дитини. Сучасні умови розвитку суспільства ставлять високі вимоги щодо формування нових зразків та мотивів соціальної поведінки, побудови системи цінностей, засвоєння ефективних способів спілкування та міжособистісної взаємодії. Універсальним механізмом соціалізації дошкільника є дитяча субкультура, яка дозволяє зберігати та передавати із покоління в покоління норми та цінності світосприйняття, забезпечує гармонізацію процесів соціалізації-індивідуалізації.

Аналіз останніх досліджень. Дитинство як субкультура до кінця XIX століття не було предметом спеціальних наукових досліджень. З

початку ХХ століття дитинство як феномен, процеси дорослішання та соціалізації стають предметом самостійних досліджень М. Грушевського, Н. Заглади, В. Кравченка, Б. Малиновського, М. Мід, К. Дюбуа, Р. Фермса, М. Фортеса, Д. Уайтінга та багатьох інших. Одним із перших у 1930-ті роки про дітей як про особливе «плем'я» написав дослідник дитячої культури В. Виноградов. Сучасна наука має значну кількість наукових доробок щодо дитячої субкультури (В. Абраменкова, А. Богуш, Л. Варяниця, О. Васильєва, Н. Гавриш, І. Кон, О. Кононко, В. Кудрявцев, С. Курінна, Л. Маєвська, Н. Михайленко, В. Кудрявцев, С. Литвиненко, М. Осоріна, І. Печенко, Л. Ядвіршис та ін.)

Мета статті: проаналізувати зміст поняття «дитяча субкультура» та особливості впливу дитячої субкультури та процес соціалізації дошкільника.

Виклад основного матеріалу. Одним із джерел існування світу дитинства є дитяча субкультура. Дитяча субкультура у загальному значенні – це все, що створено людським суспільством для дітей і дітьми. У більш вузькому – змістовий простір цінностей, установок, способів діяльності та норм спілкування, які здійснюються в дитячих товариствах у тій чи іншій конкретно-історичній соціальній ситуації розвитку [3, с.257].

Дитяча субкультура – це динамічне соціальне, психологічно-культурне автономне утворення зі своїми морально-правовими нормами, мовленнєвим апаратом, фольклорним надбанням та ігровим комплексом [2, с.104].

На думку В. Кудрявцева, дитяча субкультура – це «особлива система існуючих у дитячому середовищі уявлень про світ, цінності тощо, яка частково стихійно склалася всередині панівної культурної традиції цього суспільства й займає в ній відносно автономне місце» [4, с. 17].

Ліннік О.О., Барна Х.В. під дитячою субкультурою розуміють норми, погляди й цінності, притаманні дитячому співтовариству, а також соціальні й духовні потреби, продукти творчої діяльності, способи залучення до духовних цінностей і особливості їх освоєння, стиль, спосіб життя та існування [5, с.54].

Дитячій субкультурі притаманні загальні риси субкультур та специфічні ознаки [2, с.103]. Вона має свій зміст, який створюється протягом усього соціогенезу дитини та складається з двох частин: перша – це виокремлено усталена частина, яка є надбанням людства, і як загальнолюдська мудрість передається з вуст в уста; друга – складається з новоутворень, які створюються дітьми і для дітей, що, безумовно, збагачує та розширює рамки даного феномена [1, с. 58].

Науковці виділяють такі структурні компоненти дитячої субкультури: дитячий фольклор, дитячі ігри, правовий кодекс, дитячий гумор, дитячі інтереси, дитяча мода, філософствування, естетичні уявлення, табування, релігійні уявлення [2, с. 105].

На думку І. Печенко, дитяча субкультура виконує такі функції [8, с. 86]:

- культууроохоронна (збереження жанрів, усних текстів, обрядів, що на сучасному етапі втратили своє звучання і з функціональним оновленням перейшли з культури дорослих у дитяче середовище);
- соціалізації (через елементи дитячої субкультури дитина легше адаптується в колективі, підкорюється груповим правилам);
- психотерапевтична (завдяки дитячій субкультурі утворюється своєрідне «психологічне укриття», захист від несприятливих впливів дорослого світу);
- прогностична (механізми дитячої субкультури допомагають дитині виробити готовність до розв'язання майбутніх проблем, сформуванню алгоритму адекватної дії у складних життєвих ситуаціях, надають дітям можливість і простір для самореалізації).

У свою чергу, М. Осоріна наголошує, що головне завдання дитячої субкультури – зафіксувати вікові проблеми розвитку особистості в соціумі, спираючись на досвід попередніх поколінь дітей, та запропонувати можливі шляхи вирішення труднощів [6, с. 275].

Носієм дитячої субкультури є дитяче співтовариство, яке формується внаслідок статево-вікового розшарування суспільства вже на ранніх етапах соціогенезу та виконує важливі функції соціалізації дитини. У процесі формування у дитини уявлень про свої можливості досвід її спілкування з ровесниками є для неї основою для набуття основних навичок колективного життя, засобом обміну оцінними механізмами, завдяки яким вона отримує можливість бачити себе очима своїх ровесників [7].

У процесі залучення до дитячої субкультури створюються умови, які забезпечують накопичення дитиною досвіду соціальної взаємодії з дорослими та ровесниками, формуються уміння співіснувати. Вона має вплив на виховання таких соціально значимих якостей, як впевненість в собі, активність, самостійність, ініціативність; дає можливість задовольняти потребу у визнанні, отриманні особистісного статусу.

Спілкування з однолітками виявляється важливим «каналом інформації», через який транслюється субкультура. З одного боку, вона репрезентує й трансформує кожному новому поколінню дітей соціально-культурні здобутки нації та людства в цілому (фольклор, гумор, мову

естетичні та релігійні уявлення, моральні норми тощо), з іншого – у дитячій субкультурі відбивається все, що створюється самою спільнотою дітей у кожній конкретній ситуації (мова, мода, іграшки, ігри, гумор, дитячий правовий кодекс тощо) [2, с. 128].

Дитяча субкультура як простір розвитку соціалізованості особистості постійно перебуває під впливом різних життєвих обставин, які впливають на дитину, спричинюючи певні зміни в її свідомості, взаєминах з оточуючими, поглядами на світ у цілому [2, с.135].

Л. Варяниця зазначає, що не зважаючи на важливість та унікальність дитячої субкультури, існує ряд факторів, які визначають її специфічні особливості у сучасному світі. Зокрема, до таких належать: психологічна відірваність батьків від дитинства в його узагальненому розумінні, повне ігнорування ними всіх аспектів дитячого життя, окрім тих, які, на їхню думку, ведуть до успіху; втрата загальнолюдських цінностей, національних традицій і збідніння, навіть змістова спустошеність окремих прошарків дитячої субкультури (ігор, фольклору, правових норм), оскільки сучасні діти майже не вміють доречно використовувати форми дитячого фольклору, його репертуар, обіднилися зміст і форми ігор, різноманітні види дитячої творчості, усні тексти; негативний вплив дорослої культури, провідником якої є батьки та значущі дорослі [1, с.66].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Одним із джерел існування та розвитку світу дитинства є дитяча субкультура. Вона є частиною культури суспільства, до якого належать діти, але при цьому зберігає свою автономію та самостійність. Дитяча субкультура як складна система уявлень дитини про світ, цінності, настанови, способи діяльності, форми спілкування та взаємодії є важливим фактором її соціалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варяниця Л. Дитяча субкультура – важливий чинник соціалізації дитини. *Ціннісні пріоритети освіти у XXI столітті: орієнтири та напрямки сучасної освіти: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Луганськ, 2-5 жовтня 2005 р.). Луганськ: Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка, 2005. Ч. 3. С. 57-67.
2. Діти і соціум: Особливості соціалізації дітей дошкільного та молодшого шкільного віку: монографія/ А. М. Богущ, Л. О. Варяниця, Н. В. Гавриш, С. М. Курінна, І. Печенко; наук. ред. А. М. Богущ; заг. ред. Н. В. Гавриш. Луганськ: Альма-матер, 2006. 368 с.
3. Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв/ упор. К.Л. Кругій, О.О. Фунтікова. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС», 2010. 324 с.
4. Кудрявцев В. Т. Психология развития человека. Рига: Пед. Центр «Эксперимент», 1999. 150 с.
5. Ліннік О.О., Барна Х.В. Дитяча субкультура у світі дорослих цінностей. *Young Scientist*. № 3.2 (43.2). March, 2017. С.53-57

6. Осорина М. В. Секретный мир детей в пространстве мира взрослых. СПб.: Питер, 2008. 304 с.
7. Пасічніченко А.В. Дитяче співтовариство як фактор соціалізації дошкільника. *Багатовимірність особистості: теорія, психодіагностика, корекція*: зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. семінару з міжнар. участю (м. Полтава, 23 березня 2017 р). Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2017. 332 с. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8016/1/42.pdf>
8. Печенко І. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві у просторі дитячої субкультури. *Вісник Черкаського університету*. Серія «Педагогічні науки». Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2007. С. 84-90.

УДК 373.2.035:316.46

Жиганова О.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. **Пасічніченко А.В.**

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

У статті подано результати теоретичного аналізу підходів до вивчення лідерства та лідерських якостей дошкільника. Визначено характеристики, які притаманні дитині-лідеру.

***Ключові слова:** лідер, лідерство, лідерські якості, дошкільник.*

Постановка проблеми. Сучасне суспільство потребує активної, конкурентоспроможної особистості, яка володіє необхідними для успішної діяльності та взаємодії у соціальному середовищі лідерськими якостями. Саме лідерський потенціал доцільно розпочинати формувати у старшому дошкільному віці, оскільки у цей віковий період закладаються основи особистісного розвитку, ставлення до людей, самого себе, різних видів діяльності.

Аналіз останніх досліджень. Тема лідерства була предметом досліджень упродовж багатьох віків, починаючи від Арістотеля, Платона, Конфуція. Методологічні й теоретичні засади вивчення проблеми лідерства висвітлені у наукових працях О. Дубровської, А. Єршова, Р. Кричевського, Б. Паригіна, А. Петровського та ін. Питання формування лідерів, створення умов для розвитку лідерських якостей розглядають Д. Алфімов, Т. Вежевич, А. Войцихова, І. Купа, Л. Локошко, Т. Прохоренко, К. Садохіна, К. Слесик, В. Татенко, О. Тихомирова, О. Чорна, В. Ягоднікова. Розвиток лідерських якостей у дошкільників був предметом спеціального вивчення лише в небагатьох дослідженнях

(Т. Каширських, М. Ємельянова, А. Залевская тощо). Проблема лідерства представлена у психологічній науці доволі широко, проте єдиної точки зору щодо процесу становлення лідера наразі немає.

Мета статті: аналіз й узагальнення поглядів вчених щодо формування лідерських якостей у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Група дошкільників є цілісним організмом з досить чіткою структурою, у якій кожен її член займає певне місце (статус) та виконує свою роль. Важливою є роль організатора, який одночасно може виступати лідером.

Лідер – авторитетна особа, якій група за певних обставин надає право приймати важливі рішення, що відповідають інтересам групи і визначають напрям та характер її діяльності [9, с. 186].

В. Вавілін, Л. Ануфрієнко зазначають, що лідер – це особистість, яка виділяється з групи людей і займає дану позицію, завдяки наявності певних особистісних якостей, умінь і навичок, а, крім того, його дії відповідають прототипу лідера (на думку навколишніх). Така людина має свій власний стиль лідерства, який, найчастіше, залежить від типу організації, завдань, які треба вирішити. Сукупність лідерських якостей зумовлена спадковими факторами, умовами виховання, освіти, соціальним середовищем і ситуаційними аспектами [3, с. 179]. У своєму загальному значенні, лідерство – це здатність людини впливати на інших, спонукаючи їх тим самим досягати поставлених цілей способами, які необхідні лідеру.

На думку деяких дослідників (Г. Андрєєва, Я. Коломинський, О. Смирнова), у дошкільному віці ще зарано говорити про лідерство у повному сенсі цього слова, а швидше за все про привабливість або популярність таких дітей, яка, на відміну від лідерства, не завжди пов'язана з вирішенням групової задачі або з керівництвом їхньою спільною діяльністю.

Схильність до лідерства, з'являючись у ранньому дитинстві, розвивається як якість особистості, служить засобом самоствердження і самовизначення людини. Заклад дошкільної освіти є сприятливим середовищем для виявлення і розвитку в дітей базисних особистісних характеристик, серед них і лідерських якостей, які дозволяють ефективно взаємодіяти в соціумі під час розв'язання соціально значущих завдань.

Лідерські якості виступають як одні з провідних характеристик особистості сучасної людини. Стосовно поняття «лідерські якості», справедливою є точка зору Д. Алфімова, який вважає, що це – узагальнені властивості лідера, завдяки яким створюється нове бачення розв'язання проблеми, здійснюється успішний вплив на послідовників у

напрямі досягнення групою або організацією цілей [1, с. 50].

Науковці вказують на досить великий список якостей, що характеризують лідера. Серед них активність, ініціативність, товариськість, гнучкість; творчий підхід, інтуїтивність, проникність, наполегливість, завзятість, цілеспрямованість; упевненість в собі, інтелектуальність, дисциплінованість, організованість, самоконтроль; надійність відповідальність, чесність, порядність, почуття власної гідності; врівноваженість, розважливність [3, с. 184].

Особливою популярністю у дошкільних групах користуються товариські, дружелюбні, веселі, емоційно і розумово розвинені діти, які вміють придумувати та організовувати ігри, мають певні художні здібності, активні на заняттях, достатньо самостійні у своїх діях, мають привабливу зовнішність [8]. Іванова В. зазначає, що сферу соціального розвитку лідерського потенціалу особистості дошкільника представляють такі особистісні риси: комунікативні вміння, адаптивна поведінка, ініціатива і старанність, самостійність і самооцінка [4, с. 80]. Кобазева Ю.А. додає, що рівень популярності дитини залежить від її знань, розумового розвитку, особливостей поведінки, уміння встановлювати контакти, зовнішності, фізичної сили і витривалості, тощо [6, с. 75]. Саме такі якості можуть визначати лідерську позицію дошкільника.

Лідер-дошкільник – це насамперед активна, ініціативна особистість, яка здатна змінити зовнішню ситуацію і координувати діяльність інших, організувати і повести їх за собою. У дітей-лідерів розвинене прагнення виконувати найбільш активні ролі в іграх, бажання керувати діяльністю однолітків, давати вказівки [4, с. 79].

Ефективність лідерства значною мірою визначають навички міжособистісного спілкування. Йдеться про вміння спілкуватись і впливати на людей, вміння спілкуватися з представниками різних культурних (соціальних) груп суспільства, орієнтація на потреби іншої людини, вміння налагоджувати стратегічні взаємовідносини, уміння переконувати. Навички спілкування і взаємин з людьми сприяють ефективній роботі лідера, надають йому можливість налагоджувати взаєморозуміння між людьми з метою допомогти їм більш успішно виконувати їхні завдання [5, с. 82].

Існує взаємозалежність між соціальним статусом дитини у групі однолітків та сформованістю показників соціально-комунікативної компетентності, яка є основою успішності міжособистісних взаємин і соціалізації в цілому [7, с.98]. У «Базовому компоненті дошкільної освіти» «соціально-комунікативна компетенція» визначається як: 1) обізнаність із різними соціальними ролями людей (знайомі, незнайомі,

свої, чужі, діти, дорослі, жінки, чоловіки, дівчатка, хлопчики, молоді, літні), з елементарними соціальними і морально-етичними нормами міжособистісних взаємин, уміння дотримуватися їх під час спілкування; 2) здатність взаємодіяти з іншими людьми: узгоджувати свої дії, поведінку з іншими; усвідомлювати своє місце в соціальному середовищі; позитивно сприймати себе; 3) уміння співпереживати, співчувати, допомагати іншим, обирати відповідні способи спілкування в різних життєвих ситуаціях [2, с. 10].

Умовою формування цієї компетентності у дітей дошкільного віку є ігрова діяльність. У грі вони здобувають навички соціальної поведінки, здатність взаємодіяти з людьми та обирати відповідні способи спілкування в різних ситуаціях, засвоюють норми міжособистісних взаємин; соціальний та особистісний досвід, що є характеристиками соціально-комунікативної компетентності [7, с. 100].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, лідерські якості – це сукупність індивідуально-особистісних та соціально-психологічних властивостей особистості, що дозволяють їй виконувати роль лідера у групі. Процес їх формування доцільно розпочинати вже з дошкільного віку. Серед важливих якостей дитини-лідера є позитивні особистісні характеристики, активність в ігровій діяльності, уміння спілкуватися та будувати ефективну взаємодію з іншими. Перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні доцільних шляхів формування лідерських якостей дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алфімов Д.В. Зміст феномену «лідерські якості особистості». *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*. Запоріжжя, 2010. Вип. 11 (64). С. 44–51.
2. Базовий компонент дошкільної освіти України. URL http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v_5-2736-12_3
3. Вавилкин В.Н., Ануфриенко Л.В. История изучения лидерских качеств у зарубежных и отечественных авторов. Вестник Санкт-Петербургского университета Государственной противопожарной службы МЧС России. 2015. №4. С.179-184.
4. Иванова В.В. Проблема лидерства в коллективе детей дошкольного віку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Педагогіка. Соціальна робота. 2014. № 32. С.78-81.
5. Мітлош А.В., Моляко В.О., Бажанюк В.С., Камишин В.В. Психологічні особливості лідерської обдарованості: концепції, діагностика, тренінги: монографія. К. : Інститут обдарованої дитини, 2014. 290 с.
6. Кобазева Ю.А. Общение со сверстниками в старшем дошкольном возрасте. *Психолог в детском саду*. 2013. №3. С.73-89.
7. Пасічніченко А.В. Підготовка майбутніх вихователів до формування соціально-комунікативної компетентності дошкільників. *Вісник Черкаського університету*. Серія: Педагогічні науки. 2017. Випуск № 11. С.97-103.

8. Пасічніченко А.В. Становлення статусу дітей у групі на етапі переходу від старшого дошкільного до молодшого шкільного віку: автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07/ Інститут психології імені Г.С. Костюка АПН України. К., 2003. 18 с.
9. Психологічна енциклопедія/ [авт.-упоряд. Степанов О.М.]. К.: «Академвидав», 2006. 423 с.

УДК 373.2.016:821.161.2

Зімакова Л. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Завийборода Н. С.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ТВОРАМИ СУЧАСНИХ ДИТЯЧИХ ПИСЬМЕННИКІВ

У статті проаналізовано особливості сприймання художніх творів дошкільниками, а також способи ознайомлення їх із творами сучасних дитячих авторів. Названо відомих сучасних українських письменників та подано характеристики їх популярних творів. Також запропоновано методичні рекомендації щодо використання сучасних казок, оповідань, віршів на заняттях та в режимних моментах ЗДО.

***Ключові слова:** дитина дошкільного віку, сприймання художніх творів, сучасні дитячі письменники, розвиток мовлення, лінгводидактичний потенціал.*

Постановка проблеми. Дитина дошкільного віку надзвичайно уважна до слова, емоційно чутлива й активна у сприйманні літератури. Цей період є найбільш сприятливим для формування практичних основ естетичного сприймання творів літератури. У дошкільників відбувається активний розвиток відтворювальної уяви, необхідної для повного розуміння словесного образу, основних зв'язків у творі, характеру персонажа, його дій, вчинків, переживань, а також мотивів його поведінки. На нашу думку, педагогам ЗДО важливо звертати увагу на ознайомлення дітей із художніми творами сучасних українських письменників, оскільки вони за змістом відповідають пізнавальним інтересам, запитам та соціальному інформаційному полю, в якому розвивається дошкільник.

Аналіз наукових досліджень. Роль художньої літератури у розвитку мовлення дошкільників розкривається в працях М. Коніної, Н. Карпінської, М. Боголюбської, Р. Шевченко. Особливості сприймання художньої літератури дошкільниками – в працях О. Запорожця, Т. Рєпіної, Л. Панкратової, Л. Гурович. Неабиякий внесок у дослідженні

впливу різних жанрів дитячої літератури зробили сучасні педагоги Т. Титаренко, А. Зрожевська, О. Саприкіна.

Основним підходом до роботи із книгою у вітчизняних закладах дошкільної освіти є художньо-мовленнєвий (А. Богуш, Н. Гавриш), оскільки педагогів традиційно цікавить книга як видання літературного тексту. Фундаментальними працями для сучасної методики художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку вважаються педагогічні напрацювання К. Ушинського, С. Русової, І. Огієнка, Є. Фльріної, які значну увагу приділяли розвитку мовлення, читанню, переказу художніх творів та вивченню віршів напам'ять. Безцінною є лінгводидактична спадщина вітчизняного педагога В. Сухомлинського, який надавав великого значення дитячій книзі та художньому слову в становленні особистості дитини, справедливо зазначаючи, що шлях до серця дитини йде з двох начебто протилежних сторін – від книжки, від прочитаного слова до усного мовлення, і від живого слова до книги, читання й письма. Необхідно також відмітити зміни у традиційних підходах використання книги як літературного твору, а саме: мовленнєво-творчий (О. Ушакова), навчально-пізнавальний (Н. Яришева), проблемно-пізнавальний, соціально-психологічний (Н. Гавриш, М. Ліпман, Т. Тоцька), психотерапевтичний (Т. Зінкевич-Євстигнєєва, Я. Хухлаєва), соціалізуючий та комунікативно-мовленнєвий (Л. Зімакова) [4, с.135-155; 5, с.70-74; 6, с.84-96].

Мета статті: визначити особливості ознайомлення дошкільників із творами сучасних дитячих письменників. Завдання: визначити особливості сприймання дошкільниками художніх творів; дослідити твори сучасних українських дитячих письменників; сформулювати рекомендації щодо використання творів сучасних дитячих письменників вихователями в умовах ЗДО.

Виклад основного матеріалу. Сприймання дітей дошкільного віку має певні особливості й потребує розуміння ситуацій та подій, які зображені в творі. Воно залежить від характеру зображеного сюжету: наскільки він складний чи простий, знайомий, зрозумілий дитині.

А. Запорожець визначив, що «упродовж дошкільного віку розвиток ставлення до твору художньої літератури проходить шлях від безпосередньої участі дитини у зображуваних подіях до більш складних форм естетичного сприймання, які для правильної оцінки явища потребують уміння займати позицію поза них, дивлячись на них ніби збоку, десь поруч» [10].

Реалістичний підхід до фантастики у художньому творі виробляється у дошкільнят на певному етапі розвитку та лише у

результаті виховання. Спостереження Т. Титаренко підтвердили, що малюки, які не володіють відповідним досвідом, часто готові погодитись із будь-якою видумкою. Лише у середньому дошкільному віці дитина вже починає впевнено обмірковувати переваги та недоліки твору [9].

Діти дошкільного віку за допомогою коротеньких історій, казок та віршиків відкривають для себе світ. Щоб забезпечити їм краще пізнання змісту творів, розвинути зв'язне мовлення, потрібно дійсно заохочувати дошкільнят до слухання, а далі й до читання простих, цікавих та зрозумілих казок та оповідань. Про це потурбувалися сучасні дитячі письменники, які написали безліч незвичних, фантастичних та дійсно доступних для дошкільнят творів із яскравим сюжетом та відважними персонажами. Розглянемо їх докладніше.

Цікавим та популярним є сучасний український письменник Сашко Дерманський. Він є відомим публіцистом під псевдонімами Сашко Володарський та Назар Діброва. Творчість Сашка Дерманського насамперед орієнтована на дітей старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. Творам письменника властиві яскраві й привабливі персонажі, веселі історії і захоплюючі пригоди, завдяки чому діти читають їх на одному диханні [2]. Схарактеризуємо його твори.

Цікавою є збірка автора *«Веселі вірші»*. Це зібрання надзвичайно кумедних і дійсно чудернацьких віршів про дітей, тваринок і все на світі. Тут є вірші про рослини, що зростають під дощем, про батьків, які безмежно люблять своїх дітей, про сніговика, який охороняє дитячий сон і спокій, про невгамовну сімейку кіз, про зустрічі справжніх друзів, про піратів, які не встигли відшукати скарб, про пошуки справжнього мамонта, про веселе навчання у школі. Вірші С. Дерманського легко читаються, оскільки мають прості та зрозумілі рими.

З *лінгводидактичного* боку збірка віршиків спрямована на розширення словникового запасу, адже насичена великою кількістю нових слів, які навіть не всім дорослим відомі.

Наступною збіркою письменника є *«Казки дракона Омелька»*. Всі казки в ній цікаві і повчальні. Є там історії про продукти з холодильника, які обожнювали говорити між собою і про об'єднання двох мрійників – древнього Млина і бешкетного Привида. Надзвичайно цікава історія для дітей і дорослих. Заслуговує на увагу вступна казочка про казкаря Дракона Омелька, якому завжди бракує слухачів, бо його одразу сприймають як справжнього і небезпечного Дракона, але любов до казок (навіть більше за млинці з суницями) у звірят перемагає страх перед таким створінням.

З лінгводидактичного боку казки Омелька сприяють засвоєнню дошкільнятами нової термінології, порівняльних зворотів, незвичних епітетів. Вони стимулюють до створення власних міні-казок чи фантастичних історій. Також сприяють розвитку вміння послідовно описувати події, кумедно характеризувати персонажів. Збірка казок виховує інтерес до художньої літератури, особливо до жанру казки.

Для роботи з творами письменника ми рекомендуємо зі старшими дошкільниками використовувати прийом «входження в казку». Для цього потрібно залучити дітей до ігрової діяльності за змістом казки, зокрема можна провести: ігри-драматизації; ігри-пантоміми; ігри-жарти; ігрові вправи на розв'язання проблемно-пошукових ситуацій; спеціальні мовленнєві ігри.

Однією з улюблених авторів дошкільнят є Наталія Чуб. Вона психолог і сучасна письменниця, авторка захоплюючих пригодницьких творів і енциклопедій для дітей. Всі твори Наталії Чуб виконують подвійне завдання: розважити малюка цікавою історією і навчити його чомусь новому. У цих творах юний читач знайде відповіді на найпопулярніші питання в стилі «А чому?» [11]. Схарактеризуємо деякі твори письменниці.

Надзвичайно зворушливою історією є «Подорож листочка». Це твір із серії «Казкотерапія» Наталії Чуб. У цій книзі розповідається про листочок, який хоч любив своє дерево і братиків листочків, все ж мріяв подорожувати і побачити світ. І от одного разу від сильного вітру він відірвався і полетів, як птаха. Коли вітер вщух – листочок почав подорожувати струмочком. Під час подорожі по воді він стає у пригоді комашці (був човником), крихітній пташці; бавиться з рибкою. Потім листочок прибило до берега ріки, де його підбирає дівчинка і знову кладе на воду, щоб він плыв на зустріч новим відкриттям.

Лінгводидактичний потенціал. Художньому твору Н. Чуб «Подорож листочка» притаманний простий, але змістовний текст, доступний для сприймання дітьми дошкільного віку. Також цікаво описується природа, твір насичений епітетами, образними висловами. Це добра, повчальна історія, в якій описується оптимізм листочка, його бажання йти за мрією.

Наступним твором письменниці є «Хоробре кошеня». У цій невеликій історії розказується про маленьке і дуже-дуже чорне кошеня на ім'я Вуглик, яке всього боїться. Мама вчить кошеня вірити в себе і каже, що він – найхоробріше кошеня в світі, але Вуглик не вірить їй. Та одного дня Вуглику доводиться повірити в себе та перебороти свої страхи. Твір вчить дитину боротися зі своїми страхами саме через віру в себе.

Лінгводидактичний потенціал. Казка невелика, тому навіть маленькі

дітки дослухають до кінця. Написана доступною літературною українською мовою. Читається легко, при цьому дуже цікаво. Вона спонукає дитину навчитися читати самостійно.

Цікавою і водночас гумористичною є історія «*Жабеня Квак*». Цей твір про галасливого жабеня Квак, його витівки і що з цього вийшло. Але єдина біда в тому, що воно дуже невиховане – зовсім не звертає увагу на тих, хто живе поруч. Правило «займайся своїми справами, не заважаючи при цьому іншим» йому ще доведеться засвоїти. Саме через свою невічливість жабеня потрапляє в дуже неприємні ситуації. Такий негативний досвід переконує жабеня в тому, що потрібно бути ввічливим.

Лінгводидактичний потенціал. Твір написаний літературною українською мовою з легким стилем, читається приємно і зрозуміло. Він буде цікавий малюкам вже з півтора року, оскільки тексту на сторінках не дуже багато, а ілюстрації Н. Петрачкова просто заворожують, до того ж відображають текст.

О. Саприкіна рекомендує вихователям під час роботи з творами, які по структурі та змісту схожі на історії Н. Чуб, дотримуватись відповідних принципів ознайомлення дітей з художніми творами. Серед них актуальними, зважаючи на вікові особливості дітей, є такі: принцип емоційно-виразного читання художнього твору: вихователь повинен заздалегідь визначити характер інтонації, логічні паузи, темп читання, тембр мовлення персонажів твору [8].

Сучасним та популярним автором серед молодших дошкільнят є Іван Андрусяк. Він відомий український письменник, поет, редактор і видавець, літературний критик і перекладач. Працював редактором і журналістом. На сьогодні головний редактор і один із засновників дитячого видавництва «Фонтан казок» [1]. Розглянемо його твори та характеристики до них.

Неймовірно захопливим та пригодницьким є твір «*Морський детектив*» (2020 р). Це видання має такий опис: «Коли стаються таємничі злочини, усі тварини з довколишніх будинків, ба навіть ті, що живуть на вулиці, неодмінно звертаються до морського свина – детектива Жерара. Однак він знаний ласун, тож береться за справи тільки за умови смачненького гонорару». Така презентація твору інтригує, заворожує дітей, мотивує до слухання. Сучасні слова «детектив», «ласун», «гонорар» збагачують словник дітей.

Дуже милим та пізнавальним є твір автора «*М'яке і пухнасте*». Ця збірка віршів легка й кумедна, багато з них – про тварин, які постають надзвичайно веселими і розумними істотами, що полюбляють грати і відпочивати, бити байдики і вередувати. А ще є повчально-кумедні вірші

(зокрема, «Про користь читання»), де у веселій формі обігрується важлива для дитини інформація.

Лінгводидактичний потенціал. Вірші сприяють запам'ятовуванню дошкільнятами слів-епітетів, образних виразів, порівнянь, крилатих висловів.

Наступною повчальною, але водночас з нотками гумору є історія «Хто боїться зайчиків?». Це химерна, кумедна, а часом і трішки сумна повість-гра у казках, оповідках, жартах, віршиках, пісеньках, а іноді й достовірних історіях, які можна і треба не лише розігрувати, а й просто гратися в них усією родиною (інструкції додаються) – про ймовірні та неймовірні, веселі й ніжно-печальні, дивні й просто житейські пригоди Тата-Дибайла, Мами-Дибайли, Найменшого Дибайленя та про інших їх родичів та знайомих.

Лінгводидактичний потенціал. Видання побудоване, як оповідь про сім'ю Дибайлів, їхні пригоди, дитячі пустощі, дорослі переживання та опис можливих простеньких ігор для дітей і батьків, тому сприяють навчанню дітей описувати свої пригоди, придумувати свої ігри, словотворити (*Дибайло – Дибайленя*).

Зважаючи на різноманітність жанрів творів письменника, Т. Дука вважає, що педагогу необхідно враховувати вікові особливості сприймання дітьми сучасних літературних творів і в залежності від цього використовувати засоби, які дозволили б дітям чіткіше уявити художній образ, створений словом. Педагог має пам'ятати, що основним засобом передачі власних почуттів, свого ставлення до зображеного є інтонація, яка має бути природною, правдивою і переконливою [3]. Також, на нашу думку, не можна нехтувати словниковою роботою. Актуальними стають такі прийоми у роботі з дошкільниками – тлумачення значення слів, пояснення, лексико-граматичний розбір, опора на звуковий бік слова, показ наочності, добір синонімів до нових слів тощо.

Висновок. Отже, дошкільний вік є сензитивним періодом для сприймання творів художньої літератури. Збірки сучасних дитячих письменників позитивно впливають на розвиток мовлення дошкільнят, урізноманітнюють і збагачують лексику новими цікавими та незвичними словами. Вони насичені різноманітними характеристиками героїв, історіями, якісними характеристиками, надають оцінку їхнім вчинкам. Сучасна дитяча художня література є неоціненним скарбом для педагога ЗДО, який налаштований послуговуватися популярними засобами розвитку мовлення дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусак І. Збірка книжок – URL: https://www.yakaboo.ua/ua/author/view/Ivan_Andrusjak/ (дата звернення: 21.11.2020)
2. Дерманський С. Біографія та твори – URL: https://www.yakaboo.ua/ua/author/view/Sashko_Dermanskij/ (дата звернення: 21.11.2020)
3. Дука Т. М. Формування читацької культури дитини дошкільного віку засобами роботи із дитячою книгою. *XII Міжнародна научна конференція «FUNDAMENTAL AND APPLIED SCIENCE»*. г. Шеффилд (Англія), 30 жовтня – 07 листопада 2016 г. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream> (дата звернення: 23.11.2020)
4. Зайцева Л. І., Казанцева Л. І., Гавриш Н. В. та ін. *Теорія та практика дошкільної освіти в сучасних експериментальних дослідженнях*. Харків: Діса плюс, 2015.
5. Зімакова Л., Ковалевська Н. Підготовка майбутніх вихователів до мовленнєвої соціалізації дітей дошкільного віку засобами театрального мистецтва. *Педагогічні науки*, 2018, № 71, С. 70-74.
6. Зімакова Л. В. Сучасна дитяча книга у комунікативно-мовленнєвому розвитку дитини. *Збірник наукових праць «Педагогіка та психологія»*, 2016. № 54, С. 84-96.
7. Зіновчик В. М. Українська народна казка як засіб розвитку зв'язного мовлення у дітей старшого дошкільного віку. *Збірник наукових праць «Становлення і розвиток педагогіки»*. м. Івано-Франківськ, 23-24 грудня 2016 р., С. 135-137.
8. Саприкіна О. В. Художнє слово як засіб стимулювання мовленнєвої активності дітей раннього віку. *Актуальні проблеми слов'янської філології. Серія: Лінгвістика і літературознавство*, 2009, вип. XXI. – С. 48-55.
9. Спеціальна методика роботи з художньою літературою – URL: https://pidru4niki.com/86464/pedagogika/spetsialna_metodika_roboti_hudozhnoyu_literaturoyu (дата звернення: 21.11.2020)
10. Сприймання дошкільниками художніх творів, малюнків і картин – URL: https://pidru4niki.com/11460204/psihologiya/spriymannya_doshkilnikami_hudozhnih_tvoriv_malyunkiv_kartin (дата звернення: 21.11.2020).
11. Чуб Н. Біографія і твори – URL: https://www.yakaboo.ua/ua/author/view/Natal_ja_Chub/ (дата звернення: 21.11.2020).

УДК 37.018.1.015.31:159.923-053.4

Іваник Г.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Кенебас Я.Г.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – д.п.н., проф. Гнізділова О. А.

ВПЛИВ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ТРАДИЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ

У статті висвітлюється роль сім'ї у вихованні дітей дошкільного віку. Розкрито особливості сімейного виховання в українській родині. Виділенні сімейні цінності та традиції сучасної сім'ї. Доведено вплив сімейних цінностей та традицій

на формування особистості дітей дошкільного віку.

Ключові слова: сім'я, сімейні цінності, сімейні традиції, особистість, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. Народна педагогіка залишила цілу виховну систему, в основу якої покладене сімейне виховання, цінності та традиції. Але швидкий розвиток суспільства значно вплинув на устрій сучасної сім'ї. Більшість сімейних цінностей та традицій, без яких не могла обійтися жодна українська родина в минулому, зараз набули змін чи взагалі зникнули. Це можна пов'язати з втратою свого значення оформлення і сталості шлюбу, збільшення кількості розлучень та неповних сімей, зміною традиційних ролей жінки та чоловіка в сім'ї та інше. Не зважаючи на велику кількість негативних факторів, сучасні сім'ї прагнуть до встановлення нового родинного устрою, який би був ефективним в умовах сьогодення. Модернізуючи зміст сімейних цінностей та традицій українського народу та започатковуючи нові, батьки прагнуть виховати розвинену, щасливу особистість, яка буде успішною в нинішньому світі.

Аналіз останніх досліджень. Проблему особливостей виховання дітей в сім'ї у своїх працях широко розкривають О. Вишневський, А. Даник, О. Постовий; до питання сімейних цінностей у дослідження звертаються К. Бадзирев, С. Бурова, Б. Говако, І. Голод, А. Харчев, Б. Шапіро та інші.

Роль педагогічного потенціалу українських народних традицій і обрядів розкривають К. Журба, О. Кузик, Г. Майборода, Т. Мацейків, З. Нігматов, М. Стельмахович, Є. Сявавко. Історичний аспект виховних традицій українського народу висвітлюють Г. Ващенко, Ф. Вовк, О. Воропай, О. Духнович, І. Огієнко, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухомлинський, К. Ушинський, П. Чубинський. Особливості українських родинних традицій в сучасному суспільстві розкрито у працях М. Боришевського, В. Постового, В. Скуратівського, М. Стельмаховича, Р. Чмелика та інших.

Мета статті – висвітлити особливості сімейних цінностей та традицій сучасної сім'ї та розкрити їх вплив на виховання особистості дитини дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Одним із найважливіших джерел формування цінностей для кожної людини є її родина. Якості, закладені в дитинстві, стають необхідними для кожного впродовж усього життя [5, с. 929]. Саме у сім'ї відбувається становлення особистості дитини, через усвідомлення і засвоєння родинних цінностей, соціальних ролей, правил та норм поведінки. Під впливом родинного виховання

відбувається розвиток її здібностей та інтересів, ставлення до самого себе, членів сім'ї, Батьківщини, світу в цілому [2, с. 59].

Народна педагогіка розглядає сім'ю, як святиню, а виховання дітей – як святий обов'язок батьків: завдяки вихованню в родині народ продовжував себе в своїх дітях, генерував свій національний дух, характер, менталітет, традиційну родинно-побутову культуру [6, с. 52].

Споконвіку українці надавали величезного значення вихованню у дітей шанобливого ставлення до роду та батьківщини. Кожна родина дотримувалась сформованих у суспільстві норм та принципів сімейного виховання. Всі члени сім'ї мали поважати сімейні цінності та звичаї, такі як важливість оформлення шлюбу та сталості шлюбних стосунків, народження та виховання дітей у сім'ї з обох батьків, традиційний розподіл ролей чоловіка та дружини, вірність, взаємоповага всіх членів родини та стійкий пріоритет збереження шлюбу над розлученням.

Також значне місце у сімейному вихованні української сім'ї займали традиції, які передавалися дитині від її батьків. З самого народження дитину оточували сімейні звичаї, обряди та традиції. У ігровій формі батьки передавали наступному поколінню моральні установки, принципи. Шляхом вдалого застосування національних традицій зверталась увага на духовність в сімейному дозвіллі. Українці пов'язували їх з різними сферами життя людини:

- родинно-трудова традиції (допомагали розвивати в дітей моральні якості (відвертість, єдність слова і діла тощо), формували світоглядну свідомість та ціннісні орієнтації);
- традиції суспільної системної праці (привчали до відповідального ставлення і поваги до трудової діяльності);
- традиції майстрів і трудових династій (формували у майбутнього представника роду старанність, самодисциплінованість, комунікабельність, наполегливість, виховували гарного господаря);
- родинно-оздоровчі традиції (допомагали формувати готовність зміцнювати фізичне й моральне здоров'я);
- традиції практичності одягу (виховали почуття невибагливості, охайності);
- традиції приготування національних страв (забезпечували працездатність і розвиток фізичних якостей членів родини);
- традиції раціонального користування словом (виховували пошану до думки іншої людини, правильність, виразність, ясність, точність, стислість, доцільність мовлення);
- традиції національного гумору (сприяли дружнім стосункам між людьми);

- фольклорні традиції (відображали міцність сімейних зв'язків);
- традиції давати ім'я й прізвище (формували у дітей відчуття приналежності до роду);
- родинно-мистецькі традиції (виступали атрибутом родової наступності поколінь); музичні традиції (розвивали емоційну культуру дитини);
- родинно-побутові традиції (встановлювали норми поведінки у повсякденному житті);
- традиції опорядкування житла (виховували риси охайності, хазяйновитості, працьовитості);
- декоративно-ужиткові традиції (розвитку свідомого ставлення до праці й творчості);
- родинно-громадські традиції (виховували повагу до інших);
- традиції добросусідства та побратимства (виховували взаємодопомогу, взаємовиручку).

Українська народна педагогіка залишила сформовану систему виховання дітей, яка базувалася сімейному вихованні, цінностях та традиціях. Але трансформаційні процеси, які відбуваються в сучасному суспільстві значно вплинули на зміну звичної моделі сімейних відносин, що призвело до втрати значущості сімейних цінностей, відходу від звичних поглядів та традицій. Слід зазначити, що успіх сімейного виховання значною мірою залежить від організації домашнього побуту, традицій сімейного життя, сформованих сімейних цінностей.

Основними принципами формування сімейних цінностей на думку О. Літвінової є:

- 1) принцип емоційно-ціннісного відношення до сім'ї, її традицій, звичаїв, образу життя й виховання дитини, реалізація якого дозволяє сформувати уявлення і поняття про ідеальну сім'ю, сімейне життя, надати образ «Я – майбутній сім'янин» як ціннісний орієнтир створення своєї сім'ї;
- 2) принцип психолого-педагогічної підтримки дитини у вирішенні її індивідуальних потреб;
- 3) принцип толерантної взаємодії усіх суб'єктів виховного процесу, орієнтований на шанобливе ставлення й прийняття іншого незалежно від етнічних, релігійних чи гендерних характеристик, що відтворює активну соціально ціннісну позицію й внутрішню готовність особистості до ефективної міжособистісної взаємодії з людьми [4, с. 153].

Прагнення до сімейного щастя і сімейного благополуччя знаходить вираження у створенні сімейних традицій. Стиль життя родини, що

включає в себе внутрішньосімейний етикет і традиції, взаємопов'язаний з культурою тієї чи іншої нації. Ті духовні цінності, які всі ми вбираємо з дитинства, не залежать від добробуту сім'ї, рівня освіти її членів [1, с. 31].

У сучасному суспільстві вже рідко зустрічаються сім'ї в яких би дотримувалися українських народних звичаїв та традицій, більшість з них зникли, а зміст деяких модернізувався. Значного поширення набули традиції пов'язані з святами, такими як Новий Рік (під час якого сім'я зустрічається за святковим столом, а чемні і виховані діти чекають подарунків від Діда Мороза), День святого Миколая (малюки разом з батьками пишуть листа святому Миколаю, а в святковий день чемні дітки отримують подарунки та солодощі, а неслухам Миколай кладе під подушку різочку), Різдво (дітлахи відвідують своїх хресних батьків, бабусів і дідусів, співають колядки та частують кутю), Великдень (у цей день, більшість українських родин відвідують церкву та освячують Великодній кошик), Міжнародний жіночий день (під час якого мами та бабусі отримують привітання від дітей, онуків та чоловіків), День Народження (одне з найулюбленіших свят дітей, адже саме в цей день малюк отримує багато уваги, подарунків та солодощів).

Зважаючи на значну зайнятість батьків, значно поширилися традиції пов'язані з подорожами та відпочинком. Також українці й дотепер шанують традиції пов'язані з приготуванням та частуванням їжі, більшість родин мають традиції спільного сніданку чи вечері. Сім'я може мати свій рецепт страви який передається з покоління в покоління та багато іншого.

Кожна сім'я є особливою і тому формує свої сімейні традиції, це може бути читання казки, чи перегляд мультфільмів у суботній день, відвідування церкви чи храму, чи проста вечеря у колі сім'ї.

Науковцями О. Ковальновою, О. Гавриш, А. Рябко виділені такі традиції сучасної української сім'ї:

- Проведення сімейних свят. У більшості родин прийнято проводити святкування у колі сім'ї. Для дітей є особливим кожен етап цього дійства, запрошення і прийом гостей, підготування одягу, прикрашання святкового столу, спільне прийняття їжі, вручення та отримання подарунків, задування свічок на торті та загадування бажань. Саме спільне проведення свят єднає родину, допомагає встановлювати дружні і теплі зв'язки між її членами.
- Ігри з дітьми. Важливо, щоб обоє батьків брали участь у вихованні дитини, грали з нею, а добре коли гра стає не просто проводженням певного часу, а традицією. Саме в спільній грі,

батьки виявляють інтерес до вподобань дітей, проявляють увагу та бажання спільно проводити час.

- Читання казок перед сном. Це найважливіша традиція у вихованні дітей, адже казки дозволяють дитині розвинути уяву, пізнати світ. Читання казок не тільки допомагає дитині швидше і міцніше заснути, а й встановлює своєрідний контакт дитини й батьків.
- Прогулянки всією родиною та спільні поїздки на відпочинок. Саме ці традиції залишаються в пам'яті дітей на довгі роки, адже пов'язані з виявом емоцій та захоплення. Батьки зважаючи на вподобання всіх членів сім'ї, можуть зробити традицією спільні походи в ліс чи парк, відпочинок на морі, в горах, поїздки на дачу, кемпінг чи риболовлю.
- Відвідування кіно, театрів, музеїв, виставок. Такі походи здатні розширити кругозір і підвищити культурний рівень сім'ї в цілому.
- Сімейні наради та вечірні обговорення минулого дня. Варто звернути увагу на ці важливі моменти, адже під час обговорень кожен має можливість поділитися з рідними своїми успіхами, невдачами, отримати корисну пораду або напутнє слово.
- Трудові традиції. Не треба забувати, що, крім свят, є будні, а в них найважливішим елементом естетичної культури є гарні трудові і сімейно-побутові традиції. Серед трудових традицій може бути генеральне прибирання кожної п'ятниці, прибирання городу на дачі всією сім'єю чи збирання фруктів в саду та інше.
- Релігійні традиції. До них відносяться спільне відвідування церкви, святкування Різдва та Великодня, дотримання посту, хрещення дітей, читання Біблії, молитви перед сном та ін. [3, с. 69].

Батькам необхідно пам'ятати, що для того щоб звичайна діяльність стала традицією необхідне систематичне та повноцінне її виконання. Така регулярність і повторюваність дає можливість радіти не тільки в день самої події, а й перед тим. Діти люблять готуватися до неї, очікувати, фантазувати про майбутнє дійство.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, формування особистості дитини повністю залежить від виховного потенціалу сім'ї. Ціннісні орієнтації батьків, традиції, погляди, особливості спілкування є основою правильного виховання. Саме сімейні цінності та традиції дозволяють дитині відчувати стабільність життєвого укладу, надають упевненість в навколишньому світі, налаштовують дитину на оптимізм і позитивне сприйняття життя, створюють неповторні дитячі спогади, дозволяють відчувати гордість за себе і свою сім'ю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабій В. Сімейні традиції та їх виховне значення. *Позакласний час*. 2004. № 7-8. С. 27-31.
2. Єрмак Г, Колесникова І. Виховання моральних якостей дітей засобом традиційних сімейних цінностей. *Збірник наукових праць Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*. Вип. 1(3). ч. 1. 2020. С.59-65.
3. Ковальова О. В., Гавриш О. Г., Рябко А. Е. Особливості сімейного виховання дітей на сучасних українських традиціях. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2017. Вип. 1 (76). С. 66-73.
4. Літвінова О. В. Проблема збереження сімейних цінностей в умовах трансформаційних змін. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2013. № 2 (31). С. 151-158.
5. Сердюк Н. М., Рудакова В. Ю. Сімейні цінності як основа формування взаємин у сім'ї. *The 5th International scientific and practical conference «Scientific achievements of modern society» (January 8-10, 2020)*. Cognum Publishing House, Liverpool, United Kingdom. 2020. С. 928-931.
6. Стельмахович Г. П. Виховний потенціал української родини. *Учитель*. 1998. № 6. С.52-55.

УДК 373.2.016:51-047.84

Ісакієва О. А.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Гришко О. І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ЛОГІКО- МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті проаналізовано сутність та зміст LEGO-конструювання. Визначено особливості позитивного впливу процесу конструювання на логіко-математичний розвиток дітей дошкільного віку. Наведено приклади ігор з використанням LEGO-конструктора.

Ключові слова: дошкільник, LEGO-конструювання, конструктивна діяльність, логіко-математичний розвиток.

Постановка проблеми. LEGO – одна з найвідоміших і широко застосовуваних нині педагогічних систем, яка в процесі навчання та розвитку дитини дошкільного віку використовує тривимірні моделі реального світу в предметно-ігровому середовищі. Для наборів LEGO характерні високий дидактичний потенціал, якість, естетичність, міцність, безпека. Великий вибір цеглинок і спеціальних деталей дає дошкільникам можливість створювати різноманітні будови різних форм

та розмірів. Конструктори LEGO – це надзвичайно цікавий матеріал, який стимулює дитячу фантазію, уяву, розвиває моторні навички.

Конструктивна діяльність займає вагоме місце в дошкільному вихованні і є складним пізнавальним процесом, в результаті якого відбувається інтелектуальний та логіко-математичний розвиток дітей.

Заняття з конструювання – це знайомство з навколишнім світом, збагачення знань про довкілля, експериментування, дослідження, розвиток мислення, мовлення та уяви, вміння відстоювати власну точку зору, брати участь у діалозі.

Аналіз останніх досліджень. На сучасному етапі у повсякденному житті дітей, як у ЗДО так і початковій школі, широко застосовується конструктор «LEGO», значущість якого полягає у тому, що він надає дитині всі можливості мислити креативно, сприяє логіко-математичному розвитку, уважності, удосконалює дрібну моторику, фантазію (А. Бедфорд, Т. Варяхова, О. Кононко, Л. Комарова Л. Пеккер, Н. Голота та ін.) [3, с.43].

Під дитячим конструюванням зазвичай розуміють створення різноманітних конструкцій і моделей з будівельних матеріалів, паперу, картону, природного матеріалу, конструкторів різних видів (Н. Гагаріна, З. Ліштван, Л. Парамонова, М. Поддяков) [5, с.49]. Дошкільники на власній практиці пізнають конструктивні властивості окремих деталей, можливості їх з'єднання, комбінування, оформлення. До того ж, кожна дитина створює щось нове, оригінальне.

Мета статті – з'ясувати особливості LEGO-конструювання як засобу логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Lego – серії конструкторів, які випускає група компаній The Lego Group. Вони являють собою набори деталей для збирання й моделювання різноманітних предметів [1, с.8].

Основним продуктом компанії Lego є різнокольорові пластмасові цеглинки, мініфігурки. Різноманітність деталей дозволяє збирати споруди, транспортні засоби, а також рухомі конструкції. Усе, що було збудовано, можна потім розібрати, використавши деталі для створення інших об'єктів.

Дошкільне дитинство – це етап інтенсивного сенсорного розвитку дитини. На заняттях з логіко-математичного розвитку LEGO використовується з метою закріплення знань про кольори, форми, величини. LEGO - конструювання сприяє розвитку навичок прямого і зворотного рахунку, порівняння чисел, знання складу числа, геометричних фігур; вміння орієнтуватися на площині, вміння класифікувати за ознаками. Можна використовувати як умовну мірку при порівнянні

предметів по довжині, ширині, масі («Знайди фігуру, якої немає», «Різнокольорові доріжки», «Доповни числовий ряд», «Де більше?» і т.д.).

Також для успішності конструювання потрібно вміти представляти майбутній предмет в цілому - з усіх боків, спереду, збоку; особливо уявити невидимі деталі.

Виділяють такі види конструювання:

- 1) конструювання за зразком;
- 2) конструювання за моделлю;
- 3) конструювання за задумом;
- 4) конструювання за умовами - вимогам, яким повинна задовольняти майбутня конструкція (наприклад, певний розмір);
- 5) конструювання за кресленнями і наочним схемами;
- 6) конструювання з теми [2, с.4].

Математичний розвиток з LEGO -конструктором - це більше ніж пізнання основ математичних знань. Дитина не тільки знайомиться з числовим рядом, а й вчиться логічно мислити. LEGO розвиває дрібну моторику, посидючість, акуратність. На заняттях з конструювання діти вчаться взаємодіяти в команді. Педагоги працюють за принципом індивідуального підходу до кожної дитини, що дозволяє дошкільнику розкритися і відчувти впевненість в собі.

Працювати з цеглинками LEGO куди більш захоплююче, ніж розглядати демонстраційні картки. LEGO дозволяє працювати з будь-якою дитиною. Матеріал дається легше, якщо навчання супроводжується практичною роботою: необхідно скласти, зібрати, сконструювати.

Для конструкторської діяльності в закладі дошкільної освіти в усіх вікових групах використовується дрібний (настільний) і великий будівельний матеріал, а також конструктори, що мають різні за складністю засоби з'єднання деталей: від елементарних іграшок-вкладишів і нанизувачів, що використовуються в групах раннього віку, до досить складних при збиранні дерев'яних і пластмасових конструкторів для дітей старшого дошкільного віку. Також, для роботи з конструктором можуть використовуватись додаткові матеріали і іграшки.

Зважаючи на те, що під час конструкторської діяльності більша частина деталей йде на їх з'єднання, а іноді їх мала кількість не дозволяє збудувати потрібних сполучень у відповідності з дитячими задумами, вихователі пропонують малюкам різні за конфігурацією пластини (квадратні, круглі, трикутні, овальні, багатокутні та ін.).

Наведемо приклади ігор з використанням LEGO-конструктора з метою логіко-математичного розвитку дитини:

1. «Чарівний світ LEGO». Мета: Закріпити вміння дітей розрізняти

деталі за формою, кольором, кількістю штирів; розвивати візуальну пам'ять, мислення; координацію «око - рука»; дрібну моторику рук.

2. «Поїзд» Мета: вчити дітей мислити, працювати в колективі; розвивати вміння відгадувати загадки; закріпити знання кольорів, поняття порядкової та кількісної лічби. Закріпити знання LEGO термінів.
3. «Пори року» Мета:вправляти дітей у вмінні розрізняти деталі за формою, кольором, кількістю штрихів .Вчити дітей добирати цеглинки за кольором відповідно запропонованої пори року. Удосконалювати вміння рахувати. Формувати сенсорні основи сприйняття. Розвивати мислення, вміння співвідносити колір з порою року. [4,с.123].

Висновки і перспективи подальших досліджень. LEGO-конструювання дозволить сформувати в період дошкілля основи учбової діяльності: вміння і бажання працювати, виконувати завдання відповідно до плану і поставленої мети, доводити розпочату справу до кінця, планувати майбутню діяльність.

Завдяки проведенню занять, ігор з LEGO-конструктором у дітей формуються уявлення про сенсорні еталони, навички орієнтації у просторі та на площині, технічні навички конструктивної діяльності. Такі вміння і навички закладають фундамент учбової діяльності майбутніх школярів. Діти, що захоплюються конструюванням, відрізняються розвиненою фантазією і уявою, активним прагненням до творчої діяльності, бажанням експериментувати. У них добре розвинене просторове, логічне, математичне, асоціативне мислення, пам'ять, що є основною інтелектуального розвитку і показники готовності дитини до навчання у школі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комарова Л.Г. Будуємо з LEGO (модельювання логічних відносин і об'єктів реального світу засобами конструктора LEGO). -М.: «ЛІНК - ПРЕС», 2011р.- 88 с.
2. Кононко О. Л. Дитяча креативність крізь призму Базової програми «Я у Світі» . *Дошкільне виховання*. 2008. № 7. С. 3-7
3. Лусс Т. В. Формування навичок конструктивно-ігрової діяльності у дітей з допомогою LEGO. – М.: Гуманітарний видавничий центр ВЛАДОС, 2003. 104 с.
4. Пеккер Т. В., Голота Н. М., Терещенко О. П., Резніченко І. Ю. Програма розвитку конструктивних здібностей дітей дошкільного віку «LEGO - конструювання» Пеккер Т. В., Голота Н. М., Терещенко О. П., Резніченко І. Ю. Програма розвитку конструктивних здібностей дітей дошкільного віку «LEGO – конструювання». К.: 2010р.- 50 с.
5. Сухенко Ірина. «Використання LEGO – конструювання в освітньому процесі ДНЗ». *«Вихователь-методист дошкільного закладу»* 2012.№2. С. 48-52

Карапузова І.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Бурсова С.С.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ У ПЕРІОД АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ ЗДО

У статті розкриваються особливості діяльності педагога, психолога під час супроводу дитини, що адаптується до умов дошкільного навчального закладу. Описуються етапи та види адаптації; напрями роботи педагога, психолога; технологія супроводу новоприбулих дітей у різні періоди адаптації.

Ключові слова: дошкільник, педагог, психолог, психологічний супровід, адаптація.

Постановка проблеми. Відвідування дитиною дошкільного навчального закладу – це важлива подія в її житті, але вона потрапляє в нові для неї умови, зокрема, змінюється режим дня, характер харчування, оточуюче середовище, температура приміщення, виховні прийоми, характер спілкування тощо. Все це, як правило, призводить до певних змін у поведінці дитини, порушується її апетит, сон, емоційний стан. Відомо, що стан емоційного дискомфорту, пережитий дитиною, може призвести до зниження опірних сил організму, тому педагогічний колектив дошкільного закладу спільно з батьками мають докласти максимум зусиль до того, щоб допомогти дитині адаптуватися до нових умов.

Таким чином, виникає необхідність у працівниках психологічної служби, які на сьогодні є невід'ємною, важливою складовою освітнього процесу у ЗДО. Свою діяльність психологи, педагоги здійснюють шляхом забезпечення супроводу діяльності ЗДО, основною метою якого є підтримка умов для повноцінного розвитку дитини відповідно до вікових норм та її індивідуальних особливостей, зокрема в період адаптації дитини до нових умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми адаптації дітей до дошкільного навчального закладу висвітлюються в роботах А. Атанасової-Вукової, Н. Васильєвої, Н. Ватутіної, Ю. Галагузової, Т. Гурковської, Н. Дмитришиної, Н. Захарової, Р. Калініної, О. Кононко, Г. Левицької, Ж. Маценко, О. Окерешко, Л. Стреж, І. Терещенко, Р. Тонкової-Ямпольської та ін. Проблема психологічного супроводу дітей розкриті в працях Г. Бардієв, М. Батіянова, І. Бех, І. Валітова,

Н. Глуханюк, В. Зінченко, В. Кузьменко, І. Мамайчук, Р. Овчарова, Т. Янічева та ін.

Метою статті є показ ефективності психолого-педагогічного супроводу дітей у період адаптації, доцільно підібраних методів та прийомів роботи, професійної та злагодженої роботи педагогів, позиції батьків, створення розвивального середовища вдома та ЗДО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Початок відвідування ЗДО – це не тільки нові умови життєдіяльності, режиму і харчування, – але й нові контакти, оточення, нові взаємини, обов'язки. Це дуже напружений період, який потребує від кожної дитини особливих форм пристосування.

Прийшовши до ЗДО, дитина опиняється в нових соціальних умовах, у новому середовищі, відбувається зміна способу життя, тому у неї може виникнути відчуття нестабільності. Цей період життя дитини також насичений різними проявами поведінки, що, в першу чергу, пов'язано з труднощами адаптації до нових умов. Звикання до дитячого садка найчастіше супроводжується порушенням емоційного стану дошкільника, погіршенням сну, апетиту, підвищенням захворюваності тощо.

Ефективність процесу адаптації людини значною мірою визначається успішністю її діяльності, а також збереженням фізичного і психічного здоров'я. Центральними для дітей дошкільного віку є фізіологічна, психічна, психологічна і соціальна адаптація [2].

Фізіологічна адаптація виявляється у стані здоров'я дитини. Якщо дитина легко пристосовується до навколишнього середовища, то вона рідко хворіє, а всі фізіологічні процеси проходять без ускладнень. Якщо дитина справляється з усіма вимогами дошкільної установи, але при цьому часто хворіє, то вважати дитину адаптованою до ЗДО не можна.

Психічна (психоемоційна) адаптація виражається у перебудові динамічного стереотипу особистості у відповідності до нових вимог навколишнього середовища. Адаптовані діти перебувають у гарному настрої, у них високий рівень працездатності, відсутність невротичних реакцій і афективної збудливості.

Психологічна адаптація полягає у психологічному пристосуванні дитини до змінених умов середовища та у виробленні моделі поведінки, адекватної до нових умов. Діти почувають себе комфортно, активно взаємодіють із дорослими та однолітками, включені у спільні ігри та образотворчу діяльність.

Соціальна адаптація виявляється у пристосуванні індивіда до соціального середовища, яке передбачає взаємодію і поступове узгодження намірів обох сторін. Адаптація до соціуму виражається

підкоренням індивідуальних бажань нормам та заборонам ЗДО. Важливо при цьому розуміти, що стовідсоткове підкорення індивідуальних потреб вимогам соціуму призводить до порушення інших видів адаптації. Соціальна адаптація – це стан гармонії між індивідом і соціальною дійсністю [1].

Психолого-педагогічний супровід дитини в період адаптації до умов ЗДО спрямований на забезпечення нормального розвитку дитини (фізіологічного, психоемоційного, соціального, психологічного благополуччя).

Супровід – це не просто поєднання різноманітних методів та прийомів психолого-педагогічних роботи з дітьми раннього та дошкільного віку, але й комплексна технологія, особлива культура підтримки і допомоги дитині в процесі її адаптації до умов ЗДО.

Основними завданнями психолого-педагогічного супроводу в процесі адаптації є: попередження виникнення проблем розвитку дитини; допомога їй у вирішенні актуальних завдань розвитку, соціалізації; психологічне забезпечення освітніх програм ЗДО; розвиток психолого-педагогічної компетентності батьків та педагогів.

Напрями роботи з психолого-педагогічного супроводу дітей у період адаптації до умов ЗДО, на нашу думку, можуть бути такі:

- профілактика – дозволяє попередити виникнення тих чи інших проблем. Особливість профілактики в ранньому віці полягає в опосередкованості впливу на дитину через батьків і вихователів;
- діагностика – відстежуються норми розвитку дитини певного віку, її емоційний стан, труднощі в період адаптації тощо;
- консультування – здійснюється як з педагогами, так і з батьками, з різних питань;
- просвіта – формування психологічної культури, розвиток психолого-педагогічної компетентності дітей, педагогів, батьків.

Здійснюючи психологічний супровід дітей у період адаптації, необхідно визначити етапи адаптації дошкільників, характерні для більшості з них. У своєму дослідженні ми використовували етапи адаптації, описані Л. Стреж [5].

Опишемо більш детально роботу з дітьми: спостереження за емоційним станом та поведінковими проявами дітей упродовж дня, під час різних режимних моментів, індивідуальні та групові заняття, мета яких зняття психоемоційного напруження дитини, встановлення емоційного контакту з дитиною, ознайомлення дитини з умовами дошкільного закладу, допомога дитині у встановленні відносин із ровесниками. При цьому можна використовувати різні прийоми, зокрема психогімнастика (заспокійливі етюди, вправи з релаксації «Сонячний

зайчик», «Чарівний сон», «Сонне кошеня» тощо, ігри з пальчиками «Привітання», «Котики-мишки» тощо), нетрадиційні відволікаючі та заспокійливі техніки (елементи пісочної терапії, музикотерапії, ізотерапії («Подаруємо слізки хмаринці», «Чарівний глечик», «Веселі слізки», «Хвилинка танцю») тощо), ігри та вправи на встановлення емоційного контакту й позитивного ставлення до дорослих і дітей («Павутинка дружби», «Посмішка по колу»).

Забезпечення відповідних психологічних умов для нормального самопочуття дитини в дошкільному закладі; психологічна допомога в період адаптації дітей раннього віку; попередження порушень у динаміці розвитку дітей; забезпечення індивідуалізації виховання та розвитку дитини неможливе без використання різних ігрових технік, вправ, профілактично-корекційного та розвивального характеру. Так, для забезпечення емоційного комфорту дитини в період перших днів перебування у ЗДО, доречно використати «мамотерапію» – лікування ласкою. Для формування позитивного відношення до свого «Я» – експресивна терапія (вербальний та тактильний контакт), психо-кінесіологічна гімнастика (симетричні рухи тіла). Для встановлення емоційного контакту та позитивного відношення до дорослих та дітей можна проводити ігри з пальчиками, ігри – інсценізації. Проводячи пальчикові ігри, необхідно створити доброзичливу атмосферу, викликати у дітей позитивні емоції. Для підвищення емоційного впливу ігор можна застосувати музичний супровід. Для розвитку здатності дитини до симпатії, співчуття, співпереживання (ігри-симпатії, психогімнастика тощо). Слід зазначити, психогімнастика дає змогу коректувати поведінку дитини і знімати емоційну напругу, тривожність, агресію, вчить саморегуляції. Використовуючи ігри-сюрпризи, ігри-маневри, ігри-пошуки, ігри-забави, пальчикові ігри, які є емоційними, захопливими, розвивається пізнавальна активність дітей, мислення, мовлення, творча діяльність.

Слід пам'ятати, якщо дитина відчуває психологічний дискомфорт, важливо створити для неї «зону безпеки», відчуття захищеності, спокою. У такій ситуації найефективнішим прийомом є казка, близька і зрозуміла дитині за змістом. Проводячи роботу з дітьми, що адаптуються до умов ЗДО необхідно враховувати такі вимоги: тривалість занять має відповідати віковій нормі; кількість дітей у групі повинно бути 6-8 чоловік, що забезпечує індивідуальний підхід до кожної дитини; Заняття та ігри необхідно повторювати, оскільки діти люблять знайомі гри, тому повторювані вправи сприймаються ними легше; повинно бути присутнім емоційне спілкування з кожною дитиною на занятті, яке обов'язково має

включати: контакт очей, дотик, усмішку.

У процесі супроводу також необхідно враховувати, що адаптація у всіх дітей відбувається по-різному: відповідно до їх віку, типу вищої нервової системи, стану здоров'я, особливостей виховання в сім'ї, родинних взаємин, рівня розвитку у дитини ігрових навичок, її контактності, доброзичливості, емоційної залежності від матері тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, адаптація дітей до ЗДО завжди була й залишається психологічно найбільш складним періодом як для дитини та її батьків, так і для педагогів. Урахування специфіки адаптаційного періоду допоможе не лише знайти правильний підхід до малюка, а й закласти передумови для його успішної соціалізації в новому колективі. Основним змістом роботи психолога, педагога в період адаптації малюка є здійснення супроводу дитини та її родини. Результативність роботи з профілактики і корекції дезадаптації дітей у ЗДО досягається лише за умови узгодженої діяльності батьків, психолога і педагогів, спрямованої на забезпечення вільного продуктивного розвитку особистості дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бурсова С.С. Адаптація дитини до умов дошкільного навчального закладу як психолого-педагогічна проблема. *Педагогічні науки : збірник наукових праць*. Вип. 1. Полтава, 2011. С. 49–53.
2. Васильева Н. К вопросу о социально-психологической адаптации. *Дошкольное воспитание*. 2010. №8. С. 16–18.
3. Гурковська Т. Супровід розвитку дітей раннього віку. К. : Шкільний світ, 2011. 128 с.
4. Ладивір С. Супровід розвитку дитини на засадах гуманного підходу. *Практичний психолог: дитячий садок*. 2013. № 8. С. 17–22
5. Стреж Л. Адаптація дітей раннього віку. К. : Шкільний світ, 2009. 159 с.

УДК 373.2.091.313

Коряк Н. І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. **Карапузова І.В.**

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті наголошується на важливості використання проектної діяльності дітей дошкільного віку, яка дає можливість експериментувати, синтезувати отримані знання, розвивати творчі здібності та комунікативні навички.

Ключові слова: *проект, проектна діяльність, творчий проект, дошкільник.*

Постановка проблеми. В останні роки збільшилась кількість дітей, які не бажають йти до школи. Це свідчить про те, що у них різко знизилась мотивація до процесу набуття знань. У зв'язку з цим актуальною стає необхідність введення в зміст освіти дошкільників пошукової діяльності, яка потребує використання знань і вмінь в новій для них ситуації, для вирішення нових проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Метод проектів виник на початку ХХ століття в Америці і був розроблений видатним американським філософом і педагогом Джоном Дьюї спочатку як метод проблем. Термін «метод проектів» першим ввів Вільям Херд Кілпатрик (послідовник Дж. Дьюї) у 1918 році. Тоді був проголошений принцип «навчання через діяльність», «все із життя, все для життя». У 1905 році в Росії під керівництвом російського педагога С. Шацького було організовано невелику групу працівників, які намагалися активно запроваджувати проектні методи у практику викладання.

Григорій Ващенко, доцент Українського Полтавського університету (сучасний ПДПУ) відносив метод проектів до активних методів навчання: «Цінність методу проектів у тім, що він привчає дітей до планової систематичної роботи...» [1].

На сучасному етапі є декілька пропозицій опису методу проекту для використання в закладах дошкільної освіти:

- доктора психологічних наук, професора Тамари Піроженко – освітня технологія «Психолого-педагогічне проектування взаємодії дорослого і дитини», рекомендована до використання листом МОН МС України від 21.05.2012 № 1/9-388 в інструктивно-методичних рекомендаціях «Про організацію роботи в дошкільних навчальних закладах у 2012/13 навчальному році»;
- доктора психологічних наук, професора Миколи Веракса у праці «Проектна діяльність дошкільників» [2];
- кандидата педагогічних наук Олени Євдокімової у праці «Технологія проектування в ДНЗ» та інші.

Науковці, які працюють над цією проблемою, єдині в думці: освітній процес будується не на логіці навчального предмета, а на логіці діяльності і зручного планувати проект за змістом діяльності.

Мета даної статті полягає в розкритті особливостей організації проектної діяльності дітей в умовах закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Використання технології проектування як однієї із форм пошукової діяльності, дозволяє ефективно вирішити важливі задачі розвитку творчих здібностей дошкільників. Пошукова діяльність – це активна поведінка (розвиток

думки, фантазії, творчості) в умовах невизначеності, яка стимулює внутрішній розвиток дитини і впливає на особистість в цілому.

Проекти здатні пов'язати не дуже веселий освітній процес з реальними подіями, які час від часу відбуваються в житті дитини, що приваблює і може зацікавити навіть самого непосидючого малюка. Крім того, саме проектна діяльність в ЗДО дозволяє перетворити будь-який колектив в згуртовану команду, члени якої зможуть спільно працювати над вирішенням навіть найскладніших і нетривіальних завдань. В таких умовах кожна дитина може відчувати себе потрібним, зацікавленим у виконанні важливого завдання.

У процесі проектування дитина може виступати як замовник або виконавець і безпосередній учасник від зародження ідеї до отримання результату, а також експерт.

Характер участі дитини в проектуванні постійно змінюється. Так, в молодшому дошкільному віці вона переважно спостерігає за діяльністю дорослих; в середньому – епізодично бере участь і освоює роль партнера; у старшому – переходить до співпраці [5].

Співучасть в діяльності – це спілкування «на рівних», де ніхто не вказує, не контролює, не оцінює. Впровадження технології в практику ЗДО надає можливість педагогові гуманізувати освіту дошкільника, враховуючи, що особистість дитини самоцінна, і у неї вже є певний досвід у сприйнятті навколишнього світу.

Добре відомо, що повага до особистості дитини, схвалення її цілей, запитів, інтересів, створення умов для самовизначення, самоорганізації активно розвиває співтворчість. Захищена від насильницького втручання, діяльність дітей проявляється в неповторних формах гри, казки, подорожі, пригод, експериментування. У розвивальному просторі дошкільного закладу діти виготовляють розвиваючі ігри, складають казки, моделюють костюми, створюють журнали і книги.

Колективні переживання зближують дітей один з одним і з дорослими, сприяють поліпшенню мікроклімату в групі. Отже, технологія проектування є унікальним засобом забезпечення співпраці, співтворчості дітей і дорослих, способом реалізації особистісно-орієнтованого підходу до освіти.

У процесі організації проектної діяльності слід дотримуватися певних умов: робота повинна бути організована так, щоб кожна дитина брала в ній участь з бажанням, виявляла ініціативу, відчувала свою значимість; підтримувати самостійність дітей, допомагати дитині, не виконувати роботу замість неї; залучати до участі в проекті сім'ї вихованців, зміцнюючи як внутрішньосімейні зв'язки, так і зв'язки

батьків з ЗДО; за потреби допомагати дітям у пошуку джерел, що є необхідними для них в роботі над проектом; хвалити дітей за найменші досягнення; не акцентувати увагу на помилках дитини, а допомагати їй знайти і виправити їх; виявляти доброзичливість, зацікавленість щодо дитячих досліджень; розвивати дитячу фантазію, не обмежувати її межами «дорослих стереотипів»; враховувати вікові та індивідуальні особливості дітей; впроваджувати інтерактивні методи спілкування вихователя та вихованців, а також дітей між собою [3].

Проектна діяльність дошкільника розвивається поетапно, при безпосередній участі і підтримці дорослого: перший – виділення (дорослими чи дітьми) проблеми, яка відповідає потребам дітей чи обох сторін; другий – спільне визначення мети проекту, мотиву майбутньої діяльності, прогнозування результату (Дорослий не тільки генерує свої ідеї, але й підключається до реалізації ідей дітей. Дуже важливо, щоб дорослий був здатний захопитися тим, чим в даний момент зайнята дитина, захопитися щиро, з повною віддачею; прийняти її інтереси, бажання, мету і поглибити її, в тому числі і за рахунок включення в цей процес особистої мети і задач.); третій – планування діяльності дітьми при незначній допомозі дорослого, визначення засобів реалізації проекту; четвертий – виконання дітьми проекту, диференційована допомога дорослого; п'ятий – обговорення результату: ходу роботи, дій кожного, з'ясування причин успіхів і невдач; шостий – спільне визначення перспективи розвитку проекту [4].

Перші спроби дітей самостійно вирішити проблему необхідно помічати і заохочувати. Це допомагає дитині зрозуміти, що вона робить правильно, а де допускає помилки.

Творче проектування вимагає від педагога терпіння, любові до дитини, віри в її можливості на шляху входження в світ дорослих. Воно не вписується в існуючі організаційні основи дошкільного виховання і навчання, що ускладнює його широке використання в практиці. Але політехнологізм в освіті сьогодні неминучий, якщо ми визнаємо дошкільника системою, що саморозвивається. Освітній простір повинен формувати у людини головну потребу – потребу в саморозвитку. Для педагога, який навчився працювати на технологічному рівні, головним орієнтиром завжди буде саморозвиток вихованця.

Переваги проектної та експериментально-дослідницької діяльності виявляються в тому, що вона сприяє: виникненню у дітей прагнення до пізнання природи; розвитку таких розумових операцій, як аналіз, синтез, класифікація, узагальнення, порівняння; стимулюванню пізнавальної активності й допитливості; активізації сприймання і засвоєння

навчального матеріалу.

Проектна діяльність дошкільників є інтегративною освітньою діяльністю, завдяки цьому у дітей формується цілісне бачення картини світу. Залежно від типу проекту його реалізація потребує різних видів діяльності дітей, один з яких домінує.

Проектна діяльність може бути різною як за обсягом завдання, так і за тривалістю. За тривалістю проекти можуть бути короткотривалими (упродовж одного дня, заняття) та довготривалими (до двох тижнів). Великі за обсягом довготривалі тематичні проекти (наприклад, «Життя дерева», термін проведення – один рік) складаються із серії проектів, результати кожного з яких презентують, оформлюючи тематичну виставку, організовуючи свято, розвагу тощо.

Усі проекти проводять у межах закладу дошкільної освіти, але трапляються особистісні, індивідуальні проекти (в образотворчій та словесній творчості), які діти реалізують спільно з батьками.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Метод проектів актуальний і дуже ефективний. Він дає дитині можливість експериментувати, синтезувати отримані знання, розвивати творчі здібності та комунікативні навички, що дозволяє їй успішно адаптуватися до різних змін, в тому числі і шкільного навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ващенко Г. Загальні методи навчання: підручник для педагогів. Київ: Українська видавнича спілка. 1997. С. 331–353.
2. Веракса Н. Е. Проектная деятельность дошкольников. Пособие для педагогов дошкольных учреждений. М.: Мозаика-Синтез, 2008. 112 с.
3. Галяпа М. Керівництво проектною діяльністю педагогів дошкільного закладу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2011. № 11. С. 26 – 35.
4. Токаренко Н.М. Організуємо проектну діяльність: крок за кроком. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 11. С. 59 – 62.
5. Токаренко Н.М. Проектна діяльність із дітьми старшого дошкільного віку. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 10. С. 11 – 18.

Кравченко Д.І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Гришко О.І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ПАЛИЧКИ КЮЇЗЕНЕРА ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті проведено аналіз використання паличок Кюїзенера як засобу формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку. Також представлено варіанти вправ та ігор з цим матеріалом. Описана методика використання паличок Кюїзенера.

Ключові слова: діти дошкільного віку, формування елементарних математичних уявлень, рахувати, палички Кюїзенера.

Постановка проблеми. Одним із важливих завдань дошкільної освіти є розвиток і формування у дітей математичних уявлень і здібностей, логічного мислення, розумової активності. Про це зазначено в Державному стандарті дошкільної освіти – її Базовому компоненті, в усіх чинних програмах виховання й розвитку дітей. Розвиток сучасного суспільства зумовлює необхідність виховання покоління, зорієнтованого на розв'язання складних інтелектуальних проблем. Концепція розвитку дошкільної освіти, орієнтири і вимоги до оновлення її змісту передбачає низку досить серйозних вимог до пізнавального розвитку дітей дошкільного віку, частиною якого є логіко-математичний розвиток.

Особливо значущою дана проблема визначається напередодні вступу дитини до школи, у період 6-7 років. Вивчення математики у початковій школі зумовлює опанування широким спектром понять у галузі арифметики, основ геометрії, опанування просторових уявлень тощо. Все це повинно спиратися на вже набуті дитиною уявлення та знання, на розвиненість логіки, сформованість (відповідно до віку) психічних процесів та особистісної сфери. Як визначає практика роботи з дітьми у закладах дошкільної освіти, сучасне навчання основ математики не повною мірою розв'язує ці завдання. Передовсім цьому повинно сприяти використання ефективного дидактичного матеріалу у роботі з дітьми на заняттях з математики. Тому ми звернулися до актуального засобу розв'язання проблем з успішного формування елементарних математичних уявлень – паличок Кюїзенера. Методиці їх використання

присвячено нашу статтю.

Аналіз досліджень. Здатність сприймати та розуміти навколишній світ, вирішувати інтелектуальні завдання виступає в якості предмету дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених. У педагогіці й психології дошкільної та початкової освіти різні методики розвитку інтелекту дітей безпосередньо досліджували науковці, зокрема, Л. Виготський, С. Рубінштейн, П. Якобсен, А. Леонтьєв, Ж. Піаже, Дж. Гілфорд, Л. Дяченко, В. Дружиніна та інші. Вони наголошують на необхідності і доцільності розвитку інтелекту, який визнано фактором забезпечення успішного особистісного зростання дітей у майбутньому. Дослідником та автором унікальної методики розвитку інтелекту через формування математичних вмінь є бельгійський вчитель початкової школи Джордж Кюїзенер (1891-1976). Його винаходом став набір кольорових дерев'яних паличок. В основу методу лягла методика Фридриха Фребеля, німецького педагога.

Мета статті. Теоретичний аналіз засобу формування елементарних математичних уявлень дітей дошкільного віку – паличок Кюїзенера.

Виклад основного матеріалу. У всьому світі широко відомий дидактичний матеріал, розроблений бельгійським математиком Д. Кюїзенером. Він призначений для навчання математики та використовується педагогами різних країн у роботі з дітьми, починаючи з молодших груп дитячого садку і закінчуючи старшими класами школи [3, с.22].

Основні особливості цього дидактичного матеріалу – абстрактність, універсальність, висока ефективність.

Палички Кюїзенера – це рахункові палички, які ще називають «числа в кольорі», кольоровими паличками, кольоровими числами, кольоровими лінієчками. У наборі містяться палички 10 різних кольорів і довжиною від 1 см до 10 см. Палички однієї довжини виконані в одному кольорі і позначають певне число. Чим більше довжина палички, тим більше значення числа вона виражає. Кольорові палички є багатофункціональним посібником, який дозволяє «через руки» дитини формувати математичні поняття [4, с.17].

Кольорові палички дозволяють вирішувати наступні *завдання*:

- 1) ознайомити з поняттям кольору (розрізняти кольори, класифікувати за кольором);
- 2) ознайомити з поняттям величини, довжини, висоти, ширини (вправляти в порівнянні предметів);
- 3) ознайомити з послідовністю чисел натурального ряду;
- 4) опанувати прямий і зворотній рахунок;
- 5) ознайомити зі складом числа;

- б) засвоїти відношення між числами (більше – менше на..)
- 7) ознайомити з властивостями геометричних фігур;
- 8) розвивати просторові уявлення (ліворуч, праворуч, вище, нижче і т. д.);
- 9) розвивати логічне мислення, пам'ять, увагу, дрібну моторику [2, с.54].

Палички Кюїзенера можна пропонувати дітям з трьох років для виконання найбільш простих вправ. Вони можуть використовуватися у другій молодшій, середній, старшій групах дитячого саду. Вправлятися з паличками діти можуть індивідуально або парами та невеликими підгрупами. Можлива і фронтальна робота з усіма дітьми. Вихователь пропонує дітям вправи в ігровій формі [2, с.55].

Підбір вправ здійснюється з урахуванням можливостей дітей, рівня їх розвитку, інтересу до вирішення інтелектуальних і практичних завдань. При цьому потрібно дотримуватись принципу «від простого до складного».

Ігрові елементи у вправах вводяться в формі ігрової мотивації (побудувати драбинку для півника, полагодити паркан і таке інше) і у вигляді змагання (хто швидше складе, зробить, покладе, скаже) [3, с. 23].

Представляємо декілька варіантів ігор та вправ з використання вище описаного дидактичного матеріалу.

Гра-конструювання «Парканчики високі і низькі»

Мета: формувати у дітей уявлення про колір, вміння називати його, уявлення про висоту та довжину, уміння порівнювати предмети за висотою, довжиною; формувати у дітей навички самооцінки і самоконтролю.

Матеріал: будинки однієї висоти, набір паличок (по 6 шт. червоного, світло-зеленого, коричневого та жовтого) за кількістю дітей.

Хід.

Педагог просить дітей побудувати паркан для будиночків, звертає увагу дітей, що на дахах будинків написані цифри. Дітям потрібно підібрати палички відповідно до кольору даху та написаній цифрі і побудувати паркан.

Педагог обговорює з дітьми, який паркан високий, а який низький, підводить до самостійного висновку: чим більше число на даху будинку, тим вище паркан [5, с.12].

Вправа «Одна за одною»

Мета: вчити дітей порівнювати величину паличок та будувати послідовність ряду за їх висотою.

Матеріал: набір паличок за кількістю дітей.

Хід.

- Сьогодні в лісі веселі спортивні змагання: зайчик змагається зі

стрибків в довжину, а білочка – зі стрибків в ширину (з дерева на дерево). Кольорові палички теж захотіли брати участь в естафеті з бігу. Для цього їм потрібно вишикуватись за зростом – від найнижчої до найвищої. Давайте їм допоможемо: вишикуємо палички [5,с.13].

Кожна дитина шикує свою команду «за зростом». Для порівняння палички прикладають одна до одної. Коли команди вишикувані вихователь просить дітей порівняти послідовність кольорових паличок, для чого ставить запитання:

- Яка паличка стоїть першою?
- Яка паличка стоїть останньою?
- Паличка якого кольору розташована за коричневою, червоною, фіолетовою, темно-зеленою?
- Яка паличка стоїть перед блакитною, білою, чорною?
- Яка паличка стоїть між червоною і коричневою, коричневою і темно-зеленою?

Вправа «На скільки?»

Мета: вчити порівнювати числа, закріпити поняття «довший», «коротший», «більший», «менший», вчити користуватися знаками «<<», «>>».

Матеріал: кольорові палички, математичні набори з цифрами і знаками.

Хід.

Зайчик та білочка заперечались, хто з них вищий? Вони прийшли до кольорових паличок за допомогою.

- Як кольорові палички можуть їм допомогти?

Далі вихователь пропонує дітям продовжити роботу з порівняння паличок. Спочатку діти кладуть одну паличку над іншою, визначають, яка з них довша, потім визначають на скільки одна паличка довша за іншу: слід додати до меншої з них білі палички так, щоб їхні довжини зрівнялися. Педагог пропонує дітям полічити білі палички й замінити їх однією – тією, яка відповідає їхній спільній довжині, зробити математичний запис з допомогою цифр та знаків. Наприклад: діти порівнюють червону паличку 2 і жовту паличку 5. Це можна записати за допомогою цифр і знаків: $5 > 2$ [5,с.14].

Висновок і перспективи подальших досліджень. Інтелектуальні та математичні здібності є найбільшим важливим чинником успішності майбутнього дитини. Застосовуючи в роботі з дітьми паличкові набори Кюїзенера, ми, граючи, вчимо дітей. Сучасні педагоги мають ефективно застосовувати палички в роботі з дітьми. З математичної точки зору, палички – це множина, завдяки якій легко встановити відношення

еквівалентності та порядку. В цій множині заховані багаточисельні математичні комбінації. Використання «чисел в кольорі» дозволяє розвивати у дітей знання про числа за допомогою лічби та вимірювання. Як відомо, саме такі знання про числа є найбільш повноцінними. А ще, окрім опанування академічних навичок, палички Кюїзенера допомагають дітям з зацікавленістю вчитися і підтримують мотивацію до навчання.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в пошуку шляхів урізноманітнення варіантів використання паличок Кюїзенера на заняттях з метою формування елементарних математичних уявлень дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баглаєва Н.І. Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 1999. № 7. С. 3–4
2. Ліннік О. Використання авторських посібників у організації розвивального середовища дошкільного закладу. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. № 11. С. 52–58.
3. Мамон В. Г. Розвиток логіко-математичної компетентності дошкільників за допомогою паличок Кюїзенера та блоків Дьенеша. *Дошкільний навчальний заклад*. 2009. № 3. С. 21–26.
4. Нікітченко С. Вивчаємо математику з паличками Кюїзенера. *Дошкільне виховання*. 2012. № 3. С. 16–19.
5. Нікітченко С. Палички Кюїзенера на заняттях з математики. *Палітра педагога*. 2012. № 2. С. 12-14.

УДК 373.2:316.454.3]:159.922.7

Кулик С.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц.Пасічніченко А.В.

РОЛЬ ДИТЯЧОГО КОЛЕКТИВУ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА

У статті подано аналіз наукових знахідок зарубіжних і вітчизняних учених щодо проблеми дитячого колективу. Визначено поняття «колектив» та «дитячий колектив». Розглянуто сутність феномену «дитячий колектив». Проаналізовано роль дитячого колективу у становленні особистості.

Ключові слова: колектив, дитячий колектив, дитяча група, особистість, дошкільний вік.

Постановка проблеми. Проблема взаємовпливу та взаємозалежності особистості і колективу, формування особистості в колективі є важливою в аспекті виховання дитини починаючи з раннього віку.

Колектив відіграє істотну роль у становленні індивідуальності. Дитячий колектив основне джерело передачі та отримання соціального досвіду, формування таких соціально цінних якостей, як доброзичливість, толерантність, ініціативність, відповідальність та ін.

Аналіз останніх досліджень. Проблемі колективу, особливостям дитячого колективу, формування особистості в ньому присвячено значну кількість наукових досліджень (В. Бехтерев, Л. Божович, Г. Бучківська, Л. Виготський, В. Воронова, В. Горбачова, Р. Жуковська, О. Залужний, В. Караковський, О. Киричук, Я. Коломинський, Т. Коннікова, Г. Костюк, О. Кульчицька, А. Макаренко, Я. Морено, В. Нечаєва, Л. Новикова, Б. Паригін, А. Петровський, В. Сітаров, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Л. Уманський, Г. Фортунатов та ін.).

Мета статті: здійснити теоретичний аналіз дитячого колективу як фактору особистісного розвитку дошкільника.

Виклад основного матеріалу. Колектив став предметом вивчення науковців різних галузей знань: соціології, педагогіки, психології, філософії. Уперше поняття «колектив» було введено в науку В. Бехтеревим. Автор цим поняттям називав будь-які людські спільності і суспільство в цілому, характеризував його як своєрідну збірну особистість.

Сучасні довідникові джерела визначають колектив як «вищий рівень розвитку і функціонування соціальної групи, найважливішими ознаками якої є ставлення індивідів до змісту колективної діяльності, її мотивації, діючих у ній норм і цінностей, які регулюють систему міжособистісних стосунків» [7, с.170]; як «соціальну спільність людей, об'єднану на основі суспільно значущих цілей, спільних ціннісних орієнтацій, спільної діяльності і спілкування [5, с.122].

Дитячий колектив – це «група дітей, об'єднана спільною цілеспрямованою діяльністю та загальною організацією цієї діяльності» [6, с.255], «спільною метою, близькими мотивами спільної діяльності і узгодженістю дії» [2, с.204].

Рубінчик Ю. уточнюючи визначення поняття «дитячий колектив», додає, що це група дітей, яку об'єднують загальні, що мають суспільно значимий сенс, цілі і спільна діяльність, яка необхідна для їх досягнення. Йому притаманні адекватність мотивів предметно-практичної спільної діяльності, які спрямовані на користь суспільства, піклування про спільний результат, визначені організація і характер спілкування, широка система колективних зв'язків [9, с.117].

Групу дошкільників лише умовно можна вважати колективом, проте, навіть вона має великі потенційні можливості для розвитку та

соціального становлення особистості, засвоєння особистісно-суспільних ідеалів, норм і правил життя у суспільстві. Головною і однією із найперспективніших сфер виявлення індивідуальних можливостей, здібностей дитини, її соціального становлення є дитячий колектив. Саме у контактах з однолітками задовольняється основна потреба дітей дошкільного віку – потреба в спілкуванні [4, с.75].

Погоджуємося з думкою Пуйо О., яка наголошує, що дошкільний колектив – це об'єднання дітей дошкільного віку з метою виховання та особистісного зростання в процесі формування взаємин через різні види діяльності, що буде запорукою їх успішного входження в соціум [8, с.46].

Рубінчик Ю. зазначає, що дитячий колектив – це основна база для накопичення соціального досвіду. Лише в колективі його засвоєння спеціально планується і спрямовується педагогом-професіоналом. Дитина, прийшовши до закладу дошкільної освіти, стає членом колективу та повинна приймати ті правила і норми взаємин, які властиві йому. Вона не може ігнорувати або зневажати ними, оскільки бажає бути прийнятою ровесниками, зайняти серед них місце, що її задовольняє, ефективно здійснювати свою діяльність [9, с.117].

І. Бех підкреслює, що дитячий колектив володіє значними потенційними можливостями для розвитку та соціального становлення особистості, в ньому відбувається засвоєння особистісно-суспільних ідеалів, цінностей. Колектив виступає головною сферою виявлення індивідуальних можливостей та здібностей, у ньому відбувається формування і вдосконалення позитивних якостей дитини. Велике значення у цьому процесі мають такі характеристики колективу, як різноманітність характерів і здібностей його членів, різноманіття форм і змісту їх сумісної діяльності, спілкування [1, с.8].

Завдяки досвіду спілкування з іншими дітьми формуються моральні якості юної особистості, насамперед ті, що визначають її ставлення до людей. Цьому сприяють сталий склад групи протягом кількох років, усталеність педагогічних вимог, які спрямовують і координують взаємини, щоденне спілкування та спільна діяльність дошкільнят. У згуртованому колективі, який живе змістовним і повноцінним життям, діти набувають позитивного соціального досвіду взаємодії, проймаються спільними почуттями і переживаннями ще задовго до того, як починають усвідомлювати високі моральні принципи [3, с.32].

О. Сараєва наголошує, що і дорослому, і дитячому колективу притаманні такі ознаки, як єдність мети, певна організація спільної роботи. У той же час, від колективу дорослих дитячий відрізняється тим, що перебуває під керівництвом педагогів [10, с.285].

Колектив дошкільників формується поступово через визначену систему правил та вимог і дотримання встановлених стандартів членами колективу. Вихователь є головним організатором колективу дошкільників. Завдяки педагогічній майстерності та вмінню об'єднувати моральні стандарти дітей, які приходять з різних сімей, вихователь разом з вихованцями будує модель співпраці на законах взаємоповаги і сприйняття, а отже, формує колектив, який набуває рис «виховного колективу» [8, с.46].

О. Сараєва вказує, що дитячий колектив – це динамічна система, оскільки постійно у ньому стрімко змінюється як колектив загалом, так і кожна дитина зокрема. Зміни дитячого колективу не є стихійним процесом, тому що відбуваються за цілеспрямованого впливу педагогів, які добирають методично доцільні форми, методи, прийоми та засоби, які сприяють розв'язанню актуальних виховних завдань і є ефективними при здійсненні виховного впливу як на весь дитячий колектив, так і на кожного вихованця індивідуально. У зв'язку з цим основне завдання педагога полягає в сприянні соціалізації дитини, засвоєнні нею цінностей людської культури, норм і правил поведінки в суспільстві. Проте складність його розв'язання зосереджується в необхідності водночас зберегти й розвинути індивідуальні риси, здібності, допомогти вихованцеві особистісно розкритися в індивідуальному стилі діяльності й поведінки [10, с.286].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, дитячий колектив – група дітей, об'єднана спільною цілеспрямованою діяльністю, яка є важливим чинником становлення особистості в цілому, розвитку індивідуальності, соціальним середовищем самореалізації, запорукою успішної адаптації у суспільстві. Реалізація вищевказаних функцій колективу можлива за умови цілеспрямованого керівництва педагогом.

Перспективи подальших досліджень бачимо у вивченні різноманітних аспектів впливу дитячого колективу на розвиток індивідуальних особливостей дошкільника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Колектив як чинник створення унікальної ситуації виховання особистості. *Директор школи*. 2002. Т 6. С.8-10.
2. Енциклопедія освіти/ Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремень. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1036 с.
3. Колосова О.В. Колектив як фактор соціального становлення особистості старшого дошкільника. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: педагогіка і психологія. 2014. Випуск 42. Ч.2. С.31-35.
4. Пасічніченко А.В. Підготовка майбутнього вихователя до формування дитячого колективу в умовах закладу дошкільної освіти. *Наукові записки*

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. 2018. Вип. 167. С.74-78. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2018_167_18

5. Педагогический энциклопедический словарь/ гл. ред. Б.М. Бим-Бад ; редкол.: М.М. Безруких, В.А. Болотов, Л.С. Глебова и др. М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. С. 122-123.
6. Педагогічний словник/ за ред. М.Д. Ярмаченка. К.: Педагогічна думка, 2001. 516 с.
7. Психологічна енциклопедія: [авт.-упоряд. Степанов О.М.]. К.: «Академвидав», 2006. 423 с.
8. Пуйо О.І. «Дитячий колектив» як наукова категорія. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського*. 2017. №1(114). С.44-48.
9. Рубинчик Ю.С. Развитие личности в детском коллективе. *Евразийский Союз Ученых*. 2015. № 3-1 (12). С.117-118.
10. Сараєва О. Дитячий колектив: психолого-педагогічний вимір проблеми. *Людознавчі студії*. Серія: Педагогіка. 2015. Випуск 31. С.281-292.

УДК 373.2.016:62

Кучерук С.Ю.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. **Ковалевська Н.В.**

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ

У статті проаналізовано особливості реалізації технологій у процесі трудового виховання дітей дошкільного віку. Автором здійснено аналіз проблем впровадження технологій трудового виховання у практику роботи сучасного закладу освіти.

Ключові слова: педагогічні технології, трудове виховання, галузь дошкільної освіти, заклади дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Уся система освіти спрямована на те, щоб ефективно сприяти створенню у суспільстві умов для пізнання кожною людиною самої себе та оточуючого світу, розвитку і самореалізації особистості у сучасному соціально-економічному середовищі. Система освіти має забезпечувати організацію навчально-виховного процесу з урахуванням сучасних досягнень у науці, педагогічної теорії, соціальної практики, варіативність навчальних програм, індивідуалізацію навчання і виховання.

Державна політика щодо розвитку особистості та створення умов для її повноцінного зростання відображена в Національній доктрині розвитку освіти, зокрема вказано, що мета системи освіти полягає у

«вихованні покоління людей, здатних ефективно працювати і навчатися протягом життя, оберігати й примножувати цінності національної культури та громадянського суспільства».

Сучасні дослідники проблеми трудового виховання, серед яких: Г. Беленька, З. Борисова, Г. Волков, О. Коберник, І. Косик, М. Левківський, В. Мадзігон, В. Оржеховська, Д. Сергієнко, М. Стельмахович, В. Струманський, Д. Тхоржевський, Павленченко, М. Машовець вивчали питання виховного значення праці дітей у дитячому садку і сім'ї.

Мета даної статті – проаналізувати сучасні тенденції розвитку трудового виховання дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. З початком демократичних перетворень в Україні стали очевидними не тільки досягнення, але й недоліки сучасної системи трудового виховання. Варто підкреслити, що реальний стан системи трудового виховання в закладах загальної середньої освіти сьогодні викликає незадоволення у батьків та педагогічної громадськості. Пояснюється це насамперед тим, що величезний загальноосвітній і виховний потенціал трудового навчання та виховання використовується вкрай незадовільно [1, с. 167-172.]. Варто зазначити, що вплив науково-технічного прогресу значно знизив необхідність фізичної праці та її значення в житті людини, тим самим звільнив простір для інших видів праці, а саме розумової й моральної.

Важливим є той факт, що вміння працювати починає формуватися в дошкільному дитинстві. Трудове виховання дітей дошкільного віку передбачає привчання їх до самообслуговування, елементарних трудових дій, ручної і господарської праці. Навіть найпростіший результат трудових зусиль дитини (вмитий посуд, прибрана кімната тощо) сприяє самоусвідомленню дитини, вселяє їй впевненість у собі, прагнення випробувати себе у нових видах діяльності.

У підручнику «Дошкільна педагогіка» Т.Поніманська характеризує основні функції праці: практичну(створення матеріальних, духовних цінностей, соціально-побутових умов життя і діяльності людини), розвивальну (розвиток особистості в процесі активного включення людини у трудовий процес) і виховну. Особливо цінною в аспекті реалізації мети є виховна функція праці (формування суспільно і особистісно цінних якостей людини, її морально-етичного та естетичного ставлення до життя і діяльності), що повною мірою реалізується у трудовому вихованні дітей дошкільного віку.

За визначенням Т.Поніманської, трудове виховання –цілеспрямований процес формування у дітей трудових навичок і вмінь,

поваги до праці дорослих, звички до трудової діяльності [3, с.267]. У процесі трудового виховання діти дошкільного віку привчаються до самообслуговування, елементарних трудових дій, ручної і господарської праці.

Висвітлюючи завдання трудового виховання, автор зазначає необхідність тісної педагогічної співпраці батьків та дошкільних педагогів, адже сподівання батьків на перспективи успішності дитини в її подальшому житті, зокрема в професійному, не завжди ґрунтуються на їхніх виважених педагогічних підходах до вирішення цих важливих питань, тому досвід дошкільних установ має неабияке значення для кожної родини, в якій виховується дитина-дошкільник. Т.Поніманська наголошує: «...щоб праця стала засобом виховання, вона повинна бути змістовною, мати особистісну і суспільну корисну значущість, чітку організацію» [3, с.270].

Оновлений Базовий компонент дошкільної освіти (2012) зорієнтовує на набуття дитиною компетенцій в різних видах діяльності. Трудова діяльність в оновлених освітніх програмах «Впевнений старт» (2018), «Українське дошкілля» (2016), «Дитина» (2020), що ґрунтуються на діяльнісному підході, змінює класичне подання. Праця, як вид діяльності дітей дошкільного віку, під впливом нових підходів в освіті замінюється на різні види діяльності: предметно-перетворювальну, практичну, дослідницьку, художньо-естетичну, творчу[2, с. 76-79.]

У сучасній педагогіці розробляється технологічний підхід до освіти. Трудове виховання не стало винятком, існують педагогічні технології залучення дошкільника до праці:

1. Технологія розвитку трудової активності у дітей старшого дошкільного віку Л. І. Сайгушева;
2. Технологія входження дитини в реальні трудові зв'язку М. В. Крухлет;
3. Технологія розвитку індивідуальності старших дошкільників в праці Ю. А. Мічуріна.

На сучасному етапі розвитку трудового виховання дітей дошкільного віку спостерігаємо тенденції до переорієнтації змісту та завдань трудового виховання та включення його в інші компоненти дошкільної освіти. Широкий спектр освітніх послуг, що виникли на запити батьків пропонує значну кількість розвивальних програм. Популярністю серед батьківської спільноти користуються програми щодо розвитку лідерських та «бізнес» якостей [2, с. 76-79.]

Підвищення інтересу до художньої діяльності дорослих «Hand-maid», поява значної кількості нових технік, матеріалів, значної кількості

ідей виготовлення корисних речей вплинуло на розвиток цікавих напрямків дитячої творчості. Промислова індустрія пропонує значну кількість матеріалів для виготовлення проробок, що приваблює дорослих та дітей. Для дітей стають доступними до освоєння квілінг, синельний (пухнастий) дріт, декупаж, плетіння з резиночок, миловаріння, валяння та інші техніки. Діти самостійно можуть зробити висічку для аплікацій за допомогою фігурного діркопробивача, оживити свою іграшку за допомогою рухливих накладних деталей та багато іншого [2, с. 76-79.]

В останні роки виокремився ще один напрямок трудової діяльності – дитяча кулінарія. Цей напрям не є новим, оскільки в дошкільних закладах з 60-х років на заняттях з дітьми готували салати, ліпили з тіста жайворонків, вареники та ін., але інновації в цьому напрямі викликають цікавість з боку педагогів і дітей. Зокрема, поширеними стали кулінарні майстер-класи в закладах харчування, де навчають дітей готувати піцу, струдлі, цукерки та інше. В практиці закладів дошкільної освіти вихователі використовують дитячу кулінарію в організації роботи з дітьми різних вікових груп [5, С. 18-21.].

Трудове виховання дітей в дошкільному навчальному закладі не повинне здійснюватися у відриві від сімейного виховання. У сім'ї повинні створюватися сприятливі умови для формування у дітей працьовитості. Це передбачає, передусім, доступність різноманітної домашньої праці, що щодня здійснюється дорослими на очах у дитини, забезпечення відчутності результатів цієї праці, надання дітям можливості для систематичної участі в у спільній праці разом з дорослими. У спільній трудовій діяльності дитина, наслідуючи старших, швидше опановує трудові навички, переймає раціональні прийоми роботи. Праця разом з батьками приносить дитині радість. Участь в господарсько-побутовій праці дає змогу дитині реально відчувати свою причетність до турбот сім'ї, відчувати себе членом сімейного колективу. Це сприяє вихованню багатьох важливих якостей особистості: чуйності, дбайливості, ощадливості, відповідальності. У сім'ї дитина має можливість розширити уявлення про працю дорослих, сформувані інтерес і пошану до неї [4].

Висновки. Дошкільна освіта перебуває в постійному розвитку та оновлення існуючих підходів, методів, форм, засобів роботи. Трудове виховання як один з компонентів дошкільної освіти має бути оновлений відповідно до сучасних освітніх позицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуцан Л.А. Проблема трудового виховання особистості в історичному вимірі. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 10. Т. 1. С.167-172

2. Літченко О.Д Сучасні тенденції розвитку трудового виховання дітей дошкільного віку. *Молодий вчений*». 2018. № 8.1 (60.1). С. 76-79.
3. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: підручник. К. : Академвидав. 2013. 464 с.
4. Шапаренко Х. А. Сучасні підходи до трудового виховання дітей дошкільного віку. *Педагогічні науки* 2014. Випуск 116.С.238-243.
5. Яценко С. Маленькі кулінари в дитсадку і вдома . *Дошкільне виховання*. 2016. № 6. С. 18-21.

УДК 373.2.015.311(477)»19/20»

Кушмар Я.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. Ковалевська Н. В.

СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ У ХХ-ХХІ СТОЛІТТЯХ

У статті розкривається становлення системи розвивального навчання в Україні у ХХ-ХХІ століттях. А також окреслюються основні технології розвивального навчання у педагогічному досвіді у визначений період часу.

Ключові слова: *розвивальне навчання, технологія, заклад дошкільної освіти, вихователь, технологія.*

Постановка проблеми. Процес виховання і навчання дитини – це погляд людини в майбутнє. Ми живемо в стрімко розвиненому світі, в епоху інформації, і вже не уявляємо наше життя без комп'ютерів, інтернету, мобільного зв'язку. Інформаційні технології дають нам можливості, та багато вимагають від нас: розуміти і сприймати нові реалії, швидко орієнтуватися, навчатися. Людині доводиться справлятися з масою творчих завдань. І це стосується не тільки професійної або наукової діяльності, а й побутового життя.

Актуальність дослідження. Актуальність даного питання полягає в тому, що важливість системи розвивального навчання в Україні в ЗДО це одне із головних завдань, оскільки саме так дитина отримує досвід широкої емоційно-практичної взаємодії з дорослими і однолітками в найбільш значущих для її розвитку сферах життя.

Під розвивальною діяльністю дітей ми розуміємо складний і тривалий процес формування і розвитку психічних функцій: пам'яті, уваги, зорового і слухового сприйняття, мислення й мови, загальної та дрібної моторики.

Згідно з діяльнісною парадигмою в освіті, розвиток особистих якостей та психічних процесів дошкільника відбувається паралельно з

оволодінням практичними навичками, прийомами пошукової діяльності. Потреба дитини в нових враженнях лежить в основі виникнення і розвитку невичерпної орієнтовно-дослідницької (пошукової) діяльності, спрямованої на пізнання навколишнього світу. Чим різноманітніше і інтенсивніше пошукова діяльність, тим більше нової інформації отримує дитина, тим швидше і повноцінніше вона розвивається.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми становлення системи та розвитку розвивального навчання, а також практичного аспекту реалізації розвивального навчання займалися Г. Беленька, Н. Бойко, Б. Волков, Л. Ітельсон, Л. Виготський, Г. Доман, В. Манова-Томова, В. Маценко та інші.

Мета статті – аналіз досвіду реалізації розвивального навчання в Україні.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, варто зазначити що саме базові теорії Л. Виготського стали методологічним підґрунтям для розробки загальних теорій та технологій дошкільної освіти Г. Домана, Б. Нікітіна, М. Зайцева та інших.

На сьогодні день в вітчизняному освітньому просторі розвивальне навчання досить поширене. Так, Б. Мартиросян зазначає, що розвивальне навчання - це орієнтація навчального процесу на потенційні можливості людини і опора на зону найближчого розвитку. Структура розвивального навчання являє собою ланцюг, що ускладнюється із предметних завдань, які викликають у дитини старшого дошкільного віку потребу в оволодінні спеціальними знаннями і навичками, у створенні нової схеми рішення, нових способів дії [3, с.11].

Завдання вихователя - організація навчальної діяльності дитини, спрямована на формування пізнавальної самостійності, розвиток здібностей, ідейних і моральних переконань, активної життєвої позиції. Розвивальне навчання здійснюється у формі залучення дітей до різних видів діяльності, з використанням дидактичних ігор, методів навчання, спрямованих на збагачення уяви, мислення, пам'яті, мови. Основу вчення становить самостійна навчальна діяльність дитини, заснована на здатності дитини регулювати в ході навчання свої дії відповідно до усвідомлюваної мети.

У свою чергу С. Матиуца зазначає, що в розвивальному навчанні дитина стає активним партнером вихователя, суб'єктом співпраці з педагогом, членами колективу, соціальним середовищем. Суб'єктивна позиція дитини проявляється в її творчому відношенні до навчання, усвідомленні своєї відповідальності [4, с. 56].

Коротка характеристика суті розвиваючого навчання показує, що в

даному виді навчання є місце творчої діяльності дітей. Основою розвиваючого навчання є самостійна навчально-пізнавальна діяльність, а кожна дитина виступає суб'єктом діяльності.

На думку Л. Виготського, в сучасних умовах у дітей старшого дошкільного віку можуть виникати і розвиватися такі новоутворення: навчальна діяльність і її суб'єкт, абстрактно-теоретичне мислення, довільне управління поведінкою. Л. Виготський поділяє думку про те, що розвивальне навчання створює умови, в яких стає можливим формування нових мотивів на основі вже наявних потреб та інтересів. Він вважає, що набуття дитиною в навчальній діяльності відповідних мотивів сприяє зміцненню бажання вчитися [1, с. 245].

Щодо принципів побудови програми за Л. Виготським, можемо відзначити наступне:

1. Навчальний матеріал повинен викладатися так, щоб розкрити провідні властивості даної області дійсності.
2. Практичні вміння і навички формуються на базі відповідних теоретичних відомостей.
3. Опис дій самих дітей по засвоєнню матеріалу.
4. Системи вправ, що забезпечують оволодіння способом аналізу матеріалу і засобами моделювання конкретних властивостей [1, с. 256].

Крім того, розвивальне навчання покликане забезпечити досягнення теоретичного рівня мислення замість емпіричного. Головна роль в концепції В. Давидова належить структурі змісту освіти (тобто змістовного узагальнення) і навчальної діяльності, що забезпечує новоутворення, що виникають в результаті реалізації ідеї розвитку.

Таким чином, аналізуючи праці таких вчених педагогів, як: Л. Виготського, М. Подд'якова, Л. Венгера, Д. Ельконіна можемо зазначити, що у педагогіці першої половини ХХ століття виділяють наступні технології розвивального навчання:

1. Технологія проблемного навчання.
2. Інформаційно-комунікаційна технологія.
3. Технологія проектної діяльності (дослідницька технологія, або метод проектів).
4. Здоров'язберігаюча технологія.
5. Ігрова технологія.

К. Ушинський пропонує систему розвиваючого навчання, що не має аналогів у світовій педагогічній науці. Система розвиваючого навчання, запропонована вченим, будується на принципі народності. Розробляючи педагогічну систему, він виходив з трьох напрямків: народність,

християнство і наука. Терміни «розвивальне навчання», «розвиток методу» використовуються і трактуються К. Ушинським неодноразово. Суть розвиваючого навчання, на його думку, полягає в непомітному введенні дітей в область знань за допомогою залучення до багатств, накопичених історією і самобутністю народу, тих відомостей, які «вже придбані ними безпосередньо з самого життя» [6, с. 11].

У другій половині ХХ століття становлення системи розвивального навчання відображається в працях та програмах відомого фізіотерапевта Г. Домана. Його програми спрямовані на навчання і розвиток фізично здорових дітей, а також дітей з особливими освітніми потребами. У зв'язку з цим в основу його методики покладено конкретні рекомендації для батьків і педагогів: навчання слід починати якомога раніше; неодмінно довіряти дитині, поважаючи його як особистість; організувати процес необхідно так, щоб він приносив задоволення; створити сприятливу обстановку для організації навчання; вводити якомога частіше новий навчальний матеріал; бути послідовними, організованими, проводити заняття регулярно; готувати навчальний матеріал ретельно і заздалегідь; негайно припинити заняття в разі, якщо дитина втратила інтерес до нього; необхідно заняття закінчити раніше, ніж того захоче дитина [2].

Виховання «за Нікітіним» пов'язано з великою самовіддачею і свідомістю батьків. Самі Нікітіни вважали, що воно спирається на три основні принципи [5, с. 34]: 1) створення сприятливих умов для фізичного і розумового розвитку дітей (в тому числі легкий одяг і спортивна обстановка в будинку, безліч розвиваючих посібників та ігор); 2) свобода творчості дітей в заняттях; 3) батьківська небайдужість.

Принципи Нікітіних перевертуються з педагогікою співробітництва, почасти пов'язані з ідеями А. Макаренка. Ці принципи - результати осмислення Нікітіним практики життя з дітьми у власній родині.

Також, варто зазначити, що під час розвивального навчання дитина стає активним партнером вихователя, суб'єктом співпраці з педагогом, членами колективу, соціальним середовищем.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, можна впевнено стверджувати, що розвивальне навчання здійснюється у формі залучення дітей до різних видів діяльності, з використанням дидактичних ігор, методів навчання, спрямованих на збагачення уяви, мислення, пам'яті, мови. Основу вчення становить самостійна навчальна діяльність дитини, заснована на здатності дитини регулювати в ході навчання свої дії відповідно до усвідомлюваної мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М.: Педагогика-Пресс, 1999. 536 с.
2. Доман Г. Гармоничное развитие ребенка URL: <http://lib.pravmir.ru/library/readbook/2440>. (дата звернення: 16.09.2020)
3. Лазарев В.С., Мартиросян Б.П. Педагогическая инноватика: объект, предмет и основные понятия. *Педагогика*. 2004. №4. С. 11-21.
4. Матиуца З.М. Развивающее обучение как психолого-педагогическая проблема. *Вестник СевКавГТУ. Серия «Гуманитарные науки»*. 2003. № 10
5. Никитины Л. и Б. Мы, наши дети и внуки. М., 1989, с.146.
6. Тюкова Е.В. (Овчинникова Е.В.) К.Д. Ушинский как основоположник системы развивающего обучения в отечественной педагогике: монография. СПб.: ЛГУ им. А.С. Пушкина, 2007. 128 с.

УДК 373.2.015.31 – 027.22

Манжелій Н.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Снісар Ю. І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ У ПРОЦЕСІ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті розкривається значення дидактичної гри у розумовому вихованні дошкільників, схарактеризовані її види та структурні компоненти. Наголошується на доцільності використання дидактичних ігор у роботі з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: *розумове виховання, розумовий розвиток, гра, дидактична гра, діти дошкільного віку.*

Постановка проблеми. В умовах реформування освіти, коли найвищою цінністю проголошується людина та активно впроваджується людиноцентричний підхід, дошкільна освіта покликана створити належні умови для всебічного розвитку особистості. Сучасне суспільство ставить перед педагогічною наукою важливе завдання – виховання дієздатної, ініціативної, креативно мислячої особистості, спроможної самостійно вирішувати питання, засвоювати знання та активно використовувати їх на практиці.

Пошук нових психолого – педагогічних підходів до розвитку розумової активності дітей дошкільного віку стає все більш значущим, оскільки саме активність розуму є одним з основоположних властивостей особистості. У зв'язку з цим заклади дошкільної освіти мають стати культурно-освітніми центрами розвитку дитини. З огляду на це

особливого значення набуває проблема впливу дидактичної гри на розумовий розвиток дошкільників.

Аналіз останніх досліджень. У вітчизняній педагогіці дидактичну гру вважають одним із засобів всебічного розвитку дитини, виховання її розумових здібностей і моральних якостей. Неоціненний внесок у методологію гри, з точки зору її навчальної, виховної, пізнавальної функцій, внесли А. Макаренко, В. Сухомлинський, Є. Тихеева, К. Ушинський. Педагоги визначають, що через ігри перед дитиною відкривається шлях до застосування одержаних знань у життєвій практиці, гра сприяє формуванню психіки, розвитку творчої фантазії, мислення, активізує сприйняття. Науковці Л. Виготський, Р. Жуковська, О. Запорожець, Д. Менджеричька, Н. Михайленко, О. Сорокіна обґрунтували роль ігрової діяльності, визначили навчально-виховні можливості дидактичної гри у формуванні особистості дошкільника. Ефективність застосування дидактичних ігор у навчанні дошкільників переконливо доведена в роботах Л. Артемової, В. Богуславської, А. Бондаренко, І. Конової, Н. Михайленко, О. Смирнової, Л. Фоменко, О. Янківської та інших науковців.

Мета статті: висвітлити роль дидактичної гри у процесі розумового виховання дошкільників.

Виклад основного матеріалу. Розумове виховання – цілеспрямований вплив дорослих на розвиток активної розумової діяльності дітей. Воно включає повідомлення доступних знань про навколишній світ, їх систематизацію, формування пізнавальних інтересів, інтелектуальних навичок і вмінь, розвиток пізнавальних здібностей і сприяє повноцінному розумовому розвитку вихованців.

Відомо, що розумове виховання і розвиток дітей полягають не тільки в тому, щоб дати знання, а навчити їх використовувати у різноманітній діяльності. В старшому дошкільному віці знання все частіше поєднуються з розвитком пізнавального ставлення до навколишнього, яке вимагає розвитку певних способів їх засвоєння. Діти оволодівають порівнянням, узагальненням, класифікацією, у них формується загальний спосіб розумової діяльності: здатність швидко і точно зрозуміти завдання, планомірно і послідовно вирішувати його, правильно оцінювати результати. Розумова діяльність у дітей формується в процесі навчання під керівництвом дорослого [4, с. 102].

За останні роки вимоги до розумового розвитку дітей дошкільного віку зросли. Це чітко виражено в понятті «дошкільна зрілість», психологічна сутність якого виявляється у сформованості всіх психічних процесів: емоційних, когнітивних, вольових. Дошкільна зрілість – це не

лише володіння знаннями, а, насамперед, володіння вмінням доцільно використовувати набуті знання, розмірковувати і приймати рішення, адекватно діяти у складних суперечливих ситуаціях [2].

Вченими доведено, що провідним видом діяльності дітей дошкільного віку є гра. Всі ігри мають виховне та навчальне значення і відіграють важливу роль у житті й розвитку дітей. У процесі гри в них виробляється звичка зосереджуватися, мислити самостійно, розвивається увага, прагнення до знань. Захопившись, діти не помічають, що вони чомусь вчаться: пізнають, запам'ятовують нове, орієнтуються в незвичайних ситуаціях, поповнюють запас знань, понять, розвивають фантазію. Навіть самі пасивні діти включаються в гру з величезним бажанням, додають усі зусилля, щоб не підвести товаришів по грі [4, с. 100].

Ігри, що сприяють розвитку сприймання, уваги, пам'яті, мислення, розвитку творчих здібностей, спрямовані на розумовий розвиток дошкільника в цілому. На відміну від інших видів діяльності, гра містить мету в самій собі, сторонніх і відділених завдань у грі дитина не ставить і не вирішує. Проте існує гра, яка в сукупності розвиває пізнавальну активність, інтелект, логіку, мислення, пам'ять, уяву, мовлення, і тому має педагогічну спрямованість та багатогранність застосування. Такі різноманітні функції виконує дидактична гра, яка посідає чільне місце у розумовому вихованні дошкільників.

Дидактична гра – гра, спрямована на формування у дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом удосконалення пізнавальних умінь і навичок [1, с. 28]. Основна мета такої гри – навчальна, а її сутність полягає в тому, що дошкільники вирішують розумове завдання, запропоноване їм у цікавій ігровій формі, самі знаходять рішення, долаючи при цьому певні труднощі. Вирішення розумового завдання в ігровій формі підвищує розумову активність дітей.

Дидактична гра збагачує чуттєвий досвід дошкільника та забезпечує формування розумових здібностей. Виконання цікавих ігрових дій і правил сприяє розвитку спостережливості, довільної уваги, швидкого запам'ятовування. Розв'язання дидактичного завдання формує також вольові якості дитини. Добросовісне виконання правил вимагає від неї витримки, дисциплінованості, привчає до спостережливості, сумлінності, впливає на розвиток довільної поведінки та організованості [2].

Класифікація дидактичних ігор дає змогу простежити їх сутнісні особливості, використання яких забезпечує відповідний навчально-виховний ефект. У дошкільній педагогіці дидактичні ігри розрізняють за навчальним змістом, ігровими діями і правилами, організацією і стосунками дітей, роллю вихователя тощо. Ці класифікації

співвідносяться зі змістом навчання і виховання: ігри для сенсорного виховання, ігри, спрямовані на ознайомлення дітей з об'єктами і явищами навколишньої дійсності, на формування елементарних математичних уявлень, на мовленнєвий розвиток та ін. [3, с.13].

Схарактеризуємо одну із поширених класифікацій дидактичних ігор за характером матеріалу:

Ігри з предметами. У таких іграх використовують дидактичні іграшки (мозаїку, кубики), реальні предмети, різноманітний природний матеріал (листя, плоди, насіння). Застосовуються вони в народній педагогіці, яка, враховуючи потребу дитини у пізнанні предметів, створила сюжетні (ляльки, предмети побуту, овочі тощо) і безсюжетні (кулі, циліндри, пірамідки та ін.) дидактичні матеріали. Використання сюжетних дидактичних іграшок має багато спільного із сюжетно – рольовими іграми. Безсюжетні іграшки використовують для закріплення знань про властивості та якості предметів (розмір, кількість, колір, форму). У народних дидактичних іграшках закладено принцип самоконтролю. Це означає, що матрешка, пірамідка, грибок не закріються, якщо їх частини підібрані неправильно. У процесі ігрових дій (роз'єднання, з'єднання, зняття, нанизування та ін.) за певними правилами дитина освоює спосіб розв'язання дидактичного завдання. Під час ігор із предметами та іграшками діти ознайомлюються з їх властивостями та ознаками, порівнюють, класифікують.

Настільно-друковані ігри. Вони передбачають дії не з предметами, а з їх зображеннями. Найчастіше вони зорієнтовані на розв'язання таких ігрових завдань: добір картинок за схожістю (деякі види лото, парні картинки), карток - картинок під час чергового ходу (доміно), складання цілого з частин (розрізні картинки, кубики). Завдяки таким діям діти уточнюють свої уявлення, систематизують знання про навколишній світ, розвивають розумові процеси та операції, просторові орієнтації, кмітливість, увагу, формують організаторські вміння.

Словесні ігри. Вони є найскладнішими, оскільки змушують дітей оперувати уявленнями, мислити про речі, з якими на той час вони не діють, використовувати набуті знання у нових ситуаціях і зв'язках. У молодшому дошкільному віці ці ігри спрямовані на розвиток мовлення, уточнення і закріплення словникового запасу, формування вміння рахувати, орієнтуватися у просторі. У старшому дошкільному віці словесні ігри розвивають самостійність мислення, активізують розумову діяльність дітей. Як правило, дошкільникам доводиться описувати предмети, відгадувати їх за описом, за ознаками схожості та відмінності, групувати за властивостями, знаходити алогізми в судженнях, вигадувати

власні розповіді [6, с. 344].

Основна особливість дидактичних ігор полягає в тому, що вони створюються дорослими з метою навчання і виховання дітей. У формуванні пізнавального інтересу дошкільників велику роль відіграють такі структурні компоненти дидактичної гри: дидактичні та ігрові завдання, правила, ігрові дії, результат [6, с.345].

Кожна дидактична гра має специфічне дидактичне (навчальне) завдання, що відрізняє її від іншої. Ці завдання обумовлені передбаченим програмою навчальним і виховним впливом педагога на дітей і можуть бути різноманітними. Виконуючи під час гри ігрове завдання, діти виявляють активність, бажання і потребу розв'язати його. Як дидактичні, так і ігрові завдання можуть бути найрізноманітнішими. Вихователі ЗДО у процесі розумового виховання дошкільників часто використовують такі дидактичні ігри: «Похід у гості», «Чарівний мішечок», «Розклади іграшки», «Знайди відмінності», «Хто зайвий», «Хто сховався у пісочку», «Побудуй будинок» та інші. Наприклад, під час гри в лото завдання полягає в тому, щоб першому закрити всі клітинки великої картки; у грі з пірамідкою – зібрати її так, щоб ребро утворювало рівну лінію; у грі «Чарівний мішечок» дитина повинна навпацки визначити предмети і назвати їх. Дидактичні та ігрові завдання відображають взаємозв'язок навчання та гри.

Правила кожної дидактичної гри обумовлені її змістом та ігровим задумом, вони визначають характер і способи ігрових дій дитини, організовують і спрямовують її стосунки з іншими дітьми, спонукають дошкільника керувати своєю поведінкою, оскільки йому часто доводиться діяти всупереч безпосередньому імпульсу. Дотримання правил вимагає від дитини вольових зусиль, уміння взаємодіяти з іншими, переборювати негативні емоції у зв'язку з невдачами [3, с. 12].

Основою дидактичної гри є ігрові дії, завдяки яким діти реалізують свої ігрові задуми. Без підпорядкованих певним правилам дій неможлива гра. Увага дитини в грі спрямована на розгортання ігрової дії, а захопленість ігровою ситуацією є передумовою мимовільного розв'язання дидактичного завдання. Завдяки ігровим діям і правилам дидактичні ігри, що використовуються на заняттях, роблять навчання цікавішим, сприяють розвитку довільної уваги, формуванню передумов для глибокого оволодіння змістом передбаченого програмою матеріалу. Ігрові дії малюків полягають у перестановці, збиранні предметів, їх порівнянні, доборі за кольором, розміром, імітуванні рухів, голосів тощо.

Результатом дидактичної гри є фінал. Відгадування загадок, виконання доручень, ігрових завдань, вияв кмітливості є результатом гри

і сприймається дитиною як досягнення. Виявляється він і в задоволенні учасників гри від участі в ній. Для вихователя результатом гри є рівень засвоєння дітьми знань, їхній успіх у розумовій діяльності, налагодженні гармонійних взаємин у групі [3, с. 12].

Ігровий задум, ігрові дії та правила тісно пов'язані між собою: задум визначає характер ігрових дій, а дотримання правил допомагає в їх здійсненні та розв'язанні ігрового завдання. Зміст і правила дидактичних ігор допомагають формуванню правил поведінки та спілкування з однолітками у колективі.

Для того, щоб дидактична гра досягла мети, необхідно правильно підібрати її відповідно до завдань навчально-виховного процесу та віку дітей. Ігрові завдання в іграх повинні мати різний рівень складності. Для молодших дошкільників такі завдання в іграх спрямовані на знаходження предмета за словом, за подібністю, виділення окремих ознак тварин, рослин, пізнання предметів за допомогою одного з органів чуттів. У старшому дошкільному віці ігрові завдання більш складні: описати об'єкти природи й знайти їх за описом, складати ціле з частин, класифікувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки. Ігри, ігрові завдання і прийоми підвищують ефективність сприймання дітьми навчального матеріалу, урізноманітнюють їхню навчальну діяльність, вносять у неї елемент цікавості [4, с. 102].

Необхідними умовами ефективного використання дидактичної гри є усвідомлення педагогами її ролі у навчально-виховному процесі; дотримання структурних елементів, які відрізняють її від інших видів ігор та вправ; єдності цих елементів та умови вмілого керівництва вихователем дидактичною грою [2].

Правильно організована дидактична гра сприяє збагаченню новими знаннями життєвого досвіду дітей, розвитку їх розумових, творчих здібностей. У дидактичній грі реалізуються не тільки навчальні цілі, а й розвивальні та виховні.

Висновки. Отже, за допомогою дидактичних ігор діти дошкільного віку розширюють, уточнюють знання про оточуючий світ, призначення предметів, дії з ними. Вони виконують завдання, запропоноване їм у цікавій ігровій формі, самі знаходять рішення, долаючи при цьому певні труднощі. Вирішення розумового завдання в ігровій формі підвищує розумову активність дітей. Правильно організована дидактична гра є запорукою успішного навчання дітей у закладі дошкільної освіти, оскільки, саме вона є своєрідним «містком» переходу від ігрової до навчальної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдулова Т. Игра: ее развитие на современном этапе. *Дошкольное воспитание*. 2008. №8. С.28-33
2. Бахмацька О. Дидактична гра як засіб формування пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку. Педагогіка. Вісник Інституту розвитку дитини URL: <http://www.stationline.org.ua/pedagog/85/15391-didaktichna-gra-yakzasibformuvannya-piznavalno%D1%97-aktivnosti-u-ditej-starshogo-doshkilnogo-viku.html>
3. Бурова А. Дидактичні ігри: організація та керівництво. *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С. 12 – 14.
4. Вахняк Н. В. Природнича гра як один із методів екологічного виховання дітей дошкільного віку Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка. 2013. №. 1. С. 99-103. URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdpu_2013_1_19
5. Воробйова С. Дидактична гра в процесі навчання. *Рідна школа*. 2011. №10. С.46 – 48.
6. Толмачова І.М., Олійник К.О. Змістова характеристика дидактичної гри як методу навчання. *Молодий вчений*. 2016/ 2(29). С. 344-346.

УДК 373.2.015.31:502/504

Міхеєва К. Л.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. **Карапузова І.В.**

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖКИ В ЗДО

У статті наголошується на важливості створення та використання екологічних стежок у ЗДО, висвітлюється їх ефективність у процесі формування природничо-екологічної компетентності дошкільників.

Ключові слова: екологічне виховання, екологічна стежка, дошкільник.

Постановка проблеми. Оптимальною умовою екологічної освіти дошкільників є така організація освітнього середовища в ЗДО, щоб сприяти безпосередній взаємодії дітей з об'єктами природи та збагаченню їх досвідом практичної діяльності в природі. Саме тому перед вихователями стоїть завдання організувати екологічне розвивальне середовище, де діти дошкільного віку зможуть спостерігати за проявами природних закономірностей у найближчому оточенні, оволодіти уміннями бережного ставлення до природних об'єктів, збереження та створення відповідних умов для їх існування.

Важливою формою екологічної освіти та організації еколого-розвивального середовища в ЗДО є створення екологічних стежин, що

враховують особливості всібічного розвитку дошкільників та забезпечують емоційно-естетичне сприймання природи, розвиток інтелектуальних і гуманістично-спрямованих почуттів у ставленні до природи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми створення екологічних стежин в освітньому середовищі закладу дошкільної освіти займалися Г. Беленька, Г. Колосінська, Т. Науменко, С. Павлюк, З. Плохій, О. Половіна, Л. Русан та Н. Яришева та ін. Дослідження Г. Колосінської, С. Павлюк та Л. Русан дозволило визначити поняття «екологічна стежина» – це завчасно визначений маршрут по певній місцевості, на якому розташовані унікальні та типові для даної, місцевості об'єкти: різні групи рослинності, водойми, пам'ятки природи, характерні форми рельєфу тощо. Екологічна стежка дозволяє систематизувати знання, показує живі організми в єдності з середовищем їхнього життя». [4]

Мета даної статті полягає в розкритті особливостей організації та використання екологічної стежки в умовах закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. В закладах дошкільної освіти збільшується інтерес до створення екологічної стежки та організації роботи на ній. Для цього можна використати як наявні природні зони, так і можна створювати їх самостійно.

Екологічна стежка для дітей може проходити за межами дошкільного закладу (через парк, березовий гай, ліс, поле, луки, до водойми), як по його території, так і за його межами. Тобто використовуються природні умови розташування дитячого садка, наявність поблизу лісу, парку, водойми, луків тощо. У межах закладу екологічну стежку, як правило, прокладають через наявні тематичні ділянки: дерев, кущів, плодового саду, ягідника, городу, квітників, куточку лісу, луків.

Уже перші кроки на екологічній стежці будуть спонукати вихователів до створення нових ділянок, зупинок. Наприклад, зелена аптека, першоцвіти або ранньовесняна клумба, кам'яний сад, водойма, джерельце, зимовий сад, метеостанція, мурашник, медова, ягідна, дослідницька ділянка, пташина їдальня, галявинка з кульбабами, куточок милування [5, 4].

Основна мета екологічної стежки – ознайомлення і вивчення об'єктів природи, встановлення зв'язків окремих компонентів природи між собою та визначення їх стану, виховання екологічно грамотної поведінки дошкільнят в навколишньому природному середовищі; формування знань про довкілля, вчити розуміти природу, причинно-наслідкові зв'язки в ній.

Основними завданнями екологічної стежини є: ознайомлювати дошкільнят з об'єктами живої і неживої природи; навчати дітей бачити

ознаки пристосування до умов існування тварин і рослин, бачити біологічні ритми тощо.

Отже, у такий спосіб вирішується навчальна функція екологічної стежини. Ще вона має важливу розвивальну функцію формувати перші зачатки екологічної свідомості, культури, сприяти формуванню екологічного мислення як складової загальної культури.

Основні критерії вибору маршруту і об'єктів екологічної стежини: включення в неї якнайбільше різноманітних і привабливих об'єктів, що привертають увагу дітей; вона повинна бути доступною для відвідувачів; маршрут стежини повинен обминати місця мешкання та зростання рідкісних видів флори та фауни; не повинна перетинати дуже вразливих природних об'єктів, що легко пошкоджуються і тривалий час відновлюються; її природа має бути привабливою для відвідувачів, уособлювати та підкреслювати красу індивідуальності і вражати різноманітністю видових форм рослин, тварин та їх пристосувань; на стежині замкнені деревами простори мають чергуватися із відкритими ландшафтами, джерелами, потічками, озерами, болотами та іншими компонентами природно-територіальної різноманітності; не повинна проходити по значних за площею одноманітних ялинкових, соснових чи осикових лісах [5, 4-5].

В якості об'єктів екологічної стежини обираються різні види як дикорослих, так і культурних рослин (дерева, кущі, трави), мох, гриби на живих і мертвих деревах, старі пеньки, мурашники, гнізда птахів на деревах, мікроландшафти різних природних зон (луки, ліс), клумби, рослини, що ростуть окремо, місця регулярного скупчення комах (наприклад, жуків-солдатиків), невеличкі водойми, городи, окремі каміння, альпійська гірка тощо. Взаємодію людини з природою (як позитивну, так і негативну) можна показати на прикладі витоптаних ділянок, годівничок для птахів, засмічених (або очищених) водойм за межами дитячого садочка [2, 25].

Послідовність дій по створенню стежки може бути наступною:
1) детальне дослідження території і виділення найбільш цікавих об'єктів;
2) складання карти-схеми стежки з нанесенням маршруту і всіх її об'єктів у вигляді кружечків з цифрами або малюнків-символів. Можуть бути складені карти-схеми різного призначення: на допомогу вихователям і для дітей різного віку. Карти-схеми для дітей повинні містити невелику кількість інформації у вигляді зрозумілих їм зображень об'єктів і стрілок, що вказують маршрут. Для малят можна зробити великі малюнки найбільш привабливих для них об'єктів, наприклад, намалювати в кружках метелика, квітку, дерево і з'єднати ці малюнки лінією –

стежкою, по якій вони йдуть від одного об'єкта до іншого. План стежки, виготовлений на фанері чи пластику, можна закріпити на початку стежки.

Біля кожного об'єкту стежки виставляється табличка з назвою, наприклад, «Зупинка Дуб». Інформація на табличках повинна бути короткою і виразною. Не треба довгих назв, текстів – краще символи і малюнки. На стежинці можна розмістити і різноманітні природоохоронні знаки. При оформленні табличок для деяких об'єктів можна різним кольором виділити рослини лікарські, ті що охороняються, і ті що вживають у їжу. Наприклад, малюнок тієї рослини, що охороняється помістити у червоний кружечок, лікарської – у зелений, тієї що вживають у їжу – в синій [2]. Після того як будуть виготовлені карти-схеми, розроблені маршрути, підготовлені стенди і знаки, можна перейти до оформлення обов'язкового документу – паспорту, де вказується місцезнаходження екологічної стежки, основні задачі, дається короткий опис маршруту.

Об'єктами екологічної стежки можуть бути: пам'ятки природи: рідкісні для даної місцевості рослини або старі дерева, що ростуть на території дитячого садка; лікарські трави, спеціально висаджені на ділянці; куточок лісу, де діти будуть вправлятися у правила поведінки у природі; розсадник, де можна вирощувати сіянці і саджанці дерев, кущів і квітів; ділянку для праці. Це може бути спеціально обладнаний куточок: столи, лавка з навісом від сонця і дощу для праці дітей по виготовленню сувенірів з природного матеріалу, шпаківень, годівничок і т.д.; зона відпочинку, обладнана дерев'яними лавками, пеньками.

Для молодшого і середнього віку зображення на стендах повинні бути яскравими, конкретними, доступними за змістом. Для старших дошкільників зображення можуть бути схематичними, не обов'язково кольоровими. Допускається використання знаків-символів і навіть невеличких текстів, виконаних друкованими літерами [1, 19-20].

Створюючи екологічну стежку на території дитячого садка, необхідно пам'ятати, що це не клумба, яка повинна бути повністю засаджена квітами. У склад видових зупинок необхідно включати ті об'єкти, які вже існують на території дитячого закладу. В подальшому можна доповнювати стежку новими точками (посадити групи дерев, створити водойму і т.д.) [2,].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Під час занять на екологічній стежинці діти отримують нові знання і уявлення, і закріплюють і уточнюють вже набуті, вивчають прислів'я, скоромовки, вірші, співають пісні, малюють, знайомляться з легендами і правилами поведінки у природі, оволодівають навичками збирання

лікарських рослин, вчать бачити красу рідного краю, і цінувати створене природою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондаренко С. Туристичними стежками. Комплекс заняття з використанням елементів краєзнавства та географії. *Дошкільне виховання*. 2005. №8. С.18–19.
2. Лохвицька Л. В. Формування основ безпечної туристичної діяльності дітей дошкільного віку. *Безпека життєдіяльності*. 2011. № 7. С. 6–10.
3. Мараховська А. І., Денежко Т. М. Екологічна стежина. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. 2019. № 1. С. 31–33.
4. Павлюк С. Ю. Мандруємо екологічною стежиною: дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі / авт.-упоряд.: С. Ю. Павлюк, Л. С. Русан, Г. І. Колосінська. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 168с.
5. Плохій З. Сучасний зміст екологічного виховання. *Дошкільне виховання*. 2008. №3. С.3–6.

УДК 373.2:37.015.3»712

Мошура Т.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник– к.п.н., доц. **Манжелій Н. М.**

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ У СУЧАСНИХ ЗДО

У статті схарактеризовано сучасні підходи щодо організації фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми у закладах дошкільної освіти. Висвітлені основні традиційні та нетрадиційні форми цієї роботи.

Ключові слова: *фізкультурно-оздоровча робота, форми фізкультурно-оздоровчої роботи, діти дошкільного віку, фізичне виховання.*

Постановка проблеми. Відповідно Закону України «Про дошкільну освіту» першочерговим завдання розвитку, навчання і виховання наймолодших громадян країни є збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного їх здоров'я. З метою повноцінного розвитку, оптимізації рухової активності та своєчасного формування у малюків життєво важливих рухових умінь та навичок, посилення опірності дитячого організму хворобам, покращення його працездатності і забезпечення належного рівня фізичної підготовленості, виховання стійкого інтересу до рухової активності, потреби в ній та вироблення звички до здорового способу життя, сучасні заклади дошкільної освіти забезпечують проведення різнопланової фізкультурно-оздоровчої роботи.

Метою статті є висвітлення сучасних підходів до організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладах дошкільної освіти.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку є одним із найважливіших напрямів роботи закладів дошкільної освіти. Воно спрямовується на збереження і зміцнення здоров'я дошкільників, своєчасне формування у них життєво важливих рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей, забезпечення належного рівня фізичної підготовленості й фізичної культури взагалі, виховання стійкого інтересу до рухової активності, вироблення звички до здорового способу життя.

Цій проблемі присвятили свої роботи ряд вчених, серед яких слід відмітити Е. Вільчовського, Н. Денисенко, Н. Лісневську, Л. Лохвицьку, Т. Штим та ін., які у своїх доробках висвітлили особливості впровадження традиційних та нетрадиційних форм фізкультурно-оздоровчої роботи; Я. Ковров, Н. Москаленко та А. Полякова запропонували інноваційну програму фізкультурно-оздоровчої роботи з дітьми дошкільного віку, метою якої є покращення здоров'я дітей і створення умов для формування особистості дитини; Н. Пангелова розробила класифікацію організаційних форм занять фізичними вправами виховної спрямованості в ЗДО.

Забезпечення успішного фізичного розвитку дитини, зміцнення її здоров'я завжди було, є і буде одним з пріоритетних завдань педагогічної роботи з дітьми дошкільного віку. Дотримання психолого-педагогічних, методичних, санітарно-гігієнічних вимог до організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладі дошкільної освіти, ефективне використання погодних умов та природничих чинників дасть змогу педагогам створити необхідні умови для збереження, зміцнення, відновлення здоров'я та в цілому для гармонійного фізичного розвитку дітей дошкільного віку.

Організація фізкультурно-оздоровчої роботи органічно пов'язана з активною руховою діяльністю дітей та має на меті забезпечити оптимальний стан їхнього здоров'я, успішний фізичний розвиток, подолання гіподинамії, формування рухових умінь та навичок, розвиток фізичних якостей та формування інтересу до різних видів рухової діяльності.

Успішному розв'язанню цих завдань в умовах освітнього процесу закладу дошкільної освіти сприятиме:

1. створення належної матеріальної бази для фізичного виховання (фізкультурна зала, тренажерна зала, басейн, спортивний майданчик, фізкультурні осередки у групових кімнатах), використання нестандартного обладнання; доцільне його розміщення та забезпечення вільного доступу дітей до нього;
2. організація та проведення різних форм фізкультурно-оздоровчої роботи з урахуванням стану здоров'я дітей, самопочуття,

- індивідуальних особливостей, рівня фізичного розвитку та підготовленості кожної дитини;
3. розроблення та впровадження у педагогічний процес новітніх методик профілактики та лікування дитячих захворювань, здоров'язбережувальних та здоров'яформувальних технологій;
 4. активне використання традиційних і нетрадиційних форм, методів, засобів фізичного виховання, які б сприяли активізації рухового режиму у закладі дошкільної освіти;
 5. взаємодія педагогів, медичних працівників, батьків щодо збереження і зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дітей дошкільного віку;
 6. здійснення за призначенням й під контролем вихователя та згодою батьків профілактичних процедур (лікувальна фізкультура, масаж, фізіотерапевтичні процедури, фітотерапія, ароматерапія тощо) [3;4].

Повноцінному розв'язанню оздоровчих, освітніх та виховних завдань сприяє комплексне використання як традиційних так, і нетрадиційних організаційних форм фізкультурно-оздоровчої роботи. Основною організаційною формою, яка ефективно забезпечує рівень рухової активності дошкільників, є заняття. Воно проводиться фахівцем з фізичного виховання згідно із програмою. Крім занять, у ЗДО широко використовуються різноманітні позанавчальні форми роботи, діяльність яких спрямована на підтримку належного рівня рухової активності. Серед них: фізкультурно-оздоровчі заняття в режимі дня (уранішня гімнастика, корекційна гімнастика, танцювальні вправи, аеробіка тощо); малі форми активного відпочинку (фізкультурні хвилинки та фізкультурні паузи); заняття у фізкультурних гуртках і спортивних секціях (за наявності відповідних матеріальних та організаційних умов); групи лікувальної фізичної культури (ЛФК) для дітей, що мають проблеми із здоров'ям; самостійні заняття фізичними вправами та інше[1;2].

Пошук ефективних методів оздоровлення дітей спонукав педагогів дошкільної освіти до використання нетрадиційних форм фізкультурно-оздоровчої роботи, що дають змогу проводити оздоровлення в цікавих різноманітних формах. До них відносяться: стретчинг, ритмопластика, релаксація, ігри-медитації, Хатха-йога, оздоровчий хортинг, степ-аеробіка, фітболгімнастика, «Са-Фі-Дансе», ходьба на ходулях, гімнастика-ушу, бестінг, Су-джок терапія, стоун-терапія, дихальні гімнастики О. Стрельнікової та К. Бутейка, гімнастика для очей М. Норбекова тощо[2;3;5].

Висновки. Отже, фізкультурно-оздоровча робота у закладах дошкільної освіти спрямовується на виявлення резервів повноцінного

фізичного розвитку дітей та формування основ здорового способу життя. Система фізичного виховання включає багатий арсенал різноманітних форм фізкультурно-оздоровчої роботи: чим більш вони різноманітніші, тим динамічнішим є перебіг процесу фізичного розвитку дошкільників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вільчковський Е. С., Денисенко Н. Ф. *Організація рухового режиму у дошкільному навчальному закладі*. Тернопіль: Мандрівець, 2008. 144с.
2. Михайліченко Т., Кладієва Е., Башенко І., Зюкіна Г. Модель фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільному закладі. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 4. С. 44-54.
3. Москаленко Н., Полякова А. Сучасні підходи до організації фізкультурно-оздоровчої роботи у дошкільних закладах. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2013. № 1. С. 40-42.
4. Про організацію фізкультурно-оздоровчої роботи в дошкільних навчальних закладах у літній період: Інструктивно-методичні рекомендації. *Дошкільне виховання*. 2012. №6. С.4-7.
5. Шинкар І. Інновації у здоров'язбережувальних технологіях. *Палітра педагога*. 2018. №1. С.11-17.

УДК 373.2.015.31:502/504]:82-343

Ніка І. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. Карапузова І.В.

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КАЗКИ В РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ

У статті наголошується на важливості використання екологічних казок у ЗДО, висвітлюється їх ефективність у процесі формування природничо-екологічної компетентності дошкільників.

Ключові слова: екологічне виховання, екологічна казка, авторська екологічна казка, дошкільник.

Постановка проблеми. Необхідність екологічного виховання молодого покоління зумовлена наявністю світової екологічної кризи, причина якої криється у практичній діяльності людини. Основи свідомості, екологічної культури, ставлення особистості до світу природи закладаються в дошкільному дитинстві, що підтверджує вагомість використання цього сензитивного періоду для екологічного виховання особистості.

Відповідно до вимог Базового компоненту дошкільної освіти до кінця дошкільного віку у дитини мають бути сформовані елементи екологічного світорозуміння, екологічної вихованості, позитивне емоційно-ціннісне

ставлення до природи; природодоцільний світогляд, в основі якого – усвідомлення дитиною себе як частини природи, відчуття відповідальності за те, що відбувається навколо неї та внаслідок її дій у довкіллі [1].

Формування у дітей дошкільного віку екологічних знань і уявлень, розуміння цілісності всіх природних компонентів, виховання позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природи можливе через використання різних методів і засобів, серед яких екологічна казка посідає гідне місце.

Казка – найпопулярніший вид усної творчості серед дітей, вона захоплює й полонить серця не тільки дітей, а й дорослих. Реальне й вигадане, гармонійно поєднується в казці, зачаровує дитину красою народного слова, сповненого мудрості, добра й оптимізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Казка збагачує соціальний і предметний досвід, живить комбінаторну здатність розуму, показує способи розв'язання моральних суперечностей. Дослідження психологів (Л. С. Виготський, М. М. Поддьяков, Д. Б. Ельконін) та педагогів (А. М. Богуш, Н. А. Ветлугіна, Н. В. Гавриш, Д. В. Меджерицька та ін.) доводять, що робота з казками відповідає потребам та можливостям дітей дошкільного віку, та визначають, що головна їх цінність не в створенні певного продукту, а в самореалізації та самовдосконаленні дитини. Е. П. Короткова, Н. П. Орланова, Є. І. Тихеева, Є. О. Фльоріна наголошують на важливості використання екологічної казки.

Мета даної статті полягає в розкритті особливостей використання екологічної казки в роботі з дітьми дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Екологічна казка забезпечує формування реалістичних уявлень про окремі об'єкти чи явища природи, потреби живих організмів, зв'язки та залежності у природі в їх багатоступеневій ієрархічній послідовності та єдності, комплексно впливає на когнітивну, почуттєву і діяльнісну сфери особистості дитини.

Слід зазначити, що існують деякі особливості добору казок екологічного змісту. По-перше, з метою екологічного виховання слід добирати лише ті казки, що найточніше передають особливості, звички, способи адаптації до середовища існування живих істот, розкривають зв'язки й залежності у природі тощо. Адже саме такий казковий зміст допомагає дитині зрозуміти й усвідомити цілісність природи, що є базисом для формування позитивного емоційно-ціннісного ставлення до природи та екологодоцільної поведінки.

По-друге, у процесі екологічного виховання дошкільників доцільно

використовувати авторські казки, що мають наукову пізнавальну основу, відображають реальні зв'язки й залежності у природі. Казки природознавчого змісту цікаві дошкільникам. У цих казках науковий зміст органічно пов'язаний із художнім словом, що сприяє з одного боку формуванню у дітей уміння бачити красу природи, почуття любові й ціннісного ставлення до неї, а з іншого – збагаченню їхніх уявлень про довкілля, формуванню вміння виділяти закономірності природних явищ. Авторські казки базуються на наукових фактах, які передаються в доступній і цікавій дітям «чарівній» формі, завдяки якій рослини і тварини можуть розмовляти й міркувати, сумувати й радіти. У казці автор зазвичай емоційно і жваво описує різні явища неживої природи й особливості життя знайомих дітям тварин, комах, квітів і рослин.

Добираючи казки, педагоги мають насамперед виділити наукову природознавчу основу кожної з них – реальну екологічну (природничу) інформацію, на яку слід звернути увагу дітей у процесі роботи над змістом. Це допоможе правильно сформулювати запитання за змістом казки, відповідаючи на які дитина матиме змогу поміркувати і усвідомити, що в казці вигадка, фантазія, а що реальність.

Так, наприклад, науковою природознавчою основою казки Ганни Беленької «Казка про хлопчика Олесика та малу Краплинку, або Чому паринки летять від землі до хмаринки?» є відомості про те, що: вода буває у твердому (лід), рідкому й газоподібному (пара) станах; під променями сонця вода випаровується і підіймається вгору, перетворюючись на пару; з хмар вода проливається дощем та насичує ґрунт вологою.

Науковою природознавчою основою казки Юрія Дмитрієва «Що таке ліс» є така інформація: у лісі ростуть дерева (берези, осики, дуби, сосни, ялини тощо); крім дерев, у лісі ростуть чагарники, квіти, трави, гриби; у лісі живуть птахи, комахи (метелики, жуки, бджоли, бабки), звірі; ліс – це і дерева, і трави, і гриби, і квіти, і тварини. Це цілісна система, бо без кожного з перерахованих мешканців ліс загине.

По-третє, ефективність екологічного виховання дітей залежить від залучення до цього процесу батьків. У роботі з ними слід насамперед пояснити необхідність екологічного виховання дошкільників, визначити наслідки байдужого ставлення до цього процесу. Робота з батьками має бути спрямована на формування в них уявлень про важливість природи в житті дитини, залучення їх до виховання в дітей інтересу до природи, спостережливості, допитливості, дбайливого ставлення до об'єктів природи. Батьки мають дізнатися, як у процесі спостережень розширюється світогляд, розвивається мовлення і мислення дітей. їх

необхідно переконати в тому, що не обов'язково відводити спеціальний час для ознайомлення з природою, адже дива природи завжди поруч з нами, потрібно тільки вміти побачити їх і навчити цього дітей. А для цього досить лише озирнутися навколо дорогою в садочок, магазин чи під час прогулянки і звернути увагу на мурашу, що тягне вантаж у кілька разів більший за неї, на краплинки ранішньої роси, що з'явилися на тендітній травинці, на кульбабку, що розкриває свої квіточки з першими променями сонця. А у вечірні години здивуватися, що роси на травичці вже немає, звернути увагу на те, що кульбабка повернула свої квіточки до сонечка, яке сідає за обрій, і вже готова їх закрити на ніч, готуючись до нічного сну.

Для забезпечення ефективної взаємодії з батьками, слід своєчасно надавати їм інформацію про виховну роботу, що проводиться з дітьми в дошкільному закладі. Для цього доцільно оформити інформаційні стенди, наприклад: «Що ми робимо сьогодні»; «Треба прочитати»; «Розкажіть дитині»; «Просимо взяти участь»; «Діти запитують» тощо. У рубриці «Треба прочитати» вихователі надають перелік саме екологічних казок або саму казку, які слід прочитати батькам і обговорити разом із дитиною.

По-четверте, формування природничо-екологічної компетентності дошкільників засобами авторської казки природознавчого змісту доцільно планувати в три етапи:

- закріплення знань дітей про об'єкти та явища природи, формування позитивно-емоційного ставлення до природи (Б. Грінченко «Квітки»; О. Іваненко «Кисличка», «Кульбабка», «На добраніч»; І. Крип'якевич «Буряк і соняшник»; Зірка Мензатюк «Квіти дощу»; Гроздана Олуїч «Ясеновий листок»; Л. Тарнашинська «Казка про жовтий листочок»; В. Чухліб «Пісня тоненької очеретинки»; Г. Беленька «Як павучок хатку собі будував»; В. Сухомлинський «Найгарніша мама», «Велике й мале»; С. Козлов «Зимова казка» та інші);
- формування уявлень про зв'язки й залежності у природі, розвиток емоційно-ціннісного ставлення до природи (О. Лопатіна «Як дерева до зими готуються», «Невтомні трудівники»; Н. Павлова «У живій кімнатці», «Знахідка»; І. Сенченко «Як Олеся заснула у квітці»; М. Скребцова «Розмова сосонок»; Г. Беленька «Хто з них правий?»; В. Біанкі «Пригоди Мурашки», «Зозулення»; О. Іваненко «Про бджілку Медунку», «Чорно-мордєнький»; В. Сухомлинський «Самотній мураха», «Зозулина журба»; Г. Храпач «Золотавка» та інші);

- формування уявлення про цілісність природних систем і людину як частину природи, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення, мотивація екологічно доцільної поведінки та діяльності (В. Біанкі «Лісові домівки», «Перше полювання», «Хатинка»; З. Пlochий «Хто потрібніший?»; В. Сухомлинський «Камінь»; Юрій Дмитрієв «Що таке ліс?»; М. Кучма «Лісовий ярмарок»; Д. Чередниченко «Той, що прийшов захищати від дощу» та інші).

Казки слід використовувати в усіх видах дитячої діяльності, застосовуючи при цьому різні методи і прийоми та реалізуючи різні завдання: дидактичні ігри за змістом – казки використовують з метою закріплення уявлень про розмаїття і красу об'єктів природи, виховання уважного й гуманного ставлення до світу природи; читання казки після спостереження – з метою актуалізації наявних у дітей знань та уявлень, їх емоційного забарвлення; діалогізована розповідь казки – з метою уточнення уявлень дітей про об'єкти природи, особливості їх зовнішнього вигляду, будови, зв'язки в природі, а також підвищення рівня пізнавальної активності дітей; гра-психогімнастика за змістом казки – з метою закріплення знань дітей, навчання відчувати природу, виховання дбайливого ставлення до неї, сприяння виникненню позитивних емоцій від спілкування з природою; використання змісту казки під час спілкування, спостереження, праці у природі – з метою уточнення уявлень про особливості зовнішнього вигляду, будову, потреби об'єктів природи в умовах навколишнього середовища, подальшого формування уявлень про цілісність природи; фантастичне аналізування казки (аналізування казки з позиції різних казкових персонажів) – з метою уточнення й поглиблення уявлень дітей про об'єкти та явища природи, сезонні зміни, сприяння децентралізації мислення, розвиток інтересу до пізнання зв'язків і залежностей у природі; читання казки як відповідь на запитання дитини – з метою формування уявлень про зв'язки в природі, уточнення й закріплення уявлень про особливості зовнішнього вигляду, потреби об'єктів природи тощо.

Крім того, за змістом казок можна проводити експериментування, інсценівки, сюжетно-рольові ігри, створювати ігрові ситуації, придумувати продовження казки, оформлювати «книжки-малюнки», моделювати казки на фланелеграфі чи магнітній дошці тощо.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, екологічна казка, в основу якої покладено конкретні наукові факти, здатна оптимізувати процес формування природничо-екологічної компетентності дошкільників, надаючи йому почуттєвої спрямованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2012. № 7. С. 4-19.
2. Беленька Г. Дошкільнятам про світ природи : старший дошкільний вік : навч.-метод. посібник. К. : Генеза, 2013. 112 с.
3. Богуш А. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі : підручник для. К. : Слово, 2008. С. 150-159.
4. Науменко Т. http://irbis.npu.edu.ua/cgi-bin/irbis64r/cgiirbis_64.exe?LNG=&Z21ID=&I21DBN=KST_PRINT&P21DBN=KST&S21STN=1&S21REF=&S21FMT=FULLW_print&C21COM=S&S21CNR=500&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=M=&S21STR=Формування природничо-екологічної компетентності дошкільників засобами авторської казки. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2012. № 7. С. 25-33.

УДК 373.2.035:316.614

Пасічніченко А.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Ковалевська Н.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДОШКІЛЬНИКА В УМОВАХ ДИТЯЧОЇ СУБКУЛЬТУРИ

У статті розкривається сутність поняття «дитяча субкультура», проаналізовано її основні компоненти і функції. Визначається місце дитячої субкультури у процесі соціалізації дитини дошкільного віку.

Ключові слова: дитяча субкультура, соціалізація, дошкільник.

Постановка проблеми. Дошкільний вік є важливим періодом для соціального розвитку дитини, її залучення до системи суспільних відносин, формування соціального досвіду, моральних та соціальних норм, стійких форм міжособистісної взаємодії, засвоєння різних соціальних ролей, становлення і розвитку цілісної особистості. Одним із факторів соціалізації дітей дошкільного віку є дитяча субкультура. Сучасні умови розвитку суспільства вносять свої корективи в її функціонування, що не завжди має позитивний вплив. У зв'язку з цим проблема формування дитячої субкультури є актуальною та заслуговує на особливу увагу.

Аналіз останніх досліджень. Проблемі соціалізації особистості дошкільника присвячено багато вітчизняних та зарубіжних психолого-педагогічних досліджень (Л. Артемова, І. Бех, А. Богуш, Ю. Богінська, Б. Братус, Л. Варяниця, Л. Карнаух, О. Кононко, В. Кузь, Л. Кулікова, С. Курінна, М. Лукашевич, І. Рогальська-Яблонська та ін.).

Різноманітні аспекти дитячої субкультури стали предметом багатьох сучасних наукових досліджень (В. Абраменкова, А. Богуш, Л. Варяниця, О. Васильєва, Н. Гавриш, М. Іконнікова, І. Кон, О. Кононко, Н. Короткова, В. Кудрявцев, С. Курінна, С. Литвиненко, Л. Маєвська, Н. Михайленко, М. Осоріна, І. Печенко, Л. Ядвіршис та ін.).

Мета статті: здійснити теоретичний аналіз змісту дефініції «дитяча субкультура» та специфіки впливу дитячої субкультури та процес соціалізації сучасного дошкільника.

Виклад основного матеріалу. Соціалізація є результатом виховання людини і відбувається в процесі її діяльності й спілкування з іншими людьми. Соціалізація – важливий чинник розвитку особистості, зокрема її свідомості й самосвідомості, процес і результат засвоєння й активного відтворення індивідом установок, цінностей, ролей, очікувань, соціального досвіду, які властиві певній культурі або соціальній групі [6, с.219].

Частиною загальної культури, системою цінностей, звичаїв, традицій, що властива великій соціальній групі є субкультура. Дитяча субкультура – одне із джерел існування світу дитинства. Феномен дитинства стає предметом спеціальних досліджень лише на початку ХХ століття. Хоча переважна більшість їх стосувалися етнографії дитинства.

Сучасна наука має досить різноманітні визначення дефініції «дитяча субкультура». Один із підходів до визначення поняття «дитяча субкультура» представлено у праці В. Абраменкової. Зокрема, вона пропонує розглядати його у двох значення: «Дитяча субкультура (від латин. sub – під і cultura – обробіток, виховання, розвиток) – у широкому значенні – усе, що створено людським суспільством для дітей й дітьми; у вузькому – простір цінностей, установок, способів роботи і форм спілкування, які здійснюються у дитячих співтовариствах у тій чи іншій конкретно-історичній ситуації розвитку» [1, с. 56].

Науковці по-різному диференціюють структурні компоненти дитячої субкультури. Більш традиційним є виділення таких структурних компонентів дитячої субкультури: дитячий фольклор, дитячі ігри, правовий кодекс, дитячий гумор, дитячі інтереси, дитяча мода, філософствування, естетичні уявлення, табування, релігійні уявлення (В. Абраменкова, І. Кон, В. Кудрявцев, М. Осоріна та ін.).

Л. Маєвська виокремлюючи складові дитячої субкультури додає до вже названих дитячу специфічну лексику та заміну власних імен на прізвиська [5].

К. Шулькова пропонуємо власне робоче визначення: «Субкультура дитинства – загальноприйнятий у дитячій спільноті комплекс культурних елементів, який сприяє становленню особистості дитини та її соціалізації

в суспільстві: норми поведінки, етичні та моральні установки, моделі спілкування, побутовий устрій, захоплення, розваги, звичаї, імідж, фольклорно-літературна творчість» [10, с. 57].

Дитяча субкультура як динамічне соціальне, психологічно-культурне автономне утворення має свої морально-правові норми, мовленнєвий апарат, свої фольклорні надбання та ігровий комплекс [9].

Науковці наголошують, що дитячу субкультуру не можна розглядати як спрощене, примітивне утворення, що не розвивається до рівня дорослої культури [9, с. 57]. Дитяча субкультура має свої унікальні, притаманні лише їй особливості, завдяки яким вона відрізняється від підліткової субкультури і дорослої культури. Дитяча субкультура розкриває певні традиції та звички (філософські, релігійні, обрядові тощо), прийняті в даному суспільстві, специфіку здійснення навчально-виховного процесу і ґрунтується на фізичних, психічних й емоційних особливостях розвитку дітей [4, с. 187].

На переконання В. Абраменкової, у загальнолюдській культурі дитяча субкультура хоча і займає підлегле місце, разом із тим вона має відносну автономію. У будь-якому суспільстві діти мають власну мову, різноманітні форми взаємодії, свої моральні регулятори поведінки. Вони є стійкими на кожному віковому етапі та розвиваються, як правило, незалежно від дорослих [1].

Варяниця Л. стверджує, що дитяча субкультура має свій зміст, який створюється упродовж усього соціогенезу дитини, та складається з двох частин: перша – це виокремлено усталена частина, яка є надбанням людства, і як загальнолюдська мудрість передається з вуст в уста; друга – складається з новоутворень, які створюються дітьми і для дітей, що, безумовно, збагачує та розширює рамки даного феномена [2, с. 58].

Аналізуючи дитячу субкультуру, науковці звертають особливу увагу на визначення її функцій. Зокрема, Печенко І., виділяє такі функції дитячої субкультури: культуро-охоронна, соціалізація, психотерапевтична, прогностична [7, с. 86].

На думку ряду науковців, найважливіша функція дитячої субкультури полягає в тому, що вона забезпечує соціалізацію, основним агентом якої виступає група однолітків. Уже на найбільш ранніх етапах філо- й онтогенезу дитяче співтовариство разом з родиною (а часом і замість неї) бере на себе навчальні та виховні ролі. Саме в дитячому середовищі, іноді досить жорстко, за допомогою традиційних культурних засобів – дитячого правового кодексу, фольклору, ігрових правил – відбувається підпорядкування дитини груповим нормам та оволодіння нею контролем над власною поведінкою, тобто, формування її як

особистості [9, с.64].

І.П. Рогальська наголошує, що дитяча субкультура через жорстко унормований дитячий правовий кодекс, ігрові правила, форми фольклору сприяє підпорядкуванню дитини груповим нормам, її адаптації в середовищі однолітків, забезпечуючи процес її соціалізації [8, с. 173].

У спілкуванні з ровесниками вона вчиться жити в колективі, у неї складаються можливості налагоджувати контакти з рівними їй людьми і будувати з ними взаємини на рівних. Спілкування у цій сфері дозволяє їй подолати замкнутість соціального (сімейного) світу і пов'язаний з ним егоцентризм [6].

В умовах дитячої субкультури дитина вчиться ефективним технікам вирішення складних ситуацій, досліджує межі дозволеного, вирішує емоційні проблеми, пізнає світ, себе та інших людей, соціальне довкілля, проявляє самостійність і бере участь у соціальних змінах тощо. Завдяки дитячій субкультурі природним шляхом відбувається максимальне залучення дитини у систему соціальних зв'язків та стосунків, задовольняється потреба у соціальних контактах [8, с. 175].

Однак, зважаючи на унікальність та важливість дитячої субкультури науковці висловлюють стурбованість щодо існування факторів, що негативно впливають на її існування. Зокрема, Лупаренко С.Є. наголошує, що сучасна інформаційна культура спричиняє зникнення або заміну певних компонентів дитячої субкультури на компоненти культури дорослих, що призводить до зникнення самобутності дитини. Більшість компонентів дитячої субкультури знаходяться під таким сильним впливом дорослої культури, що набувають властивостей цієї культури, запозичують її особливості. Це сприяє виникненню нових компонентів дитячої субкультури [4, с.187].

У свою чергу Т. Дичок вказує, що специфіка сучасної дитячої субкультури полягає в її залежності від соціально-культурного рівня суспільства на певному історичному етапі, негативний вплив якого виявляється в зменшенні природної частини дитячого змісту субкультури та підміні його елементами дорослої культури, що занадто рано входять у незагартовану дитячу свідомість [3, с. 97].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, аналіз психолого-педагогічних досліджень дозволяє зробити висновок про те, що важливою умовою успішного соціального розвитку дошкільника є дитяча субкультура. Вона має вплив на формування індивідуального досвіду, цінностей та норм спілкування, створює умови для гармонізації міжособистісної взаємодії, соціальної адаптації до вимог сучасного суспільства.

Дитяча субкультура відрізняється певним консерватизмом, однак при цьому є чутливою до навколишнього світу, зокрема світу дорослих. У зв'язку з цим, перспективним, на наш погляд, є вивчення питань впливу сучасних тенденцій розвитку суспільства на процес становлення та розвитку дитячої субкультури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абраменкова В. В. Социальная психология детства: развитие отношений ребенка в детской субкультуре. М., 2000. 416 с.
2. Варяниця Л. Дитяча субкультура – важливий чинник соціалізації дитини. *Ціннісні пріоритети освіти у XXI столітті: орієнтири та напрямки сучасної освіти*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Луганськ, 2-5 жовтня 2005 р.). Луганськ: Луганський національний педагогічний університет імені Тараса Шевченка, 2005. Ч. 3. С. 57-67.
3. Дичок Т. Дитяча субкультура як фактор формування соціальної поведінки дітей дошкільного віку. *Наука. Освіта. Молодь*. 2015. С.97-98
4. Лупаренко С.Є. Сучасна дитяча субкультура як одне з джерел існування та розвитку світу дитинства. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. Кам'янець-Подільський: ПП Звойленко Д.Г., 2013. Випуск 13. С.187- 192.
5. Маєвська Л.М. Деякі аспекти етносоціокультурної програми вивчення світу дитинства. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. Випуск 5. Ч. 2. Серія № 11. С. 45 - 50.
6. Пасічниченко А.В. Дитяче співтовариство як фактор соціалізації дошкільника. *Багатовимірність особистості: теорія, психодіагностика, корекція*: зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.-практ. семінару з міжнар. участю (м. Полтава, 23 березня 2017 р). Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка, 2017. 332 с. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/8016/1/42.pdf>
7. Печенко І. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві у просторі дитячої субкультури. *Вісник Черкаського університету*. Серія «Педагогічні науки». Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2007. С. 84-90.
8. Рогальська І.П. Соціалізація особистості у дошкільному дитинстві: сутність, специфіка, супровід: монографія. К.: Міленіум, 2008. 400 с.
9. Соціалізація дітей старшого дошкільного віку в умовах ДНЗ: монографія/ Н. Гавриш, О. Рейпольська та ін.; за заг.ред. О. Рейпольської. К. - Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 280 с.
10. Шулькова К.І. Дівчата vs хлопці: сучасний дитячий детектив у контексті субкультури дитинства. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили*. Серія: Філологія. Літературознавство. 2014. Випуск 227. Том 239. С.56-60.

Писанець В.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц Ковалевська Н.В.

РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ РАНЬОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ В УМОВАХ СУАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано особливості впровадження технологій раннього розвитку дітей в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. Автором здійснено короткий аналіз технологій, що реалізуються на сучасному етапі: технологія навчання грамоти М. Зайцева, технологія Г. Домана, технологія фізичного виховання дітей М.Єфименка «Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей».

Ключові слова: педагогічні технології, ранній розвиток, дитина раннього віку закладу дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Традиційна дошкільна освіта більшою мірою спрямована на формування життєво-необхідних компетентностей, в свою чергу інноваційне навчання, відкрите для змін, творчого підходу, постійного оновлення, забезпечує особистісну ініціативу індивіда, його свободу саморозвитку, що пов'язано зі змінами в суспільстві. У Законі України «Про дошкільну освіту», Коментарі до «Базового компонента дошкільної освіти в Україні», Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)» однією з пріоритетних цілей є інноваційний характер освітньої діяльності, використання сучасних виховних та навчальних технологій.

Ранній вік є важливим періодом становлення особистості. Одним із найважливіших у вихованні дітей раннього віку є розвиток їх пізнавальної сфери, оскільки в цей період формується ставлення дитини до навколишнього та до предметів, що її оточують, закладаються здібності та особистісні якості: допитливість, довіра до світу, впевненість у собі, цілеспрямованість, наполегливість, творча уява.

Мета даної статті – проаналізувати сучасні тенденції впровадження технологій раннього розвитку у роботу сучасних дошкільних закладів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних закладах дошкільної освіти впроваджується ряд технологій. Наприклад, принциповим положенням технології М. Зайцева є одночасний розвиток мовлення дітей з навчанням їх читання. За такого підходу читання розглядається не як передумова «прискореного розвитку», а як процес

оволодіння новою мовною реальністю – письмовим мовленням. Реалізація цієї технології не вириває дитину з контексту її природного буття, не створює для неї нездоланих бар'єрів. Навчання читання поєднується із грою, співом. Наприклад, запам'ятовування складів відбувається у формі коротких складових пісенок (використовуються як фонетична розминка і супроводжуються рухами) [2, с.191-193].

Технологія раннього навчання М.Зайцева спрямована на опанування грамоти та математичний розвиток дітей. Технологія навчання грамоти пропонує оригінальний шлях до читання через письмо (від письма кубиками – до читання). Свого часу цей метод запропонувала і розробила М.Монтессорі. Ріднить педагогічну технологію М.Зайцева з цим методом відмова від фонемного принципу навчання читання, замість якого пропонується складовий. М.Зайцев посилається на здобутки М.Монтессорі і в методиці формування елементарних математичних уявлень, умінь виконувати складні математичні операції без перевантаження і виснаження.

Гра-посібник «Кубики Зайцева» містить 52 картонки, які можна легко скласти в кубики, три таблиці та методичні коментарі. Кубики поділяються за різними критеріями:

- За кольоровими ознаками (колір, поєднання кольорів, одно-, двобуквені склади з буквами трьох кольорів).за кольором кубики розпізнають, послуговуючись такою схемою: «золотий» - жовтий (голосні звуки), «залізний» - сірий (дзвінкі приголосні звуки), «дерев'яний» - світло-коричневий (глухі приголосні звуки), білий. За поєднанням кольорів: «залізно-золотий», «дерев'яно-золотий», «залізно-дерев'яний».
- За об'ємом кубики поділяються на великі (тверді склади) й маленькі (м'які склади), великі подвійні (склесні один з одним), маленькі подвійні.
- За звучанням наповнювача (кубіки Зайцева, що звучать): «золоті», «залізні», «дерев'яні», «залізно-дерев'яні», відсутність звуку.
- За вібрацією наповнювача, яка сприймається пальцями руки, що тримає кубик.
- За вагою.
- За поєднанням ознак [2, с.194-197].

Г.Доманом створена сучасна теорія і широка практична програма раннього навчання дітей, зручна для застосування не лише в навчально-виховних закладах, а й у домашніх умовах. Технологія навчання дітей читання Г.Домана принципово відрізняється від загальноприйнятої. Називаючи дитину «лінгвістичним генієм», Г.Доман переконаний, що її

потрібно вчити читати не буквами і складами, а відразу словами, оскільки це значно простіше і доступніше для дітей будь-якого віку, починаючи з 6-8 місяців. Це означає, що дитина може навчитися читати (про себе) раніше, ніж говорити [2, С.199-201].

Суть технології Г.Домана найчіткіше окреслює перший етап. Для впізнавання кількості виготовляють комплект карток з червоними кружечками, від одного до 100. Навчання починається з карток на яких нанесені кружечки від 1 до 5. Дитині тричі на день послідовно показують картки з кількістю кружечків від 1 до 5 і називають відповідне число. Наступного дня проводять три заняття з першим комплектом, додаючи ще один комплект – з картками від 6 до 10. Його також показують тричі на день. Перед кожним наступним показом картки обов'язково перетасовують, щоб їх послідовність була непередбачуваною. З першими двома комплектами заняття проводять п'ять днів. З шостого в кожному комплекті щоденно одну картку змінюють на нову. Приблизно за 50 днів дитина запам'ятовує всі картки і відрізняє одну від іншої. Відтоді вона може сприймати те, що дорослий може лише бачити.

Технологія Домана сприяє засвоєнню дитиною десятків тисяч точних, надзвичайно цікавих фактів («бітів знань»). Їх подають на картках розміром 30х30см чітким малюнком, схемою, якісною ілюстрацією, фотографією. На зворотному боці кожної картки розміщують пояснювальний текст, який зачитує дорослий. Щоб зробити інформацію доступною для вивчення дитиною, всі галузі знань Г.Доман поділив на 10 розділів. До третього розділу технологій раннього навчання Г.Домана відносять формування у дітей енциклопедичних знань. Суть цієї технології полягає у збагаченні розуму дитини різноманітними фактами, які є основою знань. За твердженням Г.Домана, існує певна анатомія між людським мозком і комп'ютером: «Мозок, як і комп'ютер, повністю залежить від набору фактів, закладених у його пам'ять». У комп'ютері цей запас іменується базою даних, а мозок, як висловився Г.Доман, використовує «базу знань». Факти, які засвоюють діти, він вважає своєрідними «бітами знань». Малюки вивчають і запам'ятовують їх значно швидше й легше, ніж дорослі. Чим менша дитина, тим легше й успішніше це їй дається. Але факти становлять лише основу знань, а не самі знання. Середній набір фактів свідчить про середнє за рівнем знання; великий набір фактів означає, що база для знань перевищує середню[2, С.199-201].

Технологія фізичного виховання спрямована на розвиток і оздоровлення дітей. Її автор, український педагог-новатор М.Єфименко вивчав цю проблему протягом дванадцяти років і має своє, відмінне від загальноприйнятого, розуміння суті фізичного виховання здорових дітей і

дітей з відхиленнями в розвитку.

Технологія фізичного виховання дітей М.Єфименка «Театр фізичного розвитку та оздоровлення дітей» розрахована на дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Автор назвав її ще «тотальним ігровим методи», втіливши у цих словах своє педагогічне кредо «грати щодня, грати постійно, грати завжди».

Технологія М.Єфименка значну роль відводить мовному спілкуванню як головному інструменту педагогічного впливу вихователя. Йдеться про спілкування під час заняття-спектаклю між педагогом і дітьми, між дітьми, між дітьми та іграшками-персонажами. Мовлення повинно супроводжувати кожен рухову дію, ситуацію [3, с.14-15].

Технологія М.Єфименка є оригінальною системою фізичного виховання дітей, розвивальний ефект якої поширюється на загальний розумовий і духовний розвиток. Він вірить у невичерпні можливості принципово нової системи фізичного виховання, яка, на його думку, вже у найближче десятиліття стане основою «комплексної педагогіки життя» [1, с.1-24].

Висновки. Детально ознайомившись з педагогічними технологіями раннього навчання ми дійшли висновку, що активне їх застосування в системі освіти дає змогу підвищити ефективність навчально-виховного процесу. Кожна технологія спрямована на розвиток пізнавальних та творчих здібностей дітей, як уміння встановлювати причинно наслідкові зв'язки, робити висновки, інтегрувати й систематизувати інформацію, аналізувати ситуації, передбачати наслідки, вибудовувати гіпотези; здатність висловлювати оригінальні ідеї і винаходити нове; на розвиток емоційної, чуттєвої, мовленнєвої сфери; на формування першооснов для читання, розвиток елементарних математичних уявлень; фізичне виховання та оздоровлення дітей тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бечпалько В. П. Слагаемые педагогической технологии. М.: Педагогика, 2019. 190 с.
2. Гнесь Н.О. Оптимізація рухової активності дошкільнят як шлях реалізації здоров'язбережувальних технологій у роботі дошкільних навчальних закладів. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія № 15. «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури / фізична культура і спорт»*. К.: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. № 4. С. 4-7.
3. Епишева О. Что такое педагогическая технология. *Школьные технологии*. 2014. №1. С. 32-36.

Пунтус Д. С.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. Карапузова І.В.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗДО

У статті наголошується на важливості використання експериментально-дослідницької діяльності дошкільників, висвітлюється особливості її використання в освітньому процесі ЗДО.

Ключові слова: експериментально-дослідна діяльність, дошкільник, вихователь.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день модернізація дошкільної освіти потребує перегляду технологій навчання дітей дошкільного віку, орієнтуючи педагогів на використання у своїй діяльності більш ефективних форм і методів, що дозволяють будувати педагогічний процес на основі розвивального навчання. Однією з таких технологій, на нашу думку, є дитяче експериментування, яке дає можливість формувати в дітей реальні уявлення про різноманітні сторони досліджуваного об'єкта, про його взаємини з іншими об'єктами і з середовищем існування. У процесі експериментування в дітей збагачується пам'ять, активізуються розумові процеси, оскільки постійно виникає необхідність здійснювати операції аналізу, синтезу, порівняння, класифікації, узагальнення.

Мета даної статті полягає в розкритті особливостей організації експериментально-дослідної діяльності дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експериментально-дослідницька діяльність є ефективним засобом розумового, фізичного, валеологічного, естетичного, статевого, екологічного, морального та трудового виховання. Крім того, даний вид діяльності сприяє всебічному розвитку дитини й формуванню її особистісних рис, що цілком реалізовує основні завдання дошкільної освіти.

Нажаль, експериментування поки ще не стало самоцінною діяльністю, оскільки виникає за ініціативи дорослого. Для того, щоб експериментування стало провідним видом діяльності, воно має виникати за ініціативи самої дитини.

Експеримент, який самостійно проводить дитина, дає змогу їй створити модель явища й узагальнити отримані дієвим шляхом

результати, порівняти їх, класифікувати і зробити висновки щодо значення цих явищ для людини і самої себе. Для дошкільників експериментування нарівні з грою стає провідним видом діяльності.

Виходячи зі змісту експериментально-дослідницької діяльності з дошкільниками у ЗДО, можна виділити завдання, які педагог має реалізувати в ході проведення даного виду діяльності: формувати у вихованців науково-об'єктивні уявлення про природу та навколишнє середовище як єдину систему, де всі об'єкти і явища перебувають у причинно-наслідкових в'язках; продовжувати розвивати навички експериментально-дослідницької діяльності: вчити самостійно досліджувати явище або об'єкт, змінюючи умови та використовуючи різні засоби дослідження, зокрема ретельне сенсорне стеження предмета з активним коментуванням; ефективно використовувати дослідницькі прийоми для з'ясування зв'язків, недоступних для органів чуття дитини, для проникнення в сутність явищ і властивостей предметів; розвивати вміння класифікувати об'єкти живої природи на основі аналізу зовнішніх ознак, способів їх взаємодій із навколишнім середовищем, діяти за заданим алгоритмом, дотримуючись визначених правил та вимог; здійснювати аналіз і синтез досліджуваних процесів; спонукати до міркувань, побудови самостійних гіпотез та виведення висновків на основі здобутих результатів під час проведення елементарних дослідів та експериментів; стимулювати допитливість, наполегливість і потяг до пошуків самостійних шляхів пізнання природи та оточуючого світу; формувати досвід виконання правил техніки безпеки при проведенні експериментів; активізувати знання й практичний досвід дітей у різних видах діяльності у природі та навколишньому середовищі; виховувати в дітей діяльну любов до природи, вміння дбати про рослини й тварин.

Як же організувати експериментально-дослідницьку діяльність з дітьми в дошкільному закладі влітку? Перш за все, треба створити в дошкільному закладі оптимальні умови для розвитку дослідницьких умінь дітей, практичного пізнання ними навколишнього світу і впорядкування їхніх уявлень про сезонні явища, об'єкти довкілля та їх взаємозалежність.

Першим реальним кроком у цьому напрямку є створення плану проведення дослідів на певний період (за бажанням вихователів на місяць або квартал). Наступний крок – необхідно забезпечити педагогічно правильне керування цією діяльністю, головною метою якої є створення умов для розвитку можливостей, творчих здібностей кожної дитини, щоб задовольнити живий дитячий інтерес, не згасити іскорки дитячої допитливості.

Під час організації експериментально-дослідницької діяльності педагогічним працівникам ЗДО необхідно брати до уваги вікові та індивідуальні особливості дітей.

На прикладах причинно-наслідкової залежності явищ природи вихователь під час експериментально-дослідницької діяльності повинен забезпечити умови для логічного мислення дітей, привчати терпеливо спостерігати, досягати мети, робити перші власні висновки, дотримуватися правил безпеки.

Інтерес є могутнім засобом успішного розвитку дитини, необхідною умовою досягнення позитивних результатів.

Розглянемо послідовність проведення експериментально-дослідницької діяльності дітей: проблемна ситуація; цілепокладання; висунення гіпотез; перевірка припущення; якщо припущення підтвердилося: формулювання висновків (як це вийшло); якщо припущення не підтвердилося: виникнення нової гіпотези, реалізація її у дії, підтвердження нової гіпотези, формулювання висновків (як вийшло).

Наведемо структуру заняття-експериментування: постановка дослідницького завдання у вигляді того або іншого варіанта проблемної ситуації; уточнення правил безпеки життєдіяльності під час експериментування; уточнення плану дослідження; вибір обладнання, самостійне його розміщення дітьми в зоні дослідження; розподіл дітей на підгрупи, вибір ведучих, які допомагають організувати однолітків й коментують хід і результати спільної діяльності у підгрупах; аналіз та узагальнення отриманих дітьми результатів експериментування.

Залежно від обсягу та складності організації і проведення дослід може бути як окремою формою (заняттям на свіжому повітрі або у приміщенні), так і її компонентом. Слід пам'ятати, що нові знання як результат самостійного «відкриття» дитини мають формуватися на знаннях, попередньо нею засвоєних. Нескладні досліді в закладах дошкільної освіти можуть проводитися не тільки під час занять, але й у процесі природничих екскурсій, прогулянок, цільових прогулянок та праці в природі з метою закріплення, узагальнення й систематизації знань дітей дошкільного віку.

У ЗДО експериментально-дослідницька діяльність включає в себе безпосередньо організовану діяльність з дітьми (планові експерименти); спільну діяльність із дітьми (спостереження, праця, художня творчість); самостійну діяльність дітей (праця в лабораторії) та спільну роботу з батьками (участь у різних дослідницьких проектах).

Неодмінними складовими при організації та проведенні експериментально – дослідницької діяльності дошкільників є викорис-

тання педагогом різноманітних методів і прийомів. Вихователь обирає їх, зважаючи на сезонну специфіку об'єктів дослідження й особливості дитячого колективу. На практиці метод постає як спосіб роботи вихователя, завдяки якому дошкільник засвоює знання, уміння, навички, розвиває свої пізнавальні здібності; спрямований на забезпечення взаємозв'язку пізнавальної та практичної діяльності дітей, тому він має і освітнє, і виховне значення.

Основними методами даного виду діяльності є досліди, експериментальна робота, спостереження, бесіди, проблемні ситуації, словесно-логічні завдання, праця у природі, використання творів художньої літератури, ігри.

Як і будь-яка технологія, експериментально-дослідницька діяльність має дотримуватися таких основних умов: максимальна відповідність обраного об'єкта меті та завданням, які вирішуються в процесі досліду; не проводити дослідів із незнайомими об'єктами та слідкувати за безпечністю їх для життя і здоров'я дитини; додержуватися вимог естетичності, оскільки яскравий об'єкт здійснює позитивний емоційний вплив на дитину; викликати в дітей співчуття, жалість по відношенню до об'єктів, які мають дефекти, формувати в дитини бажання створити чудо, перетворити неясне в яскраве шляхом дбайливого догляду; урахувати, що не існує поділу об'єктів спостережень відповідно до вікових особливостей дітей, а є лише різниця у складності уявлень, які формуються в дошкільників.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Упровадження дитячого експериментування як педагогічної технології у практику роботи ЗДО забезпечує оновлення системи освіти на сучасному етапі та сприяє розвитку інноваційної особистості дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голополосова Т. В., Шукшина Л. М. Пошуково-дослідницька діяльність з дітьми старшого дошкільного віку у вересні. *Бібліотечка вихователя дитячого садка*. 2019. № 8. С. 77–81.
2. Гнізділова О. А., Федій Т. В. Експериментально-дослідницька діяльність у природі як засіб виховання дітей дошкільного віку : [навч.-метод. посіб. для студ. спец. 6.010100 - «Дошкільна освіта»]. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. 129 с.

Романеско О.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Вашак О.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ГОЛОВНІ ПРІОРИТЕТИ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

У статті зосереджено увагу на актуальних аспектах якості дошкільної освіти. Розкриті поняття «дошкільна освіта», «якість дошкільної освіти», «критерії якості освіти». Автором висвітлені шляхи забезпечення якості дошкільної освіти на сучасному етапі. Охарактеризовані основні чинники впливу на якість освіти загалом, та дошкільної, зокрема.

Ключові слова: дошкільна освіта, якість освіти; якість дошкільної освіти; критерії якості дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Головними пріоритетами дошкільної освіти є необхідність модернізації її змісту відповідно до Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, законів України «Про дошкільну освіту», «Про охорону дитинства» що зумовлюється реформами у цій галузі на сучасному етапі. Для реалізації цих завдань ключовим питанням постає вивчення основних чинників впливу на якість дошкільної освіти.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблемі якості освіти в Україні присвячували свої дослідження вчені В. Кремень, О. Локшина, В. Лутай, М. Михальченко, В. Огнев'юк, С. Сисоєва, О. Савченко та інші. Деякі аспекти висвітлені у наукових працях В. Алямовської, Л. Артемової, О. Кононко, О. Коваленко, К. Крутій, Н. Лисенко, Т. Лукіної, О. Янко та інших.

Мета статті полягає у висвітленні головних аспектів та шляхів підвищення якості дошкільної освіти в Україні.

Виклад основного матеріалу. У науковій джерельній базі є декілька визначень дошкільної освіти та якості дошкільної освіти. Так, у педагогічних словниках, дошкільна освіта визначається, як рівень освіти, який дитина здобуває у дошкільному навчальному закладі, сім'ї або за допомогою фізичної особи в результаті послідовного, системного та цілеспрямованого процесу засвоєння Базового компонента дошкільної освіти, який передбачає: формування основ соціальної адаптації та життєвої компетентності дитини; виховання елементів природо-доцільного світогляду, розвиток позитивного емоційно-ціннісного ставлення до довкілля; утвердження емоційно-ціннісного ставлення до

практичної та духовної діяльності людини; розвиток потреби реалізації власних творчих здібностей [3, с.29].

У своїх наукових працях, Н. Виноградова, розкриває якість освіти як характеристику освітнього процесу і його результатів, що виражає міру їхньої відповідності поширеним у суспільстві уявленням про те, яким має бути освітній процес і якій меті він має служити, виражається в системі показників (нормативів) знань, умінь, навичок, норм ціннісно-емоційного ставлення до світу і один до одного, яка відбиває ступінь задоволення очікувань різних учасників освітнього процесу, від освітніх послуг, що надаються освітньою установою, а також ступінь досягнення висунутих перед освітою мети і завдань [6, с. 126].

Поняття «якість дошкільної освіти» з позиції кожного суб'єкта освітнього процесу (держави, дітей, батьків, педагогів, керівників) трактується по-різному. Для держави – підтвердження соціальної та економічної доцільності вкладених коштів (потреба суспільства в якісній освіті). Для дітей – це навчання в цікавій для них ігровій формі. Для батьків – це ефективне навчання, тобто навчання за програмами, що готують дітей до школи; конкретні результати освітньої роботи з їхньою дитиною. Для педагогів – це позитивна оцінка їхньої діяльності керівниками закладу, батьками; успішне виконання освітньої програми всіма дітьми; підтримка інтересу дітей до процесу будь-якої діяльності, успішний їхній розвиток; збереження та зміцнення здоров'я кожної дитини; забезпеченість педагогічного процесу всіма необхідними методичними рекомендаціями і системою планування. Для керівника – висока оцінка діяльності педагогів батьками і дітьми, підвищення престижу та іміджу закладу дошкільної освіти; раціональне використання часу дітей і педагога; успішність діяльності педагогів і дітей; повне засвоєння обраної освітньої програми та якісна підготовка дітей до школи [3, с.71].

Проблему якості дошкільної освіти досліджувала І. Швидка. Дослідниця наголошувала на тому, що освіта в Україні пов'язана із загальними орієнтирами процесу вдосконалення системи освіти на усіх рівнях. На сьогодні розвиток дошкільної освіти залишається одним із пріоритетних напрямів державної освітньої політики в нашій державі. Найважливішими завданнями дошкільної освіти є створення належних умов для виховного простору дітей, забезпечення дієвості особистісно орієнтованої освітньої системи, реалізація принципів демократизації, гуманізації та індивідуалізації, інтегративності педагогічного процесу. Це сприятиме своєчасному становленню і всебічному розвитку життєво-компетентної особистості дитини, формуванню її фізичної і психологічної готовності до нової соціальної ролі [6, с.34].

Водночас, проблема якості дошкільної освіти все ж не отримала належного висвітлення. Так, відома дослідниця О. Савченко, порушуючи проблему якості освіти, виокремлює наступні чинники впливу, називаючи їх зовнішніми тисками, які негативно позначились на якості освіти загалом, так і на дошкільній. Це тривала невизначеність ідеологічних установок розвитку держави (затягнувся процес пошуку національної ідеї, консолідації суспільства); нарощування відкритої соціальної нерівності, яка нівелює права частини громадян на забезпечення дітям якісної освіти, змістовне дозвілля; демографічна та економічна кризи, що зумовили значні зміни у мережі навчальних закладів, особливо у сільській місцевості, зменшення витрат на всі організації навчально-виховного процесу; постійне погіршення екологічної ситуації, частотність екологічних катастроф, епідемій збільшилися ризики для дитячого здоров'я; розхитування ролі сім'ї, як найважливішого соціального інституту стабільного розвитку держави, зумовило поширення безвідповідального батьківства, насильства над дітьми; бурхливий розвиток ЗМІ, доступ дітей до неякісної інформації, засилля реклами безмежного споживання тощо [5, с.8].

За сучасними науковими підходами, якість освіти характеризують як сукупність критеріїв – умов, управління, освітнього процесу і результатів цього процесу. Про умови можна говорити в широкому і вузькому сенсі. На державному рівні – це створення нормативно-правової та науково-методичної бази, фінансове забезпечення, підготовка кваліфікованих кадрів тощо. У межах конкретного закладу дошкільної освіти – це формування розвивального середовища, добір кваліфікованих кадрів та підвищення їхньої фахової майстерності, організація освітнього процесу тощо.

Тому, на думку науковців, при оцінюванні якості дошкільної освіти слід застосовувати полікритеріальний підхід. При цьому беруть до уваги низку критеріїв, зокрема: забезпечення умов для ефективного розв'язання освітніх завдань; управління дошкільним закладом, спрямоване на оптимальну організацію надання освітніх послуг, які задовольнили б запити батьків і держави; створення розвивального освітнього середовища, що забезпечує дитині гармонійний розвиток; організація освітнього процесу, під час якого в дитини формуються життєво необхідні навички та базові якості особистості; результат освітньої діяльності – рівень особистісних досягнень старшого дошкільника на порозі школи.

На нашу думку, всі визначені критерії є важливими, і їх оцінки в сукупності дають змогу отримати уявлення про якість дошкільної

освіти в цілому.

Щодо критеріїв якості управління освітою, то визначаємо наступні – налагодженість управлінських механізмів і модернізація управління; кваліфікація управлінських кадрів.

До якості результату відносимо такі критерії як фізичне і психічне здоров'я вихованців, розвиненість, навченість і вихованість дітей. Зауважимо, що всі складові якості дошкільної освіти досить важливі, отже, мають розглядатися цілісно.

Висновки і перспективи останніх досліджень. Якістю дошкільної освіти є збалансована відповідність усіх аспектів освіти певній меті, потребам, вимогам, нормам і стандартам; як сукупність якостей і характеристик, реалізація яких в педагогічному процесі сприяє різнобічному розвитку дитини, збереженню її здоров'я, успішному переходу до наступного вікового періоду. Досліджувана проблема не розкриває всіх аспектів і потребує подальшого вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. – К., 1999.
2. Закон України «Про освіту» // Законодавство України про освіту: збірник законів. – К. : Парламентське видавництво. - 2002. – С. 3–27.
3. Крутій К. Л. Моніторинг як сучасний засіб управління якістю освіти в дошкільному навчальному закладі: монографія / К. Л. Крутій. – Запоріжжя: ТОВ «ЛППС» ЛТД, 2010. – 172 с.
4. Фроленкова Н. О. Якість дошкільної освіти в Україні: феномен поняття. Молодий вчений. 2015. № 2.
5. http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25257/1/%2BKozak_yakist_osvita.pdf
6. <http://www.molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/200.pdf>
7. https://pidru4niki.com/1594102462046/pravo/sistema_doshkilnoyi_osviti

УДК 373.2.015.31ТРВЗ

Савко Т.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. Ковалевська Н.В.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ ВІНАХІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ У РОБОТУ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано особливості реалізації технологій ТРВЗ. Автором здійснено аналіз роботи окремих сучасних закладів освіти з використанням елементів технології розробленої Г. Альтиуллером .

Ключові слова: педагогічні технології, технологія розв'язання винахідницьких завдань, заклад дошкільної освіти.

Постановка проблеми. На сучасному етапі все очевиднішим стає те, що традиційна освіта, орієнтована на формування компетентностей не встигає за вимогами, які висуває сучасне суспільство. За останні роки розвиток науки і техніки сприяв появі нових форм навчальної комунікації, новітнім методам розв'язання освітніх завдань. Відбувається еволюція змісту, форм і методів навчання, яка спонукає до розробок і впровадження нових освітніх технологій. Досвід показує, що все нове із часом стає традицією і що традиції утворює соціум, а новаторами виступають яскраві особистості реформаторського типу.

Г. Альтшуллер запровадив технологію розвитку творчої особистості або ж «Теорія розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ)». Ця технологія здобула популярність серед вихователів дітей дошкільного віку. Для її успішної реалізації в умовах сучасного закладу дошкільної освіти потрібно навчити дитину виявляти проблеми, з'ясовувати, чому легкі завдання розв'язуються просто, а важкі – складно.

Мета даної статті – виявити особливості впровадження ТРВЗ в сучасних закладах дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Роботи Г. Альтшуллера «Алгоритм винаходу» та «Творчість як точна наука» стали основою для становлення педагогіки творчості. Згодом з'явилися спеціальні дослідження В. Бухвалов, Б. Злотін, С. Ладоскіна, А. Нестеренко, Т. Сидорчук, М. Шустерман та інших, в яких було розроблено систему роботи з упровадження ТРВЗ в освітній процес навчальних закладів різного типу. ТРВЗ набула поширення не тільки у нас в країні, але і за кордоном. Книги по ТРВЗ видані в США, Великобританії, Японії, Швеції, Фінляндії, Німеччині, Болгарії і інших країнах. Як і сама теорія, так і методологія викладання ТРВЗ безперервно розвиваються. Ідеї і методи ТРВЗ переносяться в гуманітарні області: мистецтво, менеджмент, рекламу, public relations, педагогіку.

Використання методів ТРВЗ-технології мають допомогти особистості розв'язувати проблеми творчо, ефективно. Методи ТРВЗ у дошкільному навчальному закладі використовуються під час організації естетичної, розумової, мовленнєвої та інших видів діяльності. Проте найперспективнішим вважаємо напрямок, у якому гармонічно поєднуються всі ці види діяльності. ТРВЗ покликана не замінити основну програму розвитку особистості дошкільника, а максимально збільшувати ефективність її.

Метою ТРВЗ є не просто розвиток творчості дитини, а навчання дітей самостійного та системного мислення; формування розуміння процесів, що відбуваються у світі, природі, самій дитині; виховання у

дітей якостей самодостатньої особистості, здатної розуміти єдність довкілля та його суперечності. Методи ТРВЗ дають змогу подолати страх перед новим, невідомим та прищепити дитині сприйняття життєвих і навчальних задач не як перешкод, а як чергових задач, які потрібно і можна розв'язувати, та спрямовані на використання практичного досвіду дитини, формування її сенсорної культури, отримання вражень через усі канали відчуттів і сприйняття [3].

Використання прийомів і методів ТРВЗ-педагогіки не потребує спеціального обладнання, тому вони можуть бути частиною будь-якої форми організації навчально-виховної роботи, що дає змогу максимально використовувати можливості й інтереси дітей. Вони реалізують усі доступні ресурси для підвищення результативності і зменшення витрат під час виховання, розвитку, навчання.

Наприклад, у навчальному закладі № 2 санаторного типу туберкульозного профілю Прилуцької міської ради Чернігівської області реалізуючи ідеї ТРВЗ, працюючи з дітьми, схилиюся до розвивального навчання дошкільнят, яке ставить собі за мету розвиток допитливості, мислення, мовлення. Вихователі планують роботу дітей відповідно до тем тижня, що дозволяє нам всебічно розглянути її і добре закріпити пройдений матеріал. Вихователь на власному прикладі демонструє творчий підхід до теми заняття (активна участь у ході заняття, віршовані візитки учасникам заняття); мотивує кожен вид діяльності (викликає подив, інтерес); на кожному занятті залучає ефект новизни; для гармонізації психічного стану використовувати музичний супровід [2].

Бретоусова Раїса Геннадіївна, вихователь Розсошанського ДНЗ «Яблунька» Хмельницької області, реалізуючи технологію ТРВЗ, прагне розвивати у дітей діалектичне мислення на основі формування системного аналізу, вміння бачити в подіях, явищах протиріччя і знаходити оптимальні результати його вирішення, вміння вирішувати одне і те завдання різними варіантами. Тобто формувати у дітей вміння винаходити . Автор стверджує, щоб впроваджувати в навчально-виховний процес технологію ТРВЗ, потрібно добре знати методи, прийоми, принципи ТРВЗ. Серед умов реалізації ТРВЗ називають такі: забезпечення розкнутості дитячого колективу; заохочення дітей до різноманітних відповідей; схвалення відповідей дітей, особливо аргументованих, пов'язаних з фактами, але жодної не засуджувати.

Кожне заняття з дітьми – це ланцюжок питань «Як?», «Звідки?», «Для чого?», «Чим поганий?», «Чим корисний?». Це навчає дітей системного аналізу і дає знання не як догму, а як пошук істини і суті. Постійно відкривається перед дітьми таємницю подвійного, наявність

протиріч в об'єкті, виділяти, що корисне, а що шкідливе, наявність двох протилежних якостей в одному об'єкті. Наприклад, ліки добре і ліки погано. Навчити дітей бачити користь і шкоду, добре і погане в одному об'єкті або явищі, значить, навчити основам ТРВЗ.

Кожного дня з дітьми проводяться ігри «Добре – погано», «Користь – шкода», «Навпаки, зате», ігри на вміння знаходити протиріччя «Дощ і фонтан», ігри- міркування про пори року, зміну сезону. Коли ми підніmemo дитячу думку до рівня питань пошукового характеру, вміння співставляти і порівнювати, знаходити абсолютно однакові предмети і навпаки, тоді можна переходити до більш складного рівня узагальнення, систематизації і встановлення закономірностей. Наприклад, назвати як можна швидше якості якого- небудь предмета, конкурс на найвеселіше запитання, на найрозумніше питання [2].

Але вихователю треба не пропустити момент, коли фантазія заходить у безмежність, а щоб цього не сталося, рекомендовано розвивати винахідливість не тільки в фантастичних історіях але і в реальних життєвих ситуаціях. Наприклад, у групі пожежа, а води ніде немає. Як ти вчиниш?

Курс розвитку творчої уяви включає комплекс вправ, психологічних ігор, різних завдань на кмітливість, що ламають стереотипи, розхитують психологічну інерцію. До таких ігор входять ігри за методом «мозкового штурму». Він полягає в колективному пошуку нетрадиційних шляхів розв'язання проблем. Цей метод має два етапи. На першому етапі (генерації ідей) висувається якомога більше пропозицій, вони не критикуються. Потрібно вчити дітей не боятися запропонувати сміливу думку. На другому етапі відбираються раціональні ідеї для розв'язання проблеми, яку не вдалося розв'язати нетрадиційним способом. До методів мозкового штурму відноситься і цікавий метод «моделювання маленькими чоловічками» [1].

Одним із ефективних та цікавих методів ТРВЗ, вважають у Комунальному закладі «Дошкільний навчальний заклад №45 «Калинка» Вінницької міської ради, є метод символічної синектики, тобто відображення реального світу різними символами і знаками. Людство створило велику кількість символів, і складність полягає не в тому, щоб засвоїти правила їх уживання, а в тому, щоб розуміти і запам'ятати, що саме вони означають. Цей метод сприяє розвитку в дошкільнят багатой уяви, здатності до перетворень, уміння знайти приховані залежності та зв'язки, допомагає мислити нестандартними образами. Адже основою розвитку розумових здібностей є оволодіння дитиною діями заміщення і наочного моделювання. Як відомо, жодна

діяльність людини не відбувається без використання знаково-символічних засобів. Наприклад, побутово- і практичну діяльність, де використовується широкий спектр знаково-символічних засобів: умовні позначення, піктограми, дорожні знаки тощо. Соціальні форми (використання символів) є індивідуальними формами розвитку дитини і відіграють головну роль у формуванні понять [4].

Висновки. На сучасному етапі технологію ТРВЗ використовують у закладах дошкільної освіти. Впровадження технології допомагає розвитку пізнавальної активності, логічного мислення, сприяє формуванню мовленнєвої компетенції дитини, креативності, допомагає дітям подолати сором'язливість та невпевненість, розвиває критичність. Діти навчаються відстоювати власну точку зору, самостійно приймати рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використаних елементів ТРВЗ в навчанні дітей мовленнєвого спілкування на заняттях та в повсякденному житті дошкільнят. с.Розсоша, Хмельницького району, 2015. 30 с.
2. Ігрова технологія ТРВЗ. URL: http://pryluky-dnz2.edukit.cn.ua/arhiv/igrova_tehnologiya_trvz/
3. Савченко М. С., Онофрійчук Л.О. Підготовка майбутніх вихователів до використання ТРВЗ у практиці сучасної дошкільної освіти URL: <http://eprints.zu.edu.ua/28867/1/%D0%9A%D0%BD%D0%B8%D0%B3%D0%B0%20%D0%86%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%202016.pdf#page=255>
4. ТРВЗ. Використання символічної синектики у роботі з дітьми дошкільного віку. URL: <https://dnz45.edu.vn.ua/simvol/>

УДК 373.24; 372.881.1

Семенюта Н. М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц.Зімакова Л.В.

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ

У статті наголошується на важливості формування лексичної компетентності з періоду дошкільного дитинства, висвітлюється ефективність мультиплікації у збагаченні, активізації та уточненні словника дитини старшого дошкільного віку.

Ключові слова: розвиток мовлення, мультиплікаційні фільми, старший дошкільник.

Постановка проблеми. Базовий компонент дошкільної освіти визначає мовленнєву підготовку і готовність дітей до школи, що включає оволодіння вміннями і навичками культури спілкування в процесі навчання мови і мовлення, а відтак, забезпечує життєву і мовленнєву компетентність. Одним з основних її напрямів є формування лексичної компетенції як підґрунтя успішного набуття мовленнєвої компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досить ґрунтовно досліджувалася проблема словникової роботи в дитячому садку Г. Ляміною, В. Логіною, М. Коніною, Ю. Ляховською, В. Гербовою та ін. Ними чітко визначено зміст та методика збагачення, активізації й уточнення словника. Особливості засвоєння значення слова дитиною розкрито в роботах Л. Виготського, Т. Коннікової. Л. Виготський відмічав, що дитина не шукає значення для слова, воно їй дається в процесі мовного спілкування з дорослим.

Науковці та педагоги не полишають пошук новітніх педагогічних засобів. На думку К. Крутій, лінгводидактичний потенціал мають мультиплікаційні фільми [5]. Л. Зімакова вважає, що за правильного методичного керівництва вони можуть ефективно впливати на збагачення словника через екранізовані комунікативно-мовленнєві моделі та на його активізацію у подібних життєвих ситуаціях [1, 2, 3, 4].

Мета даної статті полягає у висвітленні лінгводидактичного потенціалу мультиплікаційних фільмів у набутті старшими дошкільниками лексичної компетентності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливості словника дітей старшого дошкільного віку досліджували Ю. Ляховська, В. Логінова, Г. Бавикіна та ін. Автори відмічають, що у словнику старших дошкільників серед іменників переважають слова, що позначають назви конкретних предметів, мало використовуються порівняльні ступені прикметників, а також прикметники з префіксами, суфіксами. Спостерігається неточність у вживанні дієслів, особливо тих, які передають відтінки змісту дії. За даними Г. Бавикіної, у побутовому словнику діти допускають до 30% помилок. Бідний словник дітей на образні вирази, приказки, прислів'я. Тому необхідно прилучати дітей до краси слова і це сприятиме збагаченню їхнього лексичного запасу.

На сучасному етапі розвитку дошкільної освіти актуальним у навчанні мови дошкільників, зокрема формуванні у них лексичної компетенції є використання мультиплікаційних фільмів, як засобу збагачення, активізації та уточнення словника дітей дошкільного віку.

У буденній свідомості мультфільми сприймаються як невід'ємний складник дитинства, засіб розвитку та розваги підростаючої особистості,

формування реалістичного та оптимістичного світосприйняття. З мультиплікаційних фільмів дитина черпає значну кількість інформації художньо-естетичного, морально-етичного, соціального, етнопсихологічного та пізнавального характеру. Мовою яскравих художніх образів, посилених музичним супроводом та виразним мовленням персонажів, мультфільми доносять до дитячої свідомості значну кількість інформації не науковим, а мистецьким шляхом. Звідси зрозуміло, що інформаційна наповненість мультфільму пов'язана з характерологічним, особистісним та соціальним становленням дитини.

Питання впливу мультиплікаційних фільмів на мовленнєвий розвиток дошкільника висвітлювали М. Аромаштам, С. Безклубенко, А. Биковська, О. Зоценко, В. Іткін, О. Маховская, А. Мудрик, М. Сітцева, М. Федорець. Розробкою методики розвитку мовлення дошкільників засобами мультиплікаційних фільмів займається К. Крутій, Л. Зімакова.

Мультфільми мають всеохоплюючий вплив на становлення особистості дошкільника, зокрема дидактичний – мультфільми розповідають про навколишній світ, за їх допомогою дитина вчиться думати, читати, говорити рідною мовою, вивчає геометричні фігури, кольори і отримує різні енциклопедичні знання; розвивають мовлення. Слухаючи грамотну і красиву мову героїв мультфільмів, діти поповнюють свій лексичний запас і можуть в хорошому сенсі здивувати батьків деякими висловами та афоризмами.

Л. Зімакова у мультиплікаційному фільмі «Маленький принц» представляє спілкування із старшим поколінням. Вона наводить приклади лексем, які діти можуть запам'ятати і використати у подібній життєвій ситуації [4, с.21-22].

Радість знайомства з новим другом: *Я подумав, ми можемо бути друзями. / Я завжди шукав з ким поділитися цією розповіддю. / Я прожив своє життя на самоті, без нікого, з ким можна перекинутися словом. / Я знайшла друга! / Серед людей теж самотнь.* [4, с.21-22].

Підтримка з боку близьких: *Якщо хтось впорається, то це ти. / Заспокойся. / З тобою все гаразд? – Я боюся! – Це нормально.*

Зверхнє ставлення до інших та вихваляння власної персони: *Я найкращий, найчепурніший та найбагатший на всій планеті. Вшануй мене. Я багатію, купляю все що завгодно* [4, с.21-22].

Сварка з рідними: *Мамо, я можу пояснити! – Ти набрехала! – Ти переймаєшся планом більше, ніж мною. Це твоє бачення мого життя, не моє. – Ти ж чудово знаєш, чому я маю багато працювати. – Ти надто зайнята роботою. Скільки ще чекати, доки ти зовсім зникнеш? – Досить цих нісенітниць!* [4, с.21-22].

Вживання формул мовленнєвого етикету: *Доброго ранку!* / *Пробач, мамо.* / *Вітаю вас.* / *Доброго дня.* / *Привіт.* / *Люба.* / *Бувай.* / *Я не хочу бути неввічливою.* / *Даруй мені, будь ласка.*

Використання образних висловів у мультфільмі. «Треба рухатися вперед». «Добре бачить лише серце». «Найголовніше очима не побачиш». «Коли ти даєш себе приручити, потім доводиться і плакати».

У мультфільмі відсутня ненормативна лексика – сленг, жаргон, просторіччя, вульгарна, лайлива лексика, суржик та ін. Мультфільм «Маленький принц» – якісна, цікава та повчальна історія, в якій і дорослі, і діти мають шанс зазирнути в світ людських відносин, провести паралелі з власним життям, збагатитися духовно [4, с. 21-22]. У сучасних мультиплікаційних фільмах для дітей наявна проекція семантичного поля світу дорослих. Через їх моделі комунікативно-мовленнєвих взаємодій дитина формує картину світу, а значить формується лексична компетенція.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, завдання педагога у формуванні лексичної компетенції полягає в підборі якісної медійної продукції та правильному педагогічному керівництві словниковою роботою з ЗДО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зімакова Л. В., Ковалевська Н. В., Сонник Ю. А. Особливості комунікативно-мовленнєвого розвитку старших дошкільників засобами мультиплікації: *навчально-методичний посібник*. Полтава, 2018.
2. Зімакова Л. Комунікативно-мовленнєвий розвиток старших дошкільників засобами мультиплікації: технологічний підхід. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки», 74*, Полтава, 2019. С. 17-20.
3. Зімакова Л.В., Манжелій Н.М. Формування моральних якостей у дітей дошкільного віку в організованій комунікативно-мовленнєвій діяльності. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Випуск 28*, Кам'янець-Подільський, 2020. С.126-136.
4. Зімакова Л.В. Проекція світу дорослих у мультиплікаційних фільмах для дітей: аналіз картини світу. *Дитинство XXI століття: інноваційна освіта: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Кременчук: Методичний кабінет, 2018. 200 с. – С.17-22.
5. Крутій К. Л. Медіадидактичні особливості використання мультфільмів як засобу навчання мови і розвитку зв'язного мовлення дошкільників. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Педагогіка. 2013. № 3. С.85-90.

Сітковська А.І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц.Пасічніченко А.В.

ГЕНДЕРНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Стаття містить теоретичний аналіз наукових поглядів щодо питання гендерної соціалізації. Визначено особливості гендерної соціалізації дитини дошкільного віку та фактори, які її визначають.

Ключові слова: соціалізація, гендер, гендерна соціалізація, дитина дошкільного віку.

Постановка проблеми. Активно пізнаючи навколишній світ дитина пізнає себе. Упродовж дошкільного періоду на основі накопиченого досвіду самопізнання відбувається диференціація образу «Я», одним із важливих аспектів якого є статево-рольова ідентифікація, що формується у процесі гендерної соціалізації.

Становлення особистості дитини дошкільного віку неможливе без реалізації завдань гендерної соціалізації, яка є однією із значимих сторін психічного розвитку. Деякий час проблема гендерного виховання дошкільника, на противагу іншим напрямам, була найменш дослідженою. Трансформації у сучасному суспільстві зумовили підвищення уваги науковців до неї.

Аналіз останніх досліджень. Ще в середині 1950-х років Т. Парсонс і Р. Бейлс стверджували, що статеві ролі засвоюються у процесі соціалізації. Різноманітні аспекти проблеми гендерного становлення особистості вивчалися багатьма науковцями. Серед них можна виділити таких, як В. Бочелюк, Г. Васильченко, В. Васютинський, Н. Городнова, Т. Говорун, С. Діденко, М. Джемкен, Д. Ісаєв, В. Каган, О. Кікінежді, Л. Колберг, Д. Колесов, І. Кон, Е. Костяшкін, В. Кравець, М. Марусинець, Дж. Мід, А. Палій, В. Романова, В. Слепкова, М. Ткалич, З. Фрейд та ін.

Метою статті є теоретичний аналіз наукових досліджень, присвячених проблемі гендерної соціалізації особистості; визначення особливостей гендерної соціалізації дитини дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Перш, ніж охарактеризувати специфіку гендерної соціалізації, звернемо увагу на такі дефініції, як «стать» та «гендер». Зазначимо, що стать – це генетично детермінований спеціальними статевими хромосомами комплекс репродуктивних, поведінкових і соціальних ознак, які визначають належність індивіда до

чоловічого або жіночого роду [7, с.342].

Поняттям «гендер» визначають сукупність соціальних і культурних норм, виконання яких в залежності від біологічної статі, вимагає від особистості суспільство [5, с.55]. Гендер – соціальна конструкція, яку використовують для характеристики статевої особливості поведінки і побудови соціальних стратегій [7, с.80].

Л. Каранух наголошує, що на відміну від біологічної статі, яка розділяє чоловіків та жінок за анатомічними ознаками, «гендер» характеризує схожості чи відмінності чоловіків та жінок у соціальних ролях, способі життя, моделях поведінки, намірах і прагненнях, нормах і очікуваннях тощо. Кожне суспільство має свою систему норм, стандартів поведінки, стереотипів громадської думки стосовно виконання відповідних соціальних статевої ролей, уявлень про «чоловічу» та «жіночу» поведінку [5, с.54].

Гендер формується і самими індивідами – на рівні їхньої свідомості (тобто гендерної ідентифікації), прийняття заданих норм і підлаштування під них (в одязі, зовнішності, манері поведінки тощо). Гендер конструюється шляхом соціалізації, розподілу праці, системою гендерних ролей, сім'єю, засобами масової інформації [8].

О. Главацька під поняттям гендерної соціалізації розуміє формування статевої ідентичності особистості – єдності поведінки й самосвідомості індивіда, який співвідносить себе з певною статтю й відповідає вимогам певної соціальної ролі [2, с.56].

Гендерна соціалізація особистості – процес засвоєння соціальних норм, правил, особливостей поведінки, установок відповідно до уявлень про гендерну роль, її формування та призначення [5, с.56]. У процесі гендерної соціалізації індивід вбирає в себе гендерні ідеали, гендерні ролі і гендерно різні моделі поведінки; відбувається засвоєння соціальної ролі, визначеної для неї суспільством відповідно до її статі [9].

Процес гендерної соціалізації розпочинається з раннього дитинства та має свої особливості на кожному віковому етапі. Так, Д. Ісаєв, В. Каган, І. Кон вважають дошкільний вік часом первинної статевої ідентичності. Вони наголошують, що поняття, які розвиваються у дітей, уявлення, пов'язані зі статтю, сприяють визначенню того, які установки і моделі поведінки будуть ними засвоюватися. Ці уявлення і поняття закономірно розвиваються упродовж дошкільного періоду. Перший рівень розуміння, що досягається між двома і п'ятьма роками, називається статевою ідентичністю. У цьому віці діти, незважаючи на те, що можуть відносити людей до відповідної статі категорії (хлопчики - дівчатка, дядько - тітка), у повному обсязі не розуміють, у чому полягають

відмінності між ними. Вони вважають, що стать можна змінити, змінюючи зовнішній вигляд, наприклад, змінивши одяг. Пізніше, між п'ятьма і сімома роками, починають розуміти, що їх стать постійна і незмінна; що хлопчики неодмінно стають чоловіками, а дівчатка – жінками; а також, що їхня стать позаситуативна і стійка в часі [4].

Гендерна соціалізація дошкільника охоплює дві взаємозалежні сторони: перша – привласнення дошкільником прийнятих моделей чоловічої та жіночої поведінки, відносин, норм, цінностей і гендерних стереотипів; друга – вплив суспільства, соціального середовища на індивіда з метою прищеплення йому певних правил і стандартів поведінки, соціально прийнятих для чоловіків і жінок [3, с.248].

Гендерна соціалізація є цілісним процесом становлення особистості дитини, що розпочинається вже з моменту її народження і триває упродовж усього життя та відбувається перш за все у сім'ї, яка є основним соціальним інститут первинної соціалізації індивіда. Адже провідними детермінантами розвитку рольової диференціації статі дітей дошкільного віку є диференційоване підкріплення типових для статі форм поведінки батьками і моделювання поведінки батьків. Засвоєння дитиною особливостей статевої поведінки, уявлення про себе та про інших як про представників певної статі, насамперед, залежить від тих стереотипів, що панують і виявляються в її повсякденному житті [6, с.136].

Оцінюючи роль батьків у гендерній соціалізації, науковці зазначають, що: 1) батьки є першими агентами гендерної соціалізації; 2) вони не односторонньо впливають на дитину, а взаємодіють з нею; 3) ця взаємодія визначається співвідношенням статі дитини і батьків; 4) внесок батька і матері не визначається кількісною міркою «більше - менше», а залежить від їх взаємин; 5) сімейна соціалізація істотним чином визначає реакції дитини на ті впливи, які починають діяти пізніше; 6) успішність гендерної соціалізації в сім'ї залежить від того, як вона співвідноситься з існуючими суспільними стереотипами і нормами культури [4].

Погоджуємося з думкою Гарбузова В.І., що не менш важливим фактором гендерної соціалізації дітей дошкільника є дитяче товариство. Саме в середовищі ровесників дитина може почуватися як представник певної статі, випробувати статево-рольові настанови й орієнтації без контролю з боку дорослих. Дошкільники засвоюють відповідну для статі поведінку, а неадекватна статево-рольова поведінка в колі ровесників зникає швидше, ніж за інших обставин [1].

Висновки і перспективи подальших досліджень. У процесі гендерної соціалізації під впливом соціального середовища дошкільник

засвоює моделі чоловічої та жіночої ролі, норми, ціннісні орієнтації, гендерні стереотипи, правила і стандарти поведінки, соціально прийняті для чоловіків і жінок. Важливими чинниками гендерної соціалізації дитини дошкільного віку є родина та товариство ровесників. Зважаючи на підвищення інтересу науковців до питань гендерної соціалізації, вивчення різноманітних факторів її формування, на нашу думку, визначають перспективність досліджень у цьому напрямку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гарбузов В.И. Психотерапевтическая коррекция нарушений полоролевого поведения при неврозах у детей и подростков. *Психика и пол детей и подростков в норме и патологии*. Л.: ЛПМИ, 1986. С. 61–65.
2. Главацька О.Л. Вплив батьківської сім'ї на гендерну соціалізацію сучасної молоді *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». – 2017. Випуск 1 (40). С.55-60.
3. Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв/ упор. К.Л. Крутій, О.О. Фунтікова. Запоріжжя: ТОВ «ЛПІС», 2010. 324 с.
4. Каган В.Е. Дошкольный возраст. Воспитателю о сексологии. М. : Педагогика, 1991. 256 с.
5. Карнаух Л.П. Проблема гендерної соціалізації особистості в зарубіжних та вітчизняних психолого-педагогічних дослідженнях. *Науковий вісник МНУ імені В.О.Сухомлинського*. 2014. Випуск 1.45 (106). С. 54-59.
6. Пасічніченко А.В., Атаманчук Н.М. Сім'я як чинник формування статево-рольових уявлень дітей дошкільного віку. *Сучасні тенденції розвитку теорії і практики дошкільної освіти*: зб. наук. праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 19- 20 травня 2010 р.) Полтава, 2010. С. 133-136.
7. Психологічна енциклопедія/ [авт.-упоряд. Степанов О.М.]. К.: «Академвидав», 2006. 423 с.
8. Словарь по социальной педагогике: учебное пособие для студентов высших учебных заведений/ Авт.-сост. Л. В. Мардахаев. М.: Издательский центр «Академия», 2002. 368 с.
9. Якименко Л. Ю. Дівчатка і хлопчики в колективі: Вплив дитячого колективу на формування статево-рольової поведінки молодшого дошкільника: навч.-метод. посібник до Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі»/ Л.Ю. Якименко, В.О. Луценко. К.: Наш час ; Х.: Ранок, 2010. 95 с.

Снісар Ю. І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Гришко О. І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

БЛОКИ ДЬЕНЕША ЯК ЗАСІБ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розкрито значення і роль використання блоків Дьєнеша для здійснення логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку. Подається аналіз наукових досліджень, спрямованих на використання методики З. Дьєнеша. Наводяться приклади ігор, які використовують педагоги у різних вікових групах з логічними блоками Дьєнеша.

***Ключові слова:** дошкільна освіта, гра, логіко-математичний розвиток, блоки Дьєнеша, логічні блоки.*

Постановка проблеми. Математика по праву займає належне місце в системі дошкільної освіти. Вона активізує розум дитини, розвиває гнучкість та логічність мислення. Щоб сприяти засвоєнню математичних дій у практичній діяльності часто застосовують різноманітні ігри та вправи.

Належне місце серед різноманітних ігор, які використовуються на заняттях з формування елементарних математичних уявлень займають логіко-математичні ігри. Вони конструюються на основі сучасного погляду на розвиток математичних здібностей дитини. При цьому враховується потяг дитини передбачити результат: зібрати, з'єднати, виміряти, проявити ініціативу і творчість; змінити ситуацію; активно, не відволікаючись, діяти практично і зважено; оперувати образами; знаходити зв'язок і залежність, фіксувати їх графічно. Логіко-математичні ігри сприяють розвитку уваги, пам'яті, мовлення, уяви та мислення дитини, створюють позитивно-емоційну атмосферу, спонукають дітей до навчання, колективного пошуку, активності. Найбільш ефективними та актуальними іграми в сучасних закладах дошкільної освіти (ЗДО) є ігри на основі блоків Дьєнеша. Вони є засобом інтелектуального розвитку дошкільника, його пізнавальних і логіко-математичних здібностей. Логіко-математичний розвиток – значущий компонент у формуванні «картини світу» дитини. Тому, одним з найбільш важливих завдань вихователів і батьків – розвинути у дитини інтерес до математики в дошкільному віці. Залучення до процесу математичної діяльності в ігровій цікавій формі допоможе дитині надалі швидше і легше

засвоювати шкільну програму. Саме у грі в дітей виробляється звичка зосереджуватися, мислити самостійно, розвивається увага, прагнення до знань, вони вчаться пізнавати, запам'ятовувати нове. Логічні блоки та ігри на основі них – це цілеспрямована творча діяльність, у процесі якої діти глибше і яскравіше досягають явища навколишньої дійсності і пізнають світ. Цим обумовлений вибір теми нашої статті.

Аналіз останніх досліджень. Теоретичні та практичні напрацювання питань використання методики З. Дьєнеша знайшли відображення у працях Г. Володіної, Л. Комарової, О. Ліннік, В. Мамон, З. Михайлової, С. Нікітченко, В. Новікової, В. Носової, І. Яблонської, А. Половець. Методист Г. Володіна зазначає, що «логічні блоки Дьєнеша можуть широко використовуватися при ознайомленні дітей, починаючи з раннього віку, з формами предметів і геометричними фігурами при вирішенні багатьох інших розвивальних завдань, так як вони представляють собою еталони форм – геометричних фігур (круг, квадрат, рівносторонній трикутник, прямокутник» [1, с. 37].

За науковими розвитками дослідників О. Ліннік та А. Даніелян, дидактичні матеріали, розроблені З. Дьєнешем, В. Воскобовичем, Д. Кюізенером і Б. Нікітіним несуть значний розвивальний потенціал. Автори ілюструють варіанти організації різних видів діяльності вихованців різних вікових груп на прикладі логічних блоків Дьєнеша [6].

Мета статті – розкрити особливості використання блоків Дьєнеша як засобу логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Цікавими та ефективними посібниками з метою логіко-математичного розвитку у дітей дошкільного віку є «Логічні блоки» – розроблені угорським психологом З. Дьєнешем.

Золтан Дьєнеш – це угорський професор, який створив методику навчання дітей «Нова математика». Використання блоків Дьєнеша дозволяє формувати математичні уявлення у дітей дошкільного віку, допомагає узагальнювати об'єкти за їх властивостями, розвиває логічне мислення, творчі здібності, уяву, фантазію.

Логічні блоки складаються із 48 геометричних фігур, які відрізняються кольором (червоний, синій, жовтий); формою (круглий, трикутний, квадратний, прямокутний); розміром (великий, малий); товщиною (товстий, тонкий). Вони допомагають дітям оволодіти мислительними операціями та діями. Такими діями є: виявлення ознак, їх абстрагування, порівняння, класифікація, а особливо – кодування та декодування. Весь комплекс ігор-вправ – це немовби довгі інтелектуальні «сходи», а самі вони – окремі «сходишки». Кожну «сходишку» дитина

обов'язково має подолати. Якщо пропустити якусь, то ступити на наступну «сходінку» їй буде вже важче. З огляду на це, перші завдання та вправи дуже прості, їх мета – засвоєння властивостей, слів: такий самий, не такий (за формою та кольором) [5, с. 26].

Логічні блоки Дьенеша є еталонами форм – геометричних фігур (круг, квадрат, прямокутник, трикутник). Поступово від з'ясування та абстрагування ознак переходимо до розвитку в дітей уміння порівнювати предмети за їх ознаками. Дошкільнята вправляються у складанні з блоків різних предметів: будиночків, машин, тварин, квітів тощо. Кожна дитина проявляє творчість, вигадуючи новий проект і нову модель, змінюючи колір та розташування фігур, їх кількість, величину. Спочатку дітям важко скласти щось із неоднакових блоків, адже в наборі немає цілком ідентичних. Та поступово вони звикають, що колеса машини можуть бути різного кольору, але потрібно звертати увагу на їх розмір та форму, щоб вони були однакові. Згодом вони чудово виконують завдання – шукають задані параметри й не звертають увагу на колір. Далі, одержавши додатково в наборі тонкі фігури, можуть скласти товсту фігуру з двох тонких, дібравши їх так, щоб блоки для потрібної деталі споруди були одного кольору [5, с. 23]. Для подальшої роботи з дошкільниками використовують картки (5x5 см), на яких умовно позначені ознаки блоків-фігур: колір, форма, розмір, товщина, а також послуговуються картками-схемами. Використання карток дає змогу розвинути в дітей уміння моделювати ознаки, кодувати й декодувати інформацію про них, навчаючись оперувати всіма блоками. Тобто, одержавши ще 24 тонкі блоки, вони зможуть вивчати, граючись, математичні закономірності. Усі деталі яскраві, об'ємні, цупкі. З ними цікаво грати, вправляючись водночас у впізнаванні форми та кольору, у розрізненні величини та товщини. У дітей нагромаджується чуттєвий досвід. Ось так тісно переплітаються, розвиваючись і живлячи одна одну, усі форми мислення. Рука розвиває мозок, а мозок, звиклий до вправ, не залишає бездіяльною руку. Виконання різноманітних практичних операцій слугує основою для розумових дій, які відбуваються у мисленні дитини під час самостійної практичної діяльності [2].

Для логіко-математичного розвитку необхідні заняття з логічними завданнями, де метою є навчити дитину логічно мислити, знаходити приховані для безпосереднього сприйняття математичні взаємозв'язки.

Пропонуємо переглянути приклади ігор, які використовують педагоги у різних вікових групах з логічними блоками Дьенеша:

1. «Пошук однакових фігур». Мета – розкласти фігури за їх властивостями, зібрати всі жовті або всі круглі.

2. «Звесели іграшку». Мета – розкласти фігури так, щоб у кожній іграшці були фігури тільки однакової товщини, одного розміру.
3. «Що зайве». Мета – розкласти перед дитиною 4-5 блоків. В ряду один зайвий – він може відрізнитися кольором, формою. Дитина пояснює, чому ця фігура зайва.
4. «Гра з колом». Намалювати коло. Мета – розташувати всі фігури сині всередині кола, а всі червоні – зовні.
5. «Покажи вірно». Мета – необхідно показати не коло і не квадрат, не синій і не товстий блок.
6. «Ланцюжок». Вибудувати ланцюжок із заданих блоків в певній послідовності по картці або за вказівкою педагога.
7. «Здогадайся». Мета – захвати одну фігуру. Дитина повинна вгадати, який саме блок захований, він задає навідні запитання, відповідь на які тільки «так» або «ні».

Понад 30 років із розвивальними іграми «Логічні блоки» психолога З. Дьенеша, працюють вихователі дитячих садків різних країн світу. Вони зорієнтовані на індивідуальний підхід до дитини. Розвивальні ігри, розміщені у порядку зростання складності, дають дитині змогу просуватися вперед і вдосконалюватися самостійно. Завдання слід подавати в різній формі – у вигляді моделі, схеми, контурного малюнка, словесної вказівки – й, відповідно, ознайомлювати з різними способами передання інформації. У процесі ігор-занять діти навчаються виділяти з маси дидактичного матеріалу круги, квадрати, трикутники основних кольорів, відтінків та розмірів (великий-малий), розрізняти один предмет у множині подібних до нього [7].

Систематичне застосування інноваційної методики З. Дьенеша в роботі з дошкільниками сприятиме пришвидшенню формування та розвитку в них логіко-математичного мислення, розширенню математичного світогляду, що допоможе дітям в майбутньому швидше подолати кризу шести років, розпочавши навчання в школі та впевненіше орієнтуватися у оточуючому просторі.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Для створення умов успішного, послідовного розвитку малюка, необхідний підбір ігрового матеріалу, який відповідає всім нормам, задовольняє його потреби. Саме тому, організовуючи роботу в дитячому садку з формування елементарних математичних уявлень, слід звернути увагу на блоки Дьенеша. Цей набір блоків приваблює дітей різноманітною формою, яскравим кольором, універсальністю у використанні на всіх вікових етапах дитини. В процесі різноманітних дій з логічними блоками, діти опановують різні вміння, а також розвивають логіко-математичні

здібності та інтелект. Проблема, що розглядалася у статті має всі перспективи для подальшого дослідження і напрацювання методичних рекомендацій щодо застосування логічних ігор і вправ з дітьми дошкільного віку з використанням блоків Дьенеша.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Володина Г., Румянцева И., Целищева И. Блоки Дьенеша : ознакомлення дошкільників с формой предметов. *Дошкільное воспитание*. 2012. № 10. С. 36-41.
2. Мамон В. Г. Розвиток логіко-математичної компетентності дошкільників за допомогою блоків Дьенеша. *Дошкільний навчальний заклад*. 2009. № 3. С. 21-27.
3. Нікітченко С. Вивчаємо математику з паличками Кюізенера. *Дошкільне виховання*. 2012. № 3. С. 16-19.
4. Носова Е.А. Логика и математика для дошкольников. СП, 1996.
5. Плетеницька Л. С., Крутій К. Л. Логіко-математичний розвиток дошкільників. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2002. 156 с.
6. Степанова Т. Навчання математики дітей різновікової групи з використанням методик Х. Кюізенера і З. Дьенеша. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія : Педагогічні науки*. 2016. № 4. С. 189-192.
7. Черкас Т. Л. Сучасні технології формування логіко-математичної компетентності в дітей дошкільного та молодшого шкільного віку / за заг. ред. Н. П. Тарнавської, Н. Ю. Рудницької, Ю. М. Мурашевич. Житомир : ФОП «Левковець», 2015. 430 с.

УДК 373.2.015.31:502/504

Сокури О. І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Вашак О.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ

У статті зосереджено увагу на актуальних аспектах екологічного виховання дітей дошкільного віку. Розкриті поняття «екологічне виховання», «екологічно безпечна поведінка», «природне довкілля». Автором висвітлені шляхи формування у дошкільників екологічно безпечної поведінки в природному довкіллі. Охарактеризовані основні природні фактори небезпечного впливу на життя та здоров'я людства.

Ключові слова: діти дошкільного віку; екологічне виховання; екологічно безпечна поведінка.

Постановка проблеми. Пріоритетними завданнями освітньої реформи в Україні є створення належних та безпечних умов для здоров'я, розвитку, навчання та виховання дітей дошкільного віку. Для набуття ними необхідної життєвої компетентності велику роль відіграє

екологічне виховання, екологічна культура, формування екологічно безпечної поведінки. Зазначені аспекти висвітлені в концепції і змісті Базового компонента дошкільної освіти. Так, метою однієї із змістових ліній документа «Природа» є формування у дошкільників елементів екологічного світорозуміння та екологічної вихованості. Головними завданнями передбачено формування у дітей природодоцільного світогляду, сприяння усвідомленню себе як частки природи, формування відчуття відповідальності за те, що відбувається навколо неї і внаслідок її дій у довкіллі, а також оволодіння навичками безпечної поведінки в природному довкіллі.

Аналіз останніх джерел і публікацій. У наш час над проблемами екологічного виховання та екологічної культури дітей дошкільного віку працюють провідні спеціалісти Н. Глухова, Л. Гураш, Н. Пустовіт, Н. Лисенко, Н. Рижова та інші. Наукові дослідження Л. Калуської, О. Лози, Г. Навроцької, Н. Ніколаєвої, З. Плохій та інших присвячені питанням формування екологічного світобачення у дітей та формування у них екологічно безпечної поведінки у природному довкіллі.

Мета статті полягає у висвітленні актуальних аспектів екологічного виховання дітей дошкільного віку та особливостях формування у них екологічно безпечної поведінки у природному довкіллі.

Виклад основного матеріалу. Аналіз наукових досліджень показує, що екологічне виховання як відносно новий напрямок дошкільної педагогіки базується на різних напрямках класичної екології. А саме: біоекології, соціальної екології, екології людини. В основу цих напрямків покладено такий категоріальний апарат: морфофункціональне пристосування окремо взятого організму до середовища існування, функціонування екосистеми, взаємодія людини з природою. Ці поняття, на думку науковців, у формі конкретних уявлень у вигляді певних прикладів з найближчого оточення дошкільників є основою для формування правильного погляду на природу та свідомого відношення до неї [5 с.16].

Численні психолого-педагогічні дослідження доводять, що екологічне виховання дошкільників буде відповідати високому рівню знань дітей тільки тоді, коли будуть створені для цього відповідні умови. Окрім того, навчання повинно відбуватися цілеспрямовано та послідовно і тоді дошкільникам, враховуючи їх вікові особливості, можна донести основні засади екології. Зокрема, це організм та середовище, співіснування організмів та середовища, людина та середовище. Змістовий компонент екологічного виховання передбачає відповідність між рівнем сформованості екологічних знань дошкільників та ставленням

їх до природи. Тому такі знання є обов'язковим компонентом у процесі формування уявлень про екологічну культуру, а ставлення дітей до природи – кінцевим його продуктом. У свою чергу екологічні знання формують усвідомлене ставлення до природного довкілля, що є основою екологічної свідомості. [5 с.18].

На думку С. Ніколаєвої, усвідомлено-правильне ставлення дітей до природи будується на чуттєвому сприйнятті природи, емоційному ставленні до неї та знаннях про особливості життя, росту і розвитку окремих живих істот, про взаємозалежності існування живих організмів від факторів зовнішнього середовища. (С.Н. Ніколаєва Методика екологічн. Виховання дошк., с.14). Тому, на нашу думку, важливо з раннього віку надавати дітям відповідні знання та формувати у них вміння й навички, які б забезпечували безпечну життєдіяльність у природному довкіллі.

Враховуючи вікові, психологічні та індивідуальні особливості, пізнавальну та рухову активність дітей дошкільного віку, вони не завжди можуть відчувати небезпеку у навколишньому. Тому, відповідно до вікових новоутворень дітей цього віку, педагоги повинні сприяти інтенсивному розвитку їх свідомості та поведінки, що створює передумови для виховання у них екологічно безпечної поведінки. Зокрема, це формування уявлень у дошкільників про взаємодію людини з найближчим природним довкіллям, пізнання того, що росте і живе поряд. Прищеплюючи любов до природи, діти повинні розуміти, що воно буває і небезпечним для людини. Тому, якщо дошкільники не володіють елементарними правилами поведінки в лісі, біля водойм, з рослинами, тваринами наражають себе на небезпеку. Відтак, вкрай важливим є, починаючи з дошкільного віку формувати екологічно безпечну поведінку у природному довкіллі.

Для формування певних навичок безпечної поведінки у дітей в закладах дошкільної освіти розробляються різні форми та методи роботи, використовуються технічні засоби навчання які впроваджуються в освітньому просторі. Окрім того, вихователі використовують різноманітний наочно-дидактичний матеріал. Ознайомлюють дошкільників з такими поняттями як «безпечно», «небезпечно» під час дидактичних, сюжетно-рольових, рухливих, народних ігор як під час занять так і під час повсякденної діяльності дітей.

Аналіз педагогічних та методичних джерел доводить важливість дотримання головних чинників формування екологічно безпечної поведінки дітей в освітньому просторі закладів дошкільної освіти. Зокрема, дітей потрібно навчати не тільки правилам, що не можна робити

у природному довкіллі. Доцільно розпочинати з того, що потрібно і можна робити. Це дозволить певним чином зорієнтувати дитину правильно діяти в непередбачуваних ситуаціях.

Специфіка дітей дошкільного віку полягає у тому, що у них ще досить чутливою є емоційно-почуттєва сфера. Вона відіграє важливу роль у екологічному вихованні. Тому педагоги повинні ретельно підбирати увесь навчально-методичний матеріал який використовують в освітньому просторі з метою формування екологічно безпечної поведінки дошкільників. Дуже важливо максимально залучати до будь-якої діяльності і батьків.

На нашу думку, за умови правильної побудови навчання та виховання, у дошкільників формується свідоме розуміння цінності власного життя та здоров'я, а також до природного довкілля у цілому.

Висновки і перспективи останніх досліджень. Отже, розглянувши певні небезпечні ситуації, можна зробити висновок, що природне довкілля, поряд із всією своєю привабливою красою та неповторністю, інколи буває дуже небезпечним і шкідливим для здоров'я та життя дітей і дорослих. Тому, саме від педагогів і батьків залежить формування усвідомлено-правильного відношення дошкільників до тих об'єктів природи, які поряд з нами та безпечних правил поведінки в природному довкіллі. Але поряд з цим дуже важливо пробудити в дітях ініціативу, елементару самостійність, бажання робити гарні вчинки, проявляти усвідомлену опіку за тваринками та рослинами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авдеева Н. Безопасность глазами ребенка: учеб.-метод. пос. по работе с детьми старшего дошкольного возраста. Основы безопасной жизни. . 2000. №9. С. 23.
2. Гураш Л. Розумна обережність – запорука безпеки. Методичні поради з питань безпеки життєдіяльності дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2003. №7. С.7.
3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні / Наук.-метод. посіб. / Наук. Ред. О.Л. Кононко. К.: Вид-во журн. «Дошкільне виховання», 2003. 243с.
4. Лисенко Н. Екологічне виховання дітей дошкільного віку: навч. пос. для педвузів. Львів: Світ, 1994. 143 с.
5. Модели экологического воспитания детей: методическое пособие для педагогов / под общей ред. Теплова Д. Л., Цветковой И.В. М. : МГОПУ им. М.А. Шолохова 2005. 137с.
6. Николаева С.Н. Методика экологического воспитания дошкольников: уч. пос. для студ. пед. уч. М. Академия, 2004. С. 14.
7. Рыжова Н.А. Экологическое образование в детском саду: книга для педагогических дошкольных учреждений, преподавателей и студентов. М. «Карапуз». 2001. 432 с.

Солодовник А. С.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. Ковалевська Н. В.

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ВІНАХІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті наголошується про особливості використання технології теорії розв'язування винахідницьких задач у процесі формування творчого потенціалу дошкільників, пропонуються приклади дидактичних ігор та творчих завдань за методикою ТРВЗ.

***Ключові слова:** теорія розв'язання винахідницьких задач, дидактична гра, творчі завдання, діти дошкільного віку.*

Актуальність та доцільність дослідження. Останніми роками все частіше говорять про творчий потенціал як базову якість особистості, який є запорукою її соціальної успішності. Саме тому суттю сучасної освітньої реформи є розкрити творчий потенціал дитини, зробити її розумною, доброю, здоровою та щасливою. Таким чином, модернізація змісту дошкільної освіти має на меті забезпечити різнобічний розвиток дітей дошкільного віку відповідно до задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб. Питання розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку належить до ряду актуальних, тому постійно досліджується вченими на предмет його вдосконалення.

Аналіз останніх публікацій. Серед досліджень, що вивчають творчий розвиток дітей дошкільного віку, педагогічну цінність становлять роботи Л. Артемової, Н. Ветлугіної, Т. Комарової, Н. Палагіної. В них автори підкреслюють важливість розвитку таких необхідних якостей, як уміння фантазувати, самостійно створювати образи. Різні аспекти творчого розвитку особистості висвітлені в роботах Л. Виготського, Б. Теплова, В. Медушевського, І. Беха. Необхідність формування творчої особистості на ранніх етапах, а саме в дошкільному віці обґрунтовуються в дослідженнях Л. Божовіч, Л. Венгер, П. Гальперін, А. Запорожець, Д. Ельконін.

Питання формування творчої особистості розглядаються в дослідженнях Дж. Гілфорда, Р. Стернберга та Д. Лавертома, Е. Торранса, Б. Ананьева, І. Бабанського, Г. Айзенка, К. Роджерса.

Сучасні українські дослідники А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик вивчали проблему організації художньо-мовленнєвої діяльності дитини у дошкільних навчальних закладах. Над проблемою розвитку творчого потенціалу та креативності дошкільників працювали Ю. Гулько і О. Кононенко. Висвітлення значення пісочної анімації для розвитку творчих здібностей дошкільників знаходимо у роботах Л. Савченко та О. Грязен.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою нашого дослідження є дослідити особливості використання технології теорії розв'язування винахідницьких задач у процесі формування творчого потенціалу дошкільників.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах розвитку освіти в Україні виняткового значення набуває питання становлення творчої особистості, виявлення та розвиток її здібностей, організація такого навчання, яке стало б основою для вирішення проблеми виховання креативності як важливої якості для соціалізації дитини. Але існують технології, в яких розвиток творчих здібностей є пріоритетним.

Однією з таких технологій є теорія розв'язання винахідницьких завдань (ТРВЗ), автор якої – письменник-фантаст Генріх Саулович Альтшуллер. Основи даної методики було закладено у 1946 році. Головна ідея його теорії полягає в тому, що технічні рішення виникають і розвиваються не стихійно, а за певними законами. Ці закони можна пізнати та використати для свідомого розв'язання винахідницьких завдань. ТРВЗ – це не система для розв'язання творчих завдань, а система виховання та розвитку мислення людини. Популярність технології обумовлена необхідністю становлення нового типу особистості, який би відповідав сучасній інформаційній ери, чого не може забезпечити класична система освіти, сформована на зорі індустріальної епохи [5, с. 26].

Використовуючи елементи ТРВЗ в ігрових і казкових завданнях, педагог спонукає дитину самостійно вибирати тему, матеріал та вид діяльності. За допомогою цієї методики дітей навчають міркувати, відстоювати власну думку, умінно робити висновки, розглядати проблему з різних точок зору, прислуховуватись до думки інших дітей, педагога.

ТРВЗ – це універсальна організаційно – педагогічна і методична система, яка дозволяє поєднувати предметно – пізнавальну діяльність з методами активізації. Це одна з найбільш унікальних методик формування творчого потенціалу дітей.

Мета ТРВЗ не просто розвивати фантазію дітей, а навчати їх мислити системно, з розумінням процесів, що відбуваються, дати в руки вихователям інструмент конкретного практичного виховання у дітей якостей творчої особистості, здатної розуміти єдність та протиріччя оточуючого світу, розв'язувати свої маленькі проблеми [35, с. 72].

Основу технології складають ігри-заняття, під час яких діти знайомляться з навколишнім світом, вчаться виявляти суперечливі властивості предметів, явищ і розв'язувати ці суперечності, і які передбачають самостійний вибір дитиною теми, матеріалу та виду діяльності.

Наведемо приклади дидактичних ігор та творчих завдань за методикою теорії розв'язання винахідницьких завдань Г. Альтшуллера, які варто використовувати в якості засобу розвитку творчого потенціалу.

Творче завдання «Фантастична розповідь» має на меті: навчити створювати новий сюжет казки, видозмінюючи звичну атрибутику персонажів. У ході гри на початку обговорюють окремих казкових героїв та їх атрибутику. Обмірковують і передбачають їх змінений спосіб життя у зв'язку з втратою цієї атрибутики. Діти складають казку (фантастичне оповідання), враховуючи вироблені в казкового героя зміни. Один з варіантів ускладнення – чарівний об'єкт є у героя, але з іншої казки (у Феї із казки «Попелюшка» з'явилася літаюча ступа від Баби Яги).

Дидактична гра «Подорож до казки та пояснення чарівництва» має на меті: вчити аналізувати відомі дітям казки з точки зору будь-якого прийому типового фантазування. У ході гри дорослий пропонує пригадати казкових героїв. У процесі обговорення діти з'ясовують, який чарівник щось змінив: сам об'єкт, його частини, або будь-яку іншу властивість. За допомогою трьох кілець запропонувати дітям зібрати героя, його чарівність і типовий прийом фантазування.

Творче завдання «Якби у мене ...» має на меті навчити дітей самостійно перетворювати властивості об'єкта за принципом збільшення – зменшення ступеня прояву. У ході гри дітям пропонується збільшити або зменшити ступінь прояву будь-якої властивості, прикладом є збільшити силу голосу або зменшити колір.

Дидактична гра «Майстерня виробів» навчає дітей об'єднувати різні частини для створення нового об'єкта, визначаючи його призначення. У ході гри дітям пропонується різний непридатний матеріал, частини іграшок для створення нової іграшки. Дітям потрібно спробувати пояснити, як гратися з новою іграшкою.

Творче завдання «Шукаю родичів» має на меті: навчити дітей розумовим діям, провідним до перерахування зображень на картині (моделювання, групування за будь-якою ознакою, виявлення головних

об'єктів). У ході гри дорослий пропонує дітям знайти «родича» конкретного об'єкта за принципом: природний світ – рукотворний світ; жива – нежива природа; ціле – частина; за місцем знаходження; за функцією. Результатом є об'єднання об'єктів у групи за різними підставами.

Дидактична гра «Відгадай, хто ховається в будиночку» навчає дітей за пропонованим фрагментом відгадати об'єкт, розвиває уважність при розгляданні картини. У ході гри ведучий показує у вікно картонного будиночка будь-яку частину «загадкового мешканця». Демонструвати необхідно так, щоб впізнати його було не просто. Завдання для дітей є відгадування об'єкту.

Творче завдання «Ключові слова» має на меті: навчити підбирати порівняння за допомогою слів «як», «ніби», «подібно» до об'єктів, виділених на картині. У ході гри ведучий називає об'єкт, його ознаки і дії, а діти пояснюють, на що це схоже. У побудові речення використовуються ключові слова (іній, як бахрома; сосни шумлять, ніби шепочуть).

Теорія розв'язання винахідницьких завдань дозволяє педагогам підносити знання в захоплюючій і цікавій для дітей формі, забезпечує їх міцне засвоєння і систематизацію. ТРВЗ розвиває такі моральні якості, як уміння радіти успіхам інших, бажання допомогти, прагнення знайти вихід зі скрутного становища. В результаті навчання у дітей виникає позитивне емоційне ставлення до занять, зростає пізнавальна активність і інтерес; дитячі відповіді стають нестандартними, розкутими; у дітей розширюється кругозір, з'являється прагнення до новизни, до фантазування; мовлення стає більш зразковим і логічним, знання з ТРВЗ починають «працювати» на інших заняттях та в повсякденному спілкуванні [22, с. 61].

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Нами було охарактеризовано технологію розв'язання винахідницьких завдань Г. Альтшуллера. Використовуючи елементи ТРВЗ в ігрових і казкових завданнях, педагог спонукає дитину самостійно вибирати тему, матеріал та вид діяльності. За допомогою цієї методики дітей навчають міркувати, відстоювати власну думку, умінню робити висновки, розглядати проблему з різних точок зору, прислуховуватись до думки інших дітей, педагога.

Ми навели приклади дидактичних ігор та творчих завдань за методикою теорії розв'язання винахідницьких завдань Г. Альтшуллера, які варто використовувати в якості засобу розвитку творчого потенціалу.

Також, підсумовуючи викладене, мусимо зауважити, що ТРВЗ – це універсальна організаційно – педагогічна і методична система, яка дозволяє поєднувати предметно – пізнавальну діяльність з методами

активізації. Це одна з найбільш унікальних методик формування творчого потенціалу дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусевич Н. О. ТРВЗ з дошкільниками – шлях до творчості. *Таврійський вісник освіти*. 2013. №3. 26 с.
2. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. Харків: Основа. 2009. 176 с.
3. Телячук В. П., Лесіна О. В. Сходінками творчості. Методика ТРВЗ у початковій школі. Харків. 2007. 112 с.

УДК 373.24; 372.881.1

Сотнікова О. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. Зімакова Л.В.

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ЗАСОБІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЕВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

У статті розглянуто особливості організації художньо-мовленнєвої діяльності дошкільників. Авторі переконані, що цілеспрямована робота дошкільного закладу з використанням сучасних засобів у організації художньо-мовленнєвої діяльності сприяє формуванню мовних узагальнень у дошкільників.

Ключова слова: лінгводидактика, художньо-мовленнєва діяльність, мовленнєва компетентність, заняття з розвитку мовлення.

Постановка проблеми. Оволодіння рідною мовою є одним із найважливіших потреб дитини в дошкільному віці – найбільш чутливому для засвоєння мови. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні визначає пріоритетність завдання формування мовленнєвої компетенції дітей [1].

Цілеспрямована робота дошкільного закладу з використанням сучасних засобів у організації художньо-мовленнєвої діяльності сприяє формуванню мовних узагальнень у дошкільників, що на лексичному рівні постає в поглибленому розумінні семантики слів, на граматичному – у словотворенні та словотворчості, на рівні розгорнутого зв'язного висловлювання (тексту) – в умінні самостійно зв'язно висловлюватися, послідовно, логічно, виразно, граматично правильно. Саме тому лінгводидактика акцентує увагу на широкому застосуванні сучасних освітніх засобів, що стимулюють продукування, а не лише репродукування одиниць мовлення в самостійному висловлюванні дітей [6].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему художньо-мовленнєвої діяльності дітей досліджували багато вчених, а саме: Л. Гурович, Р. Жуковська, Н. Карпинська, О. Ушакова, Є. Флорина (Росія), Н. Гавриш, М. Лещенко, Є. Лукіна, (Україна), С. Чемортан (Молдова), Л. Таллер (Білорусь) та ін. Присвячували свої дослідження проблемам мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку також викладачі кафедри дошкільної освіти ПНПУ імені В. Г. Короленка (Л. Зімакова, Н. Ковалевська).

Мета дослідження: з'ясувати роль та місце використання сучасних освітніх засобів організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у ЗДО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Художньо-мовленнєва діяльність дітей є складовою як художньої, так і мовленнєвої діяльності. Художньо-мовленнєва діяльність – це полікомпонентне утворення, в якому можна виділити складники: 1) сприймання на слух та розуміння дітьми змісту художніх творів; 2) відтворення змісту й виконавча діяльність (декламування, відповіді на запитання, переказування, бесіда за ілюстраціями, узагальнювальні бесіди, читання за ролями тощо); 3) театралізована діяльність (інсценування, театральні вистави); 4) творчо-імпровізована діяльність (ігри-драматизації, ігри за сюжетами літературних творів, словесно-поетична творчість) 5) художньо-творча діяльність (малювання, співи, танці).

Відтак, художньо-мовленнєва діяльність дітей – це специфічний вид діяльності, пов'язаний із сприйманням, розумінням і відтворенням дітьми змісту художніх творів у різних видах ігор і театралізованих дійств; це продуктивно-естетична діяльність (музична, образотворча, конструктивна), що супроводжується образним мовленням [2].

На заняттях із розвитку мовлення художньо-мовленнєва діяльність має таку структуру: сприймання, розуміння і відтворення дітьми художніх творів (доступних для сприймання, запам'ятовування) у різних іграх і театралізованих дійствах; це продуктивно-естетична діяльність (музична, образотворча), що супроводжується мовленням та у процесі якої використовуються різні жанри художнього слова, доступні для сприймання та відтворення дітьми дошкільного віку.

Усі компоненти художньо-мовленнєвої діяльності знаходяться в тісному взаємозв'язку. Сприймання є основою виконавчої діяльності й творчості, в яких дитина втілює здобуті у процесі сприймання художні уявлення, образи, виражає почуття і враження. Характер і якість художнього сприймання творів різних видів мистецтва значною мірою залежать від вербалізованого сприймання, оскільки мовлення і

супроводжує сприймання, і бере в ньому активну участь. Отже, якщо йдеться про розвивальний ефект мистецтва, необхідно враховувати і зворотню залежність якості сприймання творів мистецтва від рівня мовленнєвого розвитку дитини.

У кожному з видів художньо-мовленнєвої діяльності (образотворчо-мовленнєвій, театральньо-мовленнєвій, музично-мовленнєвій, літературно-мовленнєвій) мовленнєва творчість виступає у відповідних різноманітних формах, за рахунок чого відбувається їх взаємодія і взаємозбагачення. Мовлення є стрижнем макродіяльностей, що виникли під впливом художнього слова. Комбінації взаємозв'язку мовленнєвої діяльності з іншими видами художньої творчості можуть бути різноманітними: словесна творчість і образотворча діяльність (діти малюють і складають розповіді до власних малюнків), мовленнєвотворча і музична діяльність (добір музичного твору до своєї казки, музичні асоціації з сюжетом, вербалізований рухливий образ), театралізована та мовленнєвотворча діяльність (сюжетоскладання, складання сценаріїв, дитячий фольклор, ігрові діалоги-імпровазації, види драматичної творчості), образотворча й театралізовано-мовленнєва (створення декорацій, атрибутів, костюмів, що ілюструють вигаданий дітьми сюжет, відбиття вражень від вистави у власних малюнках із наступним коментарем у вигляді зв'язного висловлювання).

На заняттях із розвитку мови дітей необхідно залучати до різних видів художньо-мовленнєвої діяльності, а саме: літературно-мовленнєвої, театральньо-мовленнєвої, музично-мовленнєвої та образотворчо-мовленнєва діяльності.

Перш за все необхідно залучати дітей до творів усної народної творчості, оскільки вони є невичерпним джерелом виховання і навчання підростаючого покоління. В усній народній творчості відбивається мова, мораль, мудрість народу. Серед величезного багатства усної народної творчості в роботі з дітьми використовують колисанки, забавлянки, лічилки, прислів'я, загадки тощо. Методи і прийоми використання творів усної народної творчості різноманітні і залежать від ступеня володіння мовою: прослуховування, читання їх у виконанні вихователя або у записі, багаторазове повторення, хорове читання невеличкими групами, супровідне промовляння кращими дітьми, інсценування, драматизація, заучування, перегляд мультфільмів та ін.

При організації театральньо-мовленнєвої діяльності на заняттях з розвитку мови можна використовувати дитячу драматичну творчість – драматичну гру, яка проводиться з метою самореалізації, розвитку особистості дитини і не передбачає оцінювання її діяльності за

критеріями професійного мистецтва. Доцільно використовувати такі її види: ритмічну драматизацію, пантомімічно-описове відтворення тексту, словесно-пантомімічне відтворення тексту [5].

Музично-мовленнева діяльність – це один із видів художньо-мовленнєвої діяльності, що пов'язаний з вербалізацією музичних образів (у різних типах висловлювання), які сприймає чи відтворює дитина в різних способах музично-ритмічної активності. Особливо ефективним є використання цієї технології у процесі вивчення пісень, коли музика допомагає вихователю створювати відповідний настрій, концентрувати увагу дітей, переключати їх з одного виду діяльності на інший. За допомогою пісень, що співаються з різними динамічними і темповими характеристиками, вдається здійснити багаторазовий повтор необхідної лексики, уникаючи при цьому перевтоми. Діти можуть виконувати пісні із мультиплікаційних фільмів за змістом художнього твору.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, розглянутий нами діяльнісний підхід до розвитку мови є сучасним та дозволить дотримуватись багатьох дидактичних принципів навчання, зокрема: принципу оптимального співвідношення свідомого і автоматичного в оволодінні мовою; принципу комунікативності; взаємозв'язку сенсорного і лінгвістичного виховання дітей.

Ми переконані, що ґрунтовний розгляд формування художньо-мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку потрібно здійснювати як один зі складників виховного процесу, який переважно базується на художньо-мовленнєвій діяльності.

Перспективу подальших досліджень ми вбачаємо у з'ясуванні значення різноманітних творчих методик для організації занять із формування мовленнєвої компетентності дошкільників та можливості їх використання в освітньому процесі ЗДО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л., Гавриш Н. В., Долинна О. П., Ільченко Т. С., Коваленко О. В., Лисенко Г. М., Машовець М. А., Низковська О. В., Панасюк Т. В., Піроженко Т. О., Поніманська Т. І., Сідельнікова О. Д., Шевчук А. С., Якименко Л. Ю. К.: Видавництво, 2012. 26 с.
2. Богуш А. Формування музично-мовленнєвої компетенції у музично-мовленнєвій діяльності дітей. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. Випуск 34. Умань: УДПУ ім. Павла Тичини, 2010. С. 80-85.
3. Зімакова Л. В., Ковалевська Н. В., Сонник Ю. А. Особливості комунікативно-мовленнєвого розвитку старших дошкільників засобами мультиплікації: *навчально-методичний посібник*. Полтава, 2018.
4. Зімакова Л. Комунікативно-мовленнєвий розвиток старших дошкільників засобами мультиплікації: технологічний підхід. *Збірник наукових праць «Педагогічні науки»*,

74. Полтава, 2019. С. 17-20.
5. Зімакова, Л. В., 2004. *Підготовка майбутніх учителів початкових класів до соціалізації учнів засобами театрального мистецтва*. Автореферат дисертації кандидата педагогічних наук. Інститут педагогіки і психології професійної освіти Академії педагогічних наук України.
6. Шевченко І. М. Мовленнєвий розвиток дітей дошкільного віку. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2017. №1 (306). С.165-174.

УДК 159.942.5-053.4

Сургучева Д.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник–к.п.н., доц. Пасічніченко А.В.

КАЗКА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКА З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

У статті проаналізовано особливості використання казок як засобу виховання дошкільників із тяжкими порушеннями мовлення. Розглянуто види казок. Визначено методи педагогічної роботи з казками, спрямованої на розвиток мовлення дошкільника з порушеннями мовлення, покращення його психоемоційного стану.

Ключові слова: казка, виховання, особистість, дошкільник із тяжкими порушеннями мовлення.

Постановка проблеми. Мовленнєвий розвиток дитини – головний інструмент, за допомогою якого вона встановлює контакт із навколишніми людьми та завдяки якому відбувається процес соціалізації. Аналіз науково-методичної, психолого-педагогічної, логопедичної літератури дозволяє стверджувати, що, на сьогодні, кількість дітей із тяжкими порушеннями мовлення постійно зростає, тому актуальною є проблема виховання і навчання таких дітей.

Засобом виховання дошкільника із тяжким порушенням мовлення може слугувати казка, яка сприяє розвитку зв'язного мовлення, створює сприятливі умови для розвитку фантазії та образного мислення, розвиває здатність до концентрації уваги та комунікативні здібності дитини.

Аналіз останніх досліджень. На ефективності казок як засобу активізації пізнавально-мовленнєвих процесів дітей із тяжким порушенням мовлення наголошували Н. Гавриш, Т. Зінкевич-Євстигнєєва, К. Крутій, Л. Турова, Л. Фесюкова та інші. Використанню казок у виховній роботі з дітьми дошкільного віку присвячено дослідження Д. Дубовіс-Арановської, М. Єрмолаєвої, О. Запорожця, В. Зеньковського, Н. Краснікової О. Нікіфорової, П. Якобсона та інших.

Мета статті: теоретично обґрунтувати значення казки як засобу виховання дітей дошкільного віку із тяжким порушенням мовлення.

Виклад основного матеріалу. Казка – це епічний фольклорний твір чарівного, пригодницького або побутового характеру, який розповідає про вигадані події [1, с. 16].

Казкотерапія – найдавніший класичний психолого-педагогічний метод впливу на особистість. Важливою рисою казкового епосу є яскраво виражена дидактична спрямованість казок. Текст казок – чудовий матеріал для формування навичок зв'язного мовлення. Дошкільники із задоволенням розповідають знайомі їм казки, досить часто вдаються до власного фантазування – створення казок про звірів, а то й про навколишні предмети: столи, стільці, книги тощо.

Казка відіграє значну роль в житті дошкільника, в його психічному розвитку. Підбір казок у відповідності з цілями виховання і віковими особливостями дитини, майстерність розповідання і вдумлива робота над перенесенням образів прослуханої казки в творчій діяльності дитини, в її іграх, малюванні, ліпленні, - все це здійснює глибокий вплив на розвиток як окремих психічних процесів, так і особистості дитини загалом [6, с.88].

Казка збагачує соціальний і предметний досвід, живить комбінаторну здатність розуму, показує способи розв'язання моральних суперечностей, і, до того ж, у ній завжди перемагає добро [6, с.86]. Казка ставить і допомагає вирішувати моральні проблеми. У ній всі герої мають чітку моральну орієнтацію [6, с.87].

Виховний потенціал казок зумовлюється наявністю в їхній структурі наступних характерних рис [7, с. 233]:

- відсутності прямого дидактизму в глибинному сенсі й моралі казки;
- універсалізму, що сприяє ідентифікації дитини з головним героєм і не створює перешкод для розвитку уяви дитини;
- образності, метафоричності форми викладу, що відповідає стилю мислення дошкільників;
- насиченості багаторівневою і багатогранною інформацією, яка постає невичерпним джерелом збагачення життєвого досвіду дитини завдяки репрезентації зразків життєвих проблем і способів їх ефективного розв'язання.

Корекційними функціями казки є [4, с. 16]: психологічна підготовка до напружених емоційних ситуацій; символічне редагування фізіологічних та емоційних стресів; усвідомлення і прийняття змісту власної активності.

У казкотерапії використовують різні види казок:

- дидактичні – будуються на основі навчального матеріалу;
- психокорекційні – виховний вплив таких казок дитина здатна зрозуміти самостійно, без сторонньої допомоги;
- психотерапевтичні – у них розкривається глибинний зміст подій, які допомагають дитині побачити ситуацію збоку;
- медитивні казки – спрямовані на усвідомлення самого себе «тут та зараз», на поліпшення взаємодії «дитина – батьки», відношення до оточення, розкриття особистісного потенціалу дошкільника. Основне завдання – навчити дитину прислухатися до себе, своїх почуттів та станів;
- психологічні казки – авторська історія, яка сприяє оптимальному перебігу природного психічного розвитку дітей через розвиток самосвідомості. Вона у метафоричному вигляді несе інформацію про внутрішній світ людини.

Т. Вохмяніна, Т. Зінкевич-Євстигнєєва, О. Петрова, Д. Соколов у своїх дослідженнях довели, що казкотерапія дає позитивні результати в корекційній роботі з дошкільниками, які мають різноманітні емоційні та поведінкові труднощі, проблеми в сприйнятті своїх відчуттів (сорому, провини, обману тощо). А. Захаров широко застосовує у своїх дослідженнях сугестивну (навіювальну) дію в процесі казкотерапії на дітей з різними формами неврозів і заїкання [3, с. 29]. У корекційно-виховній роботі з дітьми, які мають тяжкі порушення мовлення, використання казок сприяє розвитку зв'язного мовлення, подоланню порушень звуковимови, логофобій, дає дошкільникам можливість почуватися впевненіше.

Методами педагогічної роботи з казкою дошкільників з тяжким порушенням мовлення є такі [2, с. 158]:

- використання казки як метафори: казкові образи і сюжети асоціюються з життєвим досвідом дитини. Ці асоціації можна обговорити;
- формулювання оцінних суджень, що важливо для розвитку мислення дошкільників. Обговорення мотивів вчинків і поведінки персонажів є приводом для розмови про моральні цінності, систему оцінювання себе та оточуючих;
- творча робота над казкою: придумати за початком продовження казки, за опорними словами або змінити характери головних героїв казки, виготовлення ляльок-персонажів казки тощо;
- інсценування казок допомагає вибрати правильну інтонацію, тон голосу, міміку, жести, що дуже важливо у роботі з дітьми з

порушенням мовлення. Робота над програванням епізодів казок є хорошим засобом розвитку творчого мислення, розвиває та збагачує мову, сприяє активізації уяви та фантазії, стимулює продуктивне мислення;

- малювання за мотивами казки: вільні асоціації проявляються в малюнках, які аналізують та обговорюють;
- використання казки як притчі-повчання: підказка варіанту вирішення ситуації на прикладі казкового сюжету;
- вигадкування казок викликає у дітей із порушенням мовлення великий інтерес, дає можливість задовольнити потребу у творчості, гарантує успіх кожному.

З виховною метою для дітей із тяжким порушенням мовлення можна використовувати основні види емоційного розповідання народної казки:

- 1) театралізація – розігрування та показ казки дітьми (тіньовий, іграшковий, ляльковий театри);
- 2) декламування – своєрідна гра інтонацій, спів пісень, повторень віршиків;
- 3) ритмізування – ритміко - речитативна розповідь, на одній ритмічній кривій, з однією інтонацією.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, казка як засіб виховання дітей із тяжким порушенням мовлення впливає на формування їх особистості. Вона підвищує емоційне налаштування, рухову активність, сприяє зняттю фізичного і психічного напруження, збільшенню працездатності дітей і забезпечує розвиток усіх складових мовленнєвої системи дошкільника. Казка – джерело повчальних розваг для дітей і нескінченна тема для творчості, на що обов'язково треба звертати увагу педагогам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дьяченко О.М., Лаврентьева Т.В. Психическое развитие дошкольников. Москва: Педагогика, 1984. 128 с.
2. Зинкевич-Евстигнеева Т. Практикум по сказкотерапии. Санкт-Петербург: Речь, 2000. 310 с.
3. Ласточкина О.В., Коновалова Л. М. Казкотерапія як засіб корекції мовлення дітей дошкільного віку. *Сучасні проблеми логопедії та реабілітації*. 2017. № 3. С. 28-31.
4. Ленів З. П. Корекція порушень усного мовлення у дітей старшого дошкільного віку засобами арттерапії: автореф. дис. ...канд. пед. наук: 13.00.03/ НПУ імені М.П. Драгоманова. Київ, 2010. 21 с.
5. Обухова Л. Ф. Детская психология: теории, факты, проблемы. Москва: Тривола, 1995. 360 с.
6. Пасічніченко А.В. Казка та її вплив на психічний розвиток дошкільника Інновації в управлінні ЗНЗ. Освіта Полтавщини: Часопис. Полтава: ПОШПО, 2008. № 16. с.86-92. URL: <http://poippo.pl.ua/file/book/chasopus.pdf#page=87>

7. Фесюкова Л. Б. Воспитание сказкой. Для работы с детьми дошкольного возраста. Харьков: Фолио, 2000. 464 с.

УДК 159.942.5-053.4

Телик Т.Ф.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. **Пасічніченко А.В.**

ПРИЧИНИ, ПРОЯВИ ТА КОРЕКЦІЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті проаналізовано особливості прояву дитячої агресивності як негативної якості особистості, розкрито причини її виникнення. Визначено методи корекції агресивної поведінки у дітей дошкільного віку.

Ключові слова: *агресія, агресивна поведінка, особистість, дошкільний вік.*

Постановка проблеми. Агресивна поведінка – одна з найгостріших проблем сьогодення та найбільш поширений прояв дезадаптації дитини, який впливає не лише на взаємини дошкільника з оточуючими, але й створює дискомфорт для нього самого. Аналіз сучасної педагогічної практики свідчить про те, що дітей не навчають формувати установку на емоційні контакти з оточуючими, відстежувати власні емоційні реакції на зовнішні і внутрішні впливи. Крім того, наразі багато дітей спостерігають приклади асоціальної поведінки у власній родині. З часом, ситуативні прояви агресивної поведінки, за наявності певних факторів (приниження, образи, почуття незахищеності тощо), можуть перетворитися на стійкі особистісні утворення. Внаслідок цього знижується продуктивний потенціал дитини, звужуються комунікативні можливості, деформується її особистісний розвиток.

Аналіз останніх досліджень. Вивченню феномена «агресія» та видів агресивної поведінки присвячено дослідження Г. Андрєвої, О. Басса, В. Лебединського, А. Романова, Л. Семенюк та інших вітчизняних і зарубіжних вчених. Розробкою методів подолання агресії займалися Т. Білоус, А. Захаров, М. Латос, Л. Лящук, К. Мендзіяк, Н. Рептух, А. Філімончук, Г. Хоменко та інші.

Мета статті: теоретичний аналіз та узагальнення наукових знань про причини, прояви та шляхи подолання агресивної поведінки у дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу. Агресія – це цілеспрямоване нанесення дошкільником фізичної або психологічної шкоди однолітку, а агресивна поведінка – спосіб дій, в яких проявляється агресія [3, с. 81].

Агресія виступає гальмом самореалізації індивіда, оскільки спрямована на руйнування та пригнічення розвитку його позитивних якостей та сприяє деструктивним взаємовідношенням особистості із навколишнім. А особливо деструктивні зміни помітні у середовищі дошкільників, котрі ще не мають достатнього досвіду у комунікативному процесі [6, с. 209]

Основними причинами агресивної поведінки дитини дошкільного віку Н. Барченкова та Н. Суворова визначають: нестачу любові значущих дорослих, передусім батьків, прагнення дитини до автономії, незалежності, невміння дошкільника правильно поводитися в конфліктній ситуації, застосування агресивності як захисної реакції, дисгармонійний розвиток внутрішнього світу, несформованість адекватної самооцінки, «Я-концепції», труднощі в спілкуванні з однолітками, невміння домагатися високих результатів діяльності, втома, перенапруження, погане самопочуття [1].

Причини дитячої агресії можуть бути різними. Наприклад – прояви деяких соматичних хвороб, захворювання головного мозку, наслідки травм. Варто зазначити, що до агресивної поведінки можуть призвести як особистісні особливості дитини, так і особливості ситуації, у якій вона перебуває. У виникненні агресивних проявів у дітей задіяно багато чинників як біологічного, так і соціального походження. Їх взаємодія один з одним визначає рівень та інтенсивність агресивної поведінки. Однак, визначальним є вплив соціального оточення: сімейного та колективу однолітків. Агресивні дошкільники потребують розуміння та підтримки дорослих, тому актуальною також є проблема психологічної допомоги таким дітям.

Джерелом підкріплення агресії може бути така ситуація у сім'ї: сила, активність, вербальна агресія, впертість порушення в сфері спілкування, пасивність, депресія, негативне ставлення до меншого брата чи сестри, гіперопіка, конфронтація у родині, бажання бути сильним; схильність до невротичної агресії помітна у негативному ставленні до однолітків, бажанні образити однолітків, проявляється у вигляді плачу, прагненні зробити все навпаки, бійках [6, с. 208].

Визначаючи рівень агресивності дошкільників, В. Нерета пропонує дитячу агресію умовно розділити на чотири види її прояву: фізична, вербальна, прихована, аутоагресія [5, с. 16].

Перший вид – фізична агресія – найпримітивніший вид щодо

застосування фізичної сили проти іншої людини: укуси, штовхання, хапання за волосся, нанесення ударів тощо. Дитині властиво вирішувати питання з позиції сили, це найпростіший для неї спосіб. Також розрізняють зміщену агресію – вид фізичної агресії, коли дитина не може висловити свої негативні почуття безпосередньо об'єкту, якому вони адресовані, а переносить їх на інший об'єкт (на іншу людину, тварину або предмети). Другий вид – вербальна агресія – проявляється у випадках, коли дитина звикла висловлювати свої негативні почуття за допомогою крику, вереску, лайки, погроз. Вербальній агресії запобігти важко, тому важливою є реакція дорослих на сказане дитиною, розуміння її почуттів та мотивів поведінки [4, с. 32]. Третім типом психологи вважають приховану агресію. Проявлятися вона може у таких діях: дитина «забуває» намалювати того члена родини, на якого сердиться, систематично не виконує прохання дорослого, уникає його тощо. Четвертий тип прояву агресії – аутоагресія – різновид агресивної поведінки, при якому ворожі дії не можуть бути спрямовані на зовнішній об'єкт, тому спрямовуються на внутрішній. Найчастіше, для дитини, схильної до аутоагресії, характерні такі особливості: легко засмучується, часто плаче без причини, перебуває в поганому настрої, має низьку самооцінку, сором'язлива.

На нашу думку, для подолання агресивності у дітей дошкільного віку можуть використовуватись такі методи: соціалізація агресивності (навчання дитини контролю за власними емоціями та вмінню відслідковувати агресивні прояви, виражати їх у формах, прийнятних у соціумі); навчання дітей прийомам саморегуляції, навичкам володіння собою у різних ситуаціях; формування нових стереотипів поведінки та комунікативних навичок; формування здатності до емпатії.

Важливою психолого-педагогічною умовою подолання агресивності дітей дошкільного віку є встановлення теплих і довірливих взаємин дошкільника з дорослим. Доброзичливе ставлення до дитини, постійна увага, зацікавленість її справами є провідними мотивами, які визначають моральний розвиток особистості.

Позитивно впливає на дошкільника використання усіх видів дитячої діяльності (ігрової, навчальної, трудової) у єдності їхніх виховних можливостей. Так, керуючи певним видом діяльності, слід враховувати також моральний досвід, набутий дитиною і в інших видах.

Для того, щоб досягти успіху у спілкуванні з агресивними дітьми, варто дотримуватися наступних порад [2, с. 98]:

- пам'ятати, що заборони і підвищення голосу – найменш ефективні способи подолання агресії. Лише зрозумівши причини агресивної

поведінки й усунувши їх, можна сподіватися, що випадки вияву агресії з боку дитини стануть поодинокими;

- дати можливість дитині проявити свої негативні емоції, перенести їх на інші об'єкти: дозволити побити подушку, намалювати малюнок і розірвати його тощо. Такі дії сприяють зниженню агресивності у реальному житті;
- потрібно демонструвати дитині власний приклад ефективної поведінки, не допускати виявів гніву у її присутності або негативних висловлювань про своїх друзів чи колег;
- дитина повинна відчувати, що її люблять, цінують, поважають і приймають такою, якою вона є.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, проблема агресивної поведінки у дітей дошкільного віку є досить актуальною. Агресія – це форма поведінки, яка спрямована на самозахист і слугує засобом адаптації до навколишнього середовища, задоволення бажань і досягнення мети. Водночас, варто пам'ятати, що потреба та готовність до боротьби – це природна властивість, яка необхідна кожній людині, тому не потрібно прагнути повністю позбавити дитину від агресії, необхідно лише скерувати її агресивність у вірному напрямку для того, щоб вона не стала негативною якістю особистості. У межах даної проблеми постає питання подальшої розробки серії корекційних занять для ефективної роботи з подолання агресивності дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барченкова Н. И., Арсенова М.А., Суворова Н.Н. К проблеме профилактики агрессивного поведения детей старшего дошкольного возраста. *Концепт: научно-методический электронный журнал*. 2013. Т. 3. С. 2671–2675. URL: <http://e-koncept.ru/2013/53537.htm>
2. Захаров А. И. Как предупредить отклонения в поведении ребенка. М.: Просвещение, 1980. 128 с.
3. Кононко О. Дитяча агресія: специфіка, причини виникнення, виховання вміння її долати. *Нова педагогічна думка*. 2019. № 3. С. 80-85.
4. Морева Є. Дитяча агресивність та способи її подолання. *Виховання школярів*. 2008. № 5. С. 31-34.
5. Нерета В. С. Агресивна дитина. Харків: Видавнича група «Основа», 2015. 187 с.
6. Пасічніченко А.В., Ковалевська Н.В. Дитяча агресивність: прояви та причини. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти*. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2016. Випуск 3. С.200-209. URL:<http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/10546/1/Пасічніченко1.pdf>

Філоненко О. В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Вашак О.О.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ПРИРОДНОГО ДОВКІЛЛЯ

У статті зосереджено увагу на актуальних проблемах ставлення дитини до природного довкілля. Розкриті поняття «природа», «природне довкілля», «діти дошкільного віку». Автором висвітлені основні шляхи формування позитивного ставлення дітей до природного довкілля. Охарактеризовані основні форми, методи та засоби прищеплення дошкільникам любові до природи.

Ключові слова: дошкільна освіта; позитивне ставлення; природне довкілля.

Постановка проблеми. Однією з найглобальніших проблем сьогодення є збереження природного довкілля. Для того, щоб воно стало активним пізнавальним чинником, джерелом позитивних вражень та глибоких почуттів його потрібно постійно вивчати. Прищеплення бережливого та відповідального ставлення, розуміння цінності рослинного та тваринного світу потрібно формувати у процесі екологічного виховання з раннього віку. Адже без цього не можливий всебічний та гармонійний розвиток дитини як особистості.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблемі екологічного виховання дітей присвячували свої дослідження різні педагогіки-класици. Так, у працях Я. Коменського, Г. Песталоцці, Ж-Ж. Руссо, Ф. Фребеля, К. Ушинського та інших розкрита роль та виховний вплив природи на дітей. Такі видатні вчені як П. Каптерева, К. Водовозова та інші підкреслювали значення природи у розумовому, естетичному та моральному вихованні дітей.

Науковим вивченням питань екологічної освіти, екологічної культури, екологічного світобачення дітей присвячено ряд сучасних наукових досліджень М. Кот, М. Маршицької М., З. Плохій, Н. Пустові, В. Сокиро, Н. Яришевої та інших. Проблемаам формування свідомої поведінки особистості у природі, цілісного і ціннісного її сприйняття присвячені дослідження Т. Мантули, А. Захлебного, А. Молотової, Д. Трайтака, Е. Шапокене та інших.

Мета статті полягає у тому, щоб розрити деякі аспекти проблеми екологічного виховання дітей дошкільного віку та особливості

формування у них позитивного ставлення до природного довкілля.

Виклад основного матеріалу. Останнім часом, перед вихователями постали пріоритетні завдання з екологічного виховання дошкільників, висунуті вимогами освітніх реформ. Так, у Концепції екологічної освіти України, у Законі України «Про дошкільну освіту», у «Базовому компоненті дошкільної освіти» наголошується на тому, що дуже важливо, щоб діти набували елементарні знання про природу, взаємозалежності у ній, про взаємозв'язок людини і природи вже в дошкільному віці. Формуючи у дітей ціннісне ставлення до природи, ми можемо гарантувати у подальшому покращення стану природного середовища. Адже від успішного екологічного виховання дітей, формування у них нового, свідомого, відповідального ставлення до природи, екологічної етики, заснованої на основах співпереживання, самооцінки всього живого буде залежати майбутнє нашої зеленої планети.

Аналіз психолого-педагогічних досліджень дає можливість визначитися з метою екологічного виховання – це цілеспрямоване формування у кожної людини на всіх етапах її життя глибоких і міцних екологічних знань, розуміння органічного взаємозв'язку та єдності людства й навколишнього середовища, ролі природи в житті суспільства і людини, необхідності її охороняти, виховання особистої відповідальності за стан навколишнього середовища. [1, с.19]

Розглядаючи екологічне виховання, як поняття, наголосимо, що це складний соціальний процес, спрямований на передачу старшим поколінням суспільного досвіду взаємодії з природою. Саме у процесі екологічного виховання дітей дошкільного віку починають закладатися елементарні навички поведінки у природному довкіллі, що сприяє формуванню екологічної культури та позитивного ставлення до нього.

Численні наукові дослідження доводять, що набуті в дитинстві уміння бачити, відчувати природу такою, якою вона є насправді, викликає у дітей глибокий інтерес до неї, розширює і поглиблює їхні знання, сприяє формуванню характеру. Ще у часи активного промислового будівництва науковка Веретеннікова С. наголошувала на тому, що ознайомлення дітей дошкільного віку з природою є засобом створення у їхній свідомості реалістичних знань про навколишній світ, заснованих на чуттєвому досвіді. Відсутність таких знань, які правильно відображають дійсність, нерідко призводять до виникнення у них різних неправильних уявлень, які часто є причиною жорстокого ставлення дітей до тварин. Це не тільки завдає шкоди природі, а й негативно впливає на психіку, породжує у них жорстокість, наголошує автор. виправити уже

наявні неправильні уявлення значно важче, ніж створити нові, правильні. Ось чому дуже важливо, щоб діти вже у дошкільному віці отримали правильні знання і уявлення про природу. [2, с.6].

Чим більше дитина знає про природу, чим раніше у неї формуються конкретні уявлення та поняття про явища, тим вагомішими будуть результати виховання бережливого ставлення до всього живого. І в цьому вкрай важливу роль відіграє система екологічного виховання в закладах дошкільної освіти.

Система роботи з формування у дітей позитивного ставлення до природного довкілля передбачає комплексну реалізацію всіх завдань екологічного виховання в освітньому просторі. Високі результати цієї роботи значною мірою будуть залежати від вдало підібраних та ефективно використаних форм і методів. Це можуть бути екскурсії у природу, довготривалі та короткочасні екологічні спостереження, елементарні досліди екологічного та природознавчого змісту, читання художньої літератури, дидактичні ігри, використання інформаційно комунікативних технологій та інше.

Так, під час екологічних спостережень діти можуть у реальних умовах поспілкуватись з живим об'єктом. Ефективність спостереження, його екологічна цінність залежить від правильної побудови освітнього простору. Важливо щоб під час занять у дошкільників активізувалися основні мислительні операції – порівняння, аналіз, синтез, узагальнення, що формує у подальшому позитивне ставлення до природи.

Також, важливо приділити увагу експериментально-дослідницькій діяльності. Адже в процесі практичної роботи розвиваються уміння застосовувати знання на практиці, діти відчують відповідальність за результати своєї праці, збереження природного середовища як важливого фактору існування людини. Це підвищує пізнавальну активність вихованців і стимулює їхню самостійність у роботі [6, с.29].

Під час щоденних та цільових прогулянок, екскурсій, проходження по екологічних стежках, роботи дітей на ділянках та в групових куточках природи педагоги можуть формувати вміння дошкільників сприймати стани живих істот та адекватно реагувати на них. А після перегляду відео-презентацій про природне довкілля, доцільно проводити з дітьми індивідуальні та групові бесіди.

Як бачимо, в умовах варіативності і розмаїття змісту, форм і методів роботи з дітьми не може бути запропонована єдина модель планування педагогічної роботи з екологічного виховання. Кожний дошкільний заклад повинен визначити свої можливості. Зміст і форми мають бути такими, які б давали дитині змогу позитивно ставитися до природного довкілля.

Висновки і перспективи останніх досліджень. Враховуючи потенційні можливості дітей-дошкільників, можна стверджувати про необхідність виховання у них емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля, позитивно спрямованої мотивації до оточуючого природного середовища та самого себе.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балашова С. Спостереження за природою як засіб екологічного виховання. *Початкова школа*. 2005. № 3. С. 19-2
2. Веретенникова С.А. Ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Підручник для учнів пед. училищ. Вища школа. Головне вид-во, 1979. С.6
3. Коментар до Базового компонента дошкільної освіти в Україні / Наук.-метод. посіб. / Наук. Ред. О.Л. Кононко. К.: Вид-во журн. «Дошкільне виховання», 2003. 243с.
4. Маршицька В. Екологічне виховання: соціально – моральні задачі. *Дошкільне виховання*. 2003. № 11. С. 7-9
5. Плохій З. Вітальна цінність природи. *Дошкільне виховання*. 2000. № 11. С. 6-7.
6. Сапранова О. Васильєва Т. *Практичні завдання як засіб екологічного виховання молодших школярів // Початкова школа*, 2005, № 6. – С. 28-30

УДК 373.2.091.33-027.22:796

Чередниченко Я.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник – к.п.н., доц. **Ковалевська Н.В.**

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС СУЧАСНОГО ЗДО

У статті проаналізовано особливості впровадження ігрових технологій у роботу сучасного закладу дошкільної освіти. Автором здійснено аналіз використання ігрових технологій у роботі з дітьми дошкільного віку.

Ключові слова: педагогічні технології, гра, ігрова діяльність, ігрова технологія, заклади дошкільної освіти.

Постановка проблеми. Реформування галузі дошкільної освіти в Україні є частиною процесів оновлення освітніх систем, що відбуваються останніми роками в європейських країнах. Ці зміни стосуються створення сучасних державних стандартів освіти, оновлення та перегляду структури навчальних програм, удосконалення змісту підручників, дидактичних і методичних матеріалів, пошуку нових форм і методів організації освітнього процесу в ЗДО. Постає питання про готовність вихователів дітей раннього та дошкільного віку до впровадження інноваційних методик навчання, зокрема освітньо-ігрових технологій, які б дозволили докорінно змінити методологію, надати нової якості організації та

здійсненню навчально-виховного процесу в ЗДО.

Науковці, які досліджували проблему використання гри в освітньому процесі Г. Абрамович, Г. Беленька, Н. Бурлаченко, А. Давидова, В. Ільганаєва, Л. Іщенко, О. Лисенко, Г. Марочко, Л. Мацук, В. Ніконоров, Н. Перестюк, З. Плохій А. Чепуркіна. Гра як провідний вид діяльності дитини дошкільного віку розглядається у працях О. Леонтєва, Д. Ельконіна, В. Давидова та ін.

Мета даної статті – проаналізувати сучасні тенденції впровадження ігрових технологій в освітній простір ЗДО.

Виклад основного матеріалу дослідження. Становлення та розвиток дитячої ігрової діяльності полягає передусім у створенні такого розвивального середовища, у якому дитина вчиться способів отримання інформації, розвиває психічні процеси, що забезпечує набуття, збереження і творче використання отриманої інформації.

Г. К. Селевко трактує поняття «ігрові технології» як досить велику групу методів і прийомів організації педагогічного процесу у формі різних педагогічних ігор. На відміну від ігор взагалі педагогічна гра володіє суттєвою ознакою – чітко поставленою метою навчання і відповідним їй педагогічним результатом, які можуть бути обґрунтовані, виділені в явному вигляді й характеризуються навчальною спрямованістю [3].

Мета ігрової технології – не змінювати, а дати можливість «прожити» в грі хвилюючі її ситуації при повній увазі і співпереживанні дорослого.

Завдання ігрової технології: 1. Досягти високого рівня мотивації, усвідомленої потреби за рахунок власної активності дитини. 2. Підібрати засоби, що активізують діяльність дітей і підвищення її результативності. 3. Зробити виховний процес керованим.

Слід відзначити, що ігрові технології широко застосовуються в дошкільному віці, тому як гра є провідною діяльністю в цей період. У дітей формуються уява і символічна функція свідомості, які дозволяють їй переносити властивості одних речей на інші, виникає орієнтація у власних почуттях і формуються навички їх культурного вираження, що дозволяє дитині включатися в колективну діяльність і спілкування

Аналіз досліджень дає підстави стверджувати, що в сучасних умовах ігрові технології широко використовуються закладах дошкільної освіти. Так, наприклад, ні А. Чепуркіна [6] обґрунтовує використання елементів міні-гандболу у фізичному вихованні старших дошкільників. Адаптована у віковому аспекті технологія включає комплекси підготовчих, підвідних і спеціальних вправ, раціональні методи їх організації; оптимальну регламентацію навантаження на основі пульсової вартості вправ.

Автором створені оціночні шкали антропометричних, функціональних показників і характеристик рухової підготовленості дітей 4-6 років, які сприяють об'єктивізації контролю фізичного розвитку старших дошкільників. Практичне використання пропонованих підходів використання елементів міні-гандболу та регламентації навантаження в процесі фізичного виховання дошкільників в межах ДНЗ забезпечує позитивний вплив на динаміку рівня фізичного розвитку, загальної і спеціальної рухової підготовленості дітей.

Сучасним дослідником В. Т. Ніконоровим [1] розроблено та обґрунтовано експериментальну навчальну програму формування «школи м'яча». Педагогічними умовами формування «школи м'яча» є формування мотиваційної готовності до навчання; створення розвиваючого предметного середовища і простору для самостійного виконання дітьми рухових дій з м'ячем; попереднє формування у дітей орієнтовної основи рухових дій з м'ячем у вигляді знань і уявлень про рухову задачу, способи та умови її рішення на основі виділення опорних точок; навчання рухових дій з м'ячем в ігровій формі.

Сьогодні стають популярними освітні технології з використанням ресурсів LEGO DACTA, LEGO® та LEGO DUPLO®. Дошкільникам подобається працювати з LEGO. LEGO допомагає дітям втілювати у життя свої задуми, будувати й вигадувати, захоплено працюючи й насолоджуючись кінцевим результатом. Вони відчують себе творцями, експериментують і створюють щось нове для себе та своєї гри. Ігри з конструктором довго не набридають дітям, оскільки забезпечують значну варіативність, різноманітність комбінацій.

Організація навчання дошкільників за допомогою гри, дозволяє їм легко оволодівати необхідними життєвими навички, розвивати свою творчість та допитливість протягом усього життя. Основна мета навчання за технологією LEGO® полягає у тому, щоб діти дошкільного віку могли отримати миттєвий успіх – «прямо з коробки» – від своєї навчально-пізнавальної діяльності. Ресурси освітніх технологій LEGO® у процесі формування елементарних математичних уявлень у дошкільників допомагають дітям досліджувати світ цифр, форм і кольорів, вирішуючи навчальні проблеми через гру. Яскравими прикладами ігрових технологій LEGO®, які сприяють розвитку математичних уявлень та умінь дошкільників можуть бути такі [2]: навчальний посібник «Maths Train», що перетворює дошкільну математику в дитячу гру з цікавими математичними завданнями; творчий LEGO® Цегляний набір (Creative LEGO® Brick Set) для дітей середнього та старшого дошкільного віку, що стимулює їхню природну цікавість; кафе+ (Café+), особливістю роботи з

цим дидактичним матеріалом може бути пропедевтика формування уявлення про половину та частини.

Розвиток інформаційних технологій вплинув на появу нових видів ігор, призначених як для дорослих, так і для дітей - це комп'ютерні, відео- і інтернет-ігри. Сьогоднішня практика засвідчує, що дошкільний навчальний заклад застосовує комп'ютерні ігри у спеціально обладнаному комп'ютерно-ігровому комплексі, завдяки чому їх можна поєднувати з іншими видами занять. Застосування комп'ютерної техніки робить заняття цікавим і по-справжньому сучасними.

Комп'ютерні ігри не замінюють, а доповнюють усі традиційні форми ігор і занять в педагогічному процесі ЗДО. Дітей залучають до набуття початкових навичок роботи з комп'ютерними технологіями та оперуванням знаковими формами мислення, якщо вони органічно включені у гру.

Особливістю комп'ютерних ігор є те, що в якості одного із гравців виступає комп'ютерна програма. Мета навчальної гри має подвійний зміст: ігровий – одержання дитиною винагороди; навчальний – придбання знань, умінь і навичок за допомогою діяльності за заданими правилами. Комп'ютерні ігри та вправи необхідно розглядати як особливий засіб, що стимулює творчу активність дітей. Вони цікаві та доступні, а закладені в них ігрові завдання містять не тільки навчальний матеріал, способи та засоби для його вирішення, а ще мотив та мету, що стимулюють дитину. Дошкільник, працюючи за комп'ютером, має реальну можливість бачити на екрані результат своєї роботи. Комп'ютерні ігри допомагають дітям краще засвоювати матеріал, виявляють прогалини у знаннях та усувають їх, забезпечують досягнення дітьми певного рівня інтелектуального розвитку; у дітей розвиваються позитивні емоційні реакції, що сприяє корекції і розвитку психічних процесів; заняття з використанням комп'ютерних програм, розвивальних ігор стимулюють у дітей цікавість і прагнення досягати поставленої мети [4].

Фахівці з Великобританії, що працюють за проектом освітніх програм Teachers Investigating Educational Multimedia, провели дослідження, спостерігаючи за процесом навчання і розвитком більше як 700 дітей, на заняттях з використанням ІКТ і виявили, що комп'ютерні ігри можуть посилено сприяти розвитку як логічного, так і інших видів мислення. Це стосується, насамперед, ігор, де потрібно будувати міста і створювати співтовариства людей, як, наприклад, в іграх SimCity, Championship Manager чи Roller Coaster Tycoon. У змістовній частині гри конструюються конфліктні ситуації, що розраховані на певну вікову

групу, де учасники цього процесу повинні не тільки досягти конкретної позитивної результативності на рівні особистих навчальних цілей, але й своїми успіхами опосередковано впливати на інших дітей, що діють в аналогічних ситуаціях [4].

Висновки. Отже, гра є найприроднішою і найпривабливішою діяльністю для дітей дошкільного віку. Вона сприяє формуванню необхідних компетентностей у дітей дошкільного віку. Саме використання ігрових технологій дає можливість вихователям дітей дошкільного віку створити необхідні умови для навчання, виховання та розвитку дітей дошкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Никоноров В. Т. Педагогические условия формирования школы мяча в физическом воспитании детей 6–7 лет : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01, 13.00.04. Чебоксары.2008. 206 с.
2. Ресурси освітніх технологій LEGO® URL: <https://education.lego.com/en-gb/preschool/intro> .
3. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учебное пособие. М.: Народное образование, 1998. 256 с.
4. Семчук С.І. Комп'ютерні ігри та їх використання в педагогічному процесі днз. Педагогика Актуальные научные исследования. Теория, практика. Познань 30.03.2015 - 31.03.2015 Часть 2.
5. Чекстере О.Ю. Наслідки заміни ігрової діяльності дітей іграми у віртуальному просторі. *Психологічна газета*. 2010. №1. С. 10-14
6. Чепуркина А. А. Использование элементов минигандбола в физическом воспитании старших дошкольников : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 . Краснодар. 1997. 190 с.

УДК 373.2.091.39:614

Щегула Н.В.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

Науковий керівник– к.п.н., доц. **Манжелій Н. М.**

ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті проаналізовані окремі нетрадиційні здоров'язберігаючі технології, які широко впроваджуються у закладах дошкільної освіти. Серед вказаних інноваційних технологій автором визначені та проаналізовані технології збереження та стимулювання здоров'я: стретчинг, глайдінг, роуп-скіппінг, психогімнастика, хатха-йога, степ-аеробіка.

Ключові слова: здоров'язберігаюча технологія, стретчинг, глайдінг, роуп-скіппінг, психогімнастика, хатха-йога, степ-аеробіка, діти дошкільного віку.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку суспільства виявлена тенденція погіршення здоров'я дошкільників. Особливу тривогу викликає зростання кількості дітей, що мають порушення опорно-рухового апарату (порушення постави, плоскостопість, деформація грудної клітки і нижніх кінцівок та ін.), зору, мовлення, захворювання органів дихання (бронхіт, гостра та хронічна пневмонія, плеврит), алергічні захворювання (бронхіальна астма, кропивниця, набряк Квінке та ін.) та серцево-судинні захворювання.

Численні дослідження вчених підтверджують думку, що однією з головних причин дитячих хвороб є відсутність або недостатня оздоровча спрямованість освітнього процесу ЗДО, яка обумовлюється потребами сьогодення, хоч й не втрачала своєї актуальності впродовж всього періоду існування людства. Оскільки ефективність традиційних методик оздоровлення дошкільників, останнім часом, значно знижується, постає питання використання нетрадиційних здоров'язберігаючих технологій у закладах дошкільної освіти.

Мета статті – висвітлити окремі нетрадиційні здоров'язберігаючі технології, що активно впроваджуються у ЗДО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості впровадження здоров'язберігаючих технологій у освітній процес ЗДО досліджувалася багатьма науковцями: О. Богініч, О. Гнізділова, Г. Голубева, Н. Денисенко, В. Єфімова, Т. Зінкевич-Євстигнеєва, Л. Калуська, Л. Лохвицька, А. Ошкіна, А. Сівцова, К. Щербакова та ін. Поряд з цим зазначимо, що ця проблема є досить актуально, проте єдиного визначення поняття «здоров'язберігаючі технології» не існує.

Виклад основного матеріалу. Сучасні вихователі закладів дошкільної освіти мають володіти технологічним підходом щодо реалізації основних завдань всебічного розвитку дитини дошкільного віку, зокрема у сфері здоров'язбереження. Знання, володіння і вміле застосування їх у освітньому процесі ЗДО є важливою складовою професійної компетентності сучасного фахівця дошкільної освіти.

У нашому дослідженні ми опираємося на визначення Е. Вільчковського та Н. Денисенко, які під здоров'язберігаючими технологіями розуміють систему, яка створює максимально можливі умови для збереження, зміцнення й розвитку духовного, емоційного, інтелектуального, особистісного та фізичного здоров'я всіх суб'єктів освітнього процесу [3;4].

Аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури дає можливість поділити здоров'язберігаючі технології на технології збереження та стимулювання здоров'я (сприяють запобіганню стану

перевтомлення, гіподинамії та інших дезадапційних станів), корекційні технології (використання різноманітних корекційних методів та форм навчання та виховання з метою одержання високого рівня особистісного психофізичного розвитку), технології навчання здоровому способу життя (спрямованні на вирішення завдань зміцнення фізичного здоров'я дошкільників та формування у них відповідних життєвих навичок) [6;7].

Детальніше зупинимося на розгляді деяких технологій збереження та стимулювання здоров'я.

Стретчинг – це один з видів аеробіки, спрямований на розтягнення хребта та м'язів тіла. Розрізняють декілька видів стретчингу: статичний, балістичний, динамічний, повільний, парний). Проте, у роботі з дітьми дошкільного віку вихователі використовують динамічний стретчинг або його називають ігровим стретчингом, основним завданням якого є підтримання тонуусу дитячого організму, зняття стресу, позбавлення м'язового напруження, зміцнення здоров'я дошкільників [1,с.32].

Глайдінг – один з різновидів фітнес-технології, що поєднує в собі інтенсивне тренування та розвагу. Використання такої технології сприяє поліпшенню координації рухів, тренуванню вестибулярного апарату, формуванню правильної постави, профілактиці плоскостопості [5,с.30].

Роуп-скіпінг – новий вид рухової активності, який поєднує в собі стрибки, акробатичні та танцювальні елементи з однією чи двома скакалками. Основне завдання цієї технології – зміцнити серцево-судинну систему та дихальну систему, розвивати спритність, координацію, витривалість та швидко-силово-якості [5, с.31].

Психогімнастика у вузькому значенні розуміється як ігри, етюди, в основі яких лежить використання рухової експресії як головного засобу комунікації у групі, а у широкому сенсі – це курс спеціальних занять, спрямованих на розвиток і корекцію різних сторін психіки дитини. Завданням «психогімнастики» є збереження психічного здоров'я, запобігання емоційним розладам у дитини через зняття психічного напруження, розвиток кращого розуміння себе та інших, створення можливостей для самовираження особистості [8].

Хатха-йога – стародавня індійська система, що спрямована на фізичне та моральне оздоровлення дошкільників. Окрім виконання динамічних вправ, статичних поз-асан та дихальних вправ-пранаям, дітей знайомлять з загальнолюдськими моральними принципами, приділяючи цій роботі значну увагу. Ця технологія спрямована на розвиток рухливості суглобів, гнучкості хребта, тренування кістково-м'язової та серцево-судинної системи [2].

Степ-аеробіка – це тренування, в основу якого покладено різні

способи спуску та підйому на спеціальну степ-платформу. Під час занять на степ-платформах у дітей покращується вентиляція легенів, поступово формуються навички правильного дихання під час рухів, розвивається рухливість у суглобах, окомір, зміцнюються м'язи ніг, відбувається тренування серцево-судинної системи та органів дихання [9, с.15].

Окрім зазначених вище технологій, вихователі у своїй роботі використовують різні види занять: заняття-гра, заняття-казка, «школа м'яча», профілактично-оздоровче за методикою М. Єфименка, фізкультурно-валеологічне, домінантне, силове, комплексне, сюжетне заняття та інші.

Висновки. Отже, використання педагогами у повсякденному житті дошкільників різноманітних здоров'язберігаючих технологій, їх елементів у різних режимних моментах дає можливість дітям отримати велике задоволення, сприяє формуванню в них валеологічної культури, підвищує результативність освітнього процесу, формує у педагогів та батьків ціннісні орієнтації, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я вихованців, а найголовніше – ефективно впливає на збереження та зміцнення здоров'я підростаючого покоління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арляпова Н. Морська подорож. Заняття дітей молодшого дошкільного віку з використання здоров'язабезпечувальної технології «Ігровий стретчинг». *Дитячий садок*. 2017. № 16. С. 31-33.
2. Білоусова Н. Гімнастика за системою хатха-йога. Комплекс для старших дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2007. № 3. С. 12-13.
3. Вільчковський Е. С. Денисенко Н. Ф. Організація рухового режиму у дошкільному навчальному закладі. Тернопіль: Мандрівець. 2008. 144с.
4. Денисенко Н. Ф. Оздоровчі технології в освітній процес *Дошкільне виховання*. 2009. №11. С. 7-9.
5. Дука Т. Сучасні фізкультурно-оздоровчі технології з фізичного виховання в роботі ДНЗ. *Інноваційна діяльність педагога в сучасному інноваційному просторі: матеріали міжвузівської науково-практичної конференції науковців, аспірантів, педагогів та студентів*. Умань. 2015. С. 29-31.
6. Лісневська Н.В. Здоров'язберігаючі технології у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. № 5 (264). Ч. II. Луганськ. 2013. С. 149-155.
7. Лохвицька Л. В., Андрющенко Т. К. До здоров'я дітей через освіту дорослих: технологія взаємодії дошкільних навчальних закладів з родинами: навч.-метод. посібн. Тернопіль: Мандрівець. 2012. 176 с.
8. Мироненко М. М. Відпочивайте на здоров'я! Психогімнастика – метод оздоровлення дітей дошкільного віку в літній період. *Дошкільний навчальний заклад*. 2018. № 5.С. 45-55.
9. Шинкар І. Степ-аеробіка. Інновації у здоров'язбережувальних технологіях. *Палітра педагога*. 2018. № 1. С. 11-17.

АВТОРИ ВИПУСКУ

- Білан Юлія Вікторівна** – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
- Білокінь Анастасія Віталіївна** – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
- Білуха Марина Олександрівна** – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
- Буйволенко Тетяна Леонідівна** – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
- Бурда Ольга Олександрівна** – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
- Бурсова Світлана Сергіївна** –
- Василенко Юлія Олегівна** – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
- Вашак Оксана Олексіївна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.
- Велика Ольга Богданівна** – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
- Вільхова Оксана Григорівна** – асистент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.
- Гарагуля Катерина Петрівна** – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
- Гезет Ольга Олександрівна** – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
- Гнізділова Олена Анатоліївна** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.
- Гришко Ольга Іванівна** – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.
- Дарійчук Наталія Володимирівна** – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
- Даурбекова Лідія Асланівна** – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
- Жигалко Світлана Григорівна** – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Жиганова Олена Вікторівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Завийборода Наталія Сергіївна – студентка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Зімакова Лілія Василівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Іваник Ганна Василівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Ісакієва Ольга Анатоліївна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Кенєбас Яніна Григорівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Ковалєвська Наталія Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Коряк Наталія Іванівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Кравченко Дарія Юріївна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Кулик Світлана Олегівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Кучерук Світлана Юріївна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Кушмар Яна Миколаївна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Манжелій Наталія Михайлівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Міхєєва Катерина Любимівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Мошура Тетяна Миколаївна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Ніка Ірина Вікторівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Пасічніченко Анжела Василівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка.

Писанець Валерія Віталіївна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Пунтус Дар'я Сергіївна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Романеско Ольга Володимирівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Савко Тетяна Володимирівна — магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Семенюта Наталія Миколаївна — магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Сітковська Аліна Ігорівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Снісар Юлія Іванівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Сокура Оксана Іванівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Солодовник Анастасія Сергіївна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Сотнікова Олена Вікторівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Сулаєва Наталя Вікторівна - доктор педагогічних наук, професор, декан психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Сургучева Дарія Валентинівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Телик Тетяна Федорівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Фазан Тетяна Павлівна – кандидат педагогічних наук, асистент кафедри дошкільної освіти Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Філоненко Ольга Василівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Чередниченко Яна Володимирівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

Щегула Наталія Володимирівна – магістрантка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка

ЗМІСТ

Передмова	3
Гнізділова О.А., Коваль В.М. <i>ВИКОРИСТАННЯ АКТИВНИХ ФОРМ І ІНТЕРАКТИВНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ (НА ПРИКЛАДІ КУРСУ «СІМЕЙНЕ І СУСПІЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВАХ»)</i>	5
Сулаєва Н.В., Фазан Т. П. <i>ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ НА ОСНОВІ СПАДЩИНИ ВЕЛИКИХ ПОДВИЖНИКІВ ПРАВОСЛАВ'Я.....</i>	13
Білан Ю.В. <i>ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАРОДНОЇ ІГРАШКИ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗДО</i>	18
Білокінь А.В., Вашак О.О. <i>ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ У ФОРМУВАННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДОШКІЛЬНИКІВ.....</i>	21
Білокінь А.В., Гришко О.І. <i>КАЗКА ЯК ЗАСІБ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКА</i>	25
Білуха М.О., Гришко О.І. <i>ЗНАЧЕННЯ НАРОДНОЇ МАТЕМАТИКИ ПРИ ФОРМУВАННІ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ДОШКІЛЬНИКІВ ..</i>	29
Буйволенко Т. Л. <i>ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ СУДЖЕНЬ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО МЕДІАПРОСТОРУ</i>	33
Бурда О. О. <i>ВПЛИВ ДИТЯЧОЇ ЙОГИ НА ЗДОРОВ'Я СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ.....</i>	38
Василенко Ю.О. <i>РЕАЛІЗАЦІЯ МЕТОДІВ ТА ПРИЙОМІВ МНЕМОТЕХНІКИ В МОВЛЕННЄВОМУ РОЗВИТКУ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА.....</i>	42
Велика О. Б., Гарагуля К. П. <i>ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ТОЛЕРАНТНОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....</i>	46
Вільхова О. Г. <i>ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ</i>	51

Гезет О.О. <i>ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРАКТИКУ РОБОТИ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....</i>	<i>55</i>
Гришко О. І. <i>РОЗВИТОК СИСТЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ОСВІТИ НА ТЕРЕНАХ УКРАЇНИ</i>	<i>59</i>
Дарійчук Н.В. <i>РЕАЛІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СИСТЕМІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....</i>	<i>65</i>
Даурбекова Л.А. <i>РОЛЬ БАТЬКІВСЬКОЇ ЛЮБОВІ У СТАНОВЛЕННІ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....</i>	<i>69</i>
Жигалко С.Г. <i>ДИТЯЧА СУБКУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДОШКІЛЬНИКА</i>	<i>73</i>
Жиганова О.В. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ</i>	<i>77</i>
Зімакова Л. В., Завийборода Н. С. <i>ОСОБЛИВОСТІ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ТВОРАМИ СУЧАСНИХ ДИТЯЧИХ ПИСЬМЕННИКІВ</i>	<i>81</i>
Іваник Г.В., Кенебас Я.Г. <i>ВПЛИВ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ ТА ТРАДИЦІЙ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ.....</i>	<i>87</i>
Ісакієва О. А., Гришко О. І. <i>LEGO-КОНСТРУЮВАННЯ ЯК ЗАСІБ ЛОГІКО- МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ</i>	<i>93</i>
Карапузова І.В., Бурсова С.С. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ У ПЕРІОД АДАПТАЦІЇ ДО УМОВ ЗДО.....</i>	<i>97</i>
Коряк Н. І. <i>ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ</i>	<i>101</i>
Кравченко Д.І., Гришко О.І. <i>ПАЛИЧКИ КЮЇЗЕНЕРА ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОГО ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....</i>	<i>106</i>

Кулик С.О. РОЛЬ ДИТЯЧОГО КОЛЕКТИВУ У ФОРМУВАННІ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА	110
Кучерук С.Ю. ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ТРУДОВОГО ВИХОВАННЯ.....	114
Кушмар Я.М. СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ РОЗВИВАЛЬНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ У ХХ-ХХІ СТОЛІТТЯХ.....	118
Манжелій Н.М., Снісар Ю. І. ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНОЇ ГРИ У ПРОЦЕСІ РОЗУМОВОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ.....	122
Міхєєва К. Л. ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТЕЖКИ В ЗДО.....	128
Мошура Т.М. ОРГАНІЗАЦІЯ ФІЗКУЛЬТУРНО–ОЗДОРОВЧОЇ РОБОТИ У СУЧАСНИХ ЗДО.....	132
Ніка І. В. ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КАЗКИ В РОБОТІ З ДОШКІЛЬНИКАМИ.....	135
Пасічніченко А.В., Ковалевська Н.В. СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДОШКІЛЬНИКА В УМОВАХ ДИТЯЧОЇ СУБКУЛЬТУРИ	140
Писанець В.В. РЕАЛІЗАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ РАНЬОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ В УМОВАХ СУАСНОГО ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	145
Пунтус Д. С. ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ У ЗДО.....	149
Романеско О.В., Вашак О.О. ГОЛОВНІ ПРІОРИТЕТИ ЯКОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	153
Савко Т.В. ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ РОЗВ'ЯЗАННЯ ВИНАХІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ У РОБОТУ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	156

Семенюта Н. М. <i>ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МУЛЬТИПЛІКАЦІЇ</i>	160
Сітковська А.І. <i>ГЕНДЕРНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ДОШКІЛЬНИКІВ</i>	164
Снісар Ю. І., Гришко О. І. <i>БЛОКИ ДЬЄНЕСА ЯК ЗАСІБ ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ</i>	168
Сокури О. І., Вашак О.О. <i>ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ДОШКІЛЬНИКІВ У ПРИРОДНОМУ ДОВКІЛЛІ</i>	172
Солодовник А. С. <i>ТЕХНОЛОГІЯ РОЗВ'ЯЗАННЯ ВИНАХІДНИЦЬКИХ ЗАВДАНЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДОШКІЛЬНИКІВ</i>	176
Сотнікова О. В. <i>ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ОСВІТНІХ ЗАСОБІВ В ОРГАНІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ</i>	180
Сургучева Д.В. <i>КАЗКА ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКА З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ</i>	184
Телик Т.Ф. <i>ПРИЧИНИ, ПРОЯВИ ТА КОРЕКЦІЯ АГРЕСИВНОЇ ПОВЕДІНКИ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ</i>	188
Філоненко О. В., Вашак О.О. <i>ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО СТАВЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ДО ПРИРОДНОГО ДОВКІЛЛЯ</i>	192
Чередниченко Я.В. <i>ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС СУЧАСНОГО ЗДО</i>	195
Щегула Н.В. <i>ВИКОРИСТАННЯ НЕТРАДИЦІЙНИХ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ</i>	199
АВТОРИ ВИПУСКУ	203

Наукове видання

**ДОШКІЛЬНА ОСВІТА
У СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ**

*Збірник наукових праць
Випуск 4*

Підп. до друку 15.12.2020.
Формат 60x84/16. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 12,21.
Ум. фарб.-відб. 12,21. Обл.-вид. арк. 12,27.
Тираж 100 пр. Вид. № 91.

Видавець і виготовлювач:
ФОП Цьома С.П. 40002, м. Суми, вул. Роменська, 100.
Тел.: 066-293-34-29.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК, № 5050 від 23.02.2016.